ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓-๔ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๓๗
ISSN 0857-2909

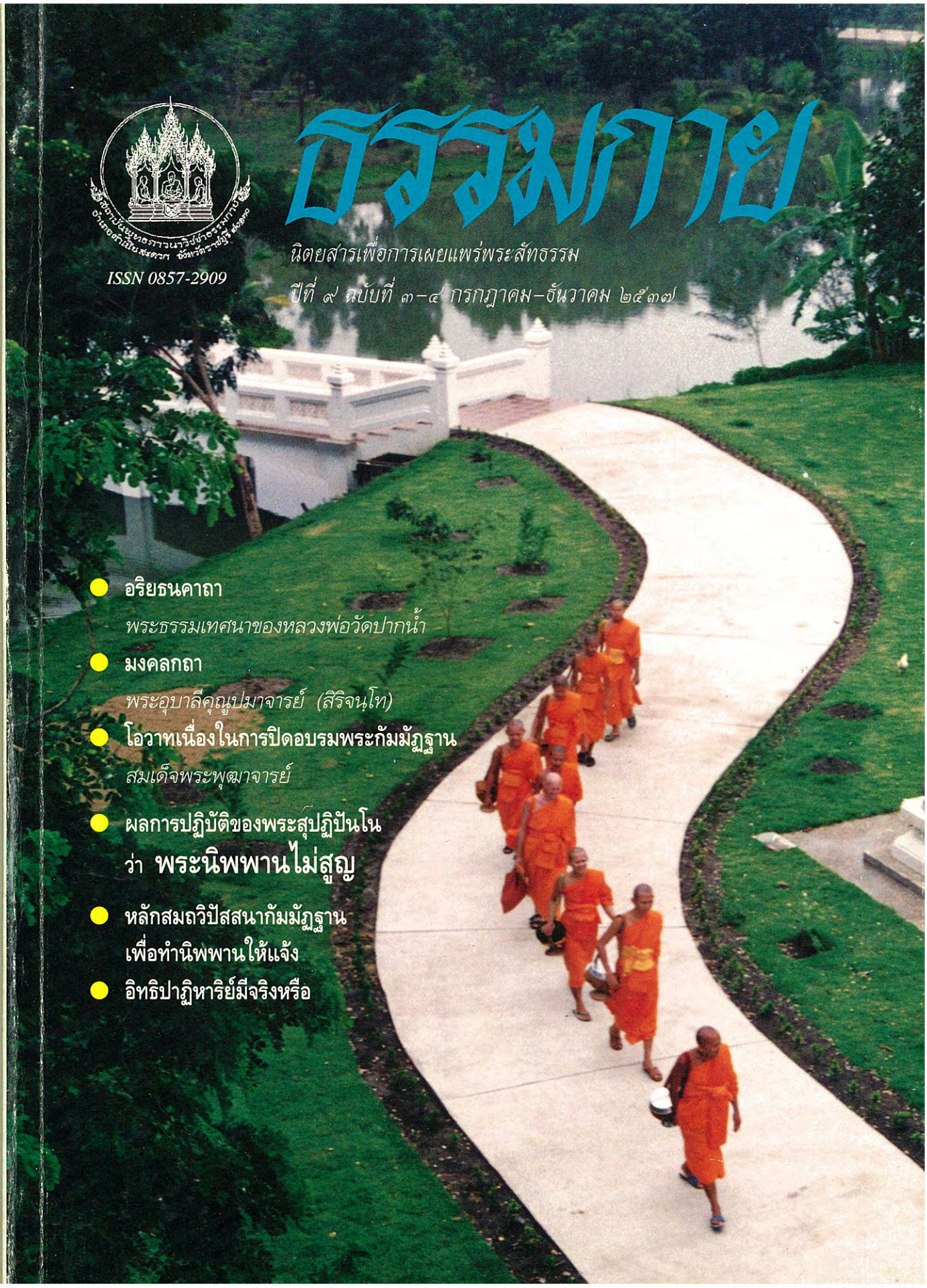

- **อริยธนคาถา**
  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- **มงคลกถา**
  พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท)
- **โอวาทเนื่องในการปิดอบรมพระกัมมัฏฐาน**
  สมเด็จพระพุฒาจารย์
- **ผลการปฏิบัติของพระสุปฏิปันโน ว่า พระนิพพานไม่สูญ**
- **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง**
- **อิทธิปาฏิหาริย์มีจริงหรือ**

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์

ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ในวันแจกวุฒิบัตรการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ รุ่นที่ ๒๘
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำนิตยสารธรรมกาย

งานพิธีเททอง

พระพุทธรูปจำลองธรรมกาย "พระพุทธชัยมงคล" (ทองคำ) ขนาดหน้าตัก ๙ นิ้ว หนัก ๑๐ ก.ก.เศษ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๖ เวลา ๐๗.๐๙ น.

๑

๒

๓

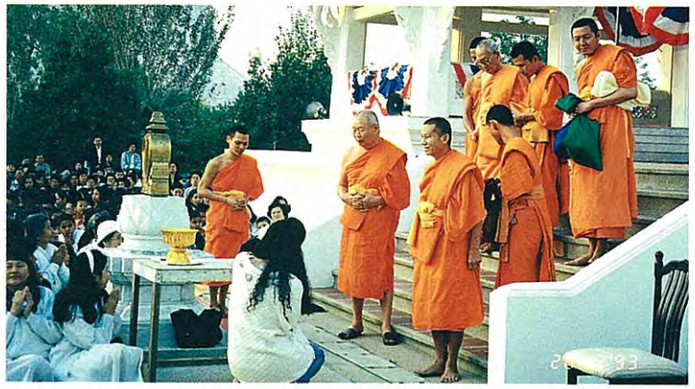

๑) พระพุทธลักษณะอันสง่างามของ "พระพุทธชัยมงคล" (ทองคำ) ก่อนงานตกแต่งขั้นละเอียดต่อไป

๒ และ ๔) **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** พร้อมด้วย **หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** และ**หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** พระภิกษุสามเณร สาธุชนพุทธบริษัทในพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปจำลองธรรมกาย "พระพุทธชัยมงคล" ทองคำ

๓) หลังเสร็จพิธีเททองพระพุทธรูป **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** และ**หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** ออกทักทายประชาชนที่มาร่วมอนุโมทนานเดินทางกลับ

๕) บรรยากาศการรวบรวมทองคำครั้งสุดท้ายก่อนเริ่มพิธีเททอง

๖) หลังจากที่กะเทาะแบบออกหมดแล้วใหม่ ๆ

๔

๕

๖

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :
เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อุปเสฺสมมหาเถร ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คญฺตฺตโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) รป.ม.(ม.ธ.) ป.ธ. ๖
ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ L.L.B. of Gray's Inn. (London) (อดีตประธานศาลฎีกา)
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :
รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc.(Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :
รศ.ดร. ชีระ เกรอต Ph.D., M.Eng., B.Eng.(Hons.)

กองบรรณาธิการ
พระมหากัญญา เสฏฺฐธมฺโม ป.ธ. ๗
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๗
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๖
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ. ๕
พระมหาสัณห์ฐิติ ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ. ๓
พระภาสกร ปภากโร
พระชุวันต์ ปญฺญาวฌฺโฌ
ผศ.เบญจา พงศ์พยัคฆ์ ภ.ม. วท.ม.
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.

ฝ่ายภาพ :
คุณสง่า สังพันโรจน์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :
คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :
คุณเปรมยุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณเพ็ชรา อัมระเกตุ
คุณภาวิดา ศรีนุชจรัสกุล
คุณบุณยวีร์ เพ็ชรเอี่ยม

ฝ่ายศิลป์ :
คุณสมโพธิ์ ฌานวังศะ

รูปเล่ม/เรียงพิมพ์ :
บจ. วีชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น โทรสาร ๒๕๓-๒๕๖๕
โทรศัพท์ ๒๕๔-๓๓๐๑-๒, ๒๕๓-๒๕๖๕

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กทม.
โทร. ๒๓๕-๐๓๘๙, ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๔-๒๘๖๐
แฟ็กซ์ ๒๓๘-๑๐๗๔

อธิบายปก :

ทัศนียภาพอันสงบเย็น เต็มไปด้วยความเขียวขจี ของต้นไม้ใบหญ้า ในบุญสถานอันศักดิ์สิทธิ์ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

นิตยสาร *"ธรรมกาย"* ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓-๔ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๓๗

สารบัญ

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
อริยธนคาถา ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๙
หลักปริยัติ
มหาสติปัฏฐาน ๔ ..... พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๘๑
ธรรมปฏิบัติ
หลักสมถวิปัสสนากรรมฐาน ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๙๖
จากพระไตรปิฎก ๖
ลานกวี ..... พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙ ๑๕๔
ธรรมะสำหรับเยาวชน
อวิหิงสา การไม่เบียดเบียนกัน ..... พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ. ๙ ๑๑๕
มงคลคาถาที่ ๗ ..... ศิรประภา ศากยบุตร ๑๐๗
ตอบปัญหาธรรม ..... ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๑๕๖
แวดวงธรรมกาย ..... วิชชาธร ๑๑๗
ปกิณกะ
สภาวะนิพพาน : ธรรมกาย พระตถาคต พระอรหันต์ ๒๐
ผลการปฏิบัติของพระสุปฏิปันโนว่า
พระนิพพานไม่สูญ : พระนิพพานเป็นอัตตา ๒๔
โอวาทเนื่องในโอกาสปิดการอบรม
พระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘ ..... เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ ๒๗
หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๓๙
กัณฑ์ที่ ๘ มงคลกถา ..... พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ๙๓
เหตุให้แตกฉานในปฏิสัมภิทา ..... พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๖ ๑๕๒
ท้ายเล่ม
ตะกอนของกิเลส ..... ญาณรัตนะ ๑๗๙

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๒๐ บาท เล่มละ ๓๐ บาท ●

วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้มือขวาจรดหัวแม่มือซ้าย **อุชุงกายัง ปะนิธายะ** ตั้งกายให้ตรง คือวัดตั้งแต่ปลายนิ้วชี้ของเท้าขวาถึงกลางลูกสะบ้าของหัวเข่าขวาเท่ากับระยะจากบนตาตุ่มขาขวาจรดใต้ลูกคาง

ปะริมุขัง สะติงอุปัฏฐะเปตวา เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบ มีสติทุกเมื่อ เหลือบตาขึ้นนิด ๆ บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง"** พร้อมกำหนดบริกรรมนิมิต ตรง**ศูนย์กลางกาย**เหนือสะดือสองนิ้วมือ เป็น**ดวงแก้วกลมใส** เหมือนเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ประมาณเท่าวงของตาดำ ใสขาวเหมือนกระจกที่ส่องเงาหน้า สัณฐานกลมรอบตัว ไม่มีตำหนิเรียบรอบตัวเหมือนดวงแก้วกายสิทธิ์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนา และบริกรรมนิมิต บริกรรมทั้งสองนี้พรากจากกันไม่ได้ ต้องให้ติดกันอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เผลอ ให้มีสติอยู่เสมอมิได้ขาด

บริกรรมภาวนาร้อยครั้งพันครั้ง จนกระทั่งใจค่อย ๆ รวมหยุดอยู่ที่เดียว เห็นดวงนิมิตเกิดเป็นดวงใสขึ้นแล้ว ก็ให้หยุดบริกรรมภาวนา เพ่งอยู่ที่กลางดวงนั้น แล้วทำใจให้หยุดในหยุดที่จุดเล็กใสกลางดวงนั้น ให้ใสหนักขึ้นทุกทีจนเป็นรัศมีคือแสงสว่าง ดวงใสนี้เรียกว่า **ดวงปฐมมรรค** กลางดวงนี้เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย

ทำใจให้หยุดในหยุดที่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเข้าทุกทีไม่มีถอย ก็จะเห็นดวงในดวงและกายในกายใสละเอียดโตใหญ่หนักเข้าทุกที ก็ให้**เดินดวงเดินกาย**คือ เห็นดวงก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวง เห็นกายก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางกายไม่มีถอยออก

(เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็ให้รีบมาต่อวิชชาธรรมกายกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร หรือหลวงพ่อชยมงฺคโล เพื่อวิชชาจะได้พัฒนาไปอย่างถูกต้องต่อไป)

รูปด้านข้างผ่าซีก

แสดงที่ตั้งของดวงนิมิตจากฐานที่ ๑ ถึงฐานที่ ๗

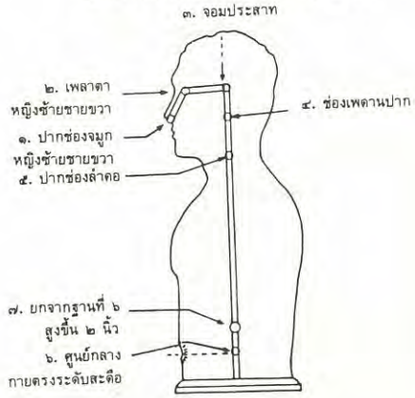

ถ้อยแถลง

"...เข้าใจว่าความว่าความสูญเป็นพระนิพพาน ตกลงพวกนี้เอาอวิชชาเป็นสรณะที่พึ่ง ความสูญ ความไม่มีนั่นเองเป็นตัวอวิชชา จึงชื่อว่าเอาตัวอวิชชาเป็นที่พึ่ง เป็นตัว โมฆปุริโส บุรุษเปล่าแท้ เป็นตัวอกตัญญูขาดจากคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ คุณพระราชามหาอำมาตย์ไม่มีในตน คนเหล่านี้จะเห็นว่าตายสูญหรือตายเกิดก็ตาม ก็ตกอยู่ในพวกมิจฉาทิฏฐิ จะทำคุณความดีแก่ตนไม่ได้อีกแล้ว..." นี้มีในพระธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)** ในคอลัมน์ตอบปัญหาธรรมที่หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ยกมาให้เห็นว่าพระบูรพาจารย์สุปฏิปันโนท่านกล่าวถึง**ผู้ที่เข้าใจผิดว่าพระนิพพานเป็นอนัตตา ถือผิดว่าความสูญเป็นพระนิพพานนั้นมีโทษหนักหนาสาหัส เป็นคนอกตัญญูขาดจากคุณพระรัตนตรัย ฯลฯ** การที่พระบูรพาจารย์สุปฏิปันโนกล่าวหนักเช่นนี้ ควรท่านที่เป็นผู้มีปัญญาฉุกใจได้คิดว่า เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเล่น ๆ การที่มีผู้กล่าวโดยเอาสำนวนโวหารเป็นที่ตั้งเอามาแต่ส่วนเดียวของพระพุทธพจน์ ไม่ดูความหมายของพระพุทธพจน์ ตัวเองไม่เคยรู้เคยเห็น แต่กลับกล่าวชักนำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าพระนิพพานเป็นอนัตตา ก็จะเกิดโทษทั้งแก่ตัวผู้ชักนำ และผู้คล้อยตาม ไม่มีที่สิ้นสุดเลยทีเดียว

"...ถ้าเห็นธรรมกาย เป็นธรรมกายแล้ว แก้ไขธรรมกายนั่นให้สะอาด ให้ผ่องใสหนักขึ้นอย่าให้ยุ่งอย่าให้มัวหมอง ถ้าเห็นบ้างไม่เห็นบ้างอย่างนั้นยังอ่อนแง่นใช้ไม่ได้ ถ้าเห็นเสียแจ่มใสบริสุทธิ์ ไม่มีราคีเหมือนกระจกส่องเงาหน้า เจ้าของเห็นเวลาไรแล้วยิ้มจ้า เวลานั้นไม่ได้ซูบซีดเศร้าหมองเลย ผ่องใสอย่างนี้ เชื่อลงไปขนาดนี้ นี่เป็นที่พึ่งของเราจริง สิ่งอื่นไม่มี..." นี้มาจากพระธรรมเทศนาของพระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** พระเดชพระคุณหลวงพ่อชี้ให้เห็นว่าธรรมกายที่แจ่มใสบริสุทธิ์นั้นแหละเป็นที่พึ่งของเราจริง สิ่งอื่นไม่มี คำสอนของพระเดชพระคุณหลวงพ่อเป็นของจริง ผู้ที่เข้าถึงธรรมกายของแท้แล้วย่อมเข้าใจได้ดี ผู้ที่ยังเข้าไม่ถึงพึงทำความเข้าใจว่า กรรมในปัจจุบันนั้นสำคัญที่สุด จะทำกรรมดีกรรมชั่วก็เกิดจากการปรุงแต่งในขณะนั้น ถ้าไม่สำรวมระวังก็ย่อมโน้มไปในการทำชั่ว การเป็นธรรมกายที่แจ่มใสบริสุทธิ์ตลอดเวลา ย่อมแน่ใจได้ว่าจะรู้เท่าทันอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปทาน ไม่หลงทำชั่วทั้งกาย วาจา ใจ จึงเป็นที่พึ่งของเราจริง ตามคำของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ สมควรที่เหล่าศิษย์ทำความเข้าใจให้ดี จึงจะไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

โอวาทเนื่องในการปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘ ของเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นเสมือนน้ำทิพย์ชะโลมใจแก่คณะเผยแพร่ธรรมของเรา ให้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่ประดังขึ้นมาจึงขอน้อมนำมาลงไว้เป็นการภายในให้สมาชิกทุกท่านทราบ จะได้ไม่หวั่นไหวไปกับข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ไม่ถูกต้องร่องรอยพระพุทธศาสนา

หลักฐานเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ มากมาย จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ที่ได้นำลงติดต่อกันมาพร้อมทั้งพระธรรมเทศนาของพระบูรพาจารย์สุปฏิปันโนทั้งหลาย ต่างก็ยืนยันว่าพระนิพพานไม่เป็นอนัตตา แต่เป็นอมตธรรม เป็นอัตตา วิมุตติ ในฉบับนี้ติดตามได้ในคอลัมน์จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา, ผลการปฏิบัติของพระสุปฏิปันโนว่าพระนิพพานไม่สูญ: พระนิพพานเป็นอมตธรรม เป็นอัตตา, สภาวะพระนิพพาน: ธรรมกาย พระตถาคต พระอรหันต์, มงคลกถา, หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง ฯลฯ

เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภาระของคณะผู้จัดทำมีมาก ทำให้นิตยสารของเราออกล่าไปมาก จึงได้รวมฉบับที่ ๓ และ ๔ ไว้ในเล่มนี้ ต้องขออภัยท่านสมาชิกไว้ ณ ที่นี้ด้วย

บรรณาธิการ

■■■■

"ไม่หลงโลกแล้วอย่าหลงธรรม จงรู้โลกและรู้ธรรม"

เย อิเม สตฺต โพชฺฌงฺคา มคฺคา นิพฺพานปตฺติยา
ภาวิตา เต มยา สพฺเพ ยถา พุทฺเธน เทสิตา.
ทิฏฺโฐ หิ เม โส ภควา อนฺติโมยํ สมุสฺสโย
วิกฺขีโณ ชาติสํสาโร นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ

อิมา เทฺว คาถา อภาสิ.

ตตฺถ **เย อิเม สตฺต โพชฺฌงฺคาติ** เย อิเม สติธมฺมวิจยวีริยปีติปสฺสทฺธิสมาธิอุเปกฺขาสงฺขาตา โพธิยา ยถาวุตฺตาย ธมฺมสามคฺคิยา, โพธิสฺส วา พุชฺฌนกสฺส ตํสมงฺคิโน ปุคฺคลสฺส องฺคภูตตฺตา โพชฺฌงฺคาติ ลทฺธนามา สตฺต ธมฺมา **มคฺคา นิพฺพานปตฺติยาติ** นิพฺพานาธิคมสฺส อุปายภูตา. **ภาวิตา เต มยา สพฺเพ, ยถา พุทฺเธน เทสิตาติ** เต สตฺตตึสโพธิปกฺขิยธมฺมา สพฺเพปิ มยา ยถา พุทฺเธน ภควตา เทสิตา, ตถา มยา อุปฺปาทิตา จ วฑฺฒิตา จ.

ทิฏฺโฐ หิ เม โส ภควาติ หิสทฺโท เหตุอตฺโถ, **ยสฺมา โส ภควา ธมฺมกาโย สมฺมาสมฺพุทฺโธ อตฺตนา ว อธิคตอริยธมฺมทสฺสเนน ทิฏฺโฐ, ตสฺมา อนฺติโมยํ สมุสฺสโยติ** โยชนา, **อริยธมฺมทสฺสเนน หิ พุทฺธา ภควนฺโต อญฺเญ จ อริยา ทิฏฺฐา นาม โหนฺติ, น รูปกายทสฺสนมตฺเตน.** ยถาห **"โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ, โส มํ ปสฺสตีติ** จ **"สุตวา จ โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อริยานํ ทสฺสาวีติ** จ อาทิ. เสสํ วุตฺตนยเมว.

ขุทฺทกนิกายฏฺฐกถา เถรีคาถาวณฺณนา (ปรมตฺถทีปนี) หน้า ๓๕

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสาวกเป็นธรรมกาย

จาก**พระสูตร** และ **อรรถกถา** (แปล) **ขุททกนิกาย**
เถรีคาถา เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๔, มหามกุฏราชวิทยาลัย,
พ.ศ. ๒๕๒๕, หน้า ๔๘-๔๙
(ตอน **ชันตาเถรีคาถา**)

เรื่องที่เป็นอดีตและเรื่องปัจจุบันของ**พระเถรีชื่อ ชันตา** นั้น เหมือนเรื่องของพระเถรีชื่ออภิรูปนันทา แต่พระเถรีนี้บังเกิดในราชตระกูลลิจฉวี กรุงเวสาลี ความแปลกกันเท่านี้เอง เธอฟังธรรมที่พระศาสดาทรงแสดง ได้บรรลุพระอรหัตในเวลาจบเทศนา พิจารณาคุณวิเศษที่ตนบรรลุ ได้กล่าวคาถาสองคาถาเหล่านี้ ด้วยอำนวยปีติว่า

โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ใด เป็นทางแห่งการ
บรรลุพระนิพพาน โพชฌงค์ ๗ เหล่านั้นทั้งหมด
ข้าพเจ้าเจริญแล้วอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง เพราะ
พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นข้าพเจ้าเห็นแล้ว ร่างกาย(ธรรมกาย)*นี้มี
ในที่สุด ชาติสงสารขาดสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มี.

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า **เย อิเม สตฺต โพชฺฌงฺคา** ความว่า ธรรม ๗ ประการเหล่านี้ใด กล่าวคือ สติ ธัมมวิจยะ วีริยะ ปีติ ปัสสัทธิ สมาธิ และอุเบกขา ได้ชื่อว่า "โพชฌงค์" เพราะเป็นองค์แห่งธรรมสามัคคีเครื่องตรัสรู้ตามที่กล่าวแล้ว หรือแห่งบุคคลผู้ตรัสรู้ซึ่งธรรมที่ควรตรัสรู้ คือ ผู้พร้อมเพรียงด้วยธรรมเครื่องตรัสรู้นั้น. บทว่า **มคฺคา นิพฺพานปตฺติยา** ได้แก่ เป็นอุบายแห่งการบรรลุพระนิพพาน. บทว่า **ภาวิตา เต มยา สพฺเพ ยถา พุทฺเธน เทสิตา** ความว่า โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ข้าพเจ้าให้เกิดขึ้นและให้เจริญ เหมือนที่พระพุทธเจ้าคือ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้. **หิ** ศัพท์ในบาทคาถาว่า **ทิฏฺโฐ หิ เม โส ภควา** มีความว่า เหตุ. ประกอบความว่า "เพราะ**พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเป็นธรรมกาย เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ อันข้าพเจ้าเห็นแล้วด้วยการเห็นอริยธรรมที่ตนได้บรรลุแล้ว,** ฉะนั้น**ร่างกาย(ธรรมกาย)***นี้จึงมีในที่สุด". ด้วยว่าพระผู้มีพระภาคผู้พุทธเจ้า

และพระอริยอื่น ๆ ย่อมชื่อว่า ข้าพเจ้าเห็นแล้ว ด้วยการเห็นอริยธรรม, ไม่ใช่ด้วยเพียงเห็นรูปกาย. เหมือนอย่างที่ตรัสว่า "**ดูก่อนวักกลิ ผู้ใดแลเห็นธรรม ผู้นั้นย่อมเห็นเรา**" และว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **อริยสาวกผู้สดับแล้วเป็นผู้เห็นอริยสัจ** (ที่ถูกต้องแปลว่า **พระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น**)*

คำแปลว่า "**อริยสัจ**" จากคำบาลีว่า "**อริยานํ**" นี้ **ที่ถูกต้องแปลว่า "พระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้น**" เพราะ "**อริย**" ศัพท์เป็นไปในอรรถคือ ๑. **โสตาปนฺนก. (พระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น) ๒. อคฺค อริโย. (ประเสริฐ) ๓. ทฺวิช. (พราหมณ์)** (คัมภีร์อภิธานปฺปทีปิกา, มหามกุฏราชวิทยาลัย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๓๐, หน้า ๒๙๖)

คำว่า "**อริยานํ**" เป็นฉัฏฐีวิภัตติของ "**อริย**" ศัพท์ **จึงต้องแปลว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายๆ มิใช่แปลว่า "อริยสัจ"**

เพราะฉะนั้น พระพุทธดำรัสที่ว่า "**ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้สดับแล้วเป็นผู้เห็นพระอริยบุคคลทั้งหลาย มีพระโสดาบันบุคคลเป็นต้น** ดังนี้" นั้น จึงเป็นอันได้ความถูกต้องว่า **พระอริยสาวกผู้สดับแล้ว** คือ **ผู้เห็นแจ้งในพระอริยสัจและได้บรรลุมรรคผลนิพพานแล้ว ย่อมเป็นผู้เห็นพระอริยบุคคลทั้งหลาย** คือ**ย่อมเป็นผู้เห็นธรรมกายที่บรรลุมรรคผลนิพพานแล้ว มีธรรมกายพระโสดาบันเป็นต้น ด้วยกัน ด้วยการเห็นอริยธรรมตามระดับภูมิธรรมที่บรรลุ** กล่าวคือ พระอริยบุคคลในระดับต่ำมีพระโสดาบันบุคคลเป็นต้น ก็ย่อมจะรู้เห็นธรรมกายของผู้บรรลุอริยธรรมในระดับเดียวกัน ส่วนพระอริยบุคคลชั้นสูงขึ้นไป ก็ย่อมจะรู้เห็นธรรมกายของผู้บรรลุอริยธรรมทั้งในระดับเดียวกันและทั้งในระดับที่ต่ำกว่า **ด้วยธรรมจักษุ**คือ**ญาณของพระธรรมกาย** อันประกอบพร้อม **ด้วยปัญญาจักษุ**เป็นธรรมดา **มิใช่ด้วยเพียง การเห็นรูปกาย ด้วยสายตาเนื้อ (มังสจักษุ) เท่านั้น**...

(ชยมงฺคโล ภิกฺขุ)

■ ■ ■ ■

* คือธรรมกาย (โปรดดูความต่อไป)

** คำบาลีในประโยคที่แสดงผล (ตสฺมา) ว่า "**สมุสฺสโย**" แปลว่า**ร่างกาย** นี้ ณ ที่นี้คือ **ธรรมกาย** จากคำบาลีว่า "**ธมฺมกาโย**" ในประโยคที่แสดงเหตุ (ยสฺมา) ว่า "เพราะ**พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเป็นธรรมกาย เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ**...ฯ" นั่นเอง

(ชยมงฺคโล ภิกฺขุ)

อริยธนคาถา

โดย

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ถ้าเห็นธรรมกาย เป็นธรรมกายแล้ว แก้ไขธรรมกายนั่นให้สะอาดให้ผ่องใสหนักขึ้น อย่าให้ยุ่งอย่าให้มัวหมอง ถ้าเห็นบ้างไม่เห็นบ้าง อย่างนั้นยังง่อนแง่นยังใช้ไม่ได้ ถ้าเห็นเสียแจ่มใสบริสุทธิ์ ไม่มีราคีเหมือนกระจกส่องเงาหน้าเจ้าของเห็นเวลาไรแล้วยิ้มจ้า เวลานั้นไม่ได้ซูบซีดเศร้าหมองเลย ผ่องใสอย่างนี้เชื่อลงไปขนาดนี้นี่เป็นที่พึ่งของเราจริง สิ่งอื่นไม่มี

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ
สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพ จักได้แสดงธรรมีกถาในวันกลางเดือนสี่นี้ แสดงในเรื่อง **อริยธนคาถา** แปลว่า ทรัพย์ของพระอริยเจ้า หรือแปลว่า ทรัพย์อันประเสริฐ จะแสดงตามวาระ พระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย พอเป็นเครื่องปฏิการสนองประคองศรัทธาประดับสติปัญญาคุณสมบัติของท่านพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา ความเชื่อไม่หวั่นไหว ตั้งอยู่ด้วยดีแล้วในพระตถาคตเจ้า มีอยู่แก่บุคคลใด **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** ศีลที่ดีงามอันพระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญแล้ว มีอยู่แก่บุคคลใด **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นซึ่งเป็นธรรมชาติตรงมีอยู่แก่บุคคลใด **อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ** นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่าบุคคลนั้นเป็นคนไม่จนเป็นคนมั่งมี **อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ** ความเป็นอยู่ของคนนั้นไม่เปล่าจากประโยชน์ **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนํ** เพราะเหตุนั้นผู้มีปัญญา เมื่อมาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายแล้ว ควรประกอบความเชื่อและประกอบศีล ประกอบความเลื่อมใส ประกอบความเห็นธรรมไว้ในใจเนือง ๆ เถิด ประเสริฐนัก

นี้เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้ ต่อแต่นี้จะอรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป เพราะเราท่านทั้งหลายเป็นคนไม่มีทรัพย์ในโลกนี้เป็นเครื่องอุ่นใจ ให้นึกถึงเงินที่รัฐบาลใช้สอยก็มีไม่พอใช้ หรือจะนึกถึงสมบัติอันใดไม่พอใช้ทั้งนั้น ที่เป็นภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา เมื่อมาระลึกเช่นนี้แล้ว เราควรจะตั้งใจให้ผ่องแผ้ว เรามาประสบพบพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานอริยทรัพย์ไว้เป็นอเนกอนันต์สุดที่จะพรรณนา

บัดนี้ จะชี้แจงแสดงตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาไว้เป็นลำดับไป ความเชื่ออันนี้แหละให้รักษาไว้ให้มั่นในขันธสันดานชื่ออจลา ไม่กลับกลอก ความเชื่อที่ไม่กลับกลอกตั้งมั่นด้วยดีแล้วในพระตถาคตเจ้า มีอยู่แก่บุคคลใด ความเชื่ออันนี้ควรสำทับให้แน่นอนไว้ในใจ ความเชื่อนี้เป็นตัวสำคัญในการปฏิบัติศาสนา ถ้าความเชื่อนี้ไม่แน่นอนง่อนแง่นคลอนแคลนแล้ว จะเอาตัวรอดไม่ได้ ถ้าความเชื่อไม่ง่อนแง่นไม่คลอนแคลนแน่นอนแล้ว จะเอาตัวรอดได้ ความเชื่อที่ง่อนแง่นคลอนแคลนไม่มั่นคงนั้นเป็นไฉน? ตั้งใจตรงลงไปว่า จะปฏิบัติในพุทธศาสนาเหมือนภิกษุสามเณร ทอดตัวลงไปแล้วว่าเป็นพระจริง ๆ เป็นเณรจริง ๆ คอยรักษาความจริงอันนั้นไว้ อย่าให้กลับกลอกได้ อุบาสกอุบาสิกาก็เหมือนกัน ทอดตัวลงไปแล้วว่าต้องเป็นอุบาสกอุบาสิกาจริง ๆ แล้ว รักษาความจริงอันนั้นไว้ อย่าให้กลับกลอกง่อนแง่นคลอนแคลนได้ นี้รักษาความจริงไว้ได้ได้ชื่อว่าความเชื่ออันนั้นไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน ตั้งมั่นด้วยดีแล้วในพระตถาคตเจ้า

ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ เราผู้ตถาคตคือธรรมกาย พระตถาคตเจ้าน่ะคือธรรมกาย เชื่อธรรมกายนั่นเอง ไม่ใช่เชื่อลอกแลกไปทางใดทางหนึ่ง เชื่อธรรมกายให้เห็นธรรมกายให้เป็นธรรมกาย **ถ้าเห็นธรรมกาย เป็นธรรมกายแล้ว แก้ไขธรรมกายนั่นให้สะอาดให้ผ่องใสหนักขึ้น อย่าให้ยุ่งอย่าให้มัวหมอง** ถ้าเห็นบ้างไม่เห็นบ้างอย่างนั้นยังง่อนแง่นยังใช้ไม่ได้ ถ้าเห็นเสียแจ่มใสบริสุทธิ์ ไม่มีราคีเหมือนกระจกส่องเงาหน้า เจ้าของเห็นเวลาไรแล้วยิ้มจ้า เวลานั้นไม่ได้ซูบซีดเศร้าหมองเลย ผ่องใสอย่างนี้ เชื่อลงไปขนาดนี้นี่เป็นที่พึ่งของเราจริง สิ่งอื่นไม่มี ให้แน่นอนลงไปเสียอย่างนี้ เมื่อแน่นอนลงไปเช่นนี้แล้ว ก็เห็นธรรมกายนั่นเองเป็นใหญ่ สิ่งอื่นเป็นใหญ่กว่านี้ไม่มี

หมดทั้งสากลโลก **หมดในธาตุในธรรม ที่จะเป็นใหญ่กว่าธรรมกายนี้ไม่มี** ให้แน่นอนเสียในใจอย่างนี้ มั่นคงลงไปอย่างนั้น ไม่ง่อนแง่นไม่คลอนแคลนจริงลงไปอย่างนั้น **แล้วใจต้องนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายทีเดียว** ค่ำมืดดึกดื่นเที่ยงคืนไม่ลุก ลืมตาก็แจ่มอยู่กับธรรมกายนั่น เมื่อนอนหลับเข้าก็แล้วไป เข้าที่ไปจนกระทั่งหลับอยู่กับธรรมกาย ตื่นขึ้นก็ติดอยู่กับดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้นแจ่มจ้าอยู่เสมอ นี่แหละเจอแล้วซึ่งพระตถาคตเจ้านั่นตัวพระตถาคตเจ้าทีเดียว เมื่อเชื่อลงไปเช่นนี้เรียกว่าไม่กลับกลอก ถ้าไม่กลับกลอกต้องทำสูงหนักขึ้นไปไม่กลับกลอก แต่ตอนต้น แต่ว่ายังเป็นโคตรภูบุคคลยังกลับกลอกอยู่ ให้เข้าถึงพระโสดาเสีย จึงจะไม่กลับกลอกเข้าถึงพระโสดา ก็ใกล้กับโคตรภู เข้าถึงพระสกทาคาเสียนั่นจึงจะแน่นแฟ้นขึ้น ถึงพระสกทาคาแล้วก็ยังมีกามราคะพยาบาทอย่างละเอียดอยู่ให้ถึงพระอนาคาเสีย กามราคะพยาบาทอย่างละเอียดหมดไป แต่ว่ายังไม่ถึงวิราคธาตุวิราคธรรมได้ ให้อุตส่าห์พยายามทำให้สูงขึ้นไปกว่านั้น ละรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชาให้ได้ ให้เข้าถึงพระอรหัตเสียทีเดียว เข้าถึงพระอรหัตแล้ว **อินฺทขีลูปโม** ดุจดังว่าเสาเขื่อนปักเขื่อนไว้ ลมพัดมาแต่ทิศทั้งสี่ทั้งแปดไม่เขยื้อน ตั้งมั่นทีเดียว **อจลสทฺธา** ไม่กลับกลอกแน่นอนทีเดียว

ถ้าแม้ว่าปุถุชนหญิงก็ดี ชายก็ดี ทำใจแน่ได้ขนาดนั้นละก็ แปลว่านับถือศาสนาเป็นเบอร์หนึ่ง ไม่มีสองมาเทียมละ แน่นขนาดนั้นแน่นแค่ไหน แน่นไปจริง ๆ เชื่อในพระตถาคตเจ้า เชื่อในธรรมกายลงไปแค่ชีวิต แน่นแค่ชีวิต แม้จะตายเสีย ก็ตายไปเถอะ ที่จะไม่ให้เชื่อธรรมกายละก็เป็นไม่ได้เด็ดขาด ฆ่าเสียก็ยอม ตายก็ตายไป ให้เชื่อกันจริงลงไปอย่างนี้อย่างนี้ได้ชื่อว่าตั้งมั่นด้วยดีแล้วในพระตถาคตเจ้านี้เป็นข้อต้น

ข้อที่สองรองลำดับลงไป **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** ศีลอันดีงามที่พระอริยเจ้าทั้งหลายยินดี อันพระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญแล้ว ศีลดีงามนั้นศีลอะไร? ศีลอยู่ที่ไหน? ศีลเป็นอย่างไร? **ศีล บริสุทธิ์** นั่นแหละเรียก **กัลยาณศีล บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา** ไม่มีร่องรอยเสียเลย **บริสุทธิ์เจตนา** ซึ่งเข้าไปกว่ากายวาจาอีก **บริสุทธิ์เจตนา** หมายความว่า **เจตนาความคิดอ่านทางใจก็บริสุทธิ์ผ่องแผ้วไม่มีราคี ความคิดอ่านทางใจเห็นศีลจริง ๆ อย่างนี้** เรียกว่า "**กัลยาณศีล**" ที่พระอริยเจ้าชอบใจ อันพระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญแล้ว ศีลที่สำหรับเป็นทาง

ไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลายที่เรียกว่าเป็นกัลยาณศีลนั้น **ศีลเป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลายเป็นศีลดวงใสเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ อยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์**

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ **ศีล** เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์อยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น ของใหญ่อยู่ในของเล็กอย่างไร? ขันกับพานไม่รับกันได้ กระจกชักรูป กล้องชักรูปของใหญ่ เข้าไปอยู่เท่าไรก็ได้ ศีลที่บริสุทธิ์ สะอาดเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ใสบริสุทธิ์ดุจกระจกส่องเงาหน้ากลมรอบตัว

ศีล นั่นแหละ **ปสํสิตํ** พระอริยเจ้าชอบใจนัก พระอริยเจ้าสรรเสริญนัก **ศีลอย่างนี้ทางที่จะไปเป็นพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ต้องไปกลางดวงศีลนี้เท่านั้น ทางอื่นไปไม่ได้เด็ดขาด** นี้แหละช่องนี้แหละ **ดวงนี้แหละจบวินัยปิฎกเป็นยอดรวมยอดของวินัยปิฎกทีเดียว** แล้วก็ต้องไปทางนี้แหละ จะไปสักกี่กาย ๆ ก็มีศีลดวงนี้เป็นต้นเรื่อยไปดังนี้แหละ **ศีลดวงนี้เป็นศีลสำคัญ ศีลทางมรรคผลทีเดียว นี่แหละตัวอธิศีลทีเดียว ไม่ใช่ปกติศีล**

เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว ต้องเข้าให้ถึงศีลดวงนี้ ถ้าปฏิบัติพระพุทธศาสนาเข้าถึงศีลดวงนี้ไม่ได้ละก็ไม่ถูกทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ให้รู้ชัดอย่างนี้ทีเดียว เมื่อรู้ชัดอย่างนี้ละก็ **ที่เข้าถึงแล้วก็อุตส่าห์พยายามเลื่อมใสในธรรมต่อไป ที่เข้ายังไม่ถึงก็อุตส่าห์พยายามเข้าให้ถึง ให้เป็นหนึ่งแน่ลงไป ไม่ให้เสียทีที่มาประสบพบพระพุทธศาสนา** ถ้าว่ามีศีลอันดีงามที่พระอริยเจ้าใคร่ ที่พระอริยเจ้าชอบใจเช่นนี้ มีอยู่แก่บุคคลใดก็ได้ชื่อว่าบุคคลนั้นมีภูมิใจอยู่เอิบอิ่มใจอยู่ นี่เป็นข้อแก้ศีล

ความเลื่อมใสข้อสามต่อไป

สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ ความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด ข้อต้นเรากล่าวว่า **พุทฺโธ** ถึงพระพุทธเจ้า ข้อที่สองนั้นเป็นศีล ไปข้อที่สามนี้ มาเป็นพระสงฆ์ ความเลื่อมใสในพระสงฆ์ ความเลื่อมใส ในพระสงฆ์นั้นเลื่อมใสอย่างไร? พระสงฆ์นี้ท่านประพฤติน่าเลื่อมใส ท่านประพฤติดี เป็นภิกษุ สามเณร ประพฤติดีละก็อาจจะเป็นอายุพระพุทธศาสนาได้ดีเหมือนพระเจ้าศรีธรรมาโศกราชเห็นนิโครธสามเณรเข้า เห็นมารยาทเรียบร้อย สำรวมกายวาจา ดีไม่มีที่ติ ใช้ให้ราชบุรุษไปตามนิมนต์คนหนึ่งไป พอลับตัวก็ใช้อีกคนหนึ่งไป ใช้ติดกันเรื่อยไปเลยทีเดียว กลัวจะไม่ได้พ่อสามเณรมา ได้สามเณรมาสมความปรารถนาแล้วให้นั่งบนที่นั่งของพระองค์ ใต้เศวตฉัตร ๙ ชั้น อารธนาให้แสดงธรรม พ่อสามเณรก็แสดงเป็นเรื่องไป นิโครธสามเณรน่ะฉลาดเฉลียวนัก ประพฤติดี พระเจ้าศรีธรรมาโศกราชเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้บำรุงพระพุทธศาสนา เพราะนิโครธสามเณรองค์นั้นแหละเป็นตัวสำคัญ ภิกษุสามเณรในบัดนี้ ถ้าประพฤติตัวดีถึงขนาดนั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นอายุพระพุทธศาสนา เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชุมชนทั้งหลาย ควรเอาเป็นตำรับตำราถือเอาไว้เป็นเนติแบบแผนทีเดียวอย่างนั้น นี่เป็นความเห็นที่มนุษย์ปุถุชนเห็นกันอย่างนี้ ว่าเลื่อมใสในพระภิกษุสามเณรอย่างนี้ เลื่อมใสซึ้งเข้าไปกว่านั้นต้องปฏิบัติเข้าไปถึงจิตถึงใจเข้าไปถึงธรรมกาย ตั้งแต่พระตถาคตเจ้าเป็นตัวธรรมกาย ศีลที่จะเข้าธรรมกาย เพราะอาศัยเดินถูกทางศีลเข้าไปถึงสมาธิ ปัญญาวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ กว่าจะเข้าถึงพระสงฆ์น่ะไกลลิบ **เข้าถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายแล้วจะเห็นชัด**

บัดนี้ที่เราเป็นมนุษย์อยู่เราควรเลื่อมใสใคร? เราควรเลื่อมใส **กายมนุษย์ละเอียดซึ่ กายมนุษย์ละเอียดรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ไว้** กายมนุษย์ที่จะอยู่ได้เป็นหลักฐานมั่นคงนี้ กายมนุษย์ละเอียดนั่นแหละเขารักษาดวงธรรมไว้ ไม่ให้เป็นอันตรายนั่นแน่น่าเลื่อมใสเขาอย่างนี้ เขาทำให้เราเป็นอยู่โดยสะดวกสบายนี่ชั้นหนึ่ง ถ้าเข้าไปชั้นที่สอง

พูดถึงกายมนุษย์ละเอียดนั่นก็ต้องอาศัยกายทิพย์เข้าไป รักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดไว้ ให้กายมนุษย์ละเอียดอยู่เป็นสุขสำราญเบิกบานใจไป ว่านี่กายมนุษย์ละเอียดน่าเลื่อมใส กายทิพย์น่าเลื่อมใส

กายทิพย์ละเอียดเขารักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ไว้ กายทิพย์อยู่เบิกบานสำราญใจ เพราะกายทิพย์ละเอียดรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ไว้

กายรูปพรหม รักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียดไว้ น่าเลื่อมใส

กายรูปพรหมละเอียด รักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมหยาบนั้นไว้ ไม่ให้หายไป ถ้าหายไปรูปพรหมหยาบก็อยู่ไม่ได้ น่าเลื่อมใส

กายอรูปพรหมรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดไว้ ไม่ให้หายไป ให้อยู่เป็นสุขสำราญเบิกบานใจน่าเลื่อมใส

กายอรูปพรหมละเอียดรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมไว้ ไม่ให้หายไป กายอรูปพรหมเบิกบานสำราญใจ น่าเลื่อมใส

ธรรมกายรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นอรูปพรหมละเอียดไว้ กายอรูปพรหมละเอียด จึงเบิกบานสำราญใจอยู่ได้ น่าเลื่อมใส

กายธรรมละเอียดรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายไว้ นั่นแน่ **กายธรรมละเอียดนั่นเป็นสังฆรัตนะ เป็นพระสงฆ์แท้ ๆ** ต้องแสดงอย่างนี้ถึงจะรู้ชัดว่า

ความเลื่อมใสในสงฆ์น่าเลื่อมใสอย่างไร? เลื่อมใสว่ารักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายไว้ ถ้าว่าไม่รักษาไว้แล้ว ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้นก็อยู่ไม่ได้ กายธรรมก็ไม่มี เพราะฉะนั้นน่าเลื่อมใสพระสงฆ์ รักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายไว้

นี่แหละพระพุทธเจ้าท่านสรรเสริญนัก พระสงฆ์นั้นท่านประพฤติปฏิบัติอย่างนี้แหละ เป็นหน้าที่รักษาดวงธรรมนั่นแหละท่านถึงได้ยืนยัน ตามตำรับตำราว่า **สงฺเฆน ธาริโต** ธรรมอันพระสงฆ์ทรงไว้ **ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม พระสงฆ์ ทรงไว้**

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์กายมนุษย์ละเอียดทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์

ละเอียดกายทิพย์ทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์หยาบ กายทิพย์ละเอียดทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหมทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมหยาบ กายอรูปพรหมละเอียดทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด กายธรรมทรงไว้ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม กายธรรมละเอียดทรงไว้

กายธรรมละเอียดนั่นเอง ตัวสังฆรัตนะ พระสงฆ์ผู้ทรงธรรม-รัตนะไว้ ทรงไว้อย่างนี้ให้รู้จักหลักอันนี้ นี่ความเลื่อมใสในพระสงฆ์จะเริ่มต้นคนไม่เป็นธรรมกายก็เลื่อมใสอย่างพระเจ้าศรีธรรมาโศก-ราช ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบเป็นภิกษุ สามเณรก็ดี เป็นอุบาสกอุบาสิกาก็ดี เลื่อมใสอย่างนั้นเลื่อมใสขึ้นนั้นก่อนแล้วก็เป็นขั้น ๆ เข้าไปจนกระทั่งถึงเลื่อมใสในพระสงฆ์จริง ๆ **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเลื่อมใสมีอยู่ในบุคคลใดนี่ท่านประสงค์เอาเลื่อมใสในพระสงฆ์ลึกซึ้งอย่างนั้น คนเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้าตอนต้นนั้น เลื่อมใสในธรรมกายอยู่แล้วศีลก็ต้องเป็นหนทางธรรมกายเลื่อมใสในพระสงฆ์อย่างนี้ เพราะพระสงฆ์ ท่านก็เป็นสังฆรัตนะขององค์นั้น จึงจะถูกสัดถูกส่วนนี่แหละเราควรเลื่อมใสให้มั่นเข้าไปในพระสงฆ์ เมื่อความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่กับบุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นก็ภูมิใจอีกเหมือนกัน นี่ข้อสาม

ข้อที่สี่ **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ ทสฺสนํ** แปลว่าความเห็น **อุชุ-ภูตญฺจ** ความเห็นซึ่งเป็นธรรมชาติตรง ความเห็นตรงน่ะ เห็นอย่างไร? นี่เราควรรู้จัก ความเห็นตรงนี่เป็นข้อสำคัญนัก ภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา เมื่อเขาให้ลงความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดเขาบอกว่าต้องลงความเห็นให้ตรงเราจะลงความเห็นอย่างไร จึงจะเห็นตรง? นึกดูซิว่าต้องลงความเห็นให้ตรงนะ เราก็ต้องดูวัตถุที่เขาให้ลงความเห็น ดูวัตถุอะไรที่เขาให้ลงความเห็น มีคนอยู่สองคนเขาเล่าให้ฟังว่า คนนี้เป็นอย่างนี้เอ้าให้ลงความเห็นซิคนไหนผิดคนไหนถูก ก็บอกว่าคนไหนผิดคนไหนถูก เราจะลงความเห็นอย่างไร มันจึงจะถูกจริง นี่ความเห็นเผิน ๆ ละให้ลงความเห็นเผิน ๆ ก่อนวิวาทกันทั้งสองข้าง ข้างไหนผิดข้างไหนถูก ถ้าลงความเห็นถูกคนที่ผิดจริง ๆ เข้าละก็ความเห็นอันนั้นมันก็ถูกล่ะซี **ถูกนั่นแหละ เป็นธรรม ถ้าผิดแล้วไม่เป็นธรรม**

นี่แหละความเห็นอันนี้แหละเป็นตัวอย่าง เป็นตำรับตำราความเห็นเป็นข้อสำคัญนัก จะเปิดมุ้งเห็นขโมยเลยไม่ได้ จะไปเที่ยวสงสัยเขาเรื่อยเปื่อยอย่างนั้นไม่ได้ต้องให้ถูกตามความจริง ถูกตามความจริงที่เรียกว่าความเห็นซึ่งเป็นธรรมชาติตรงนั้น ตรงตลอด ตรงทำนองคลองธรรม ตั้งแต่**ศีลบริสุทธิ์มาเห็นศีลบริสุทธิ์ว่าถูก** นอกจากนั้นไม่บริสุทธิ์ไม่ถูก แล้วก็เห็นศีลที่บริสุทธิ์และไม่บริสุทธิ์ **ศีลที่พระอริยเจ้าใคร่ พระอริยเจ้าชอบใจ** ก็เห็นถูกตรงตามรอยศีลนั่นไม่เคลื่อนจากศีลนั้น **แล้วก็เลื่อมใสในพระสงฆ์ตั้งแต่สงฆ์บริสุทธิ์ สามเณรบริสุทธิ์** ดุจนิโครธสามเณร **บริสุทธิ์เป็นลำดับมาตามความจริงของภิกษุสามเณร** นั่นความเห็นอันนั้นก็ถูกนี่ตรงนี่ได้ชื่อว่าตรงเหมือนกันไม่ใช่คลาด **ความเห็นซึ่งเป็นธรรมชาติตรงน่ะ** ในบทท้ายท่านแสดงหลักไว้ว่า **ธมฺมทสฺสนํ เห็นธรรมนั่นเอง**

เห็นธรรมน่ะเห็นอะไร? เห็น**ดวงธรรม** ที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ล่ะนี่แหละธรรมดวงนี้แหละดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายโสดา ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายโสดาละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคา ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตละเอียด นั่นแน่ **เห็นดวงธรรมนั้นจึงจะได้ชื่อว่าเห็นตรง** ถ้าเห็นโน่นก็ธรรมนี่ก็ธรรมเอากันละคราวนี้ยุ่งแน่ เดี๋ยวนี้

พวกเราทั้งหมดนี่แหละ ทั้งภิกษุ สามเณรอุบาสกอุบาสิกา เห็นตรงน่ะมีกี่องค์ล่ะ พระเณรอุบาสกอุบาสิกามีกี่คนที่เห็นตรงน่ะ ในวัดปากน้ำนี้มีร้อยห้าสิบกว่าคนแล้วนะ เห็นดวงธรรมน่ะ เห็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด กายโสดา โสดาละเอียด สกทาคา สกทาคาละเอียด อนาคา อนาคาละเอียด อรหัต อรหัตละเอียด เห็นดวงธรรมเหล่านั้นหละได้ชื่อว่า **ธมฺมทสฺสนํ** เห็นตรงทางอื่นก็อาศัยธรรมเหล่านี้ทั้งนั้น ความถูกตามดวงธรรมนั่นแหละ

ดวงธรรมนี่มาจากไหน? **การเห็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ก็มาจากบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ** บริสุทธิ์ด้วย กาย วาจา ใจ นั่นแหละ เห็นถูกอันนั้น จนกระทั่งเข้าถึงดวงธรรม กายมนุษย์ละเอียดล่ะ ก็มาจากบริสุทธิ์ด้วย กาย วาจา ใจ ที่ละเอียดลงไป นั่นแหละเข้ามาเป็นดวงธรรมนั้น

กายทิพย์ล่ะ ดวงธรรมอันนี้มาจากทางศีล สัจจะ จาคะ ปัญญา เติมความบริสุทธิ์ลงไปอีก

ก็ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมล่ะ นี้ก็เติมปฐมฌาน ทติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ลงไป ให้บริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ อีก สูงขึ้นไป

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมล่ะ ทั้งหยาบทั้งละเอียด ก็เติมอรูปฌานสี่เข้า ได้แก่ อากาสานัญจา วิญญาณัญจา อากิญจัญญา เนวสัญญานาสัญญา นั่นเห็นถูกทั้งนั้น เห็นตรงอย่างนี้ จึงได้ชื่อว่าเห็นถูกละ

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมล่ะ ก็ต้องเติมศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสะนาเข้ามา ต่อจากธรรมที่ทำให้เป็นกายละเอียด ก็ถึงดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายโสดา สกทาคา อนาคา ก็เติมศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เข้ามาตามลำดับขึ้นไป จนกระทั่งถึงพระอรหัต

นั่นแน่ ๆ **ธมฺมทสฺสนํ** เป็นอย่างนี้ ลึกซึ้งขนาดนี้นะ **ความเห็น เรียกว่าเห็นตรงเห็นธรรมนั่นเอง**

ถ้าเห็นอย่างนี้น่ะ ใครเห็น เข้าก็ภูมิใจดีอกดีใจไม่ใช่ภูมิใจอย่างเดียวนะ พระองค์ทรงรับสั่งว่า **อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ** นักปราชญ์ทั้งหลายยอมรับรองกล่าวบุคคลนั้นว่าเป็นคนไม่จน เมื่อมีคุณธรรมสี่ประการอยู่ในตัว เช่นนี้แล้วเป็นคนไม่จน

คือเป็นคนเชื่อในพระตถาคตเจ้า

มีศีลอันดีงามที่พระอริยเจ้าใคร่ชอบใจ

เลื่อมใสในพระสงฆ์

ความเห็นของตนเป็นธรรมชาติตรงหรือเห็นธรรม

นี่แหละยืนยันทีเดียวไม่ใช่คนจน ถ้าเราไม่อยากเป็นคนจน อยากเป็นคนมั่งมีแล้วต้องมีธรรมสี่ประการนี้อย่าให้เคลื่อน ให้มีไว้ในตัวเสมอ ถ้าเคลื่อนแล้วละก็ใจจะไม่ผ่องใส จะคิดถึงแต่สมบัติบ้า ๆ เข้าใจแต่สิ่งหยาบ ๆ เที่ยวคว้าเรื่อยเปื่อยทีเดียว วุ่นวายไปตามกัน เพราะเหตุว่าไม่มีธรรมสี่อย่างนี้ประจำอยู่ในตัว ถ้ามีธรรมสี่อย่างนี้ประจำอยู่ในตัวแล้วไม่วุ่นวายไม่คลาดเคลื่อนแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ยิ้มกริ่มทีเดียวเพราะไปเจอบ่อทรัพย์ใหญ่เข้าแล้ว

นี้อริยธนคาถา ทรัพย์อันประเสริฐ ในพระพุทธศาสนามีอยู่อย่างนี้ ภิกษุสามเณรภูมิใจได้ ปลื้มใจได้ ดีอกดีใจได้ ให้เข้าถึงธรรมสี่ประการเหล่านี้ **ให้เชื่อในพระตถาคตเจ้า**มั่นในขันธสันดาน **มีศีลอันดีงาม ให้เลื่อมใสในพระสงฆ์ไว้** แล้วก็**แก้ไขความเห็นของตัวให้ตรงไว้** อย่าให้ไปคดโกง ถ้าคดโกง ลงโทษตัวเอง นี่แหละนักปราชญ์ทั้งหลายเชิดชูละกล่าวว่าบุคคลนั้นไม่ใช่เป็นคนจน ไม่ใช่เป็นคนจนแล้วเป็นคนอะไรล่ะ เป็นคนไม่มีไม่จน จะเรียกว่าจน ก็ไม่จน จะเรียกว่ามีก็ไม่มี และสบายยิ่งกว่าสบาย **อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ** สรรเสริญไว้ในท้ายนี้ ความเป็นอยู่ของเขานั้น ไม่เปล่าจากประโยชน์ เป็นประโยชน์เรื่อย ถ้าไม่มีสิ่งทั้งสี่นี้ประจำใจแล้วก็เป็นอยู่วันหนึ่งเปล่าประโยชน์ทีเดียว ที่ไม่เปล่าประโยชน์น่ะไม่ค่อยมี ถ้าว่าเป็นอยู่ดังนี้ละก็ไม่เปล่าจากประโยชน์ทีเดียว **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนํ** ผู้มีปัญญามาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายอย่างนี้แล้ว ควรประกอบความเชื่อไว้เนือง ๆ ประกอบศีลไว้เนือง ๆ ประกอบความเลื่อมใสไว้เนือง ๆ ประกอบความเห็นธรรมไว้เนือง ๆ นี้แหละไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

ที่ได้ชี้แจงแสดงมาตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดี จงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ ฯลฯ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

■■■■

สภาวะพระนิพพาน : ธรรมกาย พระตถาคต พระอรหันต์ (ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา)

๑. พระนิพพานเป็นธรรมชาติ เที่ยง

พระสารีบุตรเถระได้แสดงไว้ว่า

นิพฺพานปทมจฺจุตนฺติ นิพฺพานปทํ ตาณปทํ เลณปทํ ปรายนปทํ อภยปทํ. **อจฺจุตนฺติ นิจฺจํ ธุวํ สสฺสตํ อวิปริณามธมฺมนฺ**ติ นิพฺพานปทมจฺจุตํ. *(ขุ. จูฬ. ๓๐/๓๔๐/๑๖๖)*

แปลว่า : คำว่า **"บทนิพพานไม่เคลื่อน"** ความว่า บทนิพพาน คือบทที่ต้านทาน บทที่หลีกเร้น บทที่ยึดหน่วง บทที่ไม่มีภัย. คำว่า **"ไม่เคลื่อน"** คือ **เที่ยง ยั่งยืน มั่นคง เป็นธรรมไม่แปรปรวน** เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าบทนิพพานไม่เคลื่อน.

และอีกแห่งหนึ่งแสดงว่า

นิพฺพานํ นิจฺจํ ธุวํ สสฺสตํ อวิปริณามธมฺมนฺติ อสํหิรํ อสงฺกุปฺปํ . *(ขุ. จูฬ. ๓๐/๖๕๙/๓๑๕)*

แปลว่า : **พระนิพพานเป็นธรรมชาติเที่ยง ยั่งยืน มั่นคง มิได้มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา** เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าอันอะไร ๆ นำไปไม่ได้ ไม่กำเริบ.

๒. พระนิพพานเป็นบรมสุข

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสว่า

ชิฆจฺฉา ปรมา โรคา สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา
เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.**
อาโรคฺยปรมา ลาภา สนฺตุฏฺฐีปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ญาติ **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ.**

(ขุ. ธ. ๒๕/๒๕/๔๒)

แปลว่า : ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง สังขารเป็นทุกข์อย่างยิ่ง บัณฑิตทราบเนื้อความนี้ตามความเป็นจริงแล้ว *(ย่อมทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน)* เพราะ**พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง.**

ลาภทั้งหลายมีความไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง ทรัพย์มีความสันโดษเป็นอย่างยิ่ง ญาติทั้งหลายมีความคุ้นเคยเป็นอย่างยิ่ง **พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง.**

๓. พระนิพพานเป็นอัตตา

พระอรรถกถาจารย์ได้แสดง ไว้ในคัมภีร์ปรมัตถทีปนีว่า

ชญฺญา นิพฺพานมตฺตโนติ อญฺเญสํ ปุถุชฺชนานํ สุปินนฺเตปิ อโคจรภาวโต อริยานํ ปน ตสฺส ตสฺเสว อาเวณิกตฺตา **อตฺตสทิสตฺตา** จ **"อตฺตา"**ติ ลทฺธโวหารสฺส มคฺคผลญาณสฺส สาติสยวิสยภาวโต **เอกนฺตสุขาวหํ นิพฺพานํ อสงฺขตธาตุ "อตฺตโน"**ติ วุตฺตํ, ตํ นิพฺพานํ ชญฺญา ชาเนยฺย, มคฺคผลญาเณหิ ปฏิวิชฺเฌยฺย, สจฺฉิกเรยฺยาติ อตฺโถ. *(อุทาน. อฏฺ. ๒๐๑)*

แปลว่า : คำว่า **"พึงรู้พระนิพพานของตน"** ความว่า **พระนิพพานที่เป็นอสังขตธาตุซึ่งนำความสุขมาให้โดยส่วนเดียว** โดยความเป็นอารมณ์อันดีเยี่ยมแก่มรรคญาณและผลญาณ ที่ได้โวหารว่า **"อัตตา"** เพราะพระนิพพานที่เป็นอสังขตธาตุซึ่งนำความสุขมาให้โดยส่วนเดียวนั้นไม่เป็นอารมณ์ของปุถุชนอื่นแม้โดยที่สุดความฝัน แต่เพราะพระนิพพานที่เป็นอสังขตธาตุซึ่งนำความสุขมาให้โดยส่วนเดียวนั้นเป็นธรรมแผนกหนึ่งแห่งมรรคญาณและผลญาณนั้น ๆ ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย และเพราะ**พระนิพพานที่เป็นอสังขตธาตุซึ่งนำความสุขมาให้โดยส่วนเดียวนั้นเป็นเช่นกับอัตตา** จึงตรัสว่า **"ของตน"** พึงรู้ คือพึงทราบพระนิพพานที่เป็นอสังขตธาตุซึ่งนำความสุขมาให้โดยส่วนเดียวนั้น, อธิบายว่า พึงรู้แจ้ง คือพึงทำให้แจ้งด้วยมรรคญาณและผลญาณทั้งหลาย.

๔. พระนิพพานคือธรรมกาย พระตถาคต พระอรหันต์

พระอรรถกถาจารย์ได้แสดง ไว้ในคัมภีร์สารัตถัปปกาสินีว่า

โย โข วกฺกลิ ธมฺมนฺติ อิธ ภควา **"ธมฺมกาโย โข มหาราช ตถาคโต"**ติ วุตฺตํ **ธมฺมกายตํ** ทสฺเสติ. **นววิโธ หิ โลกุตฺตรธมฺโม ตถาคตสฺส กาโย นาม.** *(สํ. อฏฺ. ๒/๓๔๒-๓๔๓)*

แปลว่า : ในคำว่า **"โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ"** นี้ พึงทราบอธิบายว่า **พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงความที่พระองค์เป็นธรรมกาย**ที่ตรัสไว้ว่า "ขอถวายพระพรมหาบพิตร **ธรรมกาย**แลคือ**พระตถาคต**". ความจริง **โลกุตตรธรรม ๙ อย่าง ชื่อว่าพระกายของพระตถาคต.**

และคำว่า **"โลกุตตรธรรม ๙ อย่าง"** ได้แก่ **มรรค ๔ ผล ๔** และ**พระนิพพาน (อสังขตธาตุ) ๑** (อภิ. สํ. ๓๔/๗๐๖/๒๗๘ และ ๓๔/๙๑๑/๓๕๕).

[เพราะเหตุนั้น **พระธรรมกาย ที่บรรลุพระอรหัตตผลแล้ว** นั่นเอง **เป็นผู้ทรงสภาวะพระนิพพาน** ชื่อว่า **"พระนิพพาน"** และ**เป็นพระตถาคต พระอรหันต์ องค์จริง**]

๕. ธรรมกายพระตถาคต พระอรหันต์ เป็นอัตตา

พระอรรถกถาจารย์ได้แสดงไว้ในคัมภีร์ปรมัตถทีปนีว่า

ปรํ วา **อตฺตภูตโต ธมฺมกายโต** อญฺญํ ปฏิปกฺขํ วา ตทนตฺถกรํ กิเลสโจรคณํ มนาติ หึสตีติ ปรโม. *(จริยา. อฏ. ๓๒๔)*

แปลว่า : หรือบารมีย่อมทำลายปฏิปักษ์อื่นจาก**ธรรมกายที่เป็นอัตตา** หรือย่อมทำลายหมู่โจรคือกิเลสที่ทำความพินาศแก่**ธรรมกายที่เป็นอัตตา**นั้น เหตุนั้น จึงชื่อว่า ปรมะ.

[ถ้าพิจารณาในข้อ ๓-๔-๕ ประกอบกัน สามารถกล่าวได้เลยว่า **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** คือ **ธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตตผลแล้ว**นั้นเองที่**เป็นอัตตา**]

๖. "ธรรมกาย" เป็นทั้งสภาวะธรรมและทั้งสรีรกาย ของพระตถาคตพระอรหันต์องค์จริง

คัมภีร์วิสุทธชนวิลาสินีพระอรรถกถาจารย์แสดง**ธรรมกาย**ไว้ว่า

กึ ภูตา ? **มหนฺตธมฺมา** ปูริตมหาสมฺภารา **พหุธมฺมกายา อเนกธมฺมสภาวสรีรา.** *(อป. อฏ. ๑/๒๔๕)*

แปลว่า : ถามว่า ท่านเป็นอย่างไร ? ตอบว่า ท่านเป็นผู้มีธรรมยิ่งใหญ่ คือมีบุญสมภารใหญ่ที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว **มีธรรมกายมาก** คือมี**สภาวธรรมมิใช่น้อยเป็นร่างกาย.**

[คำว่า **"ธรรมกาย"** นี้ **เป็นทั้งสภาวธรรม** คือ **มรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑** และทั้ง **"สรีรกาย" (อันสำเร็จด้วยพระโลกุตตรธรรม ๙ ประการนั้น) ของพระตถาคต พระอรหันต์องค์จริง** ด้วย]

๗. ผู้ใดเห็นธรรมกายด้วยญาณจักษุ ผู้นั้นเห็นตถาคต พระอรหันต์

คัมภีร์ปรมัตถทีปนีพระอรรถกถาจารย์แสดง**ธรรมกาย**ไว้ว่า

โส อารกาว มยฺหํ, อหญฺจ ตสฺสาติ โส ภิกฺขุ มยา วุตฺตปฏิปทํ อปูเรนฺโต มม ทูเรเยว, อหญฺจ

ตสฺส ทูเรเยว. เอเตน **มํ สจกฺขุนา ตถาคตทสฺสนํ รูปกายสโมธานญฺจ อการณํ, ญาณจกฺขุนาว ทสฺสนํ ธมฺมกายสโมธานเมว จ ปมาณนฺ**ติ ทสฺเสติ. เตเนวาห "ธมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปสฺสติ, ธมฺมํ อปสฺสนฺโต มํ น ปสฺสตี'ติ. ตตฺถ **ธมฺโม นาม นววิโธ โลกุตฺตรธมฺโม,** โส จ อภิชฺฌาทีหิ ทุสฺสิตจิตฺเตน น สกฺกา ปสฺสิตุํ, ตสฺมา **ธมฺมสฺส อทสฺสนโต ธมฺมกายํ จ น ปสฺสตี**"ติ ตถา หิ วตฺตุํ:-

"กินฺเต วกฺกลิ อิมินา ปูติกาเยน ทิฏฺเฐน, โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ, โส มํ ปสฺสติ. โย มํ ปสฺสติ, โส ธมฺมํ ปสฺสตี"ติ,

"ธมฺมภูโต พฺรหฺมภูโต"ติ จ

"**ธมฺมกาโย** อิติปิ, พฺรหฺมกาโย อิติปิ"ติ จ อาทิ. *(อิติวุตฺ. อฏ. ๓๓๔)*

แปลว่า : คำว่า **"ภิกษุนั้นอยู่ห่างไกลเราทีเดียว และเราก็อยู่ห่างไกลภิกษุนั้น"** ความว่า ภิกษุนั้น เมื่อไม่บำเพ็ญปฏิปทาที่เราตถาคตกล่าวแล้วให้บริบูรณ์ ก็ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ไกลเราตถาคตทีเดียว, และเราตถาคตก็ชื่อว่าอยู่ไกลเธอเหมือนกัน. ด้วยคำนี้พระองค์ทรงแสดงว่า **การเห็นพระตถาคตด้วยมังสจักษุก็ดี การอยู่รวมกันทางรูปกายก็ดี ไม่ใช่เหตุ, แต่การเห็นด้วยญาณจักษุเท่านั้น และการอยู่รวมกันด้วยธรรมกายต่างหากเป็นประมาณ.** เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **เพราะว่าภิกษุนั้นไม่เห็นธรรม, เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ไม่เห็นเราตถาคต**". ในคำว่า "เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ไม่เห็นเราตถาคต" นั้น มีอธิบายว่า **"โลกุตตรธรรม ๙ ประการ ชื่อว่าธรรม,** ก็เธอไม่อาจจะเห็นโลกุตตรธรรมนั้นได้ ด้วยจิตที่ถูกอภิชฌาเป็นต้นประทุษร้าย, เพราะฉะนั้น ก็**เหตุที่ไม่เห็นธรรม เธอจึงชื่อว่าไม่เห็นธรรมกาย"** สมจริงตามที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า:-

"ดูก่อนวักกลิ ประโยชน์อะไรแก่เธอ ด้วยกายอันเปื่อยเน่านี้ที่เธอได้เห็นแล้ว, ดูก่อนวักกลิ **ผู้ใดแลเห็นธรรม, ผู้นั้นก็เห็นเราตถาคต. ผู้ใดเห็นเราตถาคต, ผู้นั้นก็เห็นธรรม**" และว่า "**เราตถาคตเป็นพระธรรม เราตถาคตเป็นพระพรหม**" และว่า **"เราตถาคตเป็นธรรมกาย**บ้าง, **เป็นพรหมกาย** บ้าง" ดังนี้เป็นต้น.

■ ■ ■ ■

ผลการปฏิบัติของพระสุปฏิปันโนว่า พระนิพพานไม่สูญ : พระนิพพานเป็นอัตตา

๑. พระเดชพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)

ได้แสดงพระธรรมเทศนากัณฑ์ที่ ๘ เรื่อง**มงคลกถา** เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๗๐ ในหนังสือพระธรรมเทศนา มงคลกถา ๓๘ ธรรมวิจยานุศาสน์ คิริมานนทสูตร พร้อมด้วยอธาตุ ชุดพิเศษ เล่มที่ ๕ หน้า ๙๖-๙๗ ว่า

"อันตัวที่ไม่ตายนั้นท่านให้ชื่อว่าโพธิสัตว์ พึงสันนิษฐานได้ว่าสัตว์นั้นแลคือตัวเรา เป็นผู้ไม่ตายเหมือนอย่างพระอริยเจ้ามีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เมื่อได้สำเร็จพระอรหัตตผลแล้ว ก็เป็นอันได้สำเร็จพระนิพพาน เมื่อท่านสำเร็จพระนิพพานแล้ว สัตว์ที่ตรัสรู้ ที่ไม่เคยตายนั้น ก็ยังอยู่ไม่สูญไปข้างไหน สูญแต่กิเลสเครื่องก่อภพก่อชาติเท่านั้นเอง จึงพอสันนิษฐานเห็นได้ว่า พระนิพพานไม่สูญอย่างเอก แต่การที่จักทำให้สำเร็จต้องฝ่าฝืนอำนาจของพระยามาร"

๒. พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง**ติลักขณาทิคาถา** เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๙๗ ในหนังสือชีวประวัติผลงาน รวมพระธรรมเทศนา ๖๓ กัณฑ์ หน้า ๔๐๗ ว่า

"ส่วนกายพระอรหัตถ้าถึงพระอรหัตละก็เป็นนิจจัง สุขัง อัตตาแท้ ๆ กายธรรมก็มีขันธ์เหมือนกัน แต่เป็นธรรมขันธ์ ท่านไม่เรียกเบญจขันธ์ เป็นธรรมขันธ์เสีย มีธาตุเหมือนกัน เป็นวิราคธาตุ เป็นวิราคธรรม"

๓. พระเดชพระคุณพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตมหาเถระ

กล่าวไว้ในโอวาทของท่าน ในหนังสือมุตโตทัย หน้า ๒๔ ว่า

"แม้พระบรมศาสดาของเราก็เช่นเดียวกัน พระองค์ประทับนั่งอยู่ ณ ควงไม้โพธิพฤกษ์แห่งเดียว เมื่อจะดับโลกสาม ก็มิได้เหาะขึ้นไปในโลกสาม คงดับอยู่ที่จิต ที่จิตนั้นเองเป็นโลกสาม ฉะนั้นท่านผู้ต้องการดับโลกสาม พึงดับจิตของตน ๆ จนทำลายกิริยา คือตัวสมมติหมดสิ้นจากจิต ยังเหลือแต่**อกิริยา** เป็น**ฐีติจิต ฐีติธรรม อันไม่รู้จักตาย** ฉะนี้แล"

๔. พระเดชพระคุณพระราชวิสุทธิญาณโสภณ (หลวงพ่อพระมหาบัว ญาณสัมปันโน)

ได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง**ความตายเป็นธรรมดา** ในหนังสือธรรมชุดเตรียมพร้อม หน้า ๔๓๕ ว่า

"**การที่เราบำเพ็ญอยู่เวลานี้** และ**บำเพ็ญเรื่อยมานี้**แล คือการดำเนินเพื่อหลบหลีกปลีกภัยทั้งหลายโดยลำดับ **จนบรรลุถึง "มหาสมบัติอันพึงหวัง" จากนั้นจะเรียกว่า "นิจจัง" เป็นของเที่ยงก็ได้** เพราะไม่มีอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องไม่มีอะไรเข้ามาทำลายจิตให้เดือดร้อนวุ่นวาย **จะเรียกว่า"บรมสุข"ก็ไม่ผิด จะเรียกว่า"อัตตา" ก็ไม่น่าจะผิด เพราะเป็น "ตน" แท้** คือตนในหลักธรรมชาติ ไม่มี "สมมติ" น้อยใหญ่ แม้ปรมณูเข้ามาเกี่ยวข้องใจ **แต่ไม่ได้หมายถึง "อัตตา" ที่เป็นคู่กับ "อนัตตา"** นั้น เป็นความสมมติอีกขั้นหนึ่งซึ่งเป็นทางดำเนินเพื่อพระนิพพาน"

๕. หลวงปู่ชอบ ฐานสโม วัดป่าโคกมน บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

หนังสือชีวประวัติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๕ หน้า ๑๒๙-๑๓๐ ว่า

"นิพพานไม่ได้สูญ ไม่ได้อยู่ตามที่โลกคาดคะเนหรือเดากัน ทำจริงจะได้เห็นของจริง รู้จริง และจะเห็นนิพพานเอง เห็นพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เห็นครูบาอาจารย์ที่ท่านบริสุทธิ์เอง และหายสงสัยโดยประการทั้งปวง"

๖. พระเดชพระคุณพระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาวิศิษฏ์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ได้มีจดหมายขอบใจถึง รศ. ดร. พัฒนะ ภาวะนันท์ ลงวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๓๒ เกี่ยวกับธรรมบรรยายของหลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เรื่องสู่ทางพระนิพพานว่า

วัดหินหมากเป้ง

ลำพูนเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ที่ มป.29/2532

13 กันยายน 2532

เจริญพร รศ.ดร. พัชนะ ภวะนันท์

อาตมาขอขอบใจมาก ในการที่ รศ.ดร. พัชนะ ภวะนันท์ ได้ส่งเทปบันทึกเสียงการบรรยายธรรมของพระอาจารย์ สมมงคโล ภิกขุ เรื่อง สู่ทางพระนิพพาน และขอขอบใจเจ้าของเทป พระปรียา ปุญญาโล ด้วยความเมตตากรุณาอันดีของท่านเป็นอย่างยิ่ง แท้จริงเรื่องเหล่านี้อาตมาก็สนใจมานานแล้ว ยิ่งได้รับเทปจากวิทยากรผู้บรรยายอ้างหลักฐานที่มาของข้อธรรมนั้นๆ ยิ่งชัดขึ้นอีก

อาตมาขอขอบใจมา ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยความนับถือ

พระนิโรธรังสีภิกขุ

(พระนิโรธรังสีภิกขุ)

เจ้าอาวาส

วัดหินหมากเป้ง

โทร. (042) 451110

คำถวายรายงานเนื่องในโอกาสปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

ในวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๗

ขอประทานกราบเรียนพระเดชพระคุณเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายที่เคารพอย่างสูง เกล้ากระผมขอประทานถวายรายงาน เนื่องในโอกาสปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘ ประจำเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ นี้ว่า มีพระภิกษุมาเข้ารับการอบรมจำนวนสูงสุด ๒๒๕ รูป สามเณร ๔๕ รูป อุบาสก ๑๒๕ ท่าน อุบาสิกา ๒๗๒ ท่าน รวมทั้งหมด ๖๖๘ ท่าน และได้มีผู้เดินทางกลับไปส่วนหนึ่งแล้ว จึงมีพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ในขณะนี้คือ พระภิกษุ ๑๙๕ รูป สามเณร ๔๐ รูป อุบาสก ๔๒ ท่าน อุบาสิกา ๙๕ ท่าน รวม ๓๗๒ ท่าน ซึ่งจำนวนส่วนใหญ่ที่ยังอยู่นี้เป็นผู้ที่ยังไม่ได้รับวุฒิบัตร และในจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหมดนั้น ได้มีผู้ปฏิบัติธรรมประมาณ ๗๕% ของจำนวนทั้งหมดได้ตั้งใจปฏิบัติจนถึงความสงบดีพอสมควรขึ้นไป ถึงความสงบอย่างดีมาก ที่เหลือนอกจากนั้นก็อยู่ในระหว่างการอบรมให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป นับว่าการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘ ประจำเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗ ครั้งนี้ได้รับผลเป็นอย่างดี นอกจากนั้น เกล้ากระผมขอประทานกราบเรียนว่า การอบรมในคราวนี้ แทบจะกล่าว

ได้ว่าไม่มีปัญหาอะไรเป็นที่น่าหนักใจในทุกอย่าง

อนึ่ง ในการอบรมครั้งนี้ เกล้ากระผมได้ตั้งใจจัดทำรายการบรรยายเกี่ยวกับหลักปริยัติให้เป็นหลักฐานและพื้นฐานแก่การปฏิบัติภาวนาธรรมบันทึกลงไว้ในวิดีโอเทป และได้บันทึกวิธีการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำได้สั่งสอนถ่ายทอดไว้ในขั้นตอนต่าง ๆ ที่สำคัญทั้งเบื้องต้น เบื้องกลาง เบื้องสูง ไว้เป็นแบบอย่างในการศึกษาอบรมแก่ผู้สนใจทั้งภายในวัดและภายนอกวัดอีกด้วย

และในขณะเดียวกันเกล้ากระผม ก็ได้ส่งเสริมให้พระภิกษุที่มาจากท้องที่ต่าง ๆ ที่ได้มาเข้ารับการอบรมในแต่ละรุ่นให้นำความรู้และประสบการณ์จากการศึกษาอบรมธรรมปฏิบัติจากวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายแห่งนี้ ไปจัดตั้ง**โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** เพื่อให้คำแนะนำสั่งสอนการปฏิบัติธรรมแก่ญาติโยมสาธุชน ตลอดทั้งเพื่อนพระภิกษุและสามเณรในท้องที่ของท่าน โดยทางสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายของเราจะให้ความสนับสนุนในทางวิชาการ เช่น **หนังสือธรรมปฏิบัติ เทปคาสเซ็ท ตลอดทั้งวีดีโอเทป บันทึกรายการวิธีการปฏิบัติ** และ**ธรรมบรรยายต่าง ๆ** ที่มีเนื้อหาครอบคลุมสาระสำคัญทั้งภาคปริยัติ วิธีการปฏิบัติ ประสบการณ์และผลของการปฏิบัติของพระบูรพาจารย์ผู้สุปฏิปันโน ที่ได้ปฏิบัติได้ผลดี และได้แสดงไว้ด้วยดีแล้วนั้นให้เป็นแบบอย่างที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักพระสัทธรรม และตามผลของการปฏิบัติธรรมของพระบูรพาจารย์ผู้สุปฏิปันโน ดังกล่าวแล้วด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธุชนพุทธบริษัทหมู่ใหญ่ ทั้งที่มาอบรมภายในวัดและที่เปิดการอบรม ตามที่สำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ภายในประเทศให้กว้างไกล ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สาธุชนภายในประเทศโดยส่วนรวม ซึ่งขณะนี้กำลังได้ดำเนินการจัดทำการบันทึกลงในวิดีโอเทปเสร็จไปแล้วประมาณ ๗๕% และกำลังจะได้ทำให้สำเร็จต่อไป

บัดนี้เป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว เกล้ากระผมขอประทานกราบเรียนพระเดชพระคุณ เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จฯ ได้โปรดประทานวุฒิบัตรแก่ผู้เข้ารับการอบรม และประทานโอวาทแก่ผู้เข้ารับการอบรม คณะผู้ทำงาน วิทยากร และผู้มาอุปการะเกื้อหนุนอุดหนุนต่อไปด้วยครับกระผม

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดกรุณา

โอวาทเนื่องในโอกาสปิดการอบรม พระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๘

โดย

เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์

ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๗

ท่านพระมหาเสริมชัย พระเถรานุเถระ พระอาจารย์ วิทยากร พระภิกษุสามเณร และท่านสาธุชนอุบาสกอุบาสิกา ผู้ปฏิบัติธรรมทุกท่าน

ท่านทั้งหลายได้มีโอกาสมาปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ที่วัดหลวงพ่อสดฯ เป็นเวลาระยะเวลาเพียง ๑๕ วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่น้อย แต่ว่าผู้มาปฏิบัติก็ได้ประจักษ์ด้วยตนเองว่า การปฏิบัติธรรมที่ท่านแนะนำนั้นมีผลเป็นอย่างไร ในระหว่างที่ท่านทั้งหลายมาปฏิบัติอยู่ได้มีพระอาจารย์วิทยากร โดยเฉพาะท่านพระมหาเสริมชัย ได้คอยติดตามสอบถาม ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านสามารถพอที่จะกล่าวได้ว่าผู้มาปฏิบัติธรรมตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ศกนี้ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ คิดเป็นตัวเลขออกมาได้ว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมคราวนี้ได้ผลในการปฏิบัติ ๗๕% ยังเหลืออยู่อีกเพียง ๒๕% ที่ยังไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่าจิตใจได้เข้าถึงความสงบอย่างไรบ้าง ที่ไม่สามารถที่จะกล่าวได้นั้น ก็ด้วยการติดตามสอบถามยังเห็นว่า จะต้องฝึกจะต้อง

ปฏิบัติต่อไปอีก จำนวนของผู้ที่ปฏิบัติแล้วได้ผล ๗๕% นั้น มีทั้งผู้ที่ได้ผลมาก และลดหลั่นลงมา ข้อนี้ย่อมเป็นการยืนยันทั้งในส่วนของท่านผู้มาปฏิบัติ ทั้งพระอาจารย์ที่ทำการสอนว่า **การปฏิบัติตามวิธีนี้สามารถที่จะนำจิตใจของผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงความสงบได้ ข้อนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นข้อที่ประจักษ์ด้วยการปฏิบัติเอง ไม่ใช่ด้วยการบอกเล่า ไม่ใช่ด้วยการอ่านหนังสืออ่านตำรา** อ่านหนังสือนั้นก็มีความสำคัญ แต่ถ้าหากว่าได้ปฏิบัติจนเกิดผลเป็นความสงบขึ้นมานั่นแหละจะเป็นเครื่องยืนยันว่าการปฏิบัติอย่างนี้นำจิตให้เข้าถึงความสงบเป็นความจริงอย่างไร

การพูดกันภายนอกนั้น ก็ย่อมพูดได้โดยวิธีต่าง ๆ แต่ที่จะเป็นจริงนั้นก็คือจริงอยู่ที่ปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่มาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นพระเณรหรือญาติโยม ก็ขอให้ยึดแนวตามที่พระพุทธองค์ได้จัดสอนไว้ว่า ต้องประจักษ์ด้วยตน รู้ด้วยตนเอง ที่ว่ารู้ได้ด้วยตนเองนั้น ไม่ใช่หมายความว่ารู้ได้ด้วยการอ่านหนังสือ แต่ว่าด้วยการปฏิบัติ และ**ท่านที่มาปฏิบัติได้ผลดีแล้ว** ก็จะ**กล่าวยืนยันได้เหมือนกันหมดทุกองค์** และ**โยมก็ทุกคน**ว่า **เมื่อปฏิบัติเข้าถึงความสงบแล้วเป็นอย่างไร** และ**อาการอย่างนั้น ใครก็ไม่สามารถที่จะพูดเอาได้เอง** และ**ไม่สามารถที่จะทำให้เข้าถึงด้วยการอ่านหนังสืออย่างเดียว**

ดังนั้น การมาปฏิบัติจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เมื่อมีผลปรากฏถึง ๗๕% อย่างนี้ก็น่าชื่นใจ และเมื่อเกิดผลอย่างนี้ ก็จะตรงตามวัตถุประสงค์ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ซึ่งได้

กล่าวมาทุกปี แต่ปีนี้ก็ขอกล่าวในเรื่องนี้อีก แต่ไม่ให้ยาวนัก ว่า **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**นั้นได้เกิดขึ้นด้วยความตั้งใจแน่วแน่ของท่านพระมหาเสริมชัย ซึ่งเวลานั้นยังเป็นฆราวาสเป็นโยม แต่ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะต้องพยายามให้ผู้นับถือพระพุทธศาสนาได้ปฏิบัติธรรม แล้วให้ประจักษ์ผลได้ด้วยตนเองจะได้ไม่ต้องสงสัย และไม่ต้องไปกล่าวอะไรต่ออะไรตามที่เขาพูดกันไป และท่านได้ใช้คำให้เห็นในลักษณะเป็นความรู้ทางปริยัติว่า **"สร้างพระในใจคน"**

คำว่า **"สร้างพระในใจคน"** สร้างพระในใจคนนั้น ถ้าพูดตามตัวหนังสือ ก็เหมือนกับว่าให้รู้ว่าพระเป็นอย่างไร **ในใจของเราต้องมีพระจึงจะดี แต่ว่าความมุ่งหมายที่สำคัญที่ว่ามีพระในใจนั้น** ก็คือ**ต้องการที่จะให้ได้พบกับความสงบ เห็นองค์พระในใจของตัวเองจริง ๆ ไม่ใช่คนอื่นบอกว่าเห็น ไม่ใช่อ่านหนังสือแล้วบอกว่าเห็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ว่าได้เห็นด้วยใจของตนเองว่ามีพระจริง ๆ เห็นจริง ๆ** และ**ที่จะเห็นอย่างนั้น ใจต้องสงบ จึงเห็นคนธรรมดาอ่านหนังสือร้อยเล่มพันเล่มก็ไม่มีทางเห็นได้ แล้วก็พูดไปต่าง ๆ นา ๆ แต่ผู้ที่จะรู้ว่าแท้จริงเป็นอย่างไรนั้นก็คือผู้ปฏิบัติ** ญาติโยมบางท่านอาจจะไม่ถนัดในเรื่องหนังสือที่จะอ่านว่าอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เมื่อปฏิบัติแล้วโยมก็สามารถที่จะบอกได้ว่าที่ว่ามีพระในใจนั้นเป็นอย่างไร พระปรากฏในใจนั้นเป็นอย่างไรนั้นแหละ**พระปรากฏเพราะใจสงบ ถ้าใจไม่สงบพระก็ไม่ปรากฏ คนที่ไม่เข้าใจก็ดี คนที่อ่านแต่เพียงหนังสือก็ดี ก็ย่อมพูดไปต่าง ๆ นา ๆ ไม่ตรงตามเป็นจริงว่าพระปรากฏในใจคนอย่างไร ดังนั้นท่านที่มาปฏิบัตินี้แหละจะยืนยันได้ด้วยตัวเองว่ามีพระในใจอย่างไร** ท่านพระมหาเสริมชัยมีความตั้งใจแน่วแน่ในเรื่องนี้

และได้ปรารภที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นหลักว่า **ให้ผู้มาปฏิบัติโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ให้เป็นผู้งามทั้งในทางธรรมะและในทางวินัยไม่ใช่ว่ามุ่งแต่ที่จะปฏิบัติธรรม แต่ไม่สนใจวินัย** เพราะว่าแม้เราจะปฏิบัติพอจะมีผลอยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นโลกิยะ หรืออาจจะเปลี่ยนได้ ใจเปลี่ยนได้หรือไม่ได้ ฝึกฝนไว้ทุกวัน ๆ ๆ ก็เปลี่ยนได้ พอจิตไม่สงบก็จะทำอะไรตามใจตัวเอง และในขณะเดียวกันคุณธรรมที่ควรจะมีก็หายไปด้วย ควรจะมีคุณธรรมแม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็หายไปเสีย ดังนั้น**ทางสถาบันจึงมุ่งมั่นที่จะให้ยึดทั้งในทางธรรมะและวินัย เป็นพระเป็น**

เณรที่มีวินัย จะได้สอดคล้องกับที่พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า ศาสนาของพระพุทธองค์นั้นก็คือตัวธรรมะและวินัยนั่นเอง และตัว**ธรรมะและวินัยนั่นแหละ เป็น "สัตถา"** คือ**เป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้อนี้เป็นความประสงค์ของสถาบันที่สำคัญ** ท่านทั้งหลายมาปฏิบัติธรรมกันแล้ว ก็จะเห็นว่า**ทางสถาบันต้องการให้เป็นประโยชน์แก่ท่านทั้งหลายอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าให้เป็นประโยชน์แก่ท่านพระมหาเสริมชัย ท่านไม่ได้ต้องการประโยชน์อะไร เพราะว่าท่านก็ปฏิบัติธรรมเหมือนกับท่านทั้งหลาย การปฏิบัติธรรมนั้นแหละคือประโยชน์ของท่านจึงไม่ได้หวังประโยชน์อะไรจากท่านทั้งหลายที่หวังอย่างเดียวก็คือให้มีพระในใจของท่านทั้งหลาย** นี้เป็นเรื่องสำคัญมาก จึงขอให้ท่านทั้งหลาย

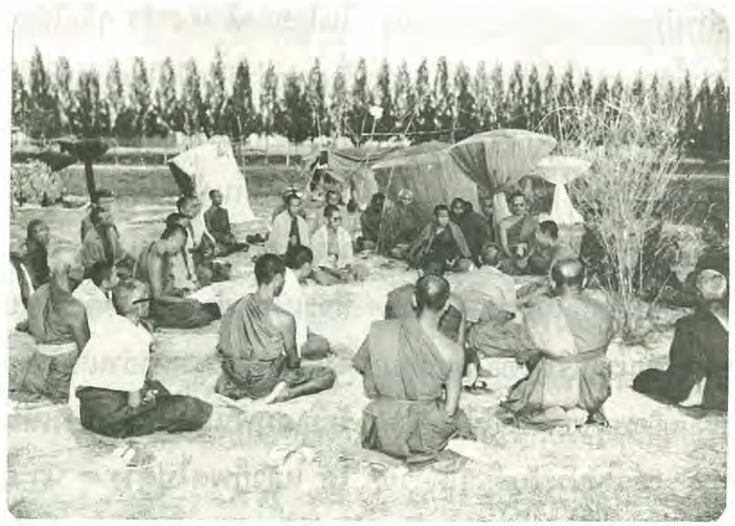

ได้เข้าใจให้ถูกต้องว่าทางสถาบันไม่ได้ประสงค์อย่างอื่นนอกจากเรื่องที่กล่าวมาอย่างย่อนี้เท่านั้น

ท่านพระมหาเสริมชัยก็ไม่ได้ต้องการอย่างอื่นเลย แม้ท่านจะไม่ได้บอกให้ทราบ ผมก็รู้ในฐานะที่ร่วมงานกันมานานก็มาเริ่มก่อสร้างที่นี่ ก็ท่านนั่นแหละเป็นผู้จัดผู้ทำทั้งหมด ๑๒ ปี ก็พอรู้ว่าท่านทำอะไรท่านต้องการอะไรที่เป็นความจริง จึงขอให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจในความมุ่งหมายของสถาบันและของท่านพระมหาเสริมชัย **เมื่อท่านทั้งหลายได้มีองค์พระปรากฏในใจก็จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสถาบันและท่านพระมหาเสริมชัย แล้วก็จะตรงกับที่ผมพูดเมื่อตะกี้นี่ที่ว่าธรรมะและวินัยนั้นแหละเป็นองค์พระศาสดา เมื่อท่านได้ปฏิบัติธรรมะคือปฏิบัติสมถวิปัสสนาจนปรากฏเป็นความสงบ เห็นประจักษ์ได้ด้วยตนเองนั้นคือพระศาสดานั่นแหละ** พระศาสดาที่

ปรากฏ เราจะเรียกว่าพระพุทธเจ้าองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือพระศาสดา พระบรมศาสดา อย่างไรก็ตาม **นั้นแหละก็คือของจริงที่เราได้ที่เรามีด้วยความสงบ** จึงขอกล่าวยืนยันกับท่านทั้งหลายไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

และใคร่ที่จะขอกล่าวอย่างที่เคยกล่าวมาแล้วว่า **สถาบันนี้ท่านเสริมชัยไม่ได้ตั้งใจว่าเป็นของท่าน แต่ว่าท่านเป็นผู้ทำ เป็นผู้ก่อตั้ง เป็นผู้สร้าง ทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะท่าน แต่ไม่ใช่หมายความว่าทั้งหมดนี้เป็นของท่าน ท่านไม่ได้คิดจะเอามาเป็นของส่วนตัวไม่ได้คิดเป็นความโก้ ความมีชื่อเสียงอะไรไม่ใช่** ดังนั้น**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดหลวงพ่อสดฯ เป็นสมบัติของพระศาสนา และท่านทั้งหลายที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนนั้นแหละ ทุกองค์นั้นแหละ เป็นเจ้าของร่วมกัน** เมื่อท่านทั้งหลายเข้าใจเห็นชัดในใจว่าอ้อ สถาบันนี้เราก็เป็นเจ้าของด้วย ท่านทั้งหลายก็จะเกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้นว่า **ท่าน (หมายถึงพระมหาเสริมชัย) ทำเพื่ออะไร ก็ทำเพื่อพระศาสนา ทำเพื่อเพื่อนที่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน เมื่อสถาบันและวัดหลวงพ่อสดฯ เป็นของผู้นับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะท่านผู้มาปฏิบัติธรรมแล้วก็ให้ช่วยกันรักษาช่วยกันทะนุถนอม ช่วยกันแนะนำชี้แจงให้ได้เข้าใจตามแนวย่อ ๆ อย่างที่ผมได้พูดมาแล้ว ช่วยกันรักษา** ไม่ใช่ต้องมากวาดกันทุกวัน เพราะว่าอยู่กันคนละที่ ท่านอยู่ที่นี่ ท่านมหาเสริมชัย ท่านก็กวาดของท่านเอง แต่ว่าท่านรักษาด้วยการปฏิบัติตามแนวที่ท่านได้ไปแล้ว อย่าให้เสื่อมนั่นอย่างหนึ่ง เป็นหลักสำคัญ แล้ว**ท่านก็จะบอกกับคนทั้งหลายได้ว่าปฏิบัติแล้วเป็นอย่างนี้ ยืนยันได้ และก็จะได้บอกแก่คนทั้งหลายว่าถ้าหากจะให้มีพระในใจก็ต้องนึกถึงสถาบันพุทธภาวนาฯ ที่ท่านได้เคยได้มาแล้ว เมื่อทำแต่เพียงย่อ ๆ อย่างนี้ก็ชื่อว่าเราได้ช่วยกันรักษา รักษาไว้ให้ใคร? รักษาสถาบันรักษาวัดหลวงพ่อสดฯ รักษาไว้ให้ใคร ก็รักษาไว้ให้เป็นหลักของพระศาสนา รักษาไว้ให้แก่คนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่จะมาต่อไปข้างหน้านับจำนวนไม่ถ้วนอีก มิฉะนั้น ก็จะไม่มีหลัก ไม่มีที่เป็นแหล่งที่จะให้ท่านได้ปฏิบัติได้ศึกษาได้ค้นคว้า** อย่างที่ท่านมหาเสริมชัยได้พูดเมื่อตะกี้ว่า พยายามจัดทำเทปวิดีโอถ่ายทำไว้อย่างนั้นอย่างนี้นั้นก็ไม่ใช่เรื่องอื่น แท้ที่จริงก็เรื่องของการรักษานั่นเอง รักษาไว้ให้เห็นชัดเจนว่าเป็นอย่างนี้ ๆ **ท่านทั้งหลายเป็นเจ้าของด้วยกัน จึงขอให้ช่วยกันรักษาด้วยวิธีนี้ และ**

ช่วยกันทำความเข้าใจแก่พี่น้องชาวพุทธว่า เราต้องปฏิบัติเท่านั้นจึงจะเห็นจริง ถ้าเราไม่ได้ปฏิบัติเราก็ได้แต่พูด ไม่เห็นจริง และเมื่อไม่เห็นจริงก็ย่อมจะวินิจฉัยไปต่าง ๆ นา ๆ ตามเรื่องของคนที่ยังไม่ได้เห็นจริง อย่างที่ท่านเล่าเป็นนิทานโบราณ "คนตาบอดคลำช้าง" คนตาบอดคลำช้าง นั้นเป็นนิทาน แต่ถ้าเป็นเรื่องจริงไม่เป็นนิทาน ก็เป็นเรื่องที่น่าสงสาร แล้วคลำช้างมองไม่เห็นว่าเป็นอย่างไร

เรื่องพระ ศาสนานี่ก็อยู่ในลักษณะดังที่กล่าวนี่แหละ ถ้าหากว่าเราไม่ได้ สามารถปฏิบัติให้เข้าถึงความสงบ ให้พอให้เห็นองค์พระในใจเรา เราก็จะเป็นคนเหมือนกับคนตาบอดแล้วคลำช้าง คลำอยู่นั่นแหละ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างนั้น พระพุทธศาสนาไม่รู้ว่าขาวดำอย่างไร แต่ก็บอกไว้ว่าพระพุทธศาสนาขาว บอกไว้ว่าพระพุทธศาสนาเหลือง ก็บอกไว้นั่นแหละ แต่ก็เป็นรูปเป็นเรื่องของคนตาบอดบอกไม่ใช่คนตาดีบอก บอกว่าพระพุทธศาสนาขาว ก็คนตาบอดบอก บอกว่าพระพุทธศาสนาเหลือง ก็คนตาบอดบอก เมื่อเป็นอย่างนี้ต่อไปภายหน้าพระพุทธศาสนาของเราจะเป็นอย่างไร จึงขอให้ช่วยกันรักษา อย่าให้เป็นคนตาบอดรักษา อย่าให้เหมือนคนตาบอดรักษาพระศาสนา

เรามาปฏิบัติกันนี่แหละ และ

เราก็เห็น เราก็บอกได้ว่า เมื่อปฏิบัติแล้วเห็นองค์พระอย่างนี้ ใจสงบแล้วเป็นอย่างนี้ ถ้าอยากจะรู้ว่าสงบแล้วเป็นอย่างไรก็มาทำกัน แต่ถ้าพูดกันเฉย ๆ นั้นไม่มีที่สิ้นสุด พูดกันไม่จบ เท่าไร ๆ ก็ไม่จบอยู่นั่นแหละ

เพราะฉะนั้นขอท่านทั้งหลายที่มาปฏิบัติแล้วนี่แหละ ช่วยกันรักษาด้วยวิธีนี้นะ ช่วยกันไปบอกกันไปว่าอยากไปรู้จริงต้องไปปฏิบัติ และปฏิบัติเข้าถึงแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นกำไรสำหรับผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา เราจะเกิดความรู้สึกแก่ตัวเราเอง และเหมือน ๆ กันทุก ๆ องค์แหละ แม้ญาติโยมก็เหมือนกัน โอ้! คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้เอง ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างไร จริงทั้งนั้น สอนเรื่องกรรมก็จริงทั้งนั้น สอนเรื่องความสงบก็จริงทั้งนั้นจะรู้ว่าจริงนั้นอย่างแน่นอนที่สุดก็รู้ได้ด้วยตัวเอง รู้ได้ด้วยการปฏิบัติตลอดถึงการเชื่อว่าตายแล้วเกิดแล้วจะเกิดเป็นโน้น เป็นนี่นั่นแหละ ถ้าใจสงบจนกระทั่งเห็นองค์พระในใจของเราแล้ว ไม่ต้องบอกว่าตายแล้วเกิด เกิดอย่างไรไปอย่างไร หมดความสงสัยอีกแล้ว พระพุทธเจ้าท่านตรัสเรื่องญาณไว้สำหรับคนโดยทั่ว ๆ ไปก็สองอย่างคือ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ** ญาณ ๒ อย่างนี้แล้วญาณ ๒ อย่างนี้ที่พระพุทธองค์ตรัสนั่นก็ได้บรรลุ ยามแรกคือตอนหัวค่ำได้ญาณที่ ๑ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** พอไปถึงยามกลางได้**จุตูปปาตญาณ** ขอพูดเพียง ๒ ญาณ พอได้ ๒ ญาณนี้ เหลือสุดท้ายก็**อาสวักขยญาณ** พระพุทธเจ้าก็ทรงทราบว่าปุพเพนิวาสานุสสติญาณนั้นเป็นอย่างไร จุตูปปาตญาณเป็นอย่างไร พูดง่าย ๆ ว่าคนเรานี่ ชีวิตนี่ เวียนว่ายตายเกิดอย่างไร ไปเกิดอย่างไร กลับมาอย่างไร มีอาการอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงทราบ

แต่ว่าเราก็อ่านแต่หนังสือ เราอ่านหนังสือว่าปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกได้อย่างนั้น จุตูปปาตญาณ รู้ได้อย่างนั้น รู้ได้อย่างนี้ บางทีไม่เชื่อด้วยซ้ำไป นับถือพระพุทธศาสนาน่ะแหละ นับถือพระพุทธเจ้าน่ะแหละ แต่ไม่เชื่อ แล้วจะไปเชื่อใคร ก็ไม่เชื่อพระพุทธเจ้านะซิ ไม่เชื่อแล้วนับถือยังไง แล้วทำไมถึงไม่เชื่อ เพราะไม่สามารถที่จะสัมผัสได้ลึก คือความสงบในใจไม่มี ต่อเมื่อความสงบเกิดขึ้นในใจแล้ว ญาณทั้ง ๒ อย่างนี้ แม้ไม่ได้เองนี่ ก็จะเกิดความรู้สึกทันทีว่า ญาณ ๒ อย่างนี้ไม่ต้องสงสัย เป็นของจริงแน่ ๆ หนังสือไม่ต้องเปิดดูอีกแล้ว ญาณ ๒ อย่างนี้ แน่นอนที่สุดเป็นของจริง ถ้าไม่จริงแล้วใจของเราก็จะ

ไม่เป็นอย่างนี้ นี่แหละท่านทั้งหลาย **เมื่อท่านทั้งหลายปฏิบัติแล้ว ก็จะเกิดความรู้สึกดังที่กล่าวโดยย่อมานี้ คือ ความเชื่อมั่นคงลงไป**

ที่ท่านพระมหาเสริมชัยได้อุตส่าห์พยายามนักหนานั้น ก็ด้วยต้องการที่จะให้ท่านทั้งหลายได้เชื่อลงไปว่าพยานของพระพุทธเจ้านะเป็นอย่างนี้จริง ๆ แล้วท่านก็ไม่ต้องบอกแล้ว เมื่อมาปฏิบัติจนกระทั่งเกิดความสงบเห็นพระในใจของตัวเองแล้วละก็ไม่ต้องบอกอีกแล้ว ท่านมหาเสริมชัยก็ไม่ต้องบอกอีกแล้ว ว่าเรื่องนี้จริงนะ ไม่ต้องบอกก็จะเข้าใจเอง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ดังนั้นท่านที่ได้แล้ว พยายามรักษาไว้ แล้วแนะนำผู้อื่นเท่าที่เราจะแนะนำได้ ส่วนอีก ๒๕% ที่ยังไม่ค่อยชัดเจนนั้นก็ให้พยายามเข้าไว้ พยายามตามวิธีที่ท่านได้แนะในช่วงระยะ ๑๕ วัน นี่เอาไปฝึกเอาไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง พยายามทำไว้ แล้วเมื่อมีโอกาสก็มาปฏิบัติซ้ำ จนกระทั่งเราเกิดความแน่ใจว่าเราเข้าถึงความสงบแล้ว แล้วขวนขวายให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ที่ผมกล่าวมานี้ก็เป็นแต่เพียงส่วนเสริมให้เห็นว่า **การปฏิบัติธรรมให้เข้าถึงความสงบนั้นมีความสำคัญมาก และให้ท่านทั้งหลายได้ทราบว่าสถาบันนี้ ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อย่างไร จะได้เข้าใจถูกต้องว่า แท้ที่จริงก็เพื่อท่านทั้งหลายนั้นแหละ เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้เข้าถึงธรรม เข้าถึงธรรมก็เข้าถึงความสงบ เห็นพระในใจของตัวเอง มีพระปรากฏจะได้ไม่ไขว้เขว สงสัยว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ จะได้ไม่ต้องสงสัยต่อไปอีกแล้วว่า ที่ท่านมหาเสริมชัยสอนนั้นจริงหรือไม่จริง ที่เป็นข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร จะได้ทราบชัดลงไปว่า ข้อเท็จจริงที่ท่านสอนว่าเป็นอย่างนี้** และก็เป็นผลปรากฏ**อยู่ที่ท่านเอง** คนอื่นก็ไม่ต้องไป

บอกกะท่าน **ท่านเห็นแล้วท่านก็สามารถจะบอกคนอื่นได้** นี่ก็เป็นการกล่าวเรื่องธรรมดาแต่เพียงให้เห็น ให้ท่านทั้งหลายได้เห็นว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร

ในโอกาสที่ได้มาร่วมช่วงระยะสั้น ๆ ขออนุโมทนาชื่นชมยินดีในการปฏิบัติธรรมของท่านทั้งหลายและขอยกย่องสรรเสริญความวิริยะ อุตสาหะของท่านพระมหาเสริมชัย พร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรที่ได้ช่วยกันขวนขวายให้สถาบันของเรานี้ สามารถที่จะเกิดเป็นประโยชน์แก่เพื่อนผู้นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน และขอขอบคุณท่านพระอาจารย์วิทยากรที่ได้ช่วยกันมาโดยลำดับ มีท่านเจ้าคุณเมธีเป็นต้น ซึ่งท่านก็มีน้ำใจเอื้อเฟื้อมาโดยตลอด ท่านพระวิทยากรทั้งหลายก็เป็นส่วนสำคัญของสถาบัน ที่ได้ช่วยแนะช่วยนำให้ผู้มาปฏิบัติธรรมได้ประสบผลจึงขอขอบคุณไว้ในที่นี้

ในโอกาสอันเป็นมงคลเนื่องจากการปฏิบัติธรรมนี้ **ขอตั้งจิตเป็นกุศล อ้างคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งที่ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์เป็นสำคัญทั้งหลาย ทั้งในที่ใกล้และในที่ไกลมีหลวงพ่อวัดปากน้ำเป็นต้น เป็นประธาน รวมทั้งเดชอำนาจ บุญบารมีแห่งบูรพาจารย์ผู้นำพระศาสนามาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน และกุศลที่ท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติแต่ละท่าน ๆ จงมารวมกันเป็นกำลังที่สำคัญ ดลบันดาลให้สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ได้สถิตสถาพรมั่นคง อำนวยผลเป็นความสุขสวัสดีทางใจแก่ผู้นับถือพระพุทธศาสนา เป็นอนันตกาล** คือ**ไม่มีที่สิ้นสุด** ขอให้ท่านทั้งหลายปราศจากสรรพ โรคาพาธภัยพิบัติ อุปสรรค อุปัททวันตรายนานานับประการ ให้ได้มีจิตใจชื่นบานแจ่มใส อยู่ในพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้สำเร็จในการปฏิบัติธรรมสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปสมความปรารถนาโดยทั่วถึงกันเทอญ.

■■■■

ท่านก็จะบอกกับคนทั้งหลายได้ว่าปฏิบัติแล้วเป็นอย่างนี้ ยืนยันได้ และก็จะได้บอกแก่คนทั้งหลายว่าถ้าหากจะให้มีพระในใจก็ต้องนึกถึงสถาบันพุทธภาวนาฯ ที่ท่านได้เคยได้มาแล้ว เมื่อทำแต่เพียงย่อ ๆ อย่างนี้ ก็ชื่อว่าเราได้ช่วยกันรักษา รักษาไว้ให้ใคร? **รักษาสถาบันฯรักษาวัดหลวงพ่อสดฯ รักษาไว้ให้ใคร ก็รักษาไว้ให้เป็นหลักของพระศาสนา รักษาไว้ให้แก่คนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่จะมาต่อไปข้างหน้านับจำนวนไม่ถ้วนอีก มิฉะนั้นก็จะไม่มีหลัก** ไม่มีที่เป็นแหล่งที่จะให้ท่านได้ปฏิบัติได้ศึกษาได้ค้นคว้า...

...ถ้าหากว่าเราไม่ได้สามารถปฏิบัติให้เข้าถึงความสงบ ให้พอให้เห็นองค์พระในใจเรา เราก็จะเป็นคนเหมือนกับคนตาบอดแล้วคลำช้าง คลำอยู่นั่นแหละ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างนั้น พระพุทธศาสนา ไม่รู้ว่าขาวดำอย่างไร แต่ก็บอกไว้ว่าพระพุทธศาสนาขาว บอกไว้ว่าพระพุทธศาสนาเหลือง ก็บอกไว้นั่นแหละ แต่ก็เป็นรูปเป็นเรื่องของคนตาบอดบอก ไม่ใช่คนตาดีบอก บอกว่าพระพุทธศาสนาขาว ก็คนตาบอดบอก บอกว่าพระพุทธศาสนาเหลือง ก็คนตาบอดบอก **เมื่อเป็นอย่างนี้ ต่อไปภายหน้าพระพุทธศาสนาของเราจะเป็นอย่างไร จึงขอให้ช่วยกันรักษา อย่าให้เป็นคนตาบอดรักษาอย่างให้เหมือนคนตาบอดรักษาพระศาสนา**

ธรรมบรรยาย เรื่อง

หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง

โดย

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

เนื่องในโอกาสอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่น ๒๘ (๑-๑๔ ธันวาคม ๒๕๓๗)

กราบนมัสการพระคุณเจ้าทุกท่านครับ กระผมขอโอกาสพระเถรานุเถระทุกท่านด้วยครับ วันนี้เป็นวันที่เกล้ากระผมมีโอกาสที่จะได้บรรยายธรรมในเรื่องของธรรมปฏิบัติ หรือเรียกให้ชัดลงไปอีกอย่างหนึ่งก็คือการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาภาวนา หรือสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง

ดังที่กระผมเคยปรารภกับพระคุณเจ้าและญาติโยมทั้งหลายว่าการที่จะมาศึกษาอบรมพระกัมมัฏฐาน คือสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยมีศีลเป็นบาทนั้นก็สมควรที่จะได้รู้หลักธรรมะที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาพระกัมมัฏฐานให้ดีพอสมควร ให้ทราบวัตถุประสงค์ ให้ทราบความหมายของเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง จะได้เห็นโครงสร้างของธรรมปฏิบัติโดยส่วนรวมแทบทั้งหมดในพระพุทธศาสนาว่าทำอย่างไร เพราะเหตุใด และทำไปเพื่ออะไร และมีธรรมหรือส่วนที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร จะได้ข้อสรุปทั้งในส่วนหลักธรรมวิธีการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติมุ่งตรงต่อมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และที่เป็นบรมสุขนั้นโดยถูกต้อง สามารถที่จะกระทำได้ถูกต้อง ตรงประเด็นยิ่งขึ้น เกล้ากระผมเองที่ได้ตั้งใจมาถวายความรู้แก่พระคุณเจ้าและแก่ญาติโยมนี้ ก็มิได้หมายเอาว่าตนเองเป็นผู้บรรลุคุณธรรมวิเศษชั้นสูงอะไร หามิได้ ก็เพียงแต่จะประมวลข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง

คือพระไตรปิฎกทั้งที่เป็นพระพุทธ-พจน์และทั้งที่เป็นคำพูดคำสอนของพระอรหันตสาวก และที่เป็นอรรถาธิบายของพระอรรถกถา-จารย์ ที่กระผมได้ศึกษาทำความเข้าใจมาพอสมควร ประกอบพร้อมด้วยผลของการปฏิบัติของบูรพา-จารย์ที่เป็นที่ยอมรับในหมู่นักปฏิบัติธรรม หรือผู้ปฏิบัติธรรมส่วนมากหรือหมู่ใหญ่ ซึ่งกระผมขออ้างไว้ ณ บัดนี้ ว่าได้แก่

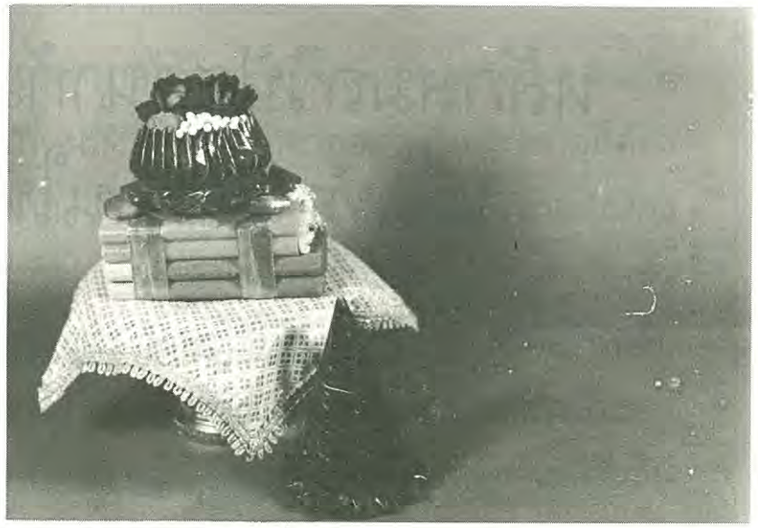

พระเดชพระคุณหลวงพ่อ**พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** หรือเป็นที่รู้จักกันดีว่า**หลวงพ่อวัดปากน้ำ** ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า ซึ่งยังไม่มีผู้ใดในยุคนี้ที่จะแสดงเรื่องของธรรมกาย ตั้งแต่หลักปริยัติ วิธีปฏิบัติให้ถึงธรรมกายและผลของการปฏิบัติว่าเป็นอย่างไร อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่าน นอกจากนั้นก็ยังมีบูรพาจารย์ผู้สุปฏิปันโนเป็นที่ยอมรับกันในหมู่ชนผู้ปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี-คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺตเถร** ตลอดมาถึงพระผู้สุปฏิปันโนในปัจจุบันดังเช่น **หลวงพ่อพระมหาบัว ญาณ-สมฺปนฺโน** ซึ่งปัจจุบันท่านเป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่กระผมเอ่ยอ้างมานี้ หมายความว่าผลการปฏิบัติธรรมชั้นสูงในชั้นมรรคผลนิพพานแล้วนั้นสอดคล้องตรงกัน และตรงไปถึงหลักปริยัติอีกด้วยเป็นอย่างดี

เพราะฉะนั้นเกล้ากระผมจึงได้รวบรวมข้อมูลจาก**เอกสารหลักฐานทั้งในพระไตรปิฎก** และ**อรรถาธิบายของพระอรรถกถา-จารย์** ประกอบพร้อมด้วย**ผลของการปฏิบัติของบูรพาจารย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นพระสุปฏิปันโน** ดังที่ได้กล่าวนามมาแล้วนั้น ประกอบพร้อมด้วย**ผลของการปฏิบัติของเพื่อนสหธรรมิกผู้ที่ปฏิบัติถึงธรรม**

กายแล้ว และรวมทั้งประสบการณ์ซึ่งกระผมเองได้ตั้งใจฝึกปฏิบัติภาวนาธรรมมานั้น ถึง ณ บัดนี้กว่า ๒๐ ปี แต่ก็ไม่ใช่ว่าบรรลุมรรคผลอะไร ๆ ที่สูง แม้ไปใกล้เคียงกับพระสุปฏิปันโนผู้บูรพาจารย์ทั้งหลายดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นก็หามิได้ **เพียงแต่มีประสบการณ์บ้างเล็กน้อย** มาประกอบกันทั้งหมด ซึ่งจะเป็นความรู้ที่กระผมจะได้ประมวลมาถวายพระคุณเจ้าและญาติโยมสาธุชน ณ บัดนี้ และกระผมก็ขอกราบขอบพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ความกระจ่างแก่เกล้ากระผมไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยครับ

อริยสัจ ๔ : ทุกขสัจ

การที่เราทั้งหลายมาปฏิบัติธรรมในพระธรรมพระวินัยนี้คือในพระพุทธศาสนานี้ ก็ปฏิบัติธรรมตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ไว้ดีแล้ว เมื่อประมาณ ๒๕๘๐ กว่าปีที่ผ่านมานี้ และพระสงฆ์สาวกก็ได้ศึกษาอบรมปฏิบัติถ่ายทอดและสืบต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันนี้ พระสัจธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ก็เป็นที่ทราบกันดี ก็คือ **อริยสัจทั้ง ๔ มีทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ** และ **มรรคสัจ** นั้นเอง นี้เป็นประเด็นที่สำคัญที่กระผมจะเริ่มมากราบเรียนชี้แจงความหมายของสัจจะทั้ง ๔ โดยย่อแก่พระคุณเจ้าเพื่อจะได้ทราบข้อมูลโดยละเอียดไปยิ่งกว่าที่เคยได้รู้มาแล้ว และจะเห็นความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องไปถึงธรรมปฏิบัติได้ชัดแจ้งยิ่งขึ้น กระผมต้องเตรียมเอกสารอ้างอิงมาเพื่อจะอ่านด้วย ก็เพราะว่านี้เป็นการบันทึกเทป ก็ไม่ประสงค์จะให้มีความผิดพลาดเกิดขึ้นเพราะความจำไม่แม่นยำ ก็จึงขอโอกาสพระคุณเจ้าว่า อะไรที่จะพึงอ่าน กระผมก็จะอ่านเพื่อให้เป็นคำพูดที่ชัดแจ้งจากเอกสารหลักฐานจริง ๆ ครับ

ตามคัมภีร์สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทา-มรรค ภาค ๑ หน้า ๒๑๕ ได้แสดงความหมายของ**ทุกขสัจ** ซึ่งกระผมจะขออ่านซักหน่อยก็ดีนะ เพื่อเป็นแนวทางเฉพาะในเรื่องของสัจจะทั้ง ๔ เฉพาะ**ทุกขสัจ**นั้นได้มีพระบาลีว่า

สพฺพเมว เจตฺถ ทุกฺขํ เอกวิธํ ปวตฺติภาวโต, ทุวิธํ นาม-รูปโต, ติวิธํ กามรูปารูปูปปตฺติ-ภวเภทโต, จตุพฺพิธํ จตุอาหาร-เภทโต, ปญฺจวิธํ ปญฺจุปาทานกฺ-ขนฺธเภทโต แปลความว่า

ในอริยสัจนี้ทุกข์ทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน โดยความเป็นไป, เป็น ๒ อย่าง โดยนามและรูป, เป็น ๓ อย่างโดยประเภทแห่งภพที่เกิด คือ กามภพ รูปภพ

และอรูปภพ, เป็น ๔ อย่างโดยประเภทของอาหารสี่, เป็น ๕ อย่างโดยประเภทของอุปาทานขันธ์ ๕.

เพื่อให้เข้าใจได้โดยง่าย กระผมจะขอชี้แจงทุกข์ทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกันโดยความเป็นไป **สพฺพเมว เจตฺถ ทุกฺขํ เอกวิธํ ปวตฺติภาวโต** นี้เป็นความหมายที่ครอบคลุมความหมายทั้งหมด ความหมายนี้ก็คือ**ความเป็นทุกข์แห่งสังขาร** ซึ่งกำหนดรู้ได้ ๑๐ ประการคือ

๑. **สภาวทุกข์**หรือ**ทุกข์ประจำสังขาร** ได้แก่ **ชาติ ชรา** ชาติก็คือความเกิด ชราก็ความแก่ เป็นต้น

๒. **ปกิณณกทุกข์** ได้แก่ **ทุกข์จร** คือ โสกปริเทวทุกขโทมนัสอุปายาส อันนี้ท่านทั้งหลายทราบดี สวดมนต์ทำวัตรเช้าทุกเช้า

๓. **นิพัทธทุกข์** คือ **ทุกข์เนืองนิตย์** หรือทุกข์เป็นเจ้าเรือน ได้แก่ทุกข์เพราะความหนาวความร้อน เป็นต้น

๔. **พยาธิทุกข์** หรือ **ทุกขเวทนามีประการต่าง ๆ ตามสมุฏฐาน** คืออวัยวะที่เป็นเจ้าการแต่ไม่ทำหน้าที่ปกติ คือความเจ็บไข้ได้ป่วยนั่นเอง

๕. **สันตาปทุกข์ ทุกข์คือความร้อนรุ่มหรือทุกข์ร้อน** ได้แก่ความกระวนกระวายใจ เพราะถูกไฟกิเลสคือราคะ โทสะ และโมหะเผา

๖. **วิปากทุกข์คือทุกข์เพราะผลของกรรม** ได้แก่วิปฏิสารเดือดเนื้อร้อนใจ และได้รับผลเป็นวิบากต่าง ๆ ซึ่งกระผมจะกล่าวอีกครั้งหนึ่งให้ทราบ

๗. **สหคตทุกข์ ทุกข์เป็นไปด้วยกัน** หรือ**ทุกข์กำกับกัน** ได้แก่ทุกข์มีเนื่องจากวิบูลย์ผล วิบูลย์ผลก็คือลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข เป็นต้น ซึ่งกระผมจะอธิบายอีกทีหนึ่ง

๘. **อาหารปริเยฏฐิทุกข์ ทุกข์ในการทำมาหากิน**

๙. **วิวาทมูลกทุกข์ ทุกข์มีวิวาทเป็นมูล** ได้แก่ความไม่โปร่งใจ ความกลัวแพ้ ความหวาดหวั่นเนื่องจากการทะเลาะเบาะแว้งกัน สู้คดีกัน รบกัน เป็นต้น

๑๐. **ทุกขขันธ์** เป็น**ทุกข์รวบยอด** หมายเอาสังขารเป็นที่ประชุมเบญจขันธ์ ซึ่งเราสวดมนต์ทุกเช้าว่า **สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา** โดยย่อก็คืออุปาทานในขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

ทุกข์ทั้ง ๑๐ ประการนี้ ถ้าจะให้เข้าใจง่าย ๆ ก็คือ**ทุกข์ที่เห็นได้ง่าย** หรือ**ทุกข์เปิดเผย** อย่างหนึ่ง ทุกข์ที่เห็นได้ง่ายก็ได้แก่ ทุกข์ในความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์เพราะความโศกเศร้า ผิดหวังเสียใจ ทุกข์เพราะความร้อนความหนาว ทุกข์เพราะความเจ็บไข้ ทุกข์ใจ รุ่มร้อนด้วยอำนาจของกิเลสมีราคะ โทสะ โมหะแผดเผา เป็นต้น **ทุกข์ที่เห็นได้ยาก** ได้แก่ทุกข์เพราะวิบากหรือผลของกรรม เฉพาะทุกข์เพราะวิบากหรือผลของกรรมนี้เห็นได้ยาก เพราะฉะนั้นผู้รู้บางท่านจึงเรียกว่า**ทุกข์ปกปิด** ตรงกันข้ามกับทุกข์เปิดเผยที่เห็นได้ง่าย เป็นทุกข์ที่เห็นได้ยากคือทุกข์ที่เกิดโดยผลของกรรม ดังเช่นผลของกรรมชั่ว ก่อให้เกิดความทุกข์เดือดร้อน กระวนกระวายทั้ง ณ ภายในจิตใจของตน แต่บางคนสังเกตไม่เห็น หรือไม่ได้สังเกตเห็น และทุกข์เพราะกรรมชั่วนั้นติดตามมาให้ผล ยกตัวอย่างเช่นชายกับหญิงหลงรักกัน โดยอำนาจกามตัณหาและภวตัณหา ความอยากได้อยากมีอยากเป็นเจ้าของซึ่งกันและกัน และความกำหนัดยินดีประสงค์ที่จะได้สัมผัสใกล้ชิดกันชมเชยกันอะไรก็แล้วแต่ เกิดอยู่ในใจ กิเลสเหล่านี้เกิดอยู่ในใจย่อมร้อนรุ่มในใจ เมื่อได้ประสบพบเห็นกันตามความทะยานอยากที่อยากจะพบจะเห็นกันหรือจะได้สัมผัสกันแล้ว ภายหลังต้องพลัดพรากจากกันก็เป็นทุกข์ และแม้ที่ยังอยู่ใกล้ชิดกันก็เดือดร้อนกระวนกระวายไปด้วยประการต่าง ๆ และประการสำคัญที่สุด ความทุกข์เกิดแต่กรรมนั้น ที่เห็นง่าย ๆ ก็คือว่าอยู่ด้วยกันต่อไปแล้ว หรือเสพกามไปด้วยกันแล้ว ผลนั้นอาจจะเกิดติดเชื้อโรค อย่างที่เราได้ยินได้ฟังกัน เช่นเชื้อเอดส์ เป็นต้น หรือว่ามีลูกมีหลานต้องให้เป็นภาระเลี้ยงดูยิ่ง ๆ ขึ้นไป นี่เป็นทุกข์จากกามตัณหามีผลเบื้องต้นให้เห็นอย่างนี้ แต่ถ้าความทะยานอยากนั้นแก่กล้าไปในเรื่องความโลภ โกรธ หลง ใด ๆ เมื่อคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิดแล้ว ผลที่กระทำความผิด เช่นการฉุดคร่าอนาจารก็จะได้รับผลทั้งปัจจุบันทันตาเห็น คือได้รับโทษทัณฑ์ทางกฎหมายบ้านเมือง หรือได้รับการลงโทษจากการตำหนิติฉินรังเกียจเดียจฉันท์

จากสังคม และยังจะได้รับโทษสำหรับผู้ที่ประพฤติผิดในกามล่วงเกินทาระหรือบุตรภรรยาของผู้อื่นให้เป็นคนเสื่อมเสียชื่อเสียงต้องเดือดร้อนกระวนกระวาย และเมื่อแตกกายทำลายขันธ์ไปแล้ว ผลแต่การหมกมุ่นอยู่ในกิเลสกามประพฤติผิดศีลนั้น เป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในทุคคติภูมิเช่นภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น นี่กล่าวแต่เฉพาะผลของกรรมอันเกิดแต่การประพฤติผิดศีล หรือเพราะความคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด ในข้อกาเมสุมิจฉาจาร และเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส จึงมีความหมกมุ่นอยู่ในกิเลสกามสำส่อนอยู่ในกิเลสกาม ผลนี้ไม่ใช่ให้ผลครั้งเดียว แต่เป็นเวรเป็นกรรมที่จะติดตามให้ผลต่อ ๆ ไปนับภพนับชาติไม่ถ้วน แม้แต่พ้นเวรจากอบายภูมิไปแล้ว เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เศษของกรรมนั้นยังมีผลให้เกิดเป็นหญิงโสเภณีบ้าง ถูกเขาฉุดคร่าอนาจารบ้าง หรือเกิดเป็นหญิงประเภทสองดังที่เราเห็นกันอยู่บ้าง ซึ่งมีมากมายดกดื่นอย่างนั้นแหละ เป็นเศษของกรรมหนักเบาตามแต่ว่ากรรมเดิมหนักแค่ไหน และได้ใช้กรรมนั้นไปเท่าไรแล้ว แล้วจิตใจพัฒนาขึ้นมาด้วยอำนาจของบุญกุศลเท่าไร นั่นแหละความเบาบางแห่งผลของกรรมนั้น ก็จะค่อย ๆ เบาบางไปตามลำดับจนถึงได้เกิดเป็นหญิงธรรมดาแล้วพัฒนาขึ้นไปเป็นผู้ชาย ถ้าเป็นผู้ที่เห็นแจ้งชัดแจ้งด้วยปัญญาและประพฤติพรหมจรรย์ ดังเช่นแม่ชีทั้งหลายถ้าตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ หรือโยมตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ไปตลอดชีวิต ผลของกรรมดีเช่นนี้ก็เป็นอันแน่นอนว่า ถ้าได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ค่อนข้างจะแน่นอนว่าจะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ผู้ชาย เพราะฉะนั้น เฉพาะความทุกข์ที่เห็นได้ยากนี่แหละ สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แจ้งเห็นแจ้ง การเวียนว่ายตายเกิดในสังสารจักร เพราะเหตุแห่งกรรมชั่วหรือกรรมไม่ดี ซึ่ง**เป็นผลแต่อุปาทานความยึดมั่นในสรรพสิ่งทั้งหลายที่ชื่อว่า "สังขาร" ทั้งที่มีวิญญาณครองและไม่มีวิญญาณครอง ด้วยตัณหาและทิฏฐิคือความหลงผิดคิดว่าเป็นตัวตนบุคคล เรา เขา ของเรา ของเขา แท้ ๆ เที่ยงแท้ถาวร** เมื่อยึดมั่นถือมั่นด้วยอำนาจของกิเลสมีตัณหาเป็นต้น และมีอวิชชาคือความไม่รู้สภาวะของธรรมชาติตามที่เป็นจริง ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้เหตุและผลให้เกิดทุกข์ หรือไม่รู้อริยสัจ ๔ ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม เป็นต้น เหล่านี้เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์คิดผิด เห็นผิด รู้ผิด จึงทำผิด พูดผิด แล้วก็ดำเนินชีวิตไปอย่างผิด ๆ มีผลให้เกิดภพเกิดชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรนี้ไม่มีที่สิ้นสุด นี่แหละวิบากทุกข์ เป็นทุกข์อันเกิดแต่ผลของกรรม เรื่องเดียวนี้มีเรื่องราวที่ควรพิจารณาให้ทราบอีกมากมาย

อีกประการหนึ่ง **ทุกข์เนื่องแต่วิบูลย์ผล** ถ้าท่านใดจะสงสัยว่าวิบูลย์ผล มีลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข นี่เป็นทุกข์ยังไง ก็เป็นทุกข์เพราะความตะเกียกตะกายอยากได้ อยากมี อยากเป็น ก็คือภวตัณหานั่นแหละ แล้วเมื่อได้ เมื่อมี เมื่อเป็น ด้วยอำนาจของบุญกุศลหรือกรรมดีที่กระทำไว้แล้ว ต่างล้วนมีสภาวะไม่เที่ยงเป็นอนิจจัง ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิแล้วเป็นทุกข์ เพราะจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย กลายเป็นความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ การถูกนินทาว่าร้ายหรือได้รับความทุกข์ทางกายทางใจด้วยประการอื่น ๆ หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามอำนาจของกรรม**ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน** นี่แหละที่ชื่อว่า **"ทุกข์"** ทุกข์อย่างนี้บางท่านก็เห็นง่าย บางท่านก็เห็นยาก ยังหลงอยู่จึงไม่เห็นความทุกข์นี้ แต่ถ้าเมื่อไรมีปัญญาแจ้งชัดเกิดขึ้น ก็จะเห็นความทุกข์ที่เกิดเพราะสภาวะของสังขาร ในวิบูลย์ผล คือ ลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข นั้นแหละ ที่จะต้องกลับกลายเป็นความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ความนินทาว่าร้าย และความทุกข์ เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ไม่เที่ยง ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิแล้วเป็นทุกข์ และจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อได้รับความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ได้รับความนินทาว่าร้าย และความทุกข์ต่าง ๆ ก็จะเห็นด้วยตนชัดเจน แต่ก็ไม่ทราบว่าที่เราเป็นทุกข์อยู่นี้เพราะเหตุอะไร

อีกประการหนึ่ง **อาหารปริเยฏฐิทุกข์** คือทุกข์ในการทำมาหากิน อันนี้เป็นที่ทราบกันดี การ

ประกอบอาชีพต่าง ๆ ล้วนเป็นทุกข์ทั้งสิ้น ต้องตะเกียกตะกายหามาได้มาแล้วก็เสื่อมสลายไป มีเรื่องมากมีปัญหามากในการทำมาหากิน เลี้ยงตัวเองไม่พอต้องเลี้ยงครอบ-ครัวอีก ที่มีภรรยาก็จะมีบุตรมีหลาน เป็นภาระให้เลี้ยงดูอีกมากมาย จะละจะวางก็ไม่ได้ ติดโน่นติดนี่ นี่แหละความทุกข์เนื่องในการทำมาหากิน

ข้อเก้า ที่ว่า **วิวาทมูลกทุกข์ ความทุกข์ในการวิวาททั้งปวง** อันนี้เป็นที่ทราบกันดีเป็นทุกข์เปิดเผยเห็นได้ง่าย ได้แก่ความไม่โปร่งใจ ความกลัวแพ้ ความหวาดหวั่น ความทะเลาะเบาะแว้ง สู้คดีกัน รบกัน การรบกันมันดีที่ไหน ตายกันไปข้างหนึ่งก็ได้ และประการสำคัญที่สุดรวบยอดที่สุด ก็คือ

สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺ-ขนฺธา ทุกฺขา กล่าวโดยย่อ**อุปาทานในขันธ์ ๕ เป็นทุกข์** นี่ว่าแต่เรื่องทุกข์เรื่องเดียว ก็จะเห็นว่า รวบยอดหมดเบ็ดเสร็จก็คือ **เป็นความทุกข์แห่งสังขาร** เมื่อกล่าวถึงคำว่า "**สังขาร**" ตรงนี้แหละกระผมจะขอกราบเรียนพระคุณเจ้าว่า ธรรมชาติมีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ ๆ

ประเภท ๑ ชื่อว่า "**สังขาร**" หมายความถึง**ธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** แบ่งออกเป็นประเภท ๒ คือ **อุปาทินนกสังขาร** สังขารที่มีวิญญาณครอง อย่างเช่นมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายที่ว่ามนุษย์อย่างเช่นพวกเรานี่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอะไร มีปัจจัยปรุงแต่งประกอบขึ้นเป็นตัวเป็นตนชั่วคราวนี่แหละด้วยปัจจัยปรุงแต่งหลายประการ เช่นปรุงแต่งด้วยธาตุ ธาตุน้ำควบคุมส่วนที่เป็นของเหลว ภายในร่างกายให้อยู่ในสภาวะที่พอเหมาะ ธาตุดินควบคุมส่วนที่หยาบแข็งให้อยู่ในสภาวะพอเหมาะ ธาตุไฟควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ในสภาวะพอเหมาะ ธาตุลมควบคุมลมปราณที่ปรนเปรออยู่ในร่างกายให้อยู่ในสภาวะที่พอเหมาะ อากาศธาตุเป็นธาตุละเอียด ควบคุมส่วนที่เป็นช่องว่างภายในร่างกายให้อยู่ในสภาวะที่พอเหมาะ นี่ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถ้าว่าธาตุเหล่านี้ควบคุมไม่ดีหรือวิปริตแปรปรวน เราก็ไม่สบายก็เจ็บไข้ แต่ถ้าธาตุแตกคือคุมกันไม่ติดก็ตาย แต่ธาตุที่ว่านี่ **ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม อากาศ** ยังมีอีกอย่างหนึ่งคือ **วิญญาณธาตุ** เป็นตัวแสดงความรับรู้ และแสดงความเป็นสัตว์ที่มีชีวิตคือ "**วิญญาณ**" ซึ่งประกอบพร้อมด้วยธาตุละเอียดอื่นอีก ๔ อย่าง คือ ธาตุละเอียดของ "**เวทนา**" ความเสวยอารมณ์ ธาตุละเอียดของ "**สัญญา**" ความจำอารมณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ธาตุละเอียดของ "**จิต**" ที่คิดน้อมไปสู่อารมณ์และคอยปรุงแต่งอารมณ์

คือเรื่องราวหรือสิ่งที่ประสบพบเห็นหรือได้สัมผัสกับสิ่งภายนอก มี รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย เป็นต้น ว่าดีเลวหยาบหรือละเอียด น่าชอบใจหรือไม่น่าชอบใจ โดยมี **วิญญาณธาตุ** เป็นธาตุรับรู้ และวิญญาณธาตุนี่แหละที่ประกอบพร้อมไปด้วยทั้ง **บุญและบาป** เกลือกกลั้วอยู่ นี่ก็เป็นเครื่องปรุงแต่งด้วยเหมือนกัน **ฝ่ายบาปอกุศลก็มีกิเลสอาสวะ**เป็นต้น **ฝ่ายบุญกุศล**ก็มีจิตใจที่เป็นบุญกุศลด้วย **ทานกุศล ศีลกุศล ภาวนากุศล** เป็นต้น นี่แหละประกอบพร้อมด้วยมาด้วยวิญญาณน่ะแหละ เป็น **เจตสิกธรรม** เพราะฉะนั้นเราจะคิดดีคิดชั่ว ทำดี ทำชั่ว พูดดีพูดชั่ว จะได้รับผลดีในชีวิตหรือไม่ได้รับผลดีในชีวิต ก็ขึ้นอยู่ที่เครื่องปรุงแต่งเหล่านี้

ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม ชื่อว่า **มหาภูตรูป ๔** เป็นธาตุใหญ่ที่ประกอบขึ้นเป็นร่างกาย ความจริงก็รวมทั้ง**อากาศธาตุ**ด้วย นี้เป็นส่วน**รูปธรรม** ส่วนธาตุละเอียดของธรรมชาติ ๔ อย่างที่รวมเรียกว่า "**ใจ**" คือ **เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** นี้เป็นฝ่าย**นามธรรม** ธาตุละเอียดฝ่ายนามธรรมทั้ง ๔ รวมเข้ากับธาตุละเอียด ฝ่ายรูปธรรมอีก ๑ จึงรวมเป็น ๕ อย่าง หรือ ๕ ประเภท เราเรียกว่า ๕ กอง หรือ **๕ ขันธ์** เพราะฉะนั้นที่เป็นมนุษย์หรือสัตว์อยู่เดี๋ยวนี้ แยกประเภทส่วนที่ประกอบกันขึ้นแล้ว มี ๕ กองใหญ่ ๆ หรือ ๕ ขันธ์ ชื่อว่า **เบญจขันธ์** คือ **รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ** ย่อลงไปเป็น ๒ คือฝ่ายรูปธรรมหรือธรรมชาติที่เป็น "**รูป**" และฝ่าย**นามธรรม** ส่วนที่เป็น "ใจ" คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้าจะแปลออกมาก็คือ ความเสวยอารมณ์ อารมณ์สุขอารมณ์ทุกข์ นั่น**เวทนา ๑** ความจดจำในอารมณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ นั่น**สัญญา ๑** ความคิดน้อมไปในเรื่องต่าง ๆ แล้วก็ปรุงแต่งในจิตใจ ว่านี่น่าชอบใจ นี่ไม่น่าชอบใจ ชื่อว่า**สังขาร ๑** และธรรมชาติที่รับรู้อารมณ์ก็คือ **วิญญาณ ๑** ทั้งหมดนี่มีธาตุละเอียดของเขา ธาตุละเอียดของเขาที่มาปรุงแต่ง เมื่อตอนที่สัตว์จะตาย ก่อนที่จิตดวงสุดท้ายจะเคลื่อนไปนั้น จะมีสภาพอย่างนี้ คือ

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายซึ่งประกอบด้วยธาตุละเอียดคือ ธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม อากาศ และมีธาตุละเอียดของนามขันธ์ ๔ คือ ธาตุละเอียดของเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็คือ **ใจ** ตั้งอยู่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือนี่แหละ ของเดิมนี่แหละ เมื่อก่อนจะตาย ดวงธรรมนั้นพร้อมกับที่เราเรียกจิตดวงสุดท้ายคือใจน่ะ ตกศูนย์ไปยัง

ศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ ถ่ายทอดกรรมเดิมที่กระทำหรือมีอยู่ ปรุงแต่งเป็นธาตุสำเร็จ เป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายนั่นแหละ เป็นธาตุสำเร็จลอยเด่นขึ้นมายังศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นั่นปรุงแต่งมาเสร็จแล้ว ประกอบพร้อมแล้ว ด้วยกายมนุษย์ละเอียดใหม่ ถ้าว่าสัตว์โลกใดทำกรรมดีมามาก ผลแห่งกรรมดีนั้นก็จะปรากฏเป็นนิมิตอารมณ์หรือกรรมอารมณ์ ปรากฏให้เห็นช่วงนี้ ถ่ายทอดกรรมดี ด้วยจิตใจที่ผ่องใส ด้วยกรรมดีนั้นนั่นแหละลงไปยังดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายใหม่ ซึ่งจะมีกายในกายซ้อนอยู่สุดละเอียดพร้อมด้วยจิตใจที่ผ่องใส แล้วก็ลอยเด่นขึ้นมายังศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ดังที่กล่าวแล้ว นี่หมายเฉพาะท่านที่ยังไม่บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นพระอรหันต์นะ

ดวงธรรมนั้นที่ประกอบด้วยใจนั้นแหละ ต้นกำเนิดจริง ๆ นั้นเล็กประมาณเท่าเมล็ดโพธิ์เมล็ดไทร รวมเอาธาตุทั้งหลายมีธาตุน้ำ ดิน ไฟ ลม อากาศ นี่ฝ่าย **"รูปขันธ์"** และมีธาตุละเอียดของเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฝ่าย **"นามขันธ์"** มีธาตุละเอียดของทั้งขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ เป็นธรรมชาติที่ซ้อนกันอยู่ในธาตุละเอียดนั้นทั้งหมด ลอยเด่นขึ้นมาเป็นดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย รวมทั้งผลของกรรมดีดังที่กล่าวแล้วนั้นก็จะปรุงแต่งกายละเอียดนั่นพร้อมด้วยดวงธรรมนั้น เป็นกายในภพภูมิที่จะไปเกิด เช่นถ้าจะไป เกิดเป็นมนุษย์เพราะคุณความดี ระดับมนุษยธรรมก็ปรากฏกายมนุษย์ละเอียดผ่องใสพร้อมด้วย กายทิพย์และกายละเอียดอื่น ๆ แต่กายละเอียดที่ปรากฏเห็นเด่น ก็คือกายละเอียดที่จะไปเกิดในภพ ภูมิใด กายละเอียดนั้นก็จะปรากฏ เด่นขึ้นมา พร้อมกับดวงธรรม นั้นแหละ แล้วจะตกศูนย์ ออกไปตามฐานต่าง ๆ คือฐานที่ ๖, ๕, ๔, ๓, ๒, ๑ คือตกศูนย์ไปยังศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ ระดับสะดือ แล้วก็ขึ้นมาที่ปากช่องลำคอ เพดานปาก แล้วก็กลางกั๊กศีรษะ แล้วถ้าหญิงก็จะไปปรากฏนิดนึงที่หัวตาด้านในทางซ้าย ชายทางขวา แล้วก็ออกไปทางช่องจมูก หญิงซ้าย ชายขวา นี่ถ้าจะไปเกิดเป็นชายหรือหญิง ถ้าจะเกิดเป็นมนุษย์ก็จะกลับเข้าไปในปากช่องจมูกของบิดาไปตามฐานต่าง ๆ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗ แล้วปรากฏลอยเด่นอยู่ในศูนย์กลางกายของบิดา ภายในประมาณ ๗ วัน เมื่อธาตุธรรมเห็นจำคิดรู้ คือใจ ของพ่อ แม่ ลูกตรงกัน ตรงกันนิ่งสนิท อายตนภพ

ของมนุษย์ก็จะดึงดูดดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายของลูกพร้อมด้วยธาตุละเอียดทั้งหมดนั่นออกมา ตกศูนย์ไปยังศูนย์กลางกายฐานที่ ๖ ของพ่อแล้วก็ลอยเด่นขึ้นมายังฐานที่ ๗ แล้วก็ตกศูนย์ใหม่ไปยังฐานที่ ๖, ๕, ๔, ๓, ๒, ๑ เข้าสู่ปากช่องจมูกของมารดาไปตามฐานต่าง ๆ แล้วแต่ว่าเป็นเพศอะไร แล้วไปตั้งปฏิสนธิวิญญาณที่ศูนย์กลางกาย หรือที่ขั้วมดลูกของมารดา

ความที่มาตั้งปฏิสนธิวิญญาณตรงนี้แหละ ที่พระพุทธเจ้าทรงสาวหาเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุว่าทำไมสัตว์จึงมาเกิด หรือไปเกิดด้วยผลของกรรมอะไร กรรมดีบ้างกรรมชั่วบ้าง แต่กรรมดีนั้นดีไม่ถึงที่สุดที่จะพ้นโลกไป คือไม่ถึงคุณธรรมพระอรหันต์ เป็นความดีในระดับโลกหรือระดับพระอริยเจ้าที่ยังมีคุณความดียังไม่สมบูรณ์เท่าพระอรหันต์ คือไม่สามารถจะตัดกิเลสหรืออวิชชานี้ได้โดยสิ้นเชิง จึงตรัสว่า **อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร** อวิชชาคือความมืดความไม่รู้บาปบุญคุณโทษดังกล่าวแล้ว ไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้เงื่อนต้น ไม่รู้เงื่อนปลาย ไม่รู้อริยสัจ ๔ ไม่รู้เหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ ให้เกิดทุกข์ ที่ชื่อว่าปฏิจจสมุปบาทธรรม นี่แหละเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดความปรุงแต่ง ปรุงแต่ง ตั้งแต่ใจมันปรุงแต่ง มีความกำหนัดยินดี เมื่อใจน้อมไปรับ ไปสัมผัสอารมณ์ภายนอก แล้วก็ปรุงแต่งว่านี่ดี นี่ไม่ดีนั่นแล้ว เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กิเลสประเภทโลภะ ราคะ หรือ โทสะโกรธพยาบาท และโมหะทำหน้าที่ดลจิตดลใจให้ปฏิบัติตามอำนาจของมัน ด้วยอำนาจของอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ด้วยตัณหาและด้วยทิฏฐิคือความหลงผิด จึงคิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด พูดผิด นำคนอื่นผิด ๆ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดภพ เกิดชาติ ชรามรณะ ทุกข์ ซึ่งตรงนี้กระผมขอกล่าวข้ามรายละเอียดเรื่องปฏิจจสมุปบาทธรรมว่า อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร **สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป** ฯลฯ นี่แหละมาตั้งปฏิสนธิวิญญาณอย่างนี้ **นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ** คืออายตนะภายใน ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ **สฬายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะ**เป็นปัจจัยให้เกิด**เวทนา เวทนา**เป็นปัจจัยให้เกิด**ตัณหา ตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิด ภพ ชาติ ชรามรณะทุกข์** เพราะฉะนั้น**ทั้งหมด**นี่แหละครับ เป็น**ทุกข์รวบยอด**และเมื่อได้อัตภาพมาเป็นตัวเป็นตนอย่างนี้จึงชื่อว่า **"สังขาร"** คือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง

มีธาตุ มีขันธ์ มีบุญมีบาป ถ้าบุญคือการทำความดี เมื่อกี้ยกตัวอย่างเรื่องความดีเป็นบุญเป็นกุศล ก็ได้มาเกิดในภพภูมิที่ดี เรียกว่า**สุคติภพ** เช่นมาเกิดเป็นมนุษย์ หรือว่าเป็นความดีระดับเทวธรรมก็ไปเกิดในเทวโลก ความดีระดับพรหมธรรมก็ไปเกิดในพรหมโลก หรืออรูปพรหมก็เกิดในอรูปพรหมโลก

แต่ถ้าเป็นความชั่วก็ตรงกันข้ามกัน ก่อนตายเมื่อจิตนึกถึงความชั่วของตน เพราะจะต้องปรากฏกรรมนิมิตอารมณ์ในฝ่ายชั่วให้เห็น จิตใจเศร้าหมอง ความที่จิตใจก็เศร้าหมองด้วยอำนาจของกิเลสและกรรมนั่นแหละ เป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในทุคคติภูมิ เช่นภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น เมื่อจิตดวงเดิมตกศูนย์ ถ่ายทอดกรรมทั้งหมด หรือมีกรรมดีบ้างก็ถ่ายทอดไปด้วย รวมกันทั้งหมดนั้นแหละ ได้แก่ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ นี่แหละถ่ายทอดไป ไปเรื่อย ๆ ในส่วนของกรรมชั่วก็ปรุงแต่งกายให้เป็นกายทุคคติ เริ่มตั้งแต่กายในกายแรก คือกายมนุษย์เศร้าหมองที่จะเป็นเปรตก็ลักษณะเศร้าหมองที่จะเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ลักษณะเศร้าหมอง อสุรกายก็เศร้าหมอง สัตว์นรกก็เศร้าหมอง แล้วก็ตกศูนย์ออกไปตามฐานต่าง ๆ ทีนี้ไม่ได้เข้าที่บิดาซึ่งเป็นคนแล้ว ถ้าจะเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็วับ ไปเลยที่ศูนย์กลางกายของพ่อที่เป็นสัตว์ แล้วไปตั้งปฏิสนธิวิญญาณที่แม่ที่เป็นสัตว์ดิรัจฉานอีกเหมือนกันหรือไม่ ก็อุบัติขึ้นด้วยอำนาจของบาปอกุศลอย่างนั้นๆ เช่นเป็นเปรตเป็นขึ้นเลย เป็นอสุรกายหรือสัตว์นรกก็เป็นอยู่ในภพภูมินั้นเลย อุบัติขึ้นเลย นี่ เรื่องทั้งหมดนี้ต้องการจะชี้แจงให้ญาติโยมและพระคุณเจ้าทราบ ในคำว่า "**สังขาร**" ว่าประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ**อุปาทินนกสังขาร** คือสังขารที่มีวิญญาณครอง วิญญาณนั้นแหละเกลือกกลั้วด้วยบุญบ้างบาปบ้าง จึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดภพเกิดทุกข์ แล้วสังขารอีกอย่างหนึ่งไม่มีวิญญาณครอง ชื่อว่า**อนุปาทินนกสังขาร** สังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง ก็อย่างเช่น โต๊ะ เก้าอี้ หรือสรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่มีวิญญาณครอง แม้แต่ต้นไม้ มีชีวิตแต่ไม่มีวิญญาณ และสังขารทั้งหลายเหล่านี้แหละประกอบพร้อมไปด้วยสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน เช่นโลกธรรม ๘ มีลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ว่าร้าย ความทุกข์ต่าง ๆ เป็นต้น เหล่านี้แหละที่ชื่อ "**สังขาร**"

ที่เรามาปฏิบัติธรรมนี่เพื่อมาเห็นให้ชัดเจนว่าสังขารนี่ มีความปรุงแต่งอย่างไร และก็มีสภาวะอย่างไร จะได้เห็นแจ้งตามพระอริยสัจธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ทรงแสดงไว้เรื่อง**ทุกขสัจจะ** รวมความว่าทุกขสัจจะนี้ ก็คือ**ทุกขตา ความเป็นทุกข์แห่งสังขาร** และสังขารที่ว่านี่มีอยู่ในที่ไหน มีอยู่ในจักรวาลนี้แหละ ในภพ ๓ นี้แหละ คือกามภพ รูปภพ อรูปภพ เพราะฉะนั้นส่วนที่จะเป็นทุกข์นี่คือสังขาร ได้แก่ธรรมชาติที่เป็นไปในภพ ๓ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ กล่าวสรุปว่า คือ**เบญจขันธ์**หรือ**นามรูป** แล้วสรุปสุดท้ายว่าอุปาทานขันธ์ ๕ นั่นแหละ **เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สร้างกรรมชั่ว** แล้วได้ผลกรรมเป็น**ความทุกข์เดือดร้อน** นี่แหละทุกขสัจจะอยู่ตรงนี้ทีนี้การจะเรียนรู้เรื่องทุกขสัจจะตัวเดียวนี่แหละ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสามัญลักษณะคือ**ลักษณะที่เสมอกันของสังขารหรือของธรรมที่เป็นไปในภพ ๓** ได้แก่ **เบญจขันธ์** หรือ **นามรูป** ก็อย่างเดียวกันนั่นแหละ กล่าวโดยส่วนรวมคือสังขาร กล่าวโดยขยายหน่อยก็คือ**เบญจขันธ์** ย่อลงไปอีกเป็น**นามรูป** ขยายไปอีกหน่อย **ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** คือ กามภพ หรือ กามภูมิ รูปภพ หรือ รูปภูมิ อรูปภพ หรือ อรูปภูมิ ได้ทรงแสดงไว้ ซึ่งจะอ่านคำแปลจากคำบาลีอีกครั้งหนึ่งว่า

อริยสัจ : ในอริยสัจนี้ **ทุกข์ทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกันโดยความเป็นไป เป็น ๒ อย่างโดยนามและรูป เป็น ๓ อย่างโดยประเภทแห่งภพที่เกิด คือกามภพ รูปภพ อรูปภพ เป็น ๔ อย่างโดยประเภทของอาหารสี่ เป็น ๕ อย่างโดยประเภทของอุปาทานในขันธ์ ๕**

เรื่องอาหารนั้นก็คือ **กวฬิงการาหาร** อาหารคือคำข้าว **ผัสสาหาร** อาหารคือผัสสะ **มโนสัญเจตนาหาร**

อาหารคือมโนสัญเจตนา **วิญญาณาหาร** อาหารคือวิญญาณ หรือวิญญาณาหาร นั่นเอง อาหารในที่นี้หมายถึงปัจจัยนำมาซึ่งผล เป็นเครื่องค้ำจุนชีวิต หรือเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต สังขารก็ประกอบด้วยอาหารนั่นแหละ สังขารที่มีวิญญาณครองประกอบด้วยอาหาร ประกอบด้วยธาตุ ประกอบด้วยขันธ์ ประกอบด้วยอายตนะ ประกอบด้วยอุตุ คือความหนาวความร้อน เป็นต้น ทีนี้ที่เป็นทุกข์ก็ตรงนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ว่า สภาพที่เป็นทุกข์นี่ก็เพราะประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง เมื่อประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งแล้ว มีสามัญญลักษณะ อุปาทินนกสังขาร หรือ อนุปาทินนกสังขารก็ดี หรือแต่ละชิ้นส่วนมีอวัยวะต่าง ๆ ก็ดี มีสภาวะที่ไม่เที่ยง ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิแล้วเป็นทุกข์ เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายเหล่านี้โดยเนื้อแท้แล้ว หมดสภาพของมันไปในที่สุด จึงตรัสเป็นพระบาลีเป็นตัวอย่างไว้ว่า **รูปํ อนิจฺจํ** เป็นต้น แปลว่า รูปไม่เที่ยง เวทนาก็ไม่เที่ยง สัญญาก็ไม่เที่ยง สังขารก็ไม่เที่ยง วิญญาณก็ไม่เที่ยง และเมื่อไม่เที่ยงแล้วก็ตรัสว่า สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ (ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ) คำว่าเป็นทุกข์นี่ก็หมายความว่าเมื่อเข้าไปยึดมั่นถือมั่นแล้วเป็นทุกข์ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ทุกข์รวบยอด ได้ชี้แจงให้ฟังแล้ว สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา ถ้าใครเข้ายึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิแล้วเป็นทุกข์ ถ้ามีสักแต่มีก็จะไม่เป็นทุกข์ทางใจ แต่จะเป็นทุกข์ทางกายเพราะตั้งอยู่ได้ไม่นาน คำว่า "**ทุกขัง**" จึงมีความหมายเป็น ๒ นัย นัยหนึ่งว่า **ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นแล้วเป็นทุกข์** นัยที่สองคือ **เป็นสภาพที่ตั้งอยู่ได้ไม่นาน ไม่ถาวร เปลี่ยนแปรไปตามเหตุตามปัจจัย และลงท้ายก็เสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป** ความหมดสภาพเดิมของมันไปนี่แหละ คือ**สภาพที่มิใช่ตัวตน ไม่เป็นอัตตา แต่เป็นอนัตตา** คือไม่ใช่ตัวตนของใครแท้จริง กล่าวคือ **มีอยู่แต่ไม่ใช่ของใครที่แท้จริง** อีกหน่อยก็เสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป สภาพธรรมชาติอย่างนี้ชื่อว่า "**อนัตตา**" เป็นสภาพที่มิใช่ตัวตน สภาพนี้แหละที่เป็นตัวทุกข์ ลงท้ายก็เสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป จึงมีพระพุทธดำรัสตรัสไว้ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๗ สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค ข้อที่ ๙๑ หน้า ๕๖ ว่า

ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา นี่พระพุทธองค์ได้ตรัสเมื่อเสด็จประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถีว่า **ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นแหละเป็นอนัตตา** เพราะฉะนั้นพระคุณเจ้าโปรดทราบว่า สิ่งที่เป็นอนัตตานั้นก็เพราะความที่เป็นทุกข์ คือทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้นาน สิ่งที่เป็นทุกข์ก็เพราะสิ่งนั้นไม่เที่ยง ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยสิ่งที่ไม่เที่ยงก็เพราะประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ชื่อว่าสังขาร มีเบญจขันธ์ต่าง ๆ เป็นต้น หรือจะรวมว่า อุปาทินนกสังขาร อนุปาทินนกสังขาร สังขารที่มีวิญญาณครองหรือไม่มีวิญญาณครองก็ได้ หรือจะหมายรวมเอาว่า **สภาพธรรมหรือธรรมชาติที่มีอยู่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ** หรือกล่าวโดยย่อว่า **ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นแหละที่เป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** นี่มีหลักฐานอย่างนี้ ทีนี้ได้มีพระพุทธดำรัสรวมแล้ว เมื่อทรงชี้แจง แยกให้เห็นความไม่เที่ยง ให้เห็นความเป็นทุกข์ ให้เห็นความเป็นอนัตตา แต่ละชิ้นส่วน เช่นแต่ละขันธ์ มีรูปขันธ์เป็นต้น แล้วทรงแสดงสรุปว่า

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา
สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง
สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา
สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา
ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา

ธรรมทั้งหลายทั้งปวงนี้ก็หมายถึงธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ในความหมายของความทุกข์นี่ เพราะภูมิที่ ๔ คือโลกุตตรภูมินั้นไม่ใช่ภูมิที่มีทุกข์ เป็นภูมิที่เป็นบรมสุข พระนิพพานน่ะเป็นบรมสุข พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ พระนิพพานสุขอย่างยิ่ง พระนิพพานธรรมจึงพ้นจากธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ นี่แล้ว พ้นจากความทุกข์ไปแล้ว**

ถ้าภูมิที่ ๔ คือพระนิพพานเป็นทุกข์ด้วยถึงจะเป็นอนัตตา หรืออีกนัยหนึ่ง **ถ้าธรรมในภูมิที่ ๔ เป็นอนัตตา** ก็แปลว่า**ธรรมในภูมินี้เป็นทุกข์** และ**ก็ไม่เที่ยงด้วย**

ถ้าเป็นอย่างนั้นพระพุทธเจ้าคงไม่ตรัสสอนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติให้ถึงพระนิพพานแน่นอน แต่พระ**นิพพานน่ะเป็นสภาพธรรมที่พ้นจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง** ชื่อว่า **วิสังขาร ไม่ใช่ชื่อว่าสังขาร** คนละเรื่องกัน **เป็นธรรมที่พ้นโลก**ชื่อว่า **โลกุตตรภูมิ ไม่ใช่โลกิยภูมิ** และก็เป็น**ธรรมที่มีสภาพหรือสภาวะที่ตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง** ตรงกันข้ามกันตรงไหน? ตรงกันข้ามตรงที่ว่า **สังขารทั้งปวงหรือธรรมทั้งปวงที่เป็นไปในภูมิ ๓** น่ะ **โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปาทินนกสังขาร คือสังขารที่มีวิญญาณธาตุที่เกลือกกลั้วด้วยกิเลส** ดังได้กล่าวมาแล้ว **จึงเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดอุปาทานแล้วคิดผิด รู้ผิด ทำผิด ให้เกิดภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์** หรือกล่าวโดยส่วนรวม **เมื่อทำไม่ดีปุ๊บก็ทุกข์ในใจปั๊ปตามสายปฏิจจสมุปบาท-ธรรมทันทีเหมือนกัน** และเกิด**ทุกข์ข้ามภพข้ามชาติ ก็เพราะวิญญาณของอุปาทินนกสังขารที่เกลือกกลั้วด้วยมลทินมีอาสวะเป็นต้น เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ปรุงแต่ง** แต่ถ้ามีบุญมาก ปรุงแต่งด้วยบุญมาก เรียกว่า**ปุญญาภิสังขาร ปรุงแต่งให้ไปเกิดในสุคติภพ** แต่ถ้าเป็นบุญหรือเป็นคุณความดีที่ละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก ก็ชื่อว่า**อเนญชาภิสังขาร** ความปรุงแต่งไม่หวั่นไหว คำนี้ญาติโยมอาจจะไม่เข้าใจ **ปุญญาภิสังขาร**ที่ปรุงแต่งด้วยบุญหรือคุณความดีนั้น มีทานกุศล ศีลกุศล หรือ ภาวนากุศลเบื้องต้น เป็นต้น แต่ที่จะปรุงแต่งด้วยบุญที่ละเอียดไปกว่าก็คือ รูปฌานที่ ๔ ขึ้นไปจนถึงอรูปฌาน ตั้งแต่รูปฌานที่ ๓ ลงมา ยังจัดเป็นปุญญาภิสังขาร ยังมีความหวั่นไหวอยู่ **แต่ตั้งแต่รูปฌานที่ ๔ ที่ ๕ คือจตุตถฌาน ปัญจมฌาน ขึ้นไปถึงอรูปฌานนั้นเป็นความปรุงแต่งที่ไม่หวั่นไหว** ชื่อว่า **อเนญชาภิสังขาร** แต่ถ้าเป็นบาปอกุศล เป็นความไม่ดี เป็นความปรุงแต่งด้วยบาปอกุศล ด้วยความไม่ดีอย่างนั้นชื่อ **อปุญญาภิสังขาร** ให้ไปเกิดเป็นเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน รวมเรียกว่า **ทุคคติภูมิ เป็นภูมิที่ไม่ดี ไม่เจริญ เป็นภูมิที่มีความทุกข์เดือดร้อน**

เพราะฉะนั้น **สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง** ท่านทั้งหลายเข้าใจดี **สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์** ท่านก็พอเข้าใจดี แต่ **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา**

ธมฺมา นี้คือ**เฉพาะธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น ซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีทุกข์** ดังอรรถาธิบายที่มีปรากฏในคัมภีร์สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค หน้า ๒๑๕ นี่แหละว่า **เป็นสาม ติวิธํ กามรูปารูปปฺปตฺติภว-**

เภทโต เป็น ๓ อย่าง นี่แหละ **ความหมายเป็น ๓ อย่าง โดยประเภทแห่งภพที่เกิด** คือ **กามภพ รูปภพ** และ **อรูปภพ** ก็คือ**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** นั่นแหละคือ **ธรรมทั้งหลายทั้งปวง** และ**ธรรมเท่านี้แหละที่เป็นธรรมชาติที่มีทุกข์เป็นทุกข์ตามที่เป็นจริงไม่ใช่ธรรมหรือธรรมชาติที่พ้นภพ ๓ ไปแล้ว หรือพ้นโลกไปแล้ว** คือ **ธรรมในภูมิที่ ๔** ชื่อว่า**โลกุตตรภูมิ คือพระนิพพาน**แต่ประการใด **พระนิพพานเป็นอนัตตาไม่ได้ เพราะไม่จัดอยู่ในหมวดทุกข์ พระนิพพานไม่เป็นทุกข์ แต่เป็นบรมสุข**

พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ มีพระบาลีรับรองว่า **นิจฺจํ** หรือ **นิจฺจภาวโต** แปลว่า **มีสภาพเที่ยง ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย** และมีพระพุทธพจน์ในที่มากแห่งว่า **ปรมํ สุขํ เป็นบรมสุข** และมีบาลีรับรองว่า **ธุวํ เป็นธรรมชาติที่ยั่งยืน** และ **อมตํปทํ เป็นบทหรือธรรมที่ไม่ตาย เมื่อไม่ตายก็ไม่ต้องเกิด เมื่อไม่เกิดก็ไม่มีแก่ เจ็บ ตาย ก็ไม่มีทุกข์ พระนิพพานจึงไม่จัดอยู่ในประเภททุกขสัจจะ** นี่หมายเอา**พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์**

และใน**อริยสัจ ๔** นี่ก็มีอีกคำหนึ่งคือ**นิโรธ** ณ ที่นี้**นิพพานธาตุโดยปรมัตถ์**ก็หมายเอา**นิโรธโดยปรมัตถ์**เหมือนกัน ที่ไม่จัดอยู่ในหมวดทุกข์ คอยฟังให้ดี นี้เป็นเรื่องลึกซึ้งอย่างนี้นะครับ **แม้จะมีคำกล่าวว่า พระนิพพานเป็นธรรมชาติสูญ** ก็โปรดเข้าใจว่า "สูญ" นั่น **สูญแต่สังขารและสูญกิเลสเท่านั้น ไม่มีแสดงไว้ ณ ที่ใดว่าตัวพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์สูญหรือเป็นอนัตตา ไม่มี กระผมรับรองว่าไม่มี**

แต่ถ้าใครจะไปตีความพระพุทธดำรัสที่แสดงไว้ว่า **สพฺเพ ธมฺมา ธรรมทั้งหลายทั้งปวง** นี่แหละเป็นอนัตตา ซึ่งหมายรวมเอา**วิสังขารคือพระนิพพานเข้าไปไว้ด้วย เป็นการถือธรรมผิดประเด็นผิดสาย สามัญลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** นี่เป็นลักษณะที่เสมอกันของสายสังขาร **ส่วนพระนิพพานเป็นสายวิสังขาร** สังขารกับวิสังขารเป็นธรรมคนละสาย คนละชั้น คนละประเด็น **ประเด็น สพฺเพ ธมฺมา ธรรมทั้งหลายทั้งปวงนี้ เป็นประเด็นที่เกี่ยวเนื่องเป็นเหมือนลูกโซ่ ๓ ห่วง คือถ้ามีสภาพหนึ่ง อีกสองสภาพก็มี คือว่า**

ธรรมชาติใดเป็นอนิจจัง ธรรมชาตินั้นก็เป็นทุกขัง อนัตตา

ธรรมชาติใดเป็นทุกขัง ธรรมชาตินั้นก็เป็น อนิจจัง และอนัตตา

ธรรมชาติใดเป็นอนัตตา ธรรมชาตินั้นก็เป็นอนิจจังและทุกขัง

จึงรวมเรียกว่า**ไตรลักษณ์**

ไม่ได้แยกกัน คนที่จะเห็นแจ้งในอนัตตาของสังขาร หรือเบญจขันธ์ ได้แก่ธรรมที่เป็นไปในภพภูมิที่ ๓ นี้มีแต่ในพระพุทธศาสนาเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ไม่มีในศาสนาอื่นหรือไม่มีในกาลอื่นนอกพระศาสนา คือว่าผู้ที่จะรู้แจ้งเห็นแจ้งในอนัตตา ภายนอกศาสนานี้ไม่มี คือนอกพระธรรมพระวินัยนี้เป็นอันไม่มีอาจจะเห็นได้แต่เพียงความเป็นอนิจจังทุกขังแต่ไม่เห็นอนัตตาแจ่มแจ้ง ความเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ คือ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ของสังขารเหนือธรรมที่เป็นไปในภพ ๓ นั้นเป็นสภาพที่เกี่ยวเนื่องกันเป็นอันเดียวกัน ให้จำไว้ครับ แต่ผู้รู้ผู้เห็นน่ะก็มีแต่ในพระธรรมพระวินัยนี้คือในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น เพราะฉะนั้นตรงนี้**อย่าจับธรรมผิดประเด็นครับ** หยิบเรื่องทุกข์ขึ้นมาเรื่องเดียวเท่านั้นแหละ พระพุทธเจ้าตรัสแล้วว่า

รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นแหละเป็นอนัตตา นี่เธอทั้งหลายพึงเห็นสิ่งนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เมื่อเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้จิตย่อมคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่น แล้วก็ตรัสต่อไปในเรื่องเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แบบเดียวกัน

เพราะฉะนั้น **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่เป็นอนัตตา นี่หมายเอาธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นเองที่เป็นทุกข์** ตรงนี้แหละครับที่กระผมใคร่จะยืนยันต่อพระคุณเจ้า ด้วยพระพุทธพจน์นี้ว่า **สิ่งที่จะเป็นอนัตตาน่ะต้องเป็นสิ่งที่เป็นทุกข์ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สิ่งที่เป็นทุกข์ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ก็คือสิ่งที่ไม่เที่ยง สิ่งที่ไม่เที่ยงก็เพราะประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ชื่อว่า "สังขาร" ไม่ใช่วิสังขาร ซึ่งเป็นธรรมที่พ้นโลก ที่เป็นอมตธรรมแต่ประการใด**

เมื่อกี้กระผมกล่าวอีกคำหนึ่งซึ่งพูดกันหนักหนาว่า **นิพพานเป็นธรรมชาติสูญ** นิพพานเป็นธรรมชาติสูญ กระผมได้กล่าวแล้วเมื่อกี้นี้แล้วว่า**สูญจากกิเลส สูญจากสังขารเท่านั้น นิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** หรือ**แม้นิโรธธาตุโดยปรมัตถ์ ที่จัดรวมอยู่ในอริยสัจ ๔ ก็หาได้สูญไปไม่**

คำว่า "**สูญ**" นี้ มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาคที่ ๒ หน้า ๒๘๖ ว่า

เตสุ อคฺคสุญฺญญฺจ ปรมตฺถสุญฺญญฺจาติ เทฺว สุญฺญานิ อตฺถโต เอกเมว นิพฺพานํ อคฺคปรมตฺถวเสน สอุปาทิเสสอนุปาทิเสสวเสน จ ทฺวิธา กตฺวา วุตฺตํ ฯ ตานิ เทฺว อตฺตตฺตนิยสุญฺญโต สงฺขารสุญฺญโต จ สภาคานิ ฯ แปลความว่า "**ในความสูญเหล่านั้น ความสูญ ๒ อย่างคือ อัคคสูญ และปรมัตถสูญ" นี่ที่ว่านิพพานเป็นธรรมชาติสูญ มีความหมายอยู่ ๒ อย่าง คือ อัคคสูญ** และ **ปรมัตถสูญ** "**โดยอรรถก็ได้แก่พระนิพพานนั่นเอง ท่านกล่าวทำเป็น ๒ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งความเลิศและมีประโยชน์อย่างยิ่ง ด้วยอำนาจแห่งสอุปาทิเสสะ และ อนุปาทิเสสะ ความสูญ ๒ อย่างเหล่านั้นมีส่วนเสมอกันเพราะสูญจากตนและสิ่งที่เนื่องด้วยตน และสูญจากสังขาร**"

ชื่อว่า **อัคคสูญ** มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์เดียวกันนี่แหละ ในหน้า ๒๗๙

อคฺคญฺจ ตํ อตฺตตฺตนิเยหิ, สพฺพสงฺขาเรหิ วา สุญฺญญฺจาติ อคฺคสุญฺญํ ฯ ตรงนี้แหละครับที่ว่ามีความหมายเป็น ๒ คืออย่างไร คือว่า "**ชื่อว่า อัคคสูญ เพราะอัคคบทนั้นเป็นเลิศจากตนและสิ่งที่เนื่องด้วยตน และอีกอย่างหนึ่งคือสูญจากสังขารทั้งปวง**" นี่พระนิพพานที่ว่าเป็นธรรมชาติสูญ สูญประการหนึ่งท่านเรียกว่า "**อัคคสูญ**" สูญอีกประการหนึ่งท่านเรียกว่า "**ปรมัตถสูญ**"

การที่จำแนกออกเป็น ๒ อย่าง จำแนกโดยอำนาจ**สอุปาทิเสสะ** คือยังมีอุปาทิเหลืออยู่ และ **อนุปาทิเสสะ** หมดอุปาทิแล้ว อุปาทิไม่มีแล้ว

อะไรชื่อว่า "**อุปาทิ**" ความหมายที่ ๑ คือ **สภาพที่ถูกกรรมกิเลสครอง** หรือ**สภาพที่ถูกอุปาทานยึดมั่นหรือก็คือเบญจขันธ์นั่นเอง อุปาทิก็คือเบญจขันธ์** ความหมายที่ ๒ **กิเลสเป็นเหตุถือมั่น ความถือมั่นก็คืออุปาทาน**

เพราะฉะนั้น คำว่า **"อุปาทิ"** ความหมายโดยย่อคือ**กิเลส** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**อุปาทานความยึดมั่นถือมั่น** และคือ**สังขารหรือเบญจขันธ์**นั่นเอง อุปาทินี้ก็คือสังขารหรือเบญจขันธ์นั่นเอง เบญจขันธ์ก็นั่นหมายเอาสังขารที่มีวิญญาณครอง เพราะฉะนั้นที่ท่านได้แยกความหมายของคำว่า "สูญ" ออกเป็น ๒ อย่างคือ **อัคคสูญ** และ **ปรมัตถสูญ** นั้น แยกประเภทโดยความหมายว่ามีอุปาทิเหลืออยู่หรือไม่มี ถ้ายังมีอุปาทิเหลืออยู่ ภาษาบาลีชื่อว่า **สอุปาทิเสสะ** ถ้าไม่มีอุปาทิเหลืออยู่ชื่อว่า **อนุปาทิเสสะ** ทีนี้เมื่อกล่าวถึงพระนิพพาน กล่าวในความหมายสูงสุดคือความบรรลุพระอรหัตตผล ความบรรลุพระอรหัตตผลก็หมายความว่ากิเลสอุปาทานน่ะหมดไปแล้ว เพราะฉะนั้น**อุปาทิที่กล่าวถึงนี้จึงหมายเฉพาะสังขารหรือเบญจขันธ์**

เพราะฉะนั้น **สอุปาทิเสสะ** จึงหมายความถึงในกรณีผู้บรรลุพระนิพพานและสภาวะพระนิพพานธาตุ โดยปรมัตถ์นั้นมีอุปาทิเหลืออยู่ และอุปาทิที่ว่านี่หมายเอาแต่เพียงสังขารหรือเบญจขันธ์ เพราะฉะนั้น **อัคคสูญจึงหมายแต่เพียงสอุปาทิเสสะ** คือ**พระนิพพานธาตุที่ยังมีเบญจขันธ์ครองอยู่** กล่าวคือพระอรหันต์ที่ยัง**มีชีวิตอยู่** แต่ชื่อว่า**อัคคสูญ** ฟังให้ดีนะครับ เพราะ **อัคคบทนี้**คือ**คำว่า อคฺคสุญฺญ** นี้ **เป็นเลิศจากตน ตนในที่นี้หมายเอาตนโลกิยะคือเบญจขันธ์** และ**เลิศจากสิ่งที่เนื่องด้วยตน** สิ่งที่เนื่องด้วยตนได้แก่ ลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข เป็นต้น หรือ โลกธรรม ๘ ในที่นี้คือ**ความสูญที่เป็นเลิศจากตนโลกิยะที่ยังครองอยู่และสิ่งที่เนื่องด้วยตน**และ**อีกอย่างหนึ่งสูญจากสังขารทั้งปวง** สังขารทั้งปวงได้แก่อย่างพระอรหันต์ **พระอรหันต์นี่บรรลุพระนิพพานธาตุแล้ว พระนิพพานธาตุมีอยู่ แต่พ้นจาก หลุดพ้นจาก หรือสูญจากสังขารหรือเบญจขันธ์นี่ สูญอย่างมีชีวิตอยู่** สูญอย่างไรต้องเข้าใจก่อนว่า**พระนิพพานธาตุหมดกิเลสแล้ว อุปาทานไม่มี** เพราะฉะนั้น**ครองเบญจขันธ์อยู่สักแต่ครองอยู่ เหมือนมะขามล่อน** มะขามล่อนนี่ **เนื้ออยู่ส่วนเนื้อเปลือกอยู่ส่วนเปลือก** แต่ครองกันอยู่ตรงนี้แหละครับที่ชื่อว่า **อัคคสูญ สูญอย่างเลิศจากตน จากสิ่งที่เนื่องด้วยตนซึ่งเป็นโลกิยะ** และ**หรือสูญจากสังขารหรือเบญจขันธ์** โดยปราศจากกิเลส ตัณหา อุปาทานโดยสิ้นเชิง ก็คือต่างคนต่างอยู่ จิตใจของท่านไม่เกลือกกลั้วด้วยกิเลส **นิพพานธาตุเป็นของบริสุทธิ์ไม่ติดอยู่กับเบญจขันธ์**โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือวิญญาณ **วิญญาณที่เกลือกกลั้วด้วยกิเลสก็ดับแล้ว คงเป็นญาณรัตนะของธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตตผลนั้นเท่านั้น** ตรงนี้แหละ**สูญจากสังขาร** ชื่อว่า **อัคคสูญ ไม่ใช่นิพพานธาตุสูญ**

"สูญ" ในความหมายที่ ๒ **ปรมัตถสูญ** ก็ปรากฏในคัมภีร์เดียวกัน หน้า ๒๘๐ ว่า

ปรมตฺถสุญฺญนฺติ สพฺพสงฺขาราภาวโต อุตฺตมตฺถภูตํ สุญฺญํ.

แปลความว่า บทว่า **ปรมตฺถสุญฺญํ** คือ**ความสูญอันเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด เพราะไม่มีสังขารทั้งปวง**

เห็นไหมครับว่า สูญเพราะไม่มีสังขาร คือ**ไม่มีเบญจขันธ์** อัคคสูญเป็นสอุปาทิเสสะ มีอุปาทิเหลืออยู่ คือเบญจขันธ์ยังมีอยู่ สังขารยังมีอยู่ ส่วนว่า**ปรมัตถสูญ** ท่านว่า**สูญอย่างเป็นประโยชน์สูงสุดเพราะไม่มีสังขารทั้งปวง** คือ**ตายไปแล้วนั่นเอง เบญจขันธ์นี้แตกทำลายแล้ว แต่ไม่ใช่หมายความว่าพระนิพพานธาตุสูญ สูญเพราะสังขารมันไม่มี** ก็คือ**อนุปาทิเสสะ** นี่แหละครับ ความลึกซึ้งอยู่ตรงนี้ **อนุปาทิเสส**คือ**หมดอุปาทิแล้ว เบญจขันธ์ไม่มีแล้ว แตกทำลายแล้วจึงชื่อว่าปรมัตถสูญ แต่ไม่ได้หมายความว่านิพพานสูญ นิพพานธาตุไม่ได้สูญ** นี่แหละครับอ่านแล้วไม่เข้าใจตีความไม่เข้าใจ ไม่ไปดูรายละเอียด

เพราะฉะนั้นเรื่อง**พระนิพพานที่สูญ** แม้ที่พูดกันหนักหนาเชียว **สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น** เลยว่าไม่ยึดหมดแม้พระนิพพาน จริงอยู่ครับ **พระอริยเจ้าที่ถึงพระนิพพานแล้วท่านไม่ได้ยึดนิพพานหรอก เพราะท่านเป็นพระนิพพานเองแล้ว** คำว่า **"เป็น"** ไม่ได้หมายความว่า **"ยึด"** และคำว่า**ไม่ยึด ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้เป็น** เพราะฉะนั้น มันคนละเรื่อง ตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ ความหมายที่ว่า**ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น**นั้น พระอรรถกถาจารย์ก็ได้ชี้แจงแสดงว่า**หมายเอาธรรมในภูมิ ๓ มีขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ เป็นต้น** เท่านั้น**ไม่ได้หมายเอาพระนิพพานธาตุแต่ประการใด** เพราะฉะนั้นให้เข้าใจอย่างนี้ มีเอกสารหลักฐานประเดี๋ยวจะแจ้งให้ทราบ

เพราะฉะนั้นพระคุณเจ้าที่เคารพ คำที่ว่า**นิพพานเป็นธรรมชาติสูญ**น่ะครับ **สูญจากสังขาร** ชื่อว่า **อัคคสูญ** คือสังขารมีอยู่ แต่ความปรุงแต่งทางใจไม่มี มีแต่ในส่วนที่เป็นร่างกายที่จะต้องเจ็บต้องตายไปตามสภาพ ปรุงแต่งด้วยอำนาจของกิเลสไม่มี ยังมีชีวิตอยู่ มีสภาวะเหมือนมะขามล่อน เบญจขันธ์เปรียบเหมือนเปลือก เนื้อในเปรียบเหมือนพระนิพพานธาตุโดย

ปรมัตถ์ ความว่างจากความยึดติดของเนื้อและเปลือกคือความสิ้นไปแห่งอุปาทาน ไม่มีอุปาทาน นี่พิจารณาความสูญโดยถือเอาว่าอุปาทิมีเหลืออยู่ ชื่อว่า **อัคคสูญ** คือสูญจากสังขารด้วยอาการอย่างนี้ และอาการที่เห็นชัดเมื่อพระอริยเจ้าท่านทำนิโรธนิโรธทำได้ตั้งแต่โคตรภูบุคคลไปจนถึงพระอริยเจ้าชั้นสูง แต่นิโรธในที่นี้หมายเอาความดับสมุทัย ไม่ได้หมายถึงนิโรธสมาบัติ นิโรธสมาบัตินั้นทำได้แต่พระอนาคามีบุคคลผู้ทรงอภิญญาถึงพระอรหันตบุคคลเท่านั้นแต่ที่ทำนิโรธในความหมายดับสมุทัย ดับหยาบไปหาละเอียดนี้ทำได้ตั้งแต่โคตรภูบุคคลขึ้นไป ดับตัณหาและสมุทัยได้ด้วยการปฏิบัติตามลำดับภูมิธรรมที่บรรลุและปฏิบัติได้ที่กล่าวนี่ก็กล่าวมาถึงเรื่องที่ว่า "**สูญ**" และ**สูญเห็นชัดเจนเมื่อทำนิโรธ** อย่างเช่นผู้ปฏิบัติถึงธรรมกาย ดับหยาบไปหาละเอียดจนพ้นไปจากสังขาร เป็นแต่ญาณรัตนะของธรรมกายล้วน ๆ ไม่เกาะเกี่ยวอยู่ด้วยเบญจขันธ์ นี่จะเห็นชัดเจนว่า**การทำนิโรธดับสมุทัยคือปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓** อย่างนี้**เห็นชัดเจนว่าสูญจากสังขาร** แต่ที่กล่าวนี้ กล่าวถอยรองลงมาถึง**ตั้งแต่โคตรภูบุคคลหรือผู้ได้โคตรภูญาณ** เช่น **ผู้ถึงธรรมกายขึ้นไป ดับหยาบไปหาละเอียด** และ**สูงขึ้นไปถึงพระอริยเจ้าในขณะเมื่อมรรคจิตเกิดธรรมกายทำนิโรธอย่างนี้จนจิตละเอียด ตกศูนย์เข้าอายตนนิพพาน ยึดหน่วงเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์** (แต่ไม่ได้หมายความว่าพระนิพพานมีอารมณ์) เป็นแต่**โคตรภูจิตยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์** ตรงนี้แหละ**เมื่อมรรคจิตเกิดและเจริญขึ้นปหานสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกได้อย่างน้อย ๓ ประการขึ้นไป ก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้** นั้นชื่อว่า **ออกจากภาคทั้ง ๒ (อุภโตวุฏฐาน)** กล่าวคือออกจากสังขารอย่างหนึ่ง **ออกจากตัณหา**หรือ**กิเลส**อย่างหนึ่ง แปลว่า**ออก**

จากทั้งกิเลสตัณหาหรือ**สัญโญชน์**และ**ออกจากสังขาร นี่เป็นอาการบรรลุมรรคผลนิพพานของพระอริยเจ้า** เป็นไปอย่างนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า **พระนิพพานธาตุ** ชื่อว่า**เป็นธรรมชาติสูญ ยังมีเบญจขันธ์อยู่ แต่พระนิพพานธาตุออกจากสังขารด้วยอาการอย่างนี้**จึงชื่อว่า**อัคคสูญ** และ**ถ้าบรรลุพระอรหัตตผล ก็ธรรมกายที่บรรลุอรหัตตผลนั้น**ชื่อว่า**พระนิพพาน**นี่แหละ คือ**พระนิพพานธาตุแท้ ๆ** และ**เป็นวิราคธาตุวิราคธรรมแท้ ๆ** และ**ยังมีชีวิตอยู่ ครองขันธ์อยู่เหมือนมะขามล่อน** ดังที่กล่าวแล้วก็ชื่อว่า "อัคคสูญ" เต็มตัว ร้อยเปอร์เซ็นต์ ต่อ**เมื่อใดที่เบญจขันธ์แตกทำลาย** บางท่านก็เป็นมนุษย์ บางท่านก็เป็นเทวดา บางท่านก็เป็นรูปพรหม บรรลุอรหัตตผลเมื่อใช้ชีวิตอยู่ในภพภูมินั้น ๆ หรือภูมิที่สูงที่สุดนั้นแล้วแตกกายทำลายขันธ์นั้นแหละ**พระนิพพานธาตุของท่านจึงปรากฏสถิตถาวรอยู่ในอายตนนิพพานไม่ได้สูญไปไหน** กรณีเช่นนี้**พระนิพพาน**ชื่อว่า**เป็นธรรมชาติสูญ โดยความสูญเพราะความไม่มีสังขาร**อย่างนั้นแหละชื่อว่า**ปรมัตถสูญ** มีพระบาลีรับรองว่า **ปรมตฺถสุญฺญนฺติ สพฺพสงฺขาราภาวโต อุตฺตมตฺถภูตํ สุญฺญํ ฯ** แปลความว่า บทว่าปรมตฺถสุญฺญํ คือ**ความสูญอันเป็นประโยชน์อย่างสูงสุด เพราะไม่มีสังขารทั้งปวง** เพราะฉะนั้น **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ที่เป็นอนัตตานั้นก็มีสภาพหนึ่งที่สำคัญคือ**สภาพสูญสังขาร** นั้นแหละหรือ**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** นั้นแหละ**เป็นตัวสูญเอง** จึงชื่อว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ไม่ใช่พระนิพพานธาตุแต่ประการใด**

ที่กล่าวมาทั้งหมดเพื่อให้เห็นเส้นทางที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้พระอริยสัจทั้ง ๔ ซึ่งกระผมได้นำมากล่าวเพียงประการเดียวก่อน เรื่อง**ทุกขสัจจะ** เพื่อให้ทราบว่าคำว่า "**ทุกข์**" นี่มีความหมายอย่างไร ความหมายกระผมขออ่านทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า **ในอริยสัจนี้ทุกข์ทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกันโดยความเป็นไปก็คือ ทุกขตา ความเป็นทุกข์แห่งสังขาร นั้นเอง เป็น ๒ อย่างโดยนามและรูป เป็น ๓ อย่างโดยประเภทแห่งภพที่เกิดโดยกามภพ รูปภพ อรูปภพ** นี่ก็คือ**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** นั้นเอง **เป็น ๔ อย่างโดย ประเภทของอาหารสี่** กวฬิงการาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร วิญญาณาหาร และเป็น ๕ อย่าง **โดยประเภทของอุปาทานขันธ์ ๕** ดังที่เราสวดมนต์ทำวัตรเช้า **สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา** กล่าวโดยย่อ **อุปาทานในขันธ์ ๕** นั่นแหละ**เป็นตัวทุกข์** และ**ทุกข์ตัวนี้ครอบคลุมความหมายธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น** เมื่อรู้อย่างนี้ **เมื่อรู้ทุกข์ต้อง**

รู้อนิจจัง รู้อนัตตา เพราะทุกข์เป็นเรื่องที่เกี่ยวพัน หรือเป็นลักษณะที่เกี่ยวพันสัมพันธ์กัน เกือบจะเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนกับโซ่ ๓ ห่วง เมื่อพูดถึงเรื่องทุกข์ต้องแน่นอนว่า **อะไรที่เป็นทุกข์ สิ่งนั้นแหละเป็นอนิจจัง เป็นอนัตตา อะไรเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นแหละเป็นทุกขัง อนัตตา อะไรเป็นอนัตตา สิ่งนั้นแหละเป็นอนิจจัง ทุกขัง** เพราะฉะนั้น**เฉพาะธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ หรือเบญจขันธ์ หรือนามรูปเท่านั้นแหละที่เป็นทุกข์ตามความหมายนี้ คือ ทุกขสัจจะนี้ จึงเป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ไม่ใช่ธรรมที่เป็นไปในภูมิที่๔** ที่พ้นจากจักรวาลหรือภพ ๓ นี้ไป คือ**พระนิพพาน พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์นั้นหาได้อยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์อย่างนี้ไม่** นี้เป็นเอกสารหลักฐานมีพร้อมอย่างนี้ไม่มีที่อื่นครับ

อริยสัจ ๔ : สมุทัยสัจ

เมื่อครั้งที่แล้ว กระผมได้ถวายความรู้พระคุณเจ้าพร้อมด้วยเอกสารหลักฐาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติธรรม **พื้นฐานเบื้องแรกที่สำคัญที่สุด** ก็คือ **จะต้องเข้าใจความตรัสรู้หรือธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้พอสมควรจะได้ทราบว่าอริยสัจทั้ง ๔ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วนั้นมีความหมายกว้างแคบเพียงไร จะได้พิจารณาสภาวธรรมได้ถูกต้องตรงประเด็น** เพราะว่าการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา พิจารณาสภาวธรรม ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปนั้นก็พิจารณาคือ**มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก และ ณ ภายใน** ตามที่กล่าวและตามที่ทราบกันมาแล้วนั้น มีลักษณะสำคัญของวิปัสสนาที่จะให้รู้แจ้งในสภาวธรรม ซึ่งที่แท้จริงแล้วมี ๒ อย่างนั้น ก็ต้องพิจารณาให้ตรงประเด็น ที่ว่ามีธรรมชาติ ๒ คือ ธรรมชาติฝ่ายที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งนั้นชื่อว่า **สังขาร** เป็นธรรมที่เป็นไปในภพ ๓ ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง**อุปาทินนกสังขาร** คือสังขารที่มีวิญญาณครองนั้น ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งต่าง ๆ ได้แก่ ธาตุ มีขันธ์ และกรรมกิเลส แม้บุญกุศลก็ปรุงแต่งด้วยสภาพที่เป็นบุญกุศลปรุงแต่งชื่อว่า **ปุญญาภิสังขาร** สภาพที่เป็นบาปอกุศลปรุงแต่งชื่อว่า **อปุญญาภิสังขาร** สภาพที่ปรุงแต่งที่ไม่หวั่นไหวชื่อว่า **อเนญชาภิสังขาร** ทั้งสิ้นทั้งปวงนี้ล้วนเป็นธรรม คือ **ธรรมชาติที่เป็นไปในภพ ๓ ที่มีอยู่ในภพ ๓ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ทั้งสิ้น** และอีกธรรมชาติหนึ่งชื่อว่า **วิสังขาร** เป็นธรรมชาติที่

มีสังขารไปปราศแล้ว คือพ้นจากสังขารแล้ว ดังที่ได้กราบเรียนพระคุณเจ้าให้ทราบเมื่อคราวที่แล้วว่า**มีสภาพสูญ พระนิพพานธรรม**น่ะ**มีสภาพสูญ** หรือ**เป็นธรรมชาติที่มีสภาพสูญ** ซึ่ง**การพิจารณาความสูญนั้น พิจารณาด้วยอำนาจสอุปาทิเสส** คือว่ายังมีอุปาทิคือสังขารหรือเบญจขันธ์เหลืออยู่ หรือยังครองเบญจขันธ์อยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือชื่อว่า **"สอุปาทิเสสนิพพาน"** และพระนิพพานธรรมนี้แหละ **เฉพาะในส่วนอุปาทิที่ยังเหลืออยู่นั้นเองที่มีสภาพตรงตามพระพุทธดำรัสว่าเป็นทุกข์ "ทุกขสัจจะ"** น่ะหมายความถึง**แต่เฉพาะธรรมชาติที่ชื่อว่าสังขาร ได้แก่เบญจขันธ์หรือธรรมคือธรรมชาติที่เป็นไปในภพ ๓ เท่านั้น ไม่ได้ก้าวล่วงหรือกินความรวมไปถึงพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถธรรม ซึ่งเป็นวิสังขารคือพ้นจากสังขารนี้ไปแล้ว เป็นโลกุตตรธรรม เป็นอมตธรรม** นี้แต่ประการใด เพราะฉะนั้นนี่แหละที่กระผมกราบเรียนว่า **อย่าถือเอาธรรมะผิดสาย** เพราะความหมายของทุกขสัจจะตามอรรถาธิบายที่มีอยู่ในคัมภีร์สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาค ๑ หน้า ๒๑๕ ที่กระผมได้กราบเรียนไปคราวก่อนนี้นั้น**ความหมายของทุกขสัจจะครอบคลุมอยู่แต่เพียงธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น** หรืออีกนัยหนึ่ง **ครอบคลุมอยู่แต่เฉพาะสังขารมีเบญจขันธ์เป็นต้นเท่านั้น หรือย่อลงเป็นนามรูปนั่นเองที่จัดเข้าอยู่ในทุกขสัจจะ**

ส่วน**วิสังขาร**ซึ่งเป็นธรรมชาติที่พ้นโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์นั้นเป็นอมตธรรมที่พ้นจากความเป็นสังขารแล้ว อยู่คนละส่วนกับสังขาร** แต่ถ้าว่าใน**กรณีที่เมื่อยังมีอุปาทิ** เรียกว่า**สอุปาทิเสส** คือ**มีอุปาทิ อันเป็นสังขารธรรม มีเบญจขันธ์เป็นต้นยังเหลืออยู่** คือยังมีชีวิตอยู่ ก็ชื่อว่า **สอุปาทิเสสนิพพาน** และที่ว่า**นิพพานเป็นธรรมชาติสูญ** นั้นก็หมายถึงว่า**สูญจากสังขารนี้** แต่**นิพพานธาตุโดยปรมัตถ์หาได้สูญไม่** และ**ไม่ได้มีปรากฏเอกสารหลักฐานและพยานบุคคลผู้สุปฏิปันโน ณ ที่ใดว่านิพพานธาตุโดยปรมัตถ์เป็นตัวสูญหายไป** หรืออีกนัยหนึ่งว่า**เป็นอนัตตา** แต่**เป็นธรรมชาติที่มีอยู่** และมีอยู่อย่างไร**มีอยู่อย่างเที่ยง นิจฺจภาวโต** ซึ่งกระผมจะได้ถวายข้อมูลเป็นเอกสารอ้างอิงในคราวต่อไป และ**แม้พระพุทธดำรัส**ก็แสดงไว้ในที่มากแห่งว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ** และ**มีสภาพยั่งยืน ธุวํ จึงมีสภาวะที่ตรงกันข้ามกับสังขารโดยสิ้นเชิงจึงไม่รวมเข้าอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์แต่ประการใด** และพระพุทธพจน์ที่ว่า

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา

สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง

สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ เป็นสภาพที่ทนอยู่ไม่ได้นาน คือไม่ยั่งยืนตลอดไป ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นแล้วเป็นทุกข์ และที่ตรัสว่า

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา นั้น คำว่า **สพฺเพ ธมฺมา ก็หมายเอาแต่เพียงธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นที่รวมอยู่ในความหมายของทุกข์สัจ คือมีสภาพที่เป็นทุกข์ ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้นาน ใครเข้ายึดมั่นถือมั่นแล้วเป็นทุกข์และธรรมชาติใดที่เป็นทุกข์ ธรรมชาตินั้นแหละเป็นอนัตตา นี้เป็นพระพุทธพจน์**เสียด้วย สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ชัดเจนทีเดียวว่า

ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นแหละเป็นทุกข์สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา แปลว่า **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา นั้นเกี่ยวเนื่องกันตลอดสาย จึงรวมเรียกว่าไตรลักษณ์ จะไปแยกว่าสังขารเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ส่วนวิสังขารเป็น นิจฺจํ สุขํ อนตฺตา อีกหาได้ไม่ เพราะเหตุและผลของความเป็นอนัตตานั้นเกี่ยวเนื่องถึงกันนี่เป็นพระพุทธพจน์ไม่มีใครมาคัดค้านได้**

เพราะฉะนั้นข้อนี้ขอได้โปรดเข้าใจได้เลยว่า**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ที่ชื่อว่าสังขารเท่านั้นที่อยู่ในความหมายของทุกขสัจ** และเมื่อ**ธรรมชาติใดเป็นทุกข์ ธรรมชาตินั้นเป็นอนัตตา มิใช่ตัวตนให้ยึดถือได้ตลอดไป เพราะต้องเสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป** ซึ่งกระผมย้ำว่าธรรมชาติมี ๒ อย่าง คือ **สังขาร** คือธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ อย่างหนึ่ง **วิสังขาร** คือพระนิพพานอย่างหนึ่ง ณ ที่นี้หมายเอา**พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** แต่ยังมีความหมายของ**พระนิพพานโดยปริยาย**ที่หมายความว่า **สอุปาทิเสสนิพพาน ๑ อนุปาทิเสสนิพพาน ๑**

สอุปาทิเสสนิพพาน คือพระนิพพานธาตุที่ยังมีอุปาทิเหลืออยู่ คือเบญจขันธ์ยังมีอยู่ ยังมีชีวิตอยู่ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่สภาพของพระนิพพานธาตุแยกโดยเด็ดขาดจากสังขาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระนิพพานหมายเอาพระอรหันตบุคคลที่บรรลุพระอรหัตตผลแล้วนั้นพระนิพพานธาตุของท่านไม่เนื่องอยู่ด้วยเบญจขันธ์คือสังขารแต่ยังมีชีวิตอยู่ คือครองเบญจขันธ์อยู่ มีอุปาทิอยู่ จึงชื่อว่าสอุปาทิเสสนิพพาน

แต่ถ้าเบญจขันธ์แตกทำลายแล้ว อุปาทิไม่มีเหลือแล้ว จึงชื่อว่า **อนุปาทิเสสนิพพาน** นี้เป็นความหมายของพระนิพพานโดยปริยายให้เข้าใจไว้ในเบื้องต้นก่อนอย่างนี้

อนึ่ง ที่ชื่อธรรมชาติ ๒ อย่างฝ่ายที่ชื่อว่า **สังขาร** มีชื่ออีกประการหนึ่งว่า **สังขตธรรม** คือธาตุธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ก็เป็นอันเดียวกับสังขารนี้แหละ มีสามัญญลักษณะคือลักษณะเสมอกัน คือความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ด้วยกัน แต่ว่ามีพระพุทธดำรัสตรัสลักษณะของสังขตะเอาไว้มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ข้อ ๔๘๖ หน้า ๑๙๒ ว่า

ตีณีมานิ ภิกฺขเว สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ, กตมานิ ตีณิ, อุปฺปาโท ปญฺญายติ วโย ปญฺญายติ ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ สงฺขตสฺส สงฺขตลกฺขณานิ.

แปลความว่า **ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขตลักษณะของสังขตธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือความเกิดปรากฏ ๑ ความเสื่อมปรากฏ ๑ เมื่อตั้งอยู่ ความแปรปรวนปรากฏ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังขตลักษณะของสังขตธรรม ๓ ประการนี้แล**

และยังมีอรรถาธิบายต่อไปในคัมภีร์มโนรถปูรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ภาค ๒ หน้า ๑๕๔ ได้อธิบายความหมายของสังขตธรรมต่อไปว่า

บทว่า สงฺขตสฺส ความว่า อันปัจจัยทั้งหลายมารวมกันสร้าง (ปรุงแต่ง). เครื่องหมายที่เป็นเหตุให้หมายรู้ว่า สิ่งนี้อันปัจจัยปรุงแต่งแล้วเรียกว่าสังขตลักษณะ. บทว่า อุปฺปาโท ได้แก่ ความเกิด. ความแตกดับชื่อว่าความเสื่อม. ความแก่ชื่อว่าความแปรไปของผู้ดำรงอยู่แล้ว. ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ชื่อว่าสังขตะ ในบทว่า สงฺขตสฺส นั้น.

ก็แปลว่าธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ นั้นแหละชื่อว่าสังขตธรรม เป็นธาตุธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง มีเครื่องหมายแสดงให้เห็นสังขตลักษณะว่า **มีความเกิดปรากฏขึ้น** ความเกิดหมายถึง **เกิดโดยมีเหตุมีปัจจัย** คือ **อวิชชา**เป็นปัจจัยให้เกิด**สังขาร สังขาร**เป็นปัจจัยให้เกิด**วิญญาณ วิญญาณ**เป็นปัจจัยให้เกิด**นามรูป นามรูป**เป็นปัจจัยให้เกิด**สฬายตนะ สฬายตนะ**

เป็นปัจจัยให้เกิด**ผัสสะ ผัสสะ**เป็นปัจจัยให้เกิด**เวทนา เวทนา**เป็นปัจจัยให้เกิด**ตัณหา ตัณหา**เป็นปัจจัยให้มี**อุปาทาน** เมื่อมีอุปาทานจึงยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความหลงผิด ก็คิดผิด เห็นผิด รู้ผิด พูดผิด ทำผิด แนะนำคนอื่นผิด ๆ เป็นเหตุให้เกิด **ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์**

เพราะฉะนั้น**สภาพของสังขาร**หรือ**สังขตลักษณะ ที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** ประการแรก **สภาพธรรมนี้คือ ความเกิดขึ้นปรากฏ** เกิดขึ้นเพราะเหตุเพราะปัจจัย และ**เมื่อตั้งอยู่ ความแปรปรวนปรากฏ** ก็คือเมื่อมีชีวิตอยู่ ดำรงอยู่ ก็เปลี่ยนแปรไปตามเหตุตามปัจจัย มีแก่ มีเจ็บ และสุดท้าย **ความเสื่อมก็ปรากฏ** หมายถึง**เสื่อมสลายหมดสภาพเดิมของมันไป** คือ**ตาย** เป็น**มตธรรม** และ**ลักษณะของสังขตธาตุ สังขตธรรมนี้แหละเป็นลักษณะที่เข้ากันได้กับอนัตตลักษณะ** หรืออีกนัยหนึ่ง**เข้ากันได้กับไตรลักษณ์** คือความเป็น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** นี้เป็นพระพุทธพจน์ว่า**สิ่งที่เป็นอนัตตา**นั้น ท่านหมายเอา **สังขตธาตุ สังขตธรรม** คือ**สังขารธรรม** เท่านั้นที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งดังกล่าวแล้ว ส่วนธรรมชาติอีกธรรมชาติหนึ่งที่อยู่พ้นโลกเป็น**โลกุตตรธรรม** ไม่เกี่ยวด้วยภพ ๓ คือไม่เกี่ยวด้วยไม่เป็น ไม่มีธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ชื่อว่า **วิสังขาร** วิสังขาร คือ มีสังขารไปปราศแล้ว ก็คือ **พระนิพพาน** และธรรมชาติที่กล่าวนี้ชื่อว่า **อสังขตธรรม เป็นธรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง จึงมีสภาวะที่ตรงกันข้ามกับสภาพธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งโดยสิ้นเชิง** อีกนัยหนึ่งก็คือ**ไม่อยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์** กล่าวคือ **ไม่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่ประการใด**

นี้หมายเอา**พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** แต่ถ้ากล่าว**พระนิพพานโดยปริยาย**แล้ว จะมี**ส่วนแห่งเบญจขันธ์** หรือ**สังขารเกี่ยวเนื่องอยู่** แต่เกี่ยวเนื่องหรือมีอยู่สักแต่มี แต่**พระนิพพานธาตุนั้น ท่านต่างส่วนต่างอยู่เหมือนมะขามล่อนเพราะปราศจากอุปาทาน ในอุปาทิ** คือ **สังขาร** หรือ**เบญจขันธ์** แล้ว ตรงนี้แหละเป็นเรื่องสำคัญ และกระผมใคร่จะอธิบายเพิ่มเติมลงไปว่า อสังขตลักษณะก็มีพระพุทธดำรัสตรัสไว้แน่นอน เพื่อให้ทราบว่า **อสังขตธาตุ อสังขตธรรม** คือ **พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **วิสังขาร** นั้น **มีลักษณะแตกต่างตรงกันข้ามกับสังขตธาตุ สังขตธรรม** หรือ**สังขารโดยสิ้นเชิง จึงไม่อาจเข้ากันได้กับไตรลักษณ์เลย พ้นเรื่องไตรลักษณ์ไปแล้ว** แต่คนที่ยังไม่เห็นแจ้งยังไม่รู้แจ้งยังคำนึงถึงอยู่ เพราะไม่เข้าใจจุดสำคัญสำหรับบางท่านที่ไม่เข้าใจ

เพราะฉะนั้นโปรดฟังให้ดี นี่เป็นพุทธดำรัสว่าด้วย**ลักษณะแห่งอสังขตธรรม ๓ ประการ** มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ข้อที่ ๔๘๗ หน้า ๑๙๒ ตรัสว่าอย่างนี้

ตีณิมานิ ภิกฺขเว อสงฺขตสฺส อสงฺขตลกฺขณานิ กตมานิ ตีณิ

น อุปฺปาโท ปญฺญายติ (ไม่ปรากฏความเกิด)

น วโย ปญฺญายติ (ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย)

น ฐิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ (เมื่อตั้งอยู่ ไม่ปรากฏความแปรปรวน)

อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ อสงฺขตสฺส อสงฺขตลกฺขณานิ

แปลความว่า **"ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของอสังขตลักษณะธรรม ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือไม่ปรากฏความเกิด ๑"** นี่แหละครับเป็นอมตธรรม เมื่อพระอรหันต์บุคคลบรรลุพระนิพพานธาตุแล้ว **เป็นอมตธรรม ไม่มีเคลื่อน อจฺจุตํ** ไม่เคลื่อน **เมื่อไม่เคลื่อนก็ นิจฺจํ** หรือ **สสฺสตํ คือเป็นสภาพที่เที่ยงสิ**

พอพูดถึง นิจฺจํและ**สสฺสตํ คนก็ไปนึกถึงสัสสตทิฏฐิ** ทันที **นี่แหละครับ หลงจับธรรมผิดสายสัสสตทิฏฐิที่มีความเห็นว่าโลกเที่ยง เป็นมิจฉาทิฏฐิสุดโต่งนั่น เขาพูดเรื่องโลก เรื่องธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ หรือภพ ๓** นั่น เพราะบุคคลในสมัยนั้น แม้จะมีความปรารถนานิพพาน คือปรารถนาความที่ไม่มีทุกข์ ความปรารถนาบรมสุข ปรารถนาความเที่ยงความยั่งยืน แต่ไม่รู้จัก ก็ไปยึดถือเอาตามคติตามมติของเจ้าลัทธิต่าง ๆ สืบต่อ ๆ กันมาอย่างผิด ๆ ซึ่ง ณ ที่นี้ กระผมจะกล่าวแต่เพียงย่อ

บางท่านถือว่าโลกเที่ยง ผู้ที่ถือว่าโลกเที่ยง ชื่อว่า **สัสสตทิฏฐิ พวกสัสสตทิฏฐิเขาไม่ได้พูดถึงนิพพานธาตุแท้ ๆ เพราะเขาไม่รู้จัก ผู้รู้จักก็มีแต่พระพุทธเจ้าพระองค์เดียวอุบัติขึ้นในสมัยพุทธกาลนี้** ก็คือ **พระพุทธเจ้าเท่านั้น** ในเบื้องต้น **ที่ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ** นั่นทรงรู้จักพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์อย่างเที่ยงแท้อย่างถูกต้องแน่นอน ไม่มีผิดพลาด แต่พระนิพพานธาตุดังกล่าวนี้ มนุษย์ในยุคนั้นไม่รู้จักเลย เพราะฉะนั้นสิ่งที่เขาพูดไม่ได้หมายความถึงนิพพานธาตุนี้แต่ประการใด ให้เข้าใจอย่างนี้จึงจะถูกต้อง แต่พวกสัสสตทิฏฐิเขาเข้าไปยึดว่าที่เขากล่าวถึงหมายเอาธรรมที่สูงสุดของเขา หมายเอาที่เขาเข้าใจว่าเป็นบรมสุขของเขาเท่าที่เขามีปัญญาพอรู้ได้ แต่ที่แท้ก็เป็นเพียงปุถุชน ยังไม่รู้เรื่องอะไรมากหนักหนาหรอก ก็เที่ยวยึดถือโน่นนี่ไปตามที่เจ้าลัทธิต่างๆ แสดงไว้ ฝ่ายหนึ่งว่าโลกเที่ยง เห็นโลก

ว่าเที่ยง อีกฝ่ายหนึ่งว่าโลกสูญ นั่น **พวกอุจเฉททิฏฐิ** ซึ่งมันผิด อันนี้แหละครับที่**เป็นมิจฉาทิฏฐิ เพราะแท้ที่จริง โลกเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย** เพราะฉะนั้น **อย่าเอาคำ "สัสสตทิฏฐิ" ในความหมายว่าโลกเที่ยงมาปนกับคำว่า "สสฺสตํ" ซึ่งแปลว่าเที่ยงเฉย ๆ ความจริงคำว่า "เที่ยง" ในกรณีเรื่องพระนิพพานที่เป็นอมตธรรมนี้ เป็นเรื่องพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์พูดกันคนละเรื่อง** แล้วคนไม่รู้เรื่อง**เอามาปนกัน กระผมจึงถูกประณามจากพวกไม่รู้จริงเหล่านั้น** ว่า**เป็นมิจฉาทิฏฐิ** ว่า**สุดโต่ง**

พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ ที่กระผมประมวลเหตุผลหลักฐานเอกสาร หลักฐานพยานบุคคลมาแล้วว่า**เป็นอมตธรรม เป็นอสังขตธรรม** เป็นอสังขตธรรมที่**ไม่ต้องเคลื่อนอีก (อจฺจุตํ) จึงเป็นนิจฺจํ คือเที่ยง** และชื่อว่า **สสฺสตํ** นี้เป็นคำของพระอรรถกถาจารย์ ไม่ใช่กระผมสมมุติขึ้น ที่ท่านได้อรรถาธิบายพระพุทธพจน์

ที่ว่า **สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา** ความหมายที่ว่า**ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา** นั้น **แท้ที่จริง**

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาเบญจขันธ์ คือ**สังขาร เท่านั้นเอง**

มีคำที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า **ตตฺถ สพฺเพ ธมฺมาติ ปญฺจกฺขนฺธาเอว อธิปฺเปตา** ในอรรถกถาธรรมบท นี้เป็นเอกสารที่หนึ่ง

แล้วก็ได้มีอรรถาธิบายต่อไปว่า **พระนิพพานธาตุนั้นเป็นอมตธรรมซึ่งไม่เคลื่อน อจฺจุตํ** ความไม่เคลื่อนนั่นแหละ คือ**คงที่** กล่าวคือ **เที่ยง นิจฺจํ** หรือ สสฺสตํ **ความหมายว่า "เที่ยง"** นี้ **หมายเอาพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์** นี้แหละ **เมื่อไม่เคลื่อน มีพระพุทธดำรัส** อีกคำหนึ่งว่า

"น จิตสฺส อญฺญถตฺตํ ปญฺญายติ(เมื่อตั้งอยู่ไม่ปรากฏความแปรปรวน)" คือ ไม่มีแก่ ไม่ต้องเจ็บ และไม่ต้องตาย และ **มีพระพุทธดำรัส**อีกคำหนึ่งว่า

"น วโย ปญฺญายติ (ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย)"

แล้วอย่างนี้จะเข้าอนัตตลักษณะคือ **ลักษณะที่เป็นอนัตตา** หรือ**จะเข้ากับไตรลักษณ์ได้อย่างไร ไม่มีทางจะเป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ไปได้เลย อสังขตลักษณะนี้เป็นพระพุทธดำรัส**นะครับ

จึงขออธิบายถวายข้อมูลคำอธิบายของพระอรรถกถาจารย์ต่อไปว่า ในคัมภีร์มโนรถปูรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ภาค ๒ หน้า ๑๕๔-๑๕๕มีอรรถาธิบายไว้ว่า

บทว่า อสงฺขตสฺส ได้แก่ ที่ปัจจัยทั้งหลาย ไม่ได้ประมวลมาสร้าง (คือ **ไม่ได้ปรุงแต่ง**) เครื่องหมายที่เป็นเหตุให้รู้กันได้ว่า สิ่งนี้ปัจจัยไม่ปรุงแต่ง ชื่อว่า**อสังขตลักษณะ**. พึงทราบด้วยบทว่า **น อุปฺปาโท ปญฺญายติ เป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงความไม่มีแห่งความเกิดขึ้นทั้งความแก่และความแตกดับ ก็เพราะไม่มีลักษณะมีการเกิดขึ้นเป็นต้นจึงปรากฏเป็นอสังขตะ**

ก็แปลว่าธรรมชาติ ๒ อย่างที่เรากำลังจะเรียนรู้กันนี่ **ส่วนมากจะพูดกันแต่เรื่องสังขาร แต่ไม่ได้กล่าวให้ชัดเจนเรื่องวิสังขาร ส่วนมากจะพูดกันแต่สังขตธรรมคือธาตุธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง แต่ไม่ได้กล่าวถึงอสังขตธาตุอสังขตธรรม ตามที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้อย่างครบถ้วน ก็ปนกันใหญ่** เพราะไปแปลความตรงตัวแล้ว แปลน่ะถูกต้องแล้ว **แต่ไปตีความหมาย สพฺเพ ธมฺมา ธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้น** เพราะคำแปลว่า **ธมฺมา ก็ธรรมทั้งหลาย สพฺเพ ก็ทั้งปวง** ก็เลยไปแปลความ **สพฺเพ ธมฺมา หมายความเอาว่า รวมทั้งสังขารหรือสังขตธรรม และวิสังขารคือพระนิพพานซึ่งเป็นอสังขตธรรมด้วยนี่เป็นการจับธรรมะผิดสาย เป็นการพิจารณาผิดประเด็น** จึงเกิด**ความวุ่นวายโกลาหลกันต่อไปว่า พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ก็เป็นอนัตตาด้วย**

แต่ถ้ากล่าวโดยปริยายแล้ว ในส่วนที่เป็นสังขตธรรมหรือสังขารธรรม กล่าวคือ**พระอรหันต์ที่บรรลุพระนิพพานธาตุแล้วยังมีชีวิตอยู่ ในส่วนเบญจขันธ์หรือสังขารนั่นแหละที่เป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** และ**เป็นตัวสูญด้วย** ไม่ว่าจะหมายความว่า **"อัคคสูญ"** ซึ่งหมายเอาว่า **พระนิพพานธาตุนั้นสูญจากสังขาร** ก็คือตัวสังขารเป็นตัวสูญและที่ชื่อว่า **"ปรมัตถสูญ" สูญอย่างมีประโยชน์สูงสุดเพราะความไม่มีสังขาร** ก็คือ **อนุปาทิเสสนิพพาน** ที่เบญจขันธ์แตกทำลายแล้ว สังขารไม่มีอีกแล้ว แต่**ไม่มีคำกล่าวคำอธิบาย ณ ที่ไหน ๆ ว่านิพพานธาตุโดยปรมัตถ์เป็นตัวสูญ เป็นตัวอนัตตา** และ**ไม่มีทางที่พระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์จะเกี่ยวข้องกับสามัญญ-**

ลักษณะของสังขารธรรมได้อย่างไร

วิปัสสนาที่ท่านทั้งหลายมุ่งปฏิบัติกันนักนั้น ส่วนมากจะมุ่งพิจารณาแต่เฉพาะที่สังขารให้เห็นความเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ให้เห็นว่ามีสภาพปรุงแต่งอย่างไร มีสามัญญลักษณะคือความเป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา อย่างไร เป็น **วิปัสสนาปัญญา** ซึ่งจะเป็นบาทฐาน ให้เข้าใจทุกขสัจจะ แต่ตรงที่จะ**เข้าใจทุกขสัจจะได้แจ่มแจ้ง ต้องเข้าใจไปถึงแก่นเลยว่า ทุกขสัจจะนี้หมายความเอาแต่เฉพาะธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นนะ จะได้ไม่ตีความพระพุทธพจน์ที่ว่า สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา ผิดเพี้ยนไป** เพราะภาษามีความหมายว่า "**ธรรมทั้งปวง**" นั้น **ก็เลยไปรวบเอาพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ซึ่งเป็นอสังขตธาตุ อสังขตธรรมเข้ามารวมอยู่ในอนัตตลักษณะด้วย** ซึ่ง***ไม่ถูกต้อง ผิดประเด็น*** **เพราะไปหลงจับธรรมต่างสายมารวมกันในความหมายแห่งไตรลักษณ์เดียวกัน คือ "อนัตตา"** ซึ่งย่อมต้องหมายถึงว่า เป็นลักษณะที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันเหมือนลูกโซ่ ๓ ห่วง **อันเป็นสามัญญลักษณะของสังขาร** ตรงนี้ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง

ถ้าไม่เข้าใจอริยสัจ ๔ ว่า**มีจริงอย่างไร** และว่า **ควรจะทำอย่างไร** และว่า **ได้ทำอย่างไรไปแล้ว** คือยังไม่แจ้งแทงตลอดในพระอริยสัจทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และ กตญาณ กล่าวคือ**ไม่เห็นอริยสัจตามที่เห็นเป็นจริง** ดังกล่าวนี้แล้ว **ที่จะบรรลุ มรรค ผล นิพพาน เป็นไปไม่ได้ เพราะผู้ที่จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน นั้น แน่นอนว่าจะต้องรู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ อันเป็นไปในญาณ ๓** ได้แก่**สัจจญาณ ว่ามีจริงอย่างไร ถ้าเข้าใจมั่วก็แปลว่ารู้ไม่จริง** ตรงนี้แหละครับต้องปูพื้นให้ดีทีเดียว

แต่ที่พูดนี้ ผู้พูดนี้ประเดี๋ยวจะมีใครนึกว่าแทงตลอดหมดแล้วหรือ? นี่รู้ด้วยเอกสารหลักฐานพยานบุคคลและตนเองผู้มีประสบการณ์เพียงนิดเดียว ประมวลเข้ามาแน่นอนอย่างนี้ ตรงกันหมดแล้วครับ เพราะฉะนั้น**การเข้าใจอริยสัจอย่างแท้จริงเป็นของสำคัญยิ่งนัก** เพราะ**เมื่อแทงตลอดในอริยสัจอันเป็นไปในญาณ ๓** จึงชื่อว่า**โลกุตตรปัญญา มรรคจิตและมรรคปัญญาจึงจะเกิดและเจริญขึ้น ปหานสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกหมดสิ้นไปได้ อย่างน้อย ๓ ประการ จึงจะก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชนเข้าสู่ความเป็นอริยบุคคล** ๓ ประการมีอะไรบ้าง **สังโยชน์เบื้องต่ำมี สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส สูงสุดขึ้นไปเป็นสังโยชน์ ๑๐ นี่สำหรับพระอรหันตบุคคล** ซึ่งละสังโยชน์ขั้นต่ำได้อีก ๒ คือ ปฏิฆะ และ

กามราคะ และสังโยชน์เบื้องสูงอีก ๕ มี รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจกุกกุจจะ และอวิชชา ละได้หมดโดยสิ้นเชิงแล้ว โดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหาน ที่เรียกว่า สมุจเฉทวิมุตติ หลุดพ้นอย่างเด็ดขาดนั่นชื่อว่าเป็นพระนิพพาน **บรรลุนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์**สมบูรณ์ นี้แหละต้องเข้าใจอย่างนี้นะครับ **เพียงแต่เข้าใจความเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา ของสังขารอย่างเดียวไม่พอ** จริงอยู่ต้องเข้าใจต้องรู้ทีเดียว เพราะเป็นบาทฐานให้เข้าใจทุกขสัจจะ แต่**ทุกขสัจจะ ต้องเข้าใจว่าหมายความแต่เฉพาะธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้น** แล้วจะได้เข้าใจเนื้อความต่อไป

เพราะธรรมชาติมี ๒ อย่างอย่างหนึ่งคือ สังขารธรรมกล่าวคือสังขตธรรม **สังขาร**แปลว่า**สภาพที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง** ซึ่งมีความหมายเดียวกันกับสังขตะ ลักษณะสำคัญของสังขตะนั้น คือ **มีความเกิดปรากฏขึ้น ๑ ความเสื่อมสลายปรากฏขึ้น ๑** และ**เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนปรากฏ๑** ซึ่งไป**ตรงกับลักษณะของสังขาร**ที่ชื่อว่า **ไตรลักษณ์** คือความเป็น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** ส่วนอีกธรรมชาติหนึ่งเป็น**วิสังขาร** เป็น**อสังขตธรรม** มี**อสังขตลักษณะ** คือ **ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง จึงไม่ปรากฏความเกิด ๑ ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย ๑ เมื่อตั้งอยู่ ไม่ปรากฏความแปรปรวน ๑** นี่เป็นพระพุทธพจน์ใครค้านไม่ได้เลยนะครับ ค้านก็ตู่พระพุทธพจน์เลย ที่นี้เมื่อเข้าใจตรงนี้อย่างนี้ แม้คำว่า ทุกขสัจจะนั้นแหละ เป็นเรื่องของธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ เท่านั้นนั่นแหละครับค้านไม่ได้ เพราะเป็นพระพุทธพจน์ ทีนี้ทุกขสัจจะ เป็นเรื่องสำคัญเป็นตัวที่จะเข้าใจไตรลักษณ์เมื่อเข้าใจตรงนี้แล้วจะค่อย ๆ ง่ายในการทำความเข้าใจเรื่องอื่นต่อไป ซึ่งกระผมจะได้ถวายคำแนะนำและคำอธิบายพร้อมด้วยเอกสาร

สัจจะที่ ๒ คือ **สมุทัยสัจ** นี้ก็มีคำอธิบายอยู่ในคัมภีร์สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรคภาค ๑ หน้า ๒๑๕ เช่นกันว่า

สมุทโยปิ เอกวิโธ ปวตฺตภาวโต, ทุวิโธ ทิฏฺฐสมฺปยุตฺตาสมฺปยุตฺโต, ติวิโธ กามภววิภวตณฺหาเภทโต, จตุพฺพิโธ จตุมคฺคปฺปเหยฺยโต, ปญฺจวิโธ รูปาภินนฺทนาทิเภทโต, ฉพฺพิโธ ฉตณฺหากายเภทโต.

แปลความว่า แม้สมุทัยก็เป็นอย่างเดียวโดยให้วัฏฏะเป็นไป, เป็น ๒ อย่าง โดยสัมปยุตและไม่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ, เป็น ๓ อย่างโดยประเภทแห่งกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา, เป็น ๔ อย่างโดยเป็นธรรมอันมรรคพึงละ (หรืออีกนัยหนึ่งโดยควรบรรลุ), เป็น ๕ อย่างโดยประเภทการยินดียิ่งในรูปเป็น

ต้น, เป็น ๖ อย่างโดยประเภทแห่งหมู่ตัณหา ๖.

กระผมจะยกความหมายที่สำคัญแรกว่า **ความหมายเดียว สมุทัย**ก็คือ**โดยให้วัฏฏะเป็นไป** วัฏฏะคือวงเวียน ๓ แห่ง**กิเลส-วัฏฏะ กรรมวัฏฏะ วิปากวัฏฏะ** คือ **ความมีกิเลส แล้วก็สร้างกรรมชั่ว** (หรือทำกรรมดีแต่ยังมีอวิชชา กิเลสตัณหาอยู่) ทางกาย ทางวาจา และทางใจ และได้รับผลกรรมนั้นแล้วเป็นเหตุให้เกิดภพ เกิดชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักร อยู่ในภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลาย มี **กามภพ รูปภพ อรูป-ภพ** เป็นต้น นี่แหละครับ ความหมายรวมเบ็ดเสร็จของคำว่า **สมุทัยสัจ ความจริงอย่างประเสริฐ โดยความหมายเดียว** คือ **โดยให้วัฏฏะเป็นไป** ส่วนความหมายอื่นเช่น

เป็น ๒ อย่าง โดยสัมปยุตและไม่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ ทิฏฐินี่หมายเอาความเห็นผิด มีความเห็นถูกพอสมควร ก็เรียกว่าไม่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ คือความเห็นผิด **ก็ยังต้องเกิดอยู่นั่นแหละ ตราบใดที่อวิชชายังทำหน้าที่อยู่** แต่ที่สัมปยุตด้วยทิฏฐิ นั่นเป็นอันเข้าใจไปได้เลยว่า เมื่ออวิชชาเป็นเหตุนำเหตุหนุนให้เกิดความโลภโกรธหลงแล้ว เวียนว่ายตายเกิดหรืออยู่ในวังวนของวัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏฏะ กัมม-วัฏฏะ วิปากวัฏฏะ จึงไม่ต้องสงสัย

เป็น ๓ อย่างโดยประเภทแห่งตัณหา คือ **กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา** ที่เราได้ยินได้ฟังมามากก็พอเข้าใจกันได้โดยทั่วหน้า ว่า **สมุทัย** ได้แก่ **กามตัณหา** ความทะยานอยากในพัสดุกาม หรือในกามคุณทั้ง ๕ หรือเบญจกามคุณ ได้แก่ ในรูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย **ภวตัณหา** ความทะยานในความอยากมีอยากเป็น อยากได้ อยากเป็นเจ้าของ อยากครอบครองแต่ผู้เดียว **วิภวตัณหา** เขาก็แปลว่าไม่อยากมี ไม่อยากเป็น หรือว่าอยากไม่มี อยากไม่เป็น ก็ถูกเหมือนกัน คือว่ามีความรังเกียจ ไม่อยากพบหน้าพบตา อยากจะพ้นไปเสียในสิ่งที่ไม่ชอบใจ

เป็น ๔ อย่างโดยเป็นธรรมอันมรรคพึงละ หรือ**มรรค พึงเจริญ** พึงบรรลุ ก็คือ **มรรค ๔** ได้แก่ **พระโสดาปัตติมรรค พระสกิทาคามีมรรค พระอนาคามีมรรค พระอรหัตมรรค** ซึ่งมีกิจสำคัญ คือ **ละสังโยชน์** แต่ละมรรคก็ทำกิจละสังโยชน์ หรือละกิเลส ๔ ระดับ

เป็น ๕ อย่างโดยประเภทการยินดียิ่งในรูปเป็นต้น ก็คือเบญจกามคุณนั่นแหละ

และเป็น ๖ อย่างโดยประเภทแห่งหมู่ตัณหา ๖ นี้ ตัณหาต่าง ๆ ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี อรรถกถา-ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค หน้า ๑๘๒ ท่านแจกกระจายออกไปถึง ๖ ประเภท แต่ว่าเราทราบกันโดยทั่วไป ๓ ประเภท มี **กามตัณหา** ได้แก่ราคะที่ประกอบด้วยกามคุณ **ภว-ตัณหา** ได้แก่ราคะที่ประกอบด้วยสัสสตทิฏฐิคือการปรารถนาด้วยอำนาจภพ และ **วิภวตัณหา** ได้แก่ราคะที่ประกอบด้วยอุจเฉททิฏฐิในพระอภิธรรมท่านแสดงอีก ๓ ประเภท คือ **รูปตัณหา** ได้แก่ ฉันทราคะในรูปภพ **อรูปตัณหา** ได้แก่ ฉันทราคะในอรูปภพ และ **นิโรธตัณหา** ได้แก่ราคะที่ประกอบด้วยอุจเฉททิฏฐิ

แต่จะขอกล่าวรวบยอด **สมุทัย** นี้ก็คือ**ตัวปฏิจจสมุปบาทธรรม** คือ **ธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้นให้เกิดทุกข์นั่นเอง** ทั้งหมดเบ็ดเสร็จนั่นก็คือปฏิจจสมุปบาทธรรมว่า **อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร** คือความปรุงแต่ง **สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ** นี่ได้กล่าวกราบเรียนพระคุณเจ้ามาแล้วในตอนต้นในเรื่องทุกข์ว่ากิเลสอวิชชาปรุงแต่งอย่างไร แล้วมาตั้งปฏิสนธิวิญญาณอย่างไร **วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป** ก็คือ**เบญจขันธ์** กล่าวโดยย่อคือ **นามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ** ก็คืออายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นั่นเอง **สฬายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ** ความสัมผัสระหว่างอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย ที่กระผมได้กล่าวแล้วว่า **ผัสสะระหว่างอายตนะภายในและอายตนะภายนอกนี้**แหละเป็น**เหตุให้จิตสังขาร** เพราะฉะนั้น "**จิต**" ในกรณีนี้จึงหมายเอาความปรุงแต่งทางใจ จึงชื่อว่า **สังขาร** แต่ไม่ได้หมายความถึงสังขารความปรุงแต่งทั้งสิ้นทั้งปวงทั้งรูปธรรมนาม-ธรรม หรือทั้งหมดในภพ ๓ นี้ แต่หมายตรงนี้เฉพาะสังขารคือจิตนั้นปรุงแต่งทางใจว่าสิ่งนี้น่าชอบใจ สิ่งนี้ไม่น่าชอบใจ "**จิต**" จึงชื่อว่า "**สังขาร**" อีกประเภทหนึ่ง **ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา** เสวยเวทนา ถ้าว่าได้สัมผัสกับสิ่งที่ชอบใจก็เป็นสุขใจ เป็นสุขเวทนา ถ้าไปสัมผัสกับสิ่งที่ไม่ชอบใจก็เป็นทุกข์ใจ เป็นทุกขเวทนา หรือสัมผัสกับสิ่งที่เฉย ๆ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ปรุงแต่งอะไร ก็เป็นอทุกขมสุขเวทนา **เวทนา**นี่แหละ**เป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา** ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา และ **ตัณหา** นี้แหละ**เป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน** ความเข้าไปยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความหลงผิดคิดว่าเป็นตัวตน บุคคล เรา เขา ของเรา ของเขา ตรงนี้แหละ**จึงเกิดการกระทำความชั่ว** กรรมชั่วทางกาย ทางวาจา และใจ ชื่อว่า "**ทุจริต**" ได้แก่ **กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต แล้วเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์** นี่แหละ**เหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์**

เป็นเหตุเป็นปัจจัยอาศัยซึ่งกันและกันให้เกิดทุกข์ นี้คือตัวสมุทัยสัจและต้นเหตุแท้ ๆ ครอบจักรวาลหมดเลยใช่อะไรอื่นคือ**อวิชชา**

อวิชชานี้แปลว่า**ความมืด ความไม่รู้ ไม่รู้สภาวธรรม**และ**สัจธรรมตามที่เป็นจริง** เพื่อให้เข้าใจง่ายกระผมเลยกล่าวแก่ญาติโยมทั่ว ๆ ไปว่า**ไม่รู้บาปบุญ คุณโทษ ตามที่เป็นจริง** แต่ความหมายของอวิชชามีดังนี้ครับ

ความไม่รู้อดีตประการ ๑ ความไม่รู้อนาคตประการ ๑ ความไม่รู้ทั้งอดีตอนาคตประการ ๑ ความไม่รู้อริยสัจ คือไม่รู้แจ้งในทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ **ตามที่เป็นจริง ๑** และ**ความไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม** ธรรมที่อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์นั้นเอง ความไม่รู้นี้แหละชื่อว่าอวิชชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อวิชชาที่แปลว่าความไม่รู้อดีต ก็เป็นความไม่รู้เหตุ ไม่รู้อนาคตก็ไม่รู้ผล **ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต** ก็คือ**ไม่รู้ว่าสัตว์โลกทำกรรมอย่างนี้ ๆ ดีบ้างชั่วบ้าง จะได้รับผลกรรมอย่างไรต่อไปในอนาคต** เพราะฉะนั้น**คำว่าไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต** มีความหมาย ๒ นัย นัยหนึ่งคือ**ไม่รู้อดีตจริง ๆ** ว่าเราเป็นใคร มาจากไหน นี้เราโผล่มานี้ ไม่รู้ว่ามาจากไหน ไม่มีใครรู้หรอก แต่พระอริยเจ้าซึ่งท่านทำลายอวิชชาแล้วท่านรู้ **แล้วอนาคตนี้จะเป็นอย่างไรต่อไปก็ไม่รู้** จะตายวันตายพรุ่งหรือจะได้รับความสุข ความทุกข์อย่างไร เพราะเหตุไรก็ไม่รู้ ไม่เห็นอนาคต และถ้า**ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต** คือ**ไม่รู้ทั้งเงื่อนต้นเงื่อนปลาย** คือ**ไม่รู้ทั้งเหตุผลของกรรมและผลของกรรม**นี้เอง และส่วนไม่รู้อริยสัจนั้น ก็จะได้อธิบายต่อๆ ไป และไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม ก็เลยไม่เห็นการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกในสังสารจักรทั้งหลายเพราะติดวนอยู่ในวัฏฏะ ๓ คือ กิเลสวัฏฏะ กรรมวัฏฏะ วิปากวัฏฏะ ความมี

กิเลส และก็สร้างกรรม และได้รับผลกรรมที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลายคือในกามภพ ในรูปภพ ในอรูปภพ ภพที่ยังเสพกาม ก็ได้แก่ **ภพของมนุษย์ ภพของเทพยดา และภพภูมิของสัตว์โลกในทุคติภพ** คือภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน เหล่านี้เป็นภพของสัตว์โลกผู้เสพกาม เป็นไปด้วยอำนาจของกามตัณหา แล้วก็ภวตัณหา วิภวตัณหา ให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่นี้ ไปทุคติบ้าง สุคติบ้าง แต่ผู้ที่ติดอยู่ในรูปฌานก็เกิดในรูปภพเสวยบุญที่ละเอียดขึ้นไป และที่มีอยู่ติดอยู่ในอรูปฌาน ก็เกิดในอรูปภพ นี่แหละ**กามภพ รูปภพ อรูปภพ** หมายเอาอย่างนี้ หรือว่า**ธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓** หมายเอาอย่างนี้

เพราะฉะนั้นกล่าวโดยสรุปตรงนี้ **อวิชชา**นั้นเอง**เป็นมูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวง** ถ้าว่า**ใครกำจัดอวิชชาได้ ปฏิจจสมุปบาทธรรมเป็นอันขาดตลอดสาย** คือว่า**พ้นทุกข์ พ้นเหตุแห่งทุกข์ จะถึงสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ** คือ**พระนิพพาน** ชื่อว่า**นิโรธ มีจริง** และนี้**เป็นไปเพราะปฏิบัติธรรม** หรือ**เป็นไปด้วยปฏิปทา** ที่ชื่อว่า **มัชฌิมาปฏิปทา** คือ **ธรรมปฏิบัติที่เป็นไปตามสายกลาง** กล่าวคือ**พระอริยมรรคมีองค์ ๘** นั้นเอง **จึงจะสามารถกำจัดกิเลสไปถึงต้น ๆ เหตุ** คือ **อวิชชาเป็นต้นเหตุ** กล่าวคือเป็น**มูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวง** เพราะฉะนั้น**กิจของผู้ปฏิบัติธรรม**คือ**ต้องเรียนรู้อวิชชาว่าเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์อย่างไรครบถ้วนสมบูรณ์ตามสายปฏิจจสมุปบาทธรรม** และ**ต้องรู้ด้วยการที่ได้ทั้งเห็นและทั้งรู้ด้วย** ต้องรู้แจ้งแทงตลอดเพราะ**เมื่อรู้แจ้งแทงตลอดในปฏิจจสมุปบาทธรรม** ก็ได้ชื่อว่า **รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจทั้ง ๔** อันมี **ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค** เพราะฉะนั้นการบรรลุมรรค ผล นิพพาน นั้นต้องรู้แจ้งแทงตลอดในพระอริยสัจทั้ง ๔ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของสมุทัยสัจ **จะต้องปหาน**หรือ**กำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทั้งปวง**นี้แหละ และจะกำจัดด้วยอะไรได้? **ก็ต้องกำจัดด้วยข้อปฏิบัติที่จะให้เกิดวิชชาอันเป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกัน** ก็คือ**อริยมรรคมีองค์ ๘** ที่เมื่อปฏิบัติไปแล้วจะมีคุณธรรมที่สำคัญชื่อว่าวิชชาเกิดขึ้น

วิชชามีวิชชา ๓ วิชชา ๘ เป็นต้น วิชชานี่แหละจะเป็นตัวปหานอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวง ท่านที่เข้ามาศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมทั้งหลายนี้พึงปฏิบัติตามรอยบาทพระพุทธองค์ที่ทรงแสดงแก่ภิกขุปัญจวัคคีย์ ที่เราได้เจริญพระพุทธมนต์ธรรมจักกัปปวัตตนสูตรว่า

จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ

ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า**จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา** นั้น **ทรงเห็นด้วย** นะ **ไม่ใช่รู้เฉยๆทรงเห็นด้วย** นี่ **จกฺขุํ อุทปาทิ นี้จักขุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ทรงเห็นเอง**โดยทางมัชฌิมาปฏิปทา คืออริยมรรค มีองค์ ๘ **ญาณํ อุทปาทิ หยั่งรู้ ไม่ใช่รู้เฉย ๆ จากได้ยินได้ฟังมาแต่หยั่งรู้ปญฺญา อุทปาทิ เมื่อเห็นแล้วจึงรู้ทั่ว เป็นปัญญารู้แจ้งชัด แล้ว วิชฺชา อุทปาทิ วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา** นี่แหละ **วิชชา** นี่แหละ **เป็นตัวปหานอวิชชา มูลรากฝ่ายเกิด** แล้ว **อาโลโก อุทปาทิ ทรงรู้แจ้งโลก**

เพราะฉะนั้นการปฏิบัติธรรมทั้งหมด**เพื่อกำจัด**หรือ**ปหานอวิชชามูลรากฝ่ายเกิด** ในสายปฏิจจสมุปบาทธรรมนั้น ใครกำจัด **ใครละจุดไหนได้ ความทุกข์ก็ดับ** แต่จะ**ดับได้ชั่วคราว**หรือ**ดับได้อย่างถาวร**นั้น อีกอย่างหนึ่งเป็นไปตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ เช่นว่า **เราเอาใจหยุดนิ่งเฉย ๆ จิตไม่สังขารซะอย่าง กิเลสก็ทำอะไรไม่ได้ ความทุกข์ก็ไม่มี ถ้าใครทำใจหยุดนิ่งได้** หลวงพ่อ (หลวงพ่อวัดปากน้ำ) ท่านถึงว่า **ถ้าใครทำใจหยุดนิ่งได้แม้กระพริบตาเดียว บุญใหญ่กุศลใหญ่นัก** เพราะปฏิจจสมุปบาทธรรมไม่ทำหน้าที่จึงขาดหมดทั้งสาย **เพราะไม่มีความปรุงแต่งทางใจ ความทุกข์ก็ดับ** แต่ดับชั่วคราวก็ไม่เป็นไรแต่สำหรับท่านที่บุญบารมีเต็ม มรรคจิต มรรคปัญญา เกิดปหานสัญโยชน์ กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกชั่วพริบตาเดียวก็ได้ หยุดตัวเดียวนี่แหละ หยุดตัวเดียวนี่แหละที่หลวงพ่อว่าเป็นตัวสำเร็จ เพราะฉะนั้นเทศนาของหลวงพ่อจึงมีความหมายลึกซึ้ง หยุดสังขารยังไงล่ะ สำหรับใจ หยุดความปรุงแต่งทางใจ แล้วก็ หรือว่า**ถ้าใครละตัณหาได้ ละอุปาทานได้ กี่มากน้อยเพียงไร ความทุกข์ก็ดับไปปัจจุบันทันทีเพียงนั้น ถ้าดับได้ชั่วคราว ทุกข์ก็ดับไปเพียงชั่วคราว ดับได้ถาวร ทุกข์ก็หมดถาวรเหมือนกัน** แต่รากเหง้าของธรรมที่เป็นปัจจัยอาศัยซึ่งกันและกันให้เกิดทุกข์นั้นคืออวิชชา เพราะฉะนั้น **อวิชชา**เป็นตัวเป้าหมายสำคัญที่พระคุณเจ้าทั้งหลายผู้มีปัญญาทั้งหลาย **พึงปฏิบัติธรรมให้เกิดวิชชา เพื่อปหานอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดนี้ให้จงได้** ตรงตามรอยบาทพระพุทธองค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อก่อนแต่จะตรัสรู้ก็ได้บรรลุวิชชาที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ท่านทั้งหลายบางท่านได้เคยอ่านพุทธประวัติมาแล้วเมื่อประมาณ ๒๕๘๒ ปี หรือกว่านั้นเล็กน้อย ที่ผ่านมานะ พระมหาบุรุษหรือพระมหาโพธิสัตว์เจ้าได้เสด็จประทับคู้บัลลังก์ใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ ในยามต้นแห่งราตรี

ผินพระพักตร์ไปทางบูรพาทิศ ได้ทรงเจริญสมถภาวนา เจริญรูปฌานทั้ง ๔ มี ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน จนจิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาละเอียดอ่อนโยนควรแก่งานแล้ว ตรงนี้พึงเข้าใจว่า **อภิญญา** เกิดได้แก่ ทิพพจักขุ ทิพพโสต เป็นต้นนี่แหละ **จกฺขุํ อุทปาทิ** และ เมื่อทิพพจักขุเกิด ก็ทรงน้อมไปเพื่อ**ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** นี้เป็น**วิชชาที่ ๑** ระลึกชาติถอยหลัง จึงได้เห็นพระองค์เอง และสัตวโลกทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักร ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ เดี๋ยวก็เกิดเป็นมนุษย์ เดี๋ยวก็เกิดเป็นเทพยดา เดี๋ยวก็กลับมาเป็นเปรต เป็นสัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน เวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้ไม่มีสิ้นสุด ไปสุขบ้าง ไปทุกข์บ้าง ทั้งนั้นนะ **ทรงเห็นนะ** ที่ว่า "**ตรัสรู้**" น่ะคือ **ทรงเห็นเอง** แล้วก็**ทรงรู้เองด้วยมัชฌิมาปฏิปทา** ข้อปฏิบัติคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ทรงเห็นทีเดียว พูดอย่างง่าย ๆ ว่า**ทรงเห็น เปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน** ตามที่เป็นจริง **ทรงเห็นนรก เห็นสวรรค์ ไปถึงเทพบุตร เทพธิดา ไปถึงพรหม อรูปพรหม**โน้น เพราะฉะนั้น จึงตรัสว่า **จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ** วิชชาเกิดแล้ว นี่**วิชชาที่ ๑**

จึงทรงดำริต่อไปว่า อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์โลกทั้งหลายต้องติดอยู่ในวัฏฏะ เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารในภพน้อยภพใหญ่ ครั้นยามกลางแห่งราตรีภายหลังจากที่ได้**ตรัสเห็น**และ**ตรัสรู้**คือ**ทรงเห็นเอง**รู้เอง การเวียนว่ายตายเกิดของสัตวโลกทั้งหลาย แล้วก็พิจารณา นี่**เห็นอดีต** แล้วก็เข้าฌานสมาบัติใหม่ เจริญรูปฌาน ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน กำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ให้จิตใจผ่องใสควรแก่งานอีกวาระหนึ่ง หลังจากที่ได้พิจารณาเห็นมามากมายแล้ว นับภพนับชาติไม่ถ้วนเป็นกัปป์เป็นกัลป์นับไม่ถ้วนแล้ว ทรงสลดจิต ทรงมีพระปัญญาที่จะสาวหาเหตุ จึงน้อมไปเพื่อ **จุตูปปาตญาณ** เป็นไปในอนาคต เห็นทีเดียว อ้อ สัตว์ทำกรรมดีอย่างนี้ ๆ จึงได้รับผลดีต่อไปในอนาคต ในภพชาติปัจจุบันด้วยและเป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในสุคติภพ เสวยสุขในสุคติภพต่าง ๆ ตามกรรม สัตว์ที่ทำชั่วอย่างนี้ ๆ ก็เสวยวิบากเป็นผลที่เป็นความทุกข์เดือดร้อนทั้งในปัจจุบันภพ และเป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในทุคติภูมิอย่างนี้ ๆ เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรไม่มีสิ้นสุด กล่าวโดยย่อก็คือ กรรมดีกรรมชั่วนั้นเองปรุงแต่งสัตว์ให้เป็นไปต่าง ๆ ทุกข์

บ้างสุขบ้างไปตามกรรม นี้ทรงเห็นแจ้ง **จกฺขุํ อุทปาทิ** ในยามกลางแห่งราตรีนี้เป็น**วิชชาที่ ๒**

ที่นี้เมื่อทรงเห็นอย่างนั้น ทั้งทรงเกิดความสังเวชสลดจิต และทรงดำริที่จะสาวหาเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ ว่าอะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์โลกทำดีบ้าง แต่ไม่ใช่ดีที่สุด จนถึงพ้นโลก ได้รับความสุขบ้าง แต่ว่าไม่เที่ยงแท้ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์ คิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด พูดผิด นำคนอื่นผิด ๆ สอนคนอื่นผิด ๆ เหล่านี้เป็นต้น ในยามปลายแห่งราตรี ทรงเข้าฌานสมาบัติอีกครั้งหนึ่งนี่สมถภาวนานะ สมถะเป็นบาทฐานให้เกิดจักขุ เพราะฉะนั้นใครอย่ารังเกียจสมถะหรือเจริญฌานสมาบัตินี้ พระพุทธเจ้าทรงกระทำแล้ว เจริญฌานสมาบัติ บรรลุปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน จิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์ ละเอียดอ่อนโยนควรแก่งาน ทีนี้แหละสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อครั้งยังเป็นมหาบุรุษหรือเป็นพระโพธิสัตว์ประทับใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ ในยามปลายแห่งราตรีนั้นแหละ ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาทธรรม สาวหาเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ ทบไปทวนมาโดยอนุโลมปฏิโลม จากต้นไปหาปลาย จากปลายมาหาต้น จากกลางไปหาต้นไปหาปลาย ได้ความแน่ชัดว่าอ้อ **อวิชชา** คือความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต ไม่รู้อริยสัจ ๔ ตามที่เป็นจริง ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรมตามที่เป็นจริงนี้เอง เป็นปัจจัยให้เกิด**สังขาร** มีความปรุงแต่งทางใจขึ้น **สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ** ไม่ใช่ปรุงแต่งทางใจอย่างเดียวนะ แต่ ณ ที่นี้กล่าวเน้นที่ความปรุงแต่งทางใจ แต่ที่แท้ก็มีความปรุงแต่งทางกาย และวาจา มีอยู่ด้วย เรียกว่า **กายสังขาร วจีสังขาร มโนสังขาร** แต่ว่ากระผมเน้นที่ใจ **สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ** ได้กราบเรียนมาแล้ว คงจะไม่ต้องอธิบายอีก **วิญญาณเป็นปัจจัย**

ให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ สฬายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน เป็นเหตุให้คิดผิด รู้ผิด เห็นผิด ทำผิด พูดผิด นำคนอื่นผิด ประกอบกรรมชั่วเป็นบาปอกุศล แล้วก็เป็นชนกกรรมให้ไปเกิดในภพภูมิที่ไม่ดี ในกรณีที่บาปอกุศลปรุงแต่ง แต่ถ้ากระทำบุญกุศล มีบุญกุศลปรุงแต่งอยู่ ในส่วนในระดับโลกิยะ หรือโลกิยธรรม แต่อวิชชายังไม่สิ้น **อวิชชายังทำหน้าที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะทุกข์**อยู่ ก็ต้องไปเกิดในภพภูมิตามกรรม

กมฺมํ เขตฺตํ กรรมนี่แหละทำหน้าที่เป็นเสมือนเขตพื้นที่ ที่จะได้รับการเพาะปลูก

ตณฺหา สิเนหํ ตัณหาเป็นเสมือนเชื้อ เพราะตัณหานั้นคลุกเคล้าด้วยอาสวะ ถึงจะมีบุญกุศลคลุกเคล้าอยู่ด้วย แต่ขึ้นชื่อว่าวิญญาณนั้น มีตัณหา มีกิเลส มีอาสวะคลุกเคล้าอยู่ด้วย เรียกว่ามีเชื้อ

วิญฺญาณํ พีชํ เป็นเสมือนเมล็ดพืชที่มีเชื้อ ยังไม่แห้ง ยังมีเชื้ออยู่ มียางอยู่

ตณฺหา สิเนหํ กมฺมํ เขตฺตํ และก็ วิญฺญาณํ พีชํ วิญญาณเป็นตัวพืช เมล็ดพืชที่จะไปเกิด และก็โชกชุ่มหรือชุ่มโชกด้วยตัณหา ซึ่งเป็นเสมือนมียาง มีเชื้อให้ไปเกิดในภพภูมิ ตามอำนาจของบุญกรรมหรือบาปกรรม คือกรรมที่เป็นบุญหรือกรรมที่เป็นบาป นี้ที่พระองค์ตรัสรู้ในตอนใกล้รุ่งแห่งคืนวันเพ็ญวันวิสาขะ ขณะเมื่อตรัสรู้แล้วก็แทงตลอดอริยสัจทั้ง ๔ เลยทีเดียว ญาณ ๓ กลุ่มคือ **สัจจญาณ** ว่าทุกข์มีอย่างไร ตรงนี้ตรัสรู้ ตรัสเห็นเลยทีเดียวว่าทุกข์ ไม่ใช่ทุกข์ที่เราเห็นกันง่าย ๆ เรียกว่าทุกข์เปิดเผยเท่านั้นหามิได้ ยังมีทุกข์ปกปิดที่ปุถุชนไม่เห็น เช่น **ทุกข์เพราะผลของกรรม ทุกข์เพราะไปเกิดภพภูมิใหม่ทุกข์เพราะความเป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา และทุกข์เพราะสงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา กล่าวรวบยอดว่า อุปาทานในขันธ์ ๕ เป็นทุกข์** แม้จะพูดอยู่นี้ เราก็ไม่อาจจะซาบซึ้งได้อย่าง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ถ้าซาบซึ้งก็คงจะบรรลุมรรคผลนิพพานกันไปหมดแล้ว แต่ก็ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้อย่างนี้ รู้แจ้งแทงตลอดในทุกข์สัจ สมุทัย เหตุเกิดทุกข์ ทั้งหยาบทั้งละเอียด กิเลสหยาบ กิเลสกลาง กิเลสละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิเลสที่หมักดองอยู่ในสันดานคือ**อาสวะ** สะสมตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานนับภพนับชาติไม่ถ้วน เป็นอาสวะเป็น**อนุสัย**นอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานในกมลสันดานของสัตว์ เมื่อตรัสเห็นตรัสรู้อย่างนั้นแล้ว จึงตรัสรู้วิธี

กระทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันตขีณาสพองค์แรก แล้วก็ทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้รู้แจ้งโลกด้วย เพราะเมื่อตรัสรู้พระอริยสัจ ทั้ง ๔ แล้ว **ก็ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ**ไปด้วยในตัวเสร็จ ในยามรุ่งอรุณแห่งราตรีนั้นเอง **วิชชาที่ ๓** ที่ตรัสรู้นั้นชื่อว่า **อาสวักขยญาณ** นี่แหละวิชชาในระดับโลกุตตรที่จะปหานสังโยชน์เครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกให้หมดสิ้นโดยเด็ดขาดเป็นสมุจเฉทปหาน เพราะไปปหานไปกำจัด ไปละ **ด้วยความที่ตรัสรู้ตรัสเห็น เหตุในเหตุไปถึงต้นๆ เหตุให้เกิดทุกข์** คือ **อวิชชา จึงได้บรรลุพระอรหัตตผลและบรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วยบุญบารมีของพระองค์ท่าน ในยามปลายแห่งราตรี**

เพราะฉะนั้นการปฏิบัติของเรานะก็จะต้องดำเนินรอยบาทพระพุทธองค์ คือว่า เมื่อรู้เหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ คือปฏิจจสมุปบาทธรรมอย่างนี้ คืออวิชชานั่นแหละ เราก็ต้องปฏิบัติให้เกิดวิชชาตามรอยบาทพระพุทธองค์ จริงอยู่ **วิชชา ๒ เบื้องต้น** คือ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ ยังเป็นระดับโลกิยะ แม้รูปฌานทั้ง ๔ ก็เป็นระดับโลกิยธรรม แต่เป็นบาทฐานให้เกิดโลกุตตรธรรม ถึงวิชชาที่ ๓ อย่างแน่นอนเด็ดขาด ถ้าปฏิบัติถูกต้องตรงตามมัชฌิมาปฏิปทาคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ดีแล้ว**

เพราะฉะนั้นกระผมกล่าวมาในตอนที่ ๒ คือ**สมุทัยสัจ** กล่าวโดยย่อ **อวิชชา**นั่นเอง **เป็นปัจจัยให้เกิด ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ จิตของเราจะต้องเพียรกำจัด ต้องเพียรละอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน นี่แหละจึงจะพ้นทุกข์ได้ แต่การที่จะละได้ ต้องทำวิชชาให้เกิด**

วิชชาจะเกิดได้อย่างไร และ**เมื่อวิชชาเกิดแล้ว ดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดได้อย่างไร** นั้นเป็น**นิโรธสัจ ความจริงอย่างประเสริฐ** คือ**ความดับ** ซึ่งกระผมคิดว่าจะได้ยกยอดไปกล่าวในคราวหน้า แล้วเราจะได้เรียนรู้สัจจะอีก ๒ คือ **นิโรจสัจ** คือ **พระนิพพาน** นั่นแหละ และ**มรรคสัจ หนทางปฏิบัติตามทางสายกลาง เพื่อกำจัดสมุทัย เพื่อทำนิโรธให้แจ้ง เพื่อความสิ้นไปแห่งทุกข์** จะขอยกยอดไปกล่าวในคราวหน้า เฉพาะในคราวนี้กระผมขอขอบพระคุณพระคุณเจ้าขอบคุณโยมที่อุตส่าห์นั่งฟัง

เจริญพร.

■ ■ ■ ■

ธรรมบรรยายเรื่อง

มหาสติปัฏฐาน ๔

โดย

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

บรรยาย ณ ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

วันอาทิตย์ ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๓๗

...อย่านึกว่าโทษหรือความทุกข์เดือดร้อนจะมีอยู่ แต่เฉพาะภายนอก ภายนอกนี่เป็นปลายเหตุหรือกลางเหตุ แต่ทุกข์ภายใน คือในใจนั้นสำคัญนัก ที่เราผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องหยั่งรู้ให้ถึง...

เจริญพรให้ทราบวัตถุประสงค์ในการมาปฏิบัติธรรม จะกล่าวโดยย่อเท่านั้น ซึ่งความจริงท่านทั้งหลายก็ทราบดีอยู่แล้ว แต่ว่าบางทีเราก็หลงหรือเผลอสติไปก็มาแนะนำกันอีกแล้ว ๆ เล่า ๆ จนกว่าจะเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะครบสมบูรณ์ว่า วัตถุประสงค์ในการมาปฏิบัติธรรมก็เพื่อให้เข้าใจซึ้งถ่องแท้ไปถึงเหตุแห่งทุกข์ ให้ซึ้งถ่องแท้ไปถึงเหตุแห่งทุกข์ และความทุกข์ซึ่งเกิดทางกายในกายเรานี่แหละ และก็เกิดในใจของเราอีกด้วย เราอาจจะเข้าใจทุกข์แต่เพียงภายนอก แต่ทุกข์จริง ๆ นั้นเกิดมาแต่ภายใน และก็เกิด ณ ภายในนี้เป็นตัวทุกข์สำคัญ ตัวทุกข์ภายในคือในใจของเรา ใจของเรานี่แหละถ้าหากว่าเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส จะเป็นโลภะราคะหรือตัณหาจะเป็นไปด้วยอำนาจของความโกรธพยาบาทหรือความขัดเคืองใจ นี่นับตั้งแต่น้อยไปหามาก หรือความหลงไม่รู้บาปบุญคุณโทษตามที่เป็นจริง เฉพาะกิเลส ๓ ประการนี้เมื่อเกิดขึ้นในจิตใจของผู้ใดแล้วจิตใจย่อมขุ่นมัว ไม่ผ่องใส และเป็นทุกข์อยู่ในใจเดือดร้อนอยู่ในใจนี่เป็นเรื่องที่หนึ่ง ที่ท่านทั้งหลายมาปฏิบัติธรรมแล้วอย่านึกว่าโทษหรือความทุกข์เดือดร้อนจะมีอยู่แต่เฉพาะภายนอก ภายนอกนี่เป็นปลายเหตุหรือกลางเหตุ แต่ทุกข์ภายใน คือในใจนั้นสำคัญนัก ที่เราผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องหยั่งรู้ให้ถึงเมื่อหยั่งรู้ให้ถึงทุกข์ ซึ่งเราสังเกตดูว่าใจเรานั้นเวลามีความโลภ โกรธ หลง หรือตัณหา ราคะ ความขัดเคืองใจ หงุดหงิด โกรธ พยาบาทไปถึงความหลง หลงทุกอย่าง เช่นหลงตัวหลงตน หลงด้วยทิฏฐิของตัว หลงไม่รู้บาปบุญคุณโทษที่เป็นจริง แล้วความทุกข์ใจก็จะเกิด และที่สำคัญที่สุดทั้งหมดนี้เป็นไปด้วยความหลงยึดมั่นถือมั่น ให้สังเกตไปจนถึงจุดนี้ หลงยึดมั่นถือมั่นว่าเราเขา ของเรา ของเขา เป็นตัวเป็นตนที่เที่ยงแท้ ที่แท้ไม่มีอะไร

หรอก ไม่มีอะไร ทุกอย่างไม่เที่ยงเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัยได้แก่กรรมดีกรรมชั่วของแต่ละคนที่ปรุงแต่ง ตัวนี้สำคัญนะ และถ้ายึดมั่นถือมั่นเมื่อไหร่แล้วก็กิเลสเกิด เพราะใจไปยึดไปติดแล้วสร้างอารมณ์คือปรุงแต่งอารมณ์เรียกว่า **"สังขาร"** ปรุงแต่งอารมณ์ว่า นี่น่ารัก นี่ไม่น่ารัก

จริงอยู่เหตุภายนอกโลกอาจจะมีเหตุที่ดีหรือไม่ดี หรือว่ามีผิดมีถูก หรือว่ามีดีมีชั่ว มีอยู่ เช่นมีผู้ประพฤติผิดทำนองคลองธรรมมีผู้ประพฤติผิดกฎหมายระเบียบข้อบังคับของบ้านเมือง ผิดระเบียบวินัยเป็นต้น มีอยู่ แต่ผู้ฉลาดเห็นผิดเห็นถูกแล้ววางใจตนเองให้สงบก่อน แล้วจึงคิดพิจารณาแก้ปัญหาป้องกันปัญหาที่เนื่องด้วยตนด้วยความสงบด้วยความแยบคาย แล้วใจก็จะไม่เป็นทุกข์ แต่ถ้าปล่อยให้เป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส ให้สร้างอารมณ์ต่าง ๆ ขึ้น แล้วความทุกข์ก็จะเกิดมีขึ้นในใจนั้นไม่มีที่สิ้นสุด กิเลสเหตุแห่งโทษทุกข์นี้ไม่ ใช่มีแต่เพียงให้ผลในปัจจุบันเท่านี้ ยังสะสมตกตะกอนนอนเนื่องเหมือนเทปบันทึกไว้ในใจนั้น เมื่อมีความปรุงแต่งทางใจขึ้นเมื่อใดอนุสัยกิเลสนั้น ๆ ก็เกิดขึ้นพร้อมกับอกุศลจิต กิเลสเหล่านั้นชื่อว่าเป็นเจตสิกธรรม(ฝ่ายอกุศล) เกิดขึ้นพร้อมกับอกุศลจิตคือจิตที่ไม่ดีแล้วดลจิตดลใจให้คิดพูดทำไปในทางไม่ดี ให้พึงเข้าใจว่าอาการของจิตที่เกิดขึ้นดีหรือไม่ดี แต่ละครั้งนั้นนับเป็นร้อยเป็นพันดวง เป็นร้อยเป็นพันดวง เกิดขึ้นแล้วก็กลับประทับ เหมือนเทปบันทึกไว้อยู่ในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ คือใจถ่ายทอดเข้าไปสู่จิตดวงใหม่และธาตุธรรมดวงใหม่ของกายในกาย ณ ภายในต่อ ๆ ไปมากมายนับไม่ถ้วน

เพราะฉะนั้นกระบวนการของจิตเช่นนี้ให้เข้าใจไว้ให้มีสติเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมละเอียดเข้าไปละเอียดเข้าไป จากส่วนหยาบนับตั้งแต่กาย เวทนา จิต ธรรมของกายเนื้อมนุษย์นี้ เราพิจารณาเห็นตามที่เป็นจริงได้แล้ว ก็ให้พิจารณาเห็นส่วนละเอียดต่อ ๆ ไปพอเห็นแล้วก็ตั้งใจสำรวมใจให้สงบระงับด้วยการทำภาวนาสมาธิก่อนอื่น ทำสมาธินี่ดีนะ ให้รวมใจเอาใจไปหยุดข้างใน ทำไมถึงให้เอาใจไปหยุดข้างใน? ก็เพราะว่าใจจะได้ไม่ไปยึดไปเกาะอารมณ์ภายนอกกิเลสนิวรณ์ก็จะสงบระงับ การดึงหรือน้อมใจให้เข้าไปข้างในนั้นค่อนข้างยากไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะใจคุ้นเคยแต่การไปยึดเกาะอารมณ์ภายนอก การเจริญภาวนาสมาธิ เพื่อปราบกิเลสนิวรณ์จึงไม่ใช่ของง่ายต้องฝึกกันจนหลายภพหลายชาติ

ฝึกปฏิบัติกันมาแล้วนับภพนับชาติ ไม่ถ้วนทีเดียวนะจึงจะสามารถทำใจให้หยุดให้นิ่งได้ เพราะเป็นเรื่องฝืนกระแสโลก เพราะฉะนั้นชาตินี้ท่านพบวิธีปฏิบัติภาวนาธรรมที่ดีแล้ว ก็อย่าละเลย การฝึกทีเดียวตั้งใจทำทีเดียว ต้องฝึกทำบ่อย ๆ ไม่ใช่มาฝึกวันนี้หนเดียวแล้วกลับไปบ้าน เจ็ดวันไม่ได้ฝึกปฏิบัติอีกเลย เคยเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างเก่า ดีไม่ดีกลับมีกิเลสเพิ่มมากขึ้นกว่าเก่า แล้วก็กลับมาฝึกปฏิบัติใหม่วันอาทิตย์ อย่างนี้ละก็ได้ผลน้อย จะให้ได้ผลมากต้องหมั่นฝึกฝึกทำเองทุกวันที่บ้านหรือที่ทำงานวันละหลาย ๆ ครั้ง พอใจสงบได้เท่านั้นแหละเริ่มคิดได้ ปัญญารู้แจ้งก็จะเริ่มเกิด เออ ใจสงบนี้เป็นสุขหนอ ความที่ใจสงบได้จริงถึงเห็นดวงใสแจ่มขึ้นมาแม้แวบหนึ่ง หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านว่า พอใจหยุดเพียงชั่วกระพริบตาเดียวนั่นแหละสร้างโบสถ์วิหาร การเปรียญยังมีอานิสงส์ไม่เท่า แต่ไม่ใช่ว่าเราจะไม่ทำบุญกุศลอื่นๆ นะ บุญกุศลทั้งหลายพึงต้องทำ ต้องทำทั้งทานกุศล ศีลกุศล ไปถึงภาวนากุศลเป็นกิจที่ต้องทำ ต้องทำหลายภพหลายชาติ จนกระทั่ง**สละละวางเป็น** บางคนนะรู้จักแต่ทำทานกุศล ด้วยนึกว่าทำทานกุศลนี้เพียงเพื่อให้เกิดบุญ บุญเพื่อจะให้ได้ผลมาทำให้ชีวิตของเขาดีขึ้นเท่านั้น นี้เป็นเบื้องต้นหรือบางคนมารับศีลก็มารับศีลเฉย ๆ เห็นเขามารับศีลก็มารับกับเขา นี้เป็นเบื้องต้นไม่ว่าจะบำเพ็ญทานกุศลก็เจริญภาวนาให้ใจใสละเอียด ให้เกิดปัญญาว่าทำบุญกุศลเพื่อละวาง ละวางความเห็นแก่ตัว ละวางความสุขส่วนตัว ละวางความยึดติดความเห็นแก่ญาติพี่น้องพงษ์เผ่าเหล่ากอโดยเฉพาะ ทั้ง ๆ ที่พงษ์เผ่าเหล่ากอนั้นก็ไม่ได้ช่วยอะไรเราได้อย่างแท้จริง คือว่าใครก็ไม่อาจช่วยให้เราไม่ตายไม่ได้ ต้อง

ตายด้วยกันหมดนี้แหละ ใคร ๆ ก็หนีความตายไม่พ้นและก็หนีให้พ้นทุกข์ก็ไม่ได้ เหมือนต่างคนต่างลอยคออยู่ในทะเล เพียงแต่ว่ามีสายสัมพันธ์ต่อกันเท่านั้น ที่แท้จริงทุกคนจะต้องช่วยตัวเอง ช่วยตัวเองสร้างพลังคือบุญบารมีขึ้นมาในจิตใจของตัวเอง ต้องสละคือชำระกิเลสออกจากใจ ทำอะไรต้องสละความยึดติดให้ขาดออกจากใจพอสละบ่อย ๆ เข้า ฝึกทำบ่อย ๆ เข้าจิตใจจะชิน เมื่อชินแล้วใจจะไม่เสียดาย เมื่อไม่เสียดายแล้วเป็นสุขอิ่มเอิบด้วย บุญกุศลแล้วการละวางความยึดติดอย่างอื่นก็จะเป็นไปตามเพราะฉะนั้นการละวางความยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิอย่างอื่นนี่มีพื้นฐานไปจากทานกุศล คือการเสียสละและบริจาคให้เกิดศีลกุศลเสียสละละความยึดติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ฯลฯ มาประพฤติพรหมจรรย์ มารักษาความดี มาละความชั่ว มาทำดีแล้วก็เจริญภาวนาให้จิตใจผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์ล้วนเกิดมาจากการเสียสละการบริจาค การละการวางทั้งสิ้นตั้งแต่เสียสละ กำลังกาย สติปัญญา ความสามารถจนถึงสละละกิเลสจากจิตสันดาน นี่เป็นภาวนากุศล เห็นไหมล่ะทาน-ศีล-ภาวนา ต่อเนื่องกันอย่างนี้

แล้วที่ทำบุญกุศลทั้งหมดนี่น่ะทำที่ไหนก็ทำที่ใจให้ถึงความผ่องใสเป็นบุญกุศลเกิดขึ้นในใจ ทานกุศลศีลกุศล ภาวนากุศล ให้ถึงความบริสุทธิ์ใจ พอใจผ่องใสดีแล้วทำบ่อย ๆ เนือง ๆ ให้หมดกิเลสจากใจเรา เริ่มตั้งแต่กำจัดกิเลสนิวรณ์ก่อนอื่นมีอะไรมากระทบ ไม่ว่าจะในวงงาน ในครอบครัว หรืออะไร ๆ จากที่ไหน ๆ มากระทบ โบราณท่านว่าให้นับหนึ่งถึงสิบก่อน นับหนึ่งถึงร้อยก่อนนั่นแหละ แต่เรามาปฏิบัติธรรมแล้วก็รู้วิธีเจริญภาวนากำหนดบริกรรมนิมิต บริกรรมภาวนาว่า "สัมมา อะระหัง ๆ ๆ" ไป นั่ง "สัมมา อะระหัง ๆ ๆ" ก่อนให้ใจสงบก่อน สงบซักหน่อยหนึ่งแล้วก็ เอาละจะว่าอะไรก็ค่อยว่ากันไป เมื่อใจสงบแล้วทีนี้ก็จะดีเองทุกอย่างจะดีเอง ใจเรานั่นแหละไม่ใช่ไปมองคนอื่นนะ มองคนอื่นให้น้อย ๆ มองที่ตัวเราให้มาก ๆ เราเป็นทุกข์ ทุกข์ก็อยู่ในใจของเราเหมือนไฟไหม้อยู่บนศีรษะเรา อย่าไปมองคนอื่นว่าใครเอาอะไรมาวางไว้บนหัวเรา ให้พิจารณาดูทีเดียวคือต้องปัดไฟออกจากศีรษะของเราเองก่อนใครเอาไฟมาใส่หัวเรานั้นค่อยว่าทีหลัง ปัดไฟออกจากหัวเราก่อน จากศีรษะเราก่อน จากใจของเราก่อน สงบใจสบายใจแล้วค่อยพิจารณา ดูว่า เออไฟมันหล่นหลุดพ้นไปแล้ว ทีนี้ค่อยคิด ถ้าอยากจะคิด อยากจะคิดว่าใครเอา

ไฟมาใส่หัวเราค่อยคิดทีหลัง แล้วทุกข์จะเบา อย่างนี้ต้องฝึกนะ แม้แต่ผู้พูดนี้ไม่ได้หมดกิเลสนะ ต้องฝึก ต้องมาบอกกัน ต้องมาแนะกัน มาแนะกันบ่อย ๆ อย่างนี้ให้ช่วยแนะนำกันไหน ๆ เรามาปฏิบัติธรรมด้วยกัน เราพบพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าสอนอย่างนี้ สอนไม่ให้เพ่งโทษคนอื่น เพ่งโทษในตนเราก่อน เพ่งที่ตัวเราก่อน เออโทษในใจเราหมดหรือยัง ถ้ายังไม่หมดก็ทำให้มันสงบก่อน สงบแล้ว เอาละจะพูดอะไรจะทำอะไรก็ทำไปได้ ใจเราสงบสบายดีแล้ว จะสงบสบายก็สบายที่ใจเรา ทุกข์ก็ทุกข์ที่ใจเรา อยู่ที่ใจเรานั่นแหละ หาตัวทุกข์ให้เจอว่าอยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่ในใจเราทั้งนั้น กำจัดทุกข์และเหตุแห่งทุกข์คือ กิเลสในใจเราเสีย สงบแล้วก็กำจัดได้ด้วยปัญญาและสติสัมปชัญญะของเราเอง เพราะฉะนั้นมาปฏิบัติธรรมต้องอย่างนี้คือ **การมีสติพิจารณาดูกิเลสในใจเรา ดูทุกข์ในใจเรา ดูเหตุแห่งทุกข์ในใจเรา** ชื่อว่า **"มีสติเห็นธรรมในธรรม"** นี่แหละตัวสติปัฏฐาน ๔ ปฏิบัติอย่างนี้ ตัวสติปัฏฐาน ๔ ได้แก่มีสติพิจารณาเห็นธรรมในธรรมคือกุสลาธัมมา (ฝ่ายบุญกุศล) อกุสลาธัมมา (ฝ่ายบาปอกุศล) อกุศลธรรม ได้แก่กิเลสในใจเรา พิจารณาบุญกุศลในใจเราผ่องใสหรือยัง บุญกุศลคือความผ่องใสในใจเรา ถ้าว่ามีสติพิจารณาเห็นจิตใจผ่องใสหรือไม่ผ่องใสก็เป็น **"จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน"** จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเห็นจิตในจิตผ่องใสแล้ว เห็นธาตุธรรมผ่องใสแล้ว กายในกาย ณ ภายในก็ผ่องใสแล้ว กายในกายผ่องใสแล้ว กาย ณ ภายนอกผิวหน้าผิวตา ข้างนอกเราก็ผ่องใส จะทุกข์ยากลำบากอย่างไรก็ลำบากแต่กาย แต่ใจเราผ่องใส สีหน้าสีตาเราก็สบายอกสบายใจ จะซูบจะผอมจะเป็นอย่างไร ก็สบายใจอยู่ในใจเรา

ตรงนี้แหละคือวัตถุประสงค์

ของการปฏิบัติธรรม ให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกายเวทนาในเวทนา จิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายนอกและ ณ ภายใน ที่อาตมาสอนไว้อย่างนี้นะ แนะนำไว้อย่างนี้ ให้เพ่งพิจารณาดูที่ใจของเรา ให้ทำภาวนาชำระกิเลสเหตุแห่งทุกข์ที่ใจเรา พิจารณาดูที่ใจเรา ให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกายเวทนาในเวทนา จิตในจิตและธรรมในธรรมอย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงสั่งสอนอย่างนี้ ให้จำให้ท่องไว้เลยว่า หลวงปู่สอนอย่างนี้ หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านสอนอย่างนี้ว่าให้ดูที่ตัวเราเองนะ ทุกข์อยู่ที่ใจเรานะ ให้พิจารณาดูให้ดี ทุกข์คนอื่นยังน้อยกว่าทุกข์ที่เรา อย่าไปเผลอแบกทุกข์คนอื่น ลืมสลัดทุกข์ของตัว ไปแบกทุกข์ของคนอื่นแล้วก็แบกทุกข์ของตัวเองทั้งสองคนทั้งเขาทั้งเรา ยุ่งใหญ่เลยนี่ตรงนี้แหละ ตั้งใจให้ดีนะ เพราะว่าเวลาในชีวิตของเรามีน้อย เวลาเรามีน้อย ต้องรีบฝึกเจริญภาวนาทีเดียวฝึกแล้วก่อนตายใจสงบผ่องใสแล้วก็สบายใจสงบสบาย ถึงใจจะมีขุ่นมัวบ้าง รีบรวมใจเข้า หยุด ณ ศูนย์กลางกาย วิ๊บเข้าไป "สัมมา อะระหัง ๆ ๆ" เดี๋ยวเดียวใจก็สงบผ่องใส ทีนี้เอาละ ใครจะตายก็ช่างเถอะ อย่าไปห่วงคนอื่นมากเกิน เหลือแต่เราคนเดียว เพราะว่าเรามาคนเดียวก็จะต้องไปคนเดียวเท่านั้นแหละ เราชวนกันไปก็ไม่ได้ ชวนกันมาก็ไม่ได้ ต่างคนต่าง(ตาย)ไป ต่างคนต่างมา(เกิด) เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ตัวเราต้องเป็นตัวเรานะ ต้องช่วยตัวเราเอง ก่อนอื่นช่วยตัวเราก่อน เรากำลังจะจมอยู่ในทะเลคือโอฆะสงสารอย่างนี้ทีเดียว เพราะฉะนั้นการมาปฏิบัติให้มีสติสัมปชัญญะด้วยปัญญา อย่าประมาท จงพิจารณาดูที่ตัวเอง กำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ที่ตัวเอง ไฟไหม้อยู่บนหัวของตัวเองในใจของตัวเอง ปัดไฟออกจากหัวจากใจของเราเองก่อนแล้วอย่างอื่นค่อยว่าทีหลัง แล้วจะสบาย จงฝึกจนจิตใจมีสติปัญญาอันเห็นชอบเป็นปกติมากเท่าไร ก็สงบสบายเท่านั้น นี่แหละที่พระพุทธเจ้าท่านว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบคือใจหยุดนิ่ง ไม่มี.**

■ ■ ■ ■

เจริญพร

ถอดเทปโดย พระภาสกร ปภากโร

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม
ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

อุทิศให้นายยงยุทธ-นางมุ่ยเฮียง วานิชดี ๑๐,๐๐๐ บาท

คุณนัทธมน เลิศมหโชค

นพ.ธรรม์พงษ์-ดร.สาวิตรี รังสิภัทร์

คุณจินตนา รุจิรัชกร-ด.ญ.ทิพย์อำพัน งามเบญจวงศ์

คุณพงศ์พฤทธิ์ รุจิรัชกร

คุณประภาส-วาสนา เนตรกระจ่าง

หจก.ประวัติยนต์

โรงเรียนอนุบาลสุนรา

บริษัท อ๊อกซิเดชั่น จำกัด

คุณประจักษ์ ศิริบัณฑิตย์กุล

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

บ.บางกอกสลักภัณฑ์ และ บ.อิทธิผลอุตสาหกรรม 1993 จก. เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรม ทุกวันเสาร์ต้นเดือน ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง
รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
คุณกิมล้วน เจตเจริญนุกูล	ถวาย	พระยิ่วเหา วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณอำนาจ เจตเจริญนุกูล	ถวาย	พระมหาอุดร ธมฺมจารี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณสมโภช-คุณเสาวคนธ์ ชื่นชมเดช	ถวาย	พระมหาสังเวย ธมฺมเนตฺติโก วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณเปี่ยมสุข ปั้นปัญญา	ถวาย	พระวิจิตรพัฒโนดม วัดนิมมานนรดี ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณเมธา ส.สุภาพ	ถวาย	พระสิริสุทัศน์ธรรมาภรณ์ วัดมหาธาตุ พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
คุณประสาน วานิชดี	ถวาย	พระสาสนโสภณ วัดเทพศิรินทราวาส ป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐
คุณประสาน วานิชดี	ถวาย	พระสุเมธาธิบดี วัดมหาธาตุ พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
ดร.บุญมี อย่างธารา	ถวาย	พระอุดรคณาจารย์ วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมือง จ.อุดรธานี ๔๑๐๐๐

คุณถนอม ชื่นชมเดช	ถวาย	พระสิริวัฒนสุธี วัดศรีสุริยวงศ์ อ.เมือง จ.ราชบุรี ๗๐๐๐๐
คุณบุญส่ง ดาวกระจาย	ถวาย	พระครูประจิต สีลคุณ วัดสวนนอก ต.สนวน กิ่ง อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐
รศ.ดร.ธีระ เกรอต	ถวาย	พระภาวนาพิสาลเถร ธุดงคสถานถาวรนิมิตร อ.ปากพลี จ.นครนายก ๒๖๑๓๐
รศ.ดร.ธีระ เกรอต	ถวาย	พระรัตนากรวิสุทธิ์ วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์ ๓๒๐๐๐
ดร.บุญมี อย่างธารา	ถวาย	พระธรรมบัณฑิต วัดโพธิสมภรณ์ อ.เมือง จ.อุดรธานี ๔๑๐๐๐
คุณเพ็ญโพยม ธนวิโรจน์กุล	ถวาย	แม่ชีธัญญาณี วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย ถวายแด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม)
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

การบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิด หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๗

• หลวงพ่อเจ้าอาวาส **พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

• **พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้กรุณามาเป็นประธานในพิธี

• **พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** ถวายเครื่องสักการะแก่ **พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** ผู้เป็นอาจารย์พระกัมมัฏฐาน

• เหล่าศิษยานุศิษย์เข้ากราบถวายเครื่องสักการะแด่หลวงพ่อเจ้าอาวาส ในภาพ**คุณวิสุทธิ์ อิทธิธรรม** ขณะถวายเครื่องสักการะ

พิธีเททองหล่อรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ
พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) อริยาบทยืน

ขนาด ๑ ๑/๒ เท่าองค์จริง ณ วิหารหลวงพ่อสดฯ

เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๓๗

• หลวงพ่อเจ้าอาวาส ผู้อำนวยการพิธีกำลังรวบรวมทองคำที่สาธุชนร่วมบริจาคลงในเบ้าหลอม

• พระสงฆ์เถรานุเถระ เจริญพระพุทธมนต์ ในพิธีเททองหล่อรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำฯ

• พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่พระที่หล่อ และเจ้าหน้าที่ช่างหล่อ และสาธุชนในพิธี

• เสร็จพิธีแล้ว หลวงพ่อเจ้าอาวาสเข้ากราบนมัสการ หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร ผู้เป็นอาจารย์พระกัมมัฏฐาน และประธานในพิธีเททองครั้งนี้

• ได้เวลาฤกษ์ ๑๔.๐๙ น. เจ้าหน้าที่เริ่มเททองลงเบ้า

• อุบาสก อุบาสิกา และสาธุชนร่วมในพิธีเททองหล่อรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ

กัณฑ์ที่ ๘
มงคลกถา

โดย

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)

อิทานิ ปณฺณรสีทิวเส สนฺนิปติตาย พุทฺธปริสาย กาจิ ธมฺมีกถา กถิยเต. ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานญฺจ ทสฺสนํ กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ โสตพฺโพติ.

ณ วันนี้เป็นวันปัณณรสีดิถีที่ ๑๕ ค่ำแห่งสุกกปักข์ พุทธบริษัทได้ มาสันนิบาตพร้อมเพรียงกันเพื่อฟังพระธรรมเทศนา ได้ทำบุพพกิจก่อน แต่การฟังธรรมสำเร็จทุกประการแล้ว ต่อนี้เป็นโอกาสที่จักตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาอันเป็นพุทธโอวาท ดังจักได้แสดงต่อไป

ด้วยว่าพวกเราทั้งหลายแต่ล้วนเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยมงคล ๒ ประการเต็มที่ด้วยกันคือได้อัตภาพเป็นมนุษย์ ชื่อว่า **ปฏิรูปเทส** ประเทศอันสมควร คือ ควรที่จักประกอบคุณความดีได้เต็มที่ ทั้งได้ **ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา** ผู้มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน ซึ่งมีรูปสมบัติบริบูรณ์ พ้นจากใบ้บ้าบอดหนวกเสียจริตเป็นพยาน ผู้ที่มีมงคลทั้ง ๒ นี้พรักพร้อมแล้ว ย่อม

เป็นคนสามารถที่จักประกอบกิจการงานให้สำเร็จได้ทุกหน้าที่ ทั้งฝ่ายคดีโลกคดีธรรม บัดนี้เป็นโอกาสที่จักประกอบฝ่ายคดีธรรม คือจักหาที่พึ่งในสัมปรายิกภพเบื้องหน้า เพราะว่าในชาตินี้ก็นับว่าได้รับความสุขพอสมควรอยู่แล้ว ด้วยว่าความสุขอันมนุษย์สามัญจะพึงได้พวกเราทั้งหลายก็ย่อมรู้ด้วยตนและรู้ด้วยการคาดหมายของตนทุกประการแล้ว ความสุขในมนุษย์นี้ ที่จักมีวิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าที่เรารู้เราเห็นนี้ไม่มีเลย และความสุขในมนุษย์นี้ล้วนแต่มีความทุกข์ห้อมล้อมอยู่ทุกนาที หา ความสุขที่ปลอดโปร่งไม่ได้เลย ความสุขของชาวสวรรค์ยังพิเศษกว่ามนุษย์มาก เพราะกายเป็นทิพย์ เครื่องอุปโภคบริโภคก็เป็นทิพย์ สำเร็จด้วยบุญของตนหาผู้เบียดบัง ฉ้อลักมิได้ร่างกายก็ไม่เป็นที่เกิดแห่งโรค มีแต่เสวยกามสุขตลอดเขตอายุ ถ้าผู้

ปรารถนาก็ให้ตั้งใจ รักษากายวาจาใจของตนให้ถึงพระไตรสรณคมน์ ให้มีหิริโอตตัปปะอายบาปกลัวบาป ให้ยินดีในทานศีลอยู่ทุกเมื่อ เพียงเท่านี้ก็อาจจักสำเร็จได้

การทำกุศลเพียงเท่านี้ก็ไม่ลำบากนัก ด้วยยังอยู่ใต้อำนาจของพระยามาร **ส่วนมรรคผลนิพพานนั้นเป็นของแสนยาก เพราะเป็นการฝ่าฝืนอำนาจของพระยามาร** แต่ถ้าผู้ใดปราบพระยามารกับทั้งเสนามารให้พ่ายแพ้ไปได้ ผู้นั้นรอดตัวได้เสวยความสุขอย่างเอกเป็นเอกันตบรมสุข เป็นความสุข อันไม่เจือด้วยทุกข์ ได้ชื่อว่านิรามิสสุข ตามศาสนโวหารว่า พระนิพพาน **พระนิพพานนั้นอย่าเข้าใจว่าเป็นของสูญ สูญแต่ส่วนให้เกิดทุกข์เท่านั้น** เหมือนอย่าง ความเกิด ความแก่ ความป่วยไข้ ความตาย เหล่านี้เป็นตัวทุกข์ด้วย เป็นเหตุแห่งทุกข์ด้วย ต้องสูญหมด ไม่มีในพระนิพพาน ที่ว่าพระนิพพานไม่สูญนั้นพึงสันนิษฐานดังนี้ ในตัวของเรานี้ส่วนภพชาติ เป็นส่วนของมนุษย์ ผู้ครองภพ ครองชาติ

นั้นท่านให้ชื่อว่า **สัตว์** ตัวสัตว์นั้นเป็นผู้ไม่ตายอย่างชาดกต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้านำมาแสดง อันตัวที่ไม่ตายนั้นท่านให้ชื่อว่า **โพธิสัตว์** พึงสันนิษฐานได้ว่า "**สัตว์**" นั้นแลคือ "**ตัวเรา**" **เป็นผู้ไม่ตายเหมือนอย่างพระอริยเจ้ามีพระพุทธเจ้าเป็นต้น เมื่อได้สำเร็จพระอรหัตต-ผลแล้ว ก็เป็นอันได้สำเร็จพระนิพพาน** เมื่อท่านสำเร็จพระนิพพานแล้ว สัตว์ที่ตรัสรู้ ที่ไม่เคยตายนั้นก็ยังอยู่ไม่สูญไปข้างไหน สูญแต่กิเลสเครื่องก่อภพก่อชาติเท่านั้นเอง **จึงพอสันนิษฐานเห็นได้ว่าพระนิพพานไม่สูญอย่างเอก แต่การที่จักทำให้สำเร็จต้องฝ่าฝืนอำนาจของพระยามาร**

หน้าตาของเจ้าพระยามารก็คือเจ้ากามนั่นเอง เขาเป็นใหญ่ครอบโลก ราคะ ตัณหา อรดี เป็นแต่เพียงธิดาของเขา โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น คืออกุศลเจตสิก ๑๔ ดวงนั่นเองเป็นเสนาของเขา ถ้าเราต้องการความสุขเพียงโลกีย์ เขาไม่ว่ากระไร เขาชอบใจเสียอีก ถ้าใครต้องการความสุขส่วนโลกุตระแล้ว เขาโกรธเขาแค้นนักหนา ถ้าเขาได้โอกาสเมื่อไร เขาประหารชีวิตเสียทีเดียว พวกเราจะยอมอยู่ในอำนาจเขาอย่างนี้ร่ำไปหรือ หรือจะตั้งใจต่อสู้เอาตัวรอด ไปเสวยเอกันตบรมสุข ถ้าจักเอาตัวรอด พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมครูสอนไว้ว่า **เอตญฺหิ ตุมฺเห ปฏิปชฺชถ มารเสนปฺปโมหนํ** ความว่า ท่านทั้งหลายจงดำเนินตามทางพระอัฏฐังคิกมรรคนั้นเถิด ทางเดียวเท่านั้น เป็นทางทำพระยามารและเสนามารให้หลงตามไม่ถูกตามไม่ทัน ดังนี้ ทางหนีทางซ่อนพระองค์ก็ชี้ไว้ให้อย่างนี้จะตามเสด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเสวยนิพพานสุขก็ได้ ถ้าเป็นห่วงเจ้าพระยามารเห็นว่าตนเคยเป็นข้าเก่าเต่าเลี้ยงของเขามา จะต้องสวามิภักดิ์หาความชอบอยู่กับเขาก็ได้เหมือนกัน ความสุขเขาก็บำเหน็จให้เหมือนกัน แต่ไม่พอแก่ความทุกข์ ถึงคราวเขาบำเหน็จความทุกข์อย่างความแก่ไข้เจ็บตายอย่างนี้ แต่ละชิ้นน่าสยดสยอง ขอให้ท่านทั้งหลายตรองดูให้เข้าใจความเถิด ต่อนี้จักแสดงมงคลคาถาที่ ๘ ต่อไป ในอัฏฐม-คาถานี้ ประดับด้วยมงคล ๔ ประการ คือ **ขนฺตี จ** ความอดทน ๑ **โสวจสฺสตา** ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ๑ **สมณานญฺจ ทสฺสนํ** การเห็นพระสมณะผู้ระงับบาป ๑ **เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** จตุพิธธรรมทั้ง ๔ นี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุดแต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ บัดนี้จักอธิบายเนื้อความในมงคลทั้ง ๔ ข้อนั้นพอเป็นเครื่องประดับสติปัญญาของพุทธบริษัทต่อไป

■ ■ ■ ■

หลักสมถวิปัสสนากรรมฐาน

โดย
พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

ดวงนั้นแหละ เรียกว่าธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ทั้งหมดในสากลโลกในสากลธรรม พระพุทธเจ้าพระอรหันต์จะเข้าไปสู่นิพพาน ต้องไปทางนี้ทางเดียว ไม่มีทางแตกแยกจากกันไปแนวเดียวทางเดียวกันหมด แต่ว่าการไปนั้น บางท่านเร็ว บางท่านช้าไม่เหมือนกัน คำที่ว่าไม่เหมือนกัน นี้แหละถึงจะได้ชื่อว่าไม่ซ้ำกัน คำว่าไม่ซ้ำกัน เพราะเร็วกว่ากันช้ากว่ากัน แล้วแต่นิสัยวาสนาของตน ที่สั่งสมอบรมไว้แต่ว่าทางไปนั้นเป็นทางเดียวกันหมด เป็นเอกายนมรรค หนทางเส้นเดียว เมื่อจะไปต้องหยุด

บัดนี้ท่านทั้งหลาย ทั้งหญิงและชายได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาศึกษาในทางพุทธศาสนา นี้เป็นกิจส่วนตัวสำคัญทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา แปลว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าสอนให้สัตว์ทั้งหมดละชั่วด้วยกายวาจาใจ ทำความดีด้วยกายวาจาใจ ทำใจให้ใส ๓ ข้อนี้แหละเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคตยืนยันเหมือนกันหมด เหตุนี้ท่านทั้งหลายเมื่อตั้งใจมั่นลงในพระพุทธศาสนาเช่นนี้ ก็เพื่อจะทำใจของตนให้ดีตามประสงค์ในทางพระพุทธศาสนา การที่จะทำใจให้ดีนี้ มีบาลีเป็นตำรับตำราว่า

เทฺวเม ภิกฺขเว วิชฺชาภาคิยา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วิชชามี ๒ อย่าง **กตเม เทฺว** ๒ อย่าง อะไรบ้าง **สมโถ จ** สมถะความสงบระงับอย่าง ๑ **วิปสฺสนา จ** วิปัสสนาความเห็นแจ้งอย่าง ๑

สมโถ ภาวิโต กิมตฺถมนุโภติ สมถะเป็นขึ้นแล้ว ต้องการอะไร **จิตฺตํ ภาวิยติ** ต้องการให้จิตเป็นขึ้น **จิตฺตํ ภาวิตํ กิมตฺถมนุโภติ** จิตเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **โย ราโคโส ปหียติ** ความกำหนัดยินดีอันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความกำหนัดยินดีอันนั้นก็หมดไปด้วยสมถะความสงบระงับ

วิปสฺสนา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ วิปัสสนาเป็นขึ้นแล้ว ต้องการอะไร **ปญฺญา ภาวิยติ** ต้องการทำปัญญาให้เป็นขึ้น **ปญฺญา ภาวิตา กิมตฺถมนุโภติ** ปัญญาเป็นขึ้นแล้วต้องการอะไร **ยา อวิชฺชา สา ปหียติ** ความไม่รู้จริง อันใดที่มีอยู่ในจิตใจ ความไม่รู้จริงอันนั้นหมดไปด้วยความเห็นแจ้งคือวิปัสสนา

ทางพระพุทธศาสนามีวิชชา ๒ อย่างนี้เป็นข้อสำคัญนัก บัดนี้ท่านทั้งหลายที่เสียสละเวลามา ก็เพื่อมาเรียนสมถวิปัสสนา ทั้งสองอย่างนี้ **สมถะ** เป็นวิชชาเบื้องต้น พุทธศาสนิกชนต้องเอาใจใส่ คือแปลความว่า สงบระงับใจ เรียกว่าสมถะ **วิปัสสนา**เป็นขั้นสูงกว่าสมถะ ซึ่งแปลว่าเห็นแจ้ง เป็นธรรมเบื้องสูง เรียกว่า วิปัสสนา สมถวิปัสสนา ๒ อย่างนี้ เป็นธรรมอันสุขุมลุ่มลึกในทางพระพุทธศาสนา ผู้พูดนี้ได้ศึกษามาตั้งแต่บวช พอบวชออกจากโบสถ์แล้วได้วันหนึ่ง รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งก็เรียนทีเดียว เรียนสมถะทีเดียวไม่ได้หยุดเลย จนกระทั่งถึงบัดนี้ บัดนี้ทั้งเรียนด้วย ทั้งสอนด้วย ในฝ่ายสมถะวิปัสสนา ทั้ง ๒ อย่างนี้

สมถะมีภูมิแค่ไหน **สมถะมีภูมิ ๔๐**

กสิณ ๑๐ อสุภะ ๑๐ อนุสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุววัฏฐาน ๑ อรูปฌาน ๔ ทั้ง ๔๐ นี้เป็นภูมิของสมถะ

วิปัสสนามีภูมิ ๖

ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ (ธรรมอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น) นี้เป็นภูมิของวิปัสสนา ภูมิสมถวิปัสสนาทั้ง ๒ นี้ เป็นตำรับตำราในทางพระพุทธศาสนาได้ใช้กันสืบมา

แต่ **ภูมิของสมถะ** ที่เราจะพึงเรียนต่อไปนี้ **เริ่มต้นต้องทำใจให้หยุดจึงจะเข้าภูมิของสมถะได้ ถ้าทำใจให้หยุด ไม่ได้ก็เข้าภูมิสมถะไม่ได้** สมถะเขาแปลว่าสงบ แปลว่าระงับ แปลว่าหยุด แปลว่านิ่ง ต้องทำใจให้หยุด ใจของเรา อะไรเรียกว่า **"ใจ" เห็น**อย่าง ๑ **จำ**อย่าง ๑ **คิด**อย่าง ๑ **รู้**อย่าง ๑ **๔ อย่างนี้รวมเข้าเป็นจุดเดียวกัน** นั่นแหละเรียกว่า**ใจ**

อยู่ที่ไหน? อยู่ในเบาะน้ำเลี้ยงหัวใจ คือความเห็นอยู่ที่ท่ามกลางกาย ความจำอยู่ที่ท่ามกลางเนื้อหัวใจ ความคิดอยู่ท่ามกลางดวงจิต ความรู้อยู่ท่ามกลางดวงวิญญาณ

เห็น จำ คิด รู้ ๔ ประการนี้ หมดทั้งร่างกาย ส่วนเห็นเป็นต้นของรู้ ส่วนจำเป็นต้นของเนื้อหัวใจ ส่วนคิดเป็นต้นของดวงจิต ส่วนรู้เป็นต้นของดวงวิญญาณ

ดวงวิญญาณเท่าดวงตาดำข้างใน อยู่ในกลางดวงจิต ดวงจิตเท่าดวงตาดำข้างนอก อยู่ในกลางเนื้อหัวใจ ดวงจำกว้างออกไปอีกหน่อยหนึ่งเท่าดวงตาทั้งหมด ดวงเห็นอยู่ในกลางกาย โตกว่าดวงตาออกไป นั่นเป็น **ดวงเห็น** นั่นแหละ ธาตุเห็นอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น นั่นแหละเรียกว่าเห็น เห็นอยู่ในธาตุเห็นนั้น **ดวงจำ** ธาตุจำอยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น ความจำอยู่ที่นั่น **ดวงคิด** ธาตุคิดอยู่ศูนย์กลางดวงนั้น **ดวงรู้** ธาตุรู้อยู่ในศูนย์กลางดวงนั้น เห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้แหละ เอาเข้ามารวมเป็นจุดเดียวกันเรียกว่า **"ใจ"**

ของลึกซึ้งอย่างนี้ เห็นไหมล่ะ คำที่เรียกว่า**"ใจ"**นั่นแหละ เวลานี้เรานั่งอยู่ที่นี่ ส่งใจไปถึงบ้านก็ได้ ส่งใจไปถึงนรกก็ได้ ส่งใจไปถึงสวรรค์ก็ได้ ส่งใจไปถึงนิพพานก็ได้ (เรานึก) ส่งใจไปได้ มันลึกซึ้งอย่างนี้ เห็นไหมล่ะ ใจนี้เป็นของลึกซึ้ง ถ้าว่ารู้แคบก็ส่งไปได้แคบ ถ้ารู้กว้างก็ส่งไปได้กว้าง ถ้ารู้ละเอียดก็ส่งไปได้ละเอียด ถ้ารู้หยาบก็ส่งไปได้หยาบ แล้วแต่ความรู้ของมัน ความเห็นของมัน สำคัญนัก

คำที่เรียกว่า "ใจ" นี่ **เราต้องบังคับให้หยุดเป็นจุดเดียวกันเห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างนี้ ต้องมารวมหยุดเป็นจุดเดียวกันอยู่กลางกายมนุษย์** สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย กลางกั๊กข้างใน สะดือทะลุหลังเป็นด้ายกลุ่มไปเส้นหนึ่งตึง ขวาทะลุซ้ายเป็นด้ายกลุ่มไปเส้นหนึ่งตึงตรงกันตึงทั้ง ๒ เส้นตรงกลางจรดกัน ที่กลางจรดกันนั่นแหละเรียกว่ากลางกั๊ก กลางกั๊กนั่นแหละ ถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไข่ไก่ ถูกกลางดวงพอดี ที่สอนให้เอาพระของขวัญไปจรดไว้ที่กลางดวงนั้นคือกลางกั๊กนั่นเอง เราเอาใจของเราไปจรดที่กลางกั๊กนั่นเห็น จำ คิด รู้ ๔ อย่างจรดอยู่กลางกั๊กนั้น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์มีที่ตั้งแห่งเดียวเท่านั้น คือ **"ใจ"***

ที่เขาบอกว่า **"ตั้งใจ"** ๆ นั้น เราจะต้องเอาใจไปหยุดตรงนั้นทีเดียว ถึงจะถูกเป้าหมายใจดำ ที่เขาบอกว่าตั้งใจ เวลานี้เราจะทำบุญทำกุศล เราก็ต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะรักษาศีลก็ต้องตั้งใจตรงนั้น บัดนี้เราจะเจริญภาวนา เราก็ต้องตั้งใจตรงนั้นเหมือนกัน ต้องเอาใจไปหยุดตรงกลางนั้น เมื่อเอาใจไปหยุดอยู่กลางนั้นได้แล้ว ก็ใช้สัญญาจำให้มั่น หยุดนิ่ง บังคับให้นิ่ง ถ้าไม่นิ่งก็ต้องใช้บริกรรมภาวนาบังคับไว้ บังคับใจให้หยุด บังคับหนักเข้า ๆ ๆ พอถูกส่วนเข้าใจหยุดนิ่ง ใจหยุด ๆ **พอใจหยุดเท่านั้นถูกตัวสมถะแล้วหยุด นั่นแหละเป็นตัวสมถะ หยุดนั่นเองเป็นตัวสำเร็จ ทั้งทางโลกและทางธรรมสำเร็จหมด** โลกที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของโลก ธรรมที่จะได้รับความสุข ใจต้องหยุดตามส่วนของธรรม ท่านได้แนะนำไว้ตามวาระพระบาลีว่า **นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นนอกจากหยุดจากนิ่งไม่มี** หยุดนั่นเองเป็นตัวสำคัญ เพราะเหตุนั้นต้องทำใจให้หยุด เมื่อใจของเราหยุดแล้ว เราก็ต้องหยุดในหยุด ๆ ไม่มีถอยหลังกลับ หยุดในหยุด ๆ ๆ อยู่นั่นเอง

** หมายความว่า ใจมีที่ตั้งแห่งเดียวเท่านั้น คือศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗*

ใจที่หยุดนั้นต้องถูกกลาง ถ้าไม่ถูกกลางใช้ไม่ได้ ต้องหยุดเข้าสิบ เข้าศูนย์ เข้าส่วน ถูกสิบ ถูกศูนย์ ถูกส่วน ถ้าหยุดกลางกายเช่นนั้น ถูกสิบ พอถูกสิบเท่านั้นไม่ช้าจะเข้าถึงศูนย์ พอถูกสิบแล้ว ก็จะเข้าถึงศูนย์ทีเดียว โบราณท่านพูดกันว่า "เห็นสิบแล้วเห็นศูนย์ เป็นเค้ามูลสืบกันมา เที่ยงแท้แน่นักหนา ตั้งอนิจจาเป็นอาจิณ จุติแล้วปฏิสนธิ ย่อมเวียนวนอยู่ทั้งสิ้น สังขาราไม่ยืนยิน ราคีสิ้นเป็นตัวมา"

สิบศูนย์นี้เป็นตัวสำคัญนัก สัตว์โลกจะเกิดในโลกได้ ต้องอาศัยเข้าสิบแล้วตกศูนย์จึงเกิดได้ ถ้าเข้าสิบไม่ตกศูนย์แล้วเกิดไม่ได้ โลกกับธรรม ต้องอาศัยกันอย่างนี้ ส่วนทางธรรมเล่าก็ต้องเข้าสิบ เข้าสิบแล้วก็ตกศูนย์ **"ตกศูนย์" คือ "ใจหยุด"** พอใจหยุดเรียกว่าเข้าสิบแล้ว เห็นเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ผุดขึ้นที่ใจหยุดนั้น นั่นตกศูนย์แล้ว เข้าสิบแล้ว เห็นศูนย์แล้วเรียกว่า "เข้าสิบแล้ว เห็นศูนย์"

พอเห็นศูนย์ใจก็หยุดอยู่กลางศูนย์นั้น กลางดวงใสเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ดวงนั้น ดวงนั้นแหละเรียกว่า **"ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน"** หรืออีกนัยหนึ่งดวงนั้นเรียกว่า **"ดวงปฐมมรรค"** หนทางเบื้องต้น มรรคผลนิพพาน **ถ้าจะไปสู่มรรคผลนิพพาน ต้องเข้ากลางดวงนั้นแห่งเดียว ไปได้ทางเดียว ทางอื่นไม่มี** เมื่อเข้ากลางดวงศูนย์นั้นได้แล้ว เรียกว่า **ปฐมมรรค** นัยหนึ่ง อีกนัยหนึ่งดวงนั้นนั่นแหละเรียกว่า**"เอกายนมรรค"** แปลว่า **หนทางเอก ไม่มีโท สองไม่มี** แปลว่า **หนทางหนึ่งสองไม่มีหนึ่งทีเดียว**

ดวงนั้นแหละ เรียกว่าธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ทั้งหมดในสากลโลกในสากลธรรม พระพุทธเจ้าพระอรหันต์จะเข้าไปสู่นิพพาน ต้องไปทางนี้ทางเดียว

ไม่มีทางแตกแยกจากกัน **ไปแนวเดียวทางเดียวกันหมด** แต่ว่าการไปนั้น บางท่านเร็ว บางท่านช้าไม่เหมือนกัน คำที่ว่าไม่เหมือนกันนี้แหละ ถึงจะได้ชื่อว่าไม่ซ้ำกัน คำว่าไม่ซ้ำกัน เพราะเร็วกว่ากัน ช้ากว่ากัน แล้วแต่นิสัยวาสนาของตน ที่สั่งสมอบรมไว้ แต่ว่า **ทางไปนั้น เป็นทางเดียวกันหมด เป็นเอกายนมรรค หนทางเส้นเดียว เมื่อจะไปต้องหยุด** นี้ก็แปลกทางโลกเขาจะไปต้องขึ้นเรือบิน เรือยนต์รถยนต์ไป จึงจะเร็วจึงจะถึง แต่ทางธรรมไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อจะไปต้องหยุด ถ้าหยุดจึงจะเร็วจึงจะถึง นี่แปลกอย่างนี้ ฉะนั้นต้องเอาใจหยุดจึงจะเร็วจึงจะถึง หยุดอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ พอหยุดถูกส่วนก็เห็นดวงใส ดวงใสนั่นแหละเรียกว่าเอกายนมรรค หรือเรียกว่า ปฐมมรรค หรือเรียกว่า ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน โตเท่า ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ใจก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงนั้น

พอหยุดนิ่งถูกส่วนเข้าเท่านั้น หยุดในหยุด ๆ ๆ กลางของหยุดเรื่อยเข้าไปกลางของกลางๆ ๆ ๆ ที่หยุดนั้นพอถูกส่วนเข้า เห็นดวงอีกดวงหนึ่งเท่า ๆ กันอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนั่นเรียกว่า **ดวงศีล** หยุดอยู่กลางดวงศีลนั่นพอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่งเท่า ๆ กัน เรียกว่า **ดวงสมาธิ** หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั่นพอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงปัญญา** ดวงเท่า ๆ กัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั่น พอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวงหนึ่งเรียกว่า **ดวงวิมุตติ** ใสละเอียดหนักขึ้นไป หยุดอยู่กลางดวงวิมุตตินั่น พอถูกส่วนเข้าเห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าเห็นตัวกายมนุษย์ของเราที่นอนฝันออกไปที่ไปเกิดมาเกิดเขาเรียกว่า **กายมนุษย์ละเอียด** พอเราไปเห็นเข้าเท่านั้นเราก็รู้ได้ทีเดียวว่า อ้อ กายนี้เวลาฝัน เราเคยเห็นเคยไปกับมันในเวลาทำกิจหน้าที่ฝัน เวลาตื่นแล้วไม่รู้มันไปอยู่ที่ไหน บัดนี้เรามาเห็นแล้วอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั่นเอง

เมื่อเห็นแล้วก็ให้กายมนุษย์ละเอียดนั่นนั่งเข้าเหมือนกายมนุษย์หยาบข้างนอกนี่ เมื่อนั่งถูกส่วนเข้าแล้ว ใจมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด พอถูกส่วนเข้าหยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็น

ดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์-กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายทิพย์**

ให้กายทิพย์นั่งแบบเดียวกับกายมนุษย์ละเอียดนั่น ใจของกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่กับศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณ-ทัสสนะหยุด อยู่กลางดวงวิมุตติ-ญาณทัสสนะถูก ส่วนเข้าเห็น **กายทิพย์ละเอียด**

ใจกายทิพย์ละเอียดก็นิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรม ที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น**กายรูปพรหม**

ใจกายรูปพรหมก็นิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใจกายรูปพรหมเมื่อหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ

ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณ-ทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ-ญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น**กายรูปพรหมละเอียด**

ใจกายรูปพรหมละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายรูปพรหม**

ใจกายอรูปพรหม ก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่ง อยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมา-นุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณ-ทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายอรูปพรหมละเอียด**

ใจกายอรูปพรหมละเอียด หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณ-ทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ-ญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายธรรม** รูปเหมือนพระปฏิมาเกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกส่องหน้า หน้าตักโตเล็กตามส่วน **หน้าตักเท่าไหน ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายก็โตเท่านั้น กลมรอบตัวอยู่กลางกายธรรมกายนั่น ธรรม-กายเป็นตัวพุทธรัตนะ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเป็นธรรม-รัตนะ**

ใจพุทธรัตนะก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย พอหยุดถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็นกายธรรมละเอียด โตกว่าธรรมกายที่เห็นแล้วนั้น ๕ เท่า

ใจกายธรรมละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ขยายส่วนโตหนักขึ้นไป ใจก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น**กายธรรมพระโสดา** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจกายพระโสดาก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น**กายธรรมพระโสดาละเอียด** อยู่ในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ

ของพระโสดานั้น หน้าตัก ๕ วา

ใจของกายพระโสดาละเอียดหยุดนิ่งอยู่ที่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติ-ปัฏฐานหยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็น ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระสกิทาคา** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระสกิทาคาก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกิทาคา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะถูกส่วนเข้า ก็เห็น**กายพระสกิทาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระสกิทาคาละเอียดหยุดอยู่ที่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกิทาคาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติ-ปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุ-ปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะถูกส่วนเข้า ก็เห็น**กายพระอนาคา** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระอนาคาก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ

ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายพระอนาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้น

ใจของพระอนาคาละเอียดก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคาละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานหยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น **กายพระอรหัต** หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัตก็ ๒๐ วา กลมรอบตัว

ใจของพระอรหัตก็หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอรหัต ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัวเหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกาย **พระอรหัตละเอียด** สวยงามมาก นี่เป็นกายที่ ๑๘ เมื่อถึงพระอรหัตนี้แล้วหลุดกิเลสหมด ไม่มีกิเลสเลย เสร็จกิจในพระพุทธศาสนา ทั้งสมถวิปัสสนาตลอด

ตั้งแต่กายมนุษย์ถึงกายอรูปพรหมละเอียด แค่นั้นเรียกว่า **ขั้นสมถะ**

ตั้งแต่กายธรรมโคตรภู ทั้งหยาบทั้งละเอียดจนกระทั่งถึงกายพระอรหัต ทั้งหยาบทั้งละเอียดนี้เป็น **ขั้นวิปัสสนา**ทั้งนั้น

■■■■

มงคลคาถาที่ ๗

ศิรประภา ศากยบุตร

ทบทวนคาถาเดิม สรุปความสั้น ๆ ได้ดังนี้

มงคลคาถาที่ ๑ คบคนดี หนีคนชั่ว บูชาทั่วคนควร(บูชา)
มงคลคาถาที่ ๒ เกิดดี บารมีเสริม เพิ่มบุญ
มงคลคาถาที่ ๓ ฟังให้มาก ฝากฝีมือ ถือวินัย เข้าใจพูด
มงคลคาถาที่ ๔ อุปถัมภ์แม่พ่อ ไม่ระข้อสงเคราะห์บุตร
สุดดูดายคู่สมรส หมดจดการงาน
มงคลคาถาที่ ๕ ผูกใจด้วยการให้ ประพฤติในธรรมจริยา
อาสาสงเคราะห์ญาติ เลือกฉลาดทำกิจดี
อย่างไม่มีโทษติดตาม
มงคลคาถาที่ ๖ งดเว้นบาป สาบส่งน้ำเมา เข้าถึงธรรม

ต่อแต่นี้ไปจักพิจารณามงคลคาถาที่ ๗ สืบต่อไป ดังบาลีที่กล่าวไว้ว่า

คารโว จ นิวาโต จ สนฺตุฏฺฐี จ กตญฺญุตา
กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

ความเคารพ ความเจียมตัว ความสันโดษ ความกตัญญู การฟังธรรมตามกาล กิจ ๕ อย่างนี้ เป็นมงคลอันอุดม เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (โต) ได้ทรงร้อยกรองไว้ดังนี้

ความเคารพแลลด ต่ำต้อย เนื่องนิตย์
สันโดษกตัญญูกิจ กอบแล้ว
สดับธรรมวรภาษิต โดยชอบ กาลฤา
นั่นแหละมงคลแผ้ว ผ่องแท้อุดมดี

พุทธศาสนิกได้เรียนรู้กิจความเคารพ และหัดปฏิบัติทำความเคารพมาแต่เด็ก โดยเคารพพ่อแม่ และทำความเคารพโดยการพนมมือไหว้ การกราบธรรมเนียมประเพณีไทย แยกการกราบเป็นสองอย่างดังนี้ คือ การกราบพระและกราบผู้สมควร เคารพที่มีประเพณีแตกต่างกัน คือ ในการกราบพระ จะกราบโดยมือแบทั้งสองข้างลงกับพื้นและต้องกราบสามครั้ง แต่ถ้ากราบผู้อาวุโส หรือพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ไม่ต้องแบมือตัวก้มลงกับพื้น แล้วก้มศีรษะลงจรดมือ ส่วนกิริยาแสดงความเคารพเป็นประจำในวัยเรียน คือ การยืนตรงเคารพธงชาติ การยืนตรงต้อนรับครูเข้าห้องเรียน หรือกราบครูในโรงเรียน นักเรียนหญิงก็เช่นกันเป็นกิริยาแสดงความเคารพที่สมควรปฏิบัติ

ในวัยทำงานการกล่าวต้อนรับโดยคำสวัสดี และพนมมือไหว้เป็นการแสดงความเคารพ และให้เกียรติกับผู้มาเยือนหรือผู้ที่เราพบเห็น กิริยามารยาทนี้ได้ฝึกกันมาแต่เล็กแต่น้อย มีความสำคัญยิ่งและเป็นมงคลแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ

ประสบการณ์ที่เห็นได้ชัด คือ ด้วยการหัดทำความเคารพแต่เล็กแต่น้อยนี้ทำให้มีจิตใจเคารพไปด้วยและไม่ลำบากใจที่จะต้องเคารพรุ่นพี่เมื่อเข้ามหาวิทยาลัย และรุ่นพี่ที่ได้รับความเคารพก็จะยินดีช่วยเหลือแนะนำตามความสามารถของเขาเราก็จะรับมาไตร่ตรอง และปฏิบัติได้รวดเร็ว และดี

ความดี และมงคลที่ได้อาจดูไม่แตกต่างและเด่นชัดในสังคมไทยเพราะทุกคนทำเหมือน ๆ กัน แต่ถ้าในสังคมต่างชาติแล้ว จะมีความเจริญมาสู่ผู้กระทำอย่างเห็นได้ชัด ดังเช่นที่เคยได้เป็นแพทย์ประจำบ้านในต่างประเทศ ด้วยนิสัยคนไทยที่มีความเคารพนบนอบ ทำให้รุ่นพี่และแพทย์อาวุโสจะเอ็นดูเป็นพิเศษ และด้วยความขยันหมั่นเพียรก็จะได้มีโอกาสเรียนรู้และรับถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการรักษาได้อย่างดีทีเดียว

ความเคารพนี้ สมควรที่จะให้กับสิ่งของหรือสถานที่เราเคารพและสิ่งที่ผู้อื่นเคารพ เช่นโบสถ์วิหารของศาสนาอื่นที่ผู้อื่นถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เราก็ไม่สมควรที่จะไปแสดงกิริยาดูถูก หรือหมิ่นประมาท สมควรที่เราจะเคารพถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่เป็นที่พึ่งของเราก็ตาม เช่นเดียวกับพ่อแม่ของผู้อื่นเขาเคารพกันอยู่ พ่อแม่ของเพื่อนของเรา เราก็ต้องเคารพด้วย ดังนี้จะเป็นมงคลแก่เราเอง

มงคลข้อที่ ๒ ของคาถาที่ ๗ คือ นิวาโตจะ คือความเจียมตัวไม่เห่อเหิม ในทางการแพทย์ การเกิดโรคเห่อ คือ เป็นลมพิษแดงไปทั้งตัวและคัน คนที่เย่อหยิ่งและเห่อเหิม ก็เหมือนคนที่เป็นลมพิษจะดูไม่สวยและดูบุคคลิกไม่ดี และไม่เป็นสุข ถ้าเป็นสุขได้เป็นมงคลดี ต้องขจัดเสียซึ่งความเห่อเหิม การอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ใช่ของเสียหาย มีความรู้และความสามารถก็แสดงออกได้ในเวลาอันควร ไม่จำเป็นต้องโอ้อวด หยิ่งผยองพองขนเป็นแม่น เพราะจะไม่มีคนเข้าใกล้

คนญี่ปุ่นเป็นคนที่มีความอ่อนน้อม และไม่โอ้อวดเวลาเขาพับธนบัตร เขาจะเอารูปสวย ๆ ไว้ภายใน ด้วยการเก็บความรู้ความสามารถไม่อวดรู้อวดฉลาด ทำให้ได้เรียนรู้วิทยาการที่ก้าวหน้า ทำให้ประเทศญี่ปุ่นก้าวหน้าก้าวขึ้นมาเป็นประเทศแนวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันคนญี่ปุ่นยังมีประเพณีอ่อนน้อม และให้ความเคารพแก่ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ

มงคลข้อที่ ๓ ในคาถาที่ ๗ สันตุฏฐี คือ ความสันโดษ เป็นความพอใจ และอิ่มใจของของตนหรือของที่ตนสามารถจะหามาได้ ไม่พอใจในของของผู้อื่น และอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของเราโดยมิชอบธรรม เพราะทุกคนที่ได้เกิดมาเป็นคนแล้วก็ได้ชื่อว่าเกิดดี มีโอกาสสร้างบุญ สร้างกุศล มีโอกาสที่จะทำดี เพื่อตนเองได้อยู่แล้ว หาความสุข ละความทุกข์พอประมาณของตน และต้องหมั่นฝึกฝน ปฏิบัติธรรมเพื่อจะเก็บเป็นทุนไว้ในกาลในชาติต่อ ๆ ไป จนกว่าจะหลุดพ้น การพอใจในของที่มีอยู่หาใช่เป็นการเกียจคร้าน ไม่แต่เป็นเพียงละลดกิเลสความทะยานยาก และพัฒนาใฝ่หาข้อยุติของความโลภในสมบัติในโลก รู้จักพอในสมบัติในโลก และตั้งใจบำเพ็ญภาวนาศึกษาธรรมต่อไป เพราะถ้ามัวแต่บำเรอกายให้สุขโดยไม่รู้จักเพียงพอแล้ว โอกาสที่แสวงหาสัจธรรมและทำนิพพานให้แจ้งย่อมหมดไป เพราะกายเรา ใจเรานี้จะอุปาทาน และสมมติฐานโดยไม่รู้จบ

ซึ่งเป็นธรรมชาติของพลังในชีวิตถ้าจะมัวแต่เสพสุขอยู่ แสวงสุขในสมบัติของโลก อันได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ อยู่ก็จะหมดเวลาหมดชาติไปเสีย เอาแต่สุขพอประมาณ ตั้งสันโดษได้เป็นดี แล้วให้เวลากับการศึกษาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ไม่ว่าจะเริ่มอย่างไรก่อนอย่างไรหลัง เป็นสมาธิ, ศีล, ปัญญา, หรือ ปัญญา, ศีล, สมาธิ ขอให้ได้ผลจนถึงนิพพาน เป็นขั้นสุดกรรมเช่นกัน

อย่ามัวหลงพะวงอยู่ในโลกิยภพ เพราะนั่นเป็นอุบายของมารเขา ดังหลวงพ่อสดกล่าวว่า

สิ่งที่อยากก็หลอก สิ่งที่หยอกเขาก็ลวง ทำให้จิตเป็นห่วงใย

เลิกอยาก ลาหยอก รีบออกจากกาม เดินตามขันธ์สามเรื่อยไป

เสร็จกิจสิบหก ไม่ตกกันดาร เรียกว่านิพพานก็ได้

เอาสุขพอประมาณ แล้วก้าวให้พ้นทุกข์เลยทีเดียวอย่าติดสุข สุขและทุกข์นี้เพียงพลิกนิดก็พ้นได้ เพราะมันอยู่ที่ใจ ให้เป็นคนชนิดที่ว่า "พลิกนิดก็พ้นทุกข์ได้ละก็ดีทีเดียว อย่ายึดอย่าติดกับสมบัติกับอุปาทาน ตั้งใจทำอะไรแล้ว เมื่อคิดทบทวนดีแล้ว ก็มุ่งมั่น ตั้งใจใส่ใจทำให้สำเร็จโดยไม่เบียดเบียนตัวเองและเบียดเบียนผู้อื่น เมื่อสุดความสามารถแล้วได้เท่าไรก็พอแค่นั้น ประมาณกำลังตนให้ถูก

มงคลข้อที่ ๔ ของคาถาที่ ๗ คือ กตัญญุตา ความเป็นผู้มีความกตัญญู รู้คุณคน อันนี้ต่างจากความเคารพ เพราะให้ได้ความเคารพแก่บุคคลสถานที่และวัตถุนี้เป็นที่เคารพของส่วนรวมหรือของตน โดยมิต้องมีบุญคุณแก่เรา ไม่ต้องเป็นที่พึ่งของเรา แต่สำหรับผู้มีบุญคุณแก่เรา คือผู้ที่อยู่รอบข้างเราเราจะต้องรู้คุณเขา และยึดเหนี่ยวไว้ด้วย แสดงการให้การตอบแทนตามสมควร ผู้ที่ให้คุณเราโดยรอบก็คือ ทิศหก นั้นเอง อันได้แก่

ทิศเบื้องบน พระสงฆ์, สมณะ, นักบวช

ทิศเบื้องล่าง คือ คนรับใช้ และลูกน้อง

ทิศเบื้องหน้า ได้แก่บิดา มารดา

ทิศเบื้องหลัง บุตร ภรรยา สามี

ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย

ทิศเบื้องขวา ครูบาอาจารย์

เหล่านี้เป็นผู้มีบุญคุณแก่เราทั้งสิ้น สมควรจะตอบแทนคุณตามกำลังปัญญาและฐานะในกาลเวลาที่เหมาะสม

มงคลสุดท้ายของคาถาที่ ๗ คือ กาเลน ธัมมัสสะวะนัง การฟังธรรมตามกาล ชีวิตดำเนินไป เป็นวัน ๆ เป็นคืน ๆ อย่างรวดเร็ว บางครั้งในกิจวัตรประจำวัน แม้วันทำงาน วันหยุดงาน หลายคนได้หมุนออกไปจากวัดมาก โดยเฉพาะวัดทางศาสนาพุทธคนเข้าวัดเกือบจะกลายเป็นคนเชยไป เราก็มักจะได้ยินว่ายังไม่แก่ทำไมจะต้องไปวัด "อกหักหรือเปล่า" เช่นนี้ "วัดมีเยอะเกินไปก็เปลืองมากไป" ถ้าคนเราไปวัดส่วนใหญ่ วัดก็จะไม่พอเสียแล้ว แต่ปัจจุบันคนไกลวัดเห็นว่าวัดไม่มีประโยชน์ ในสมัยก่อนวัดกับโรงเรียนมักจะเกี่ยวพันกันอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งดีสำหรับวัฒนธรรมไทยที่ควรจะรักษาไว้ เพราะวัดไม่แบ่งชั้นวรรณะของคน แค่แบ่งด้วยบาปบุญคุณโทษ นับว่าโรงเรียนกับวัดเป็นระบบที่อาศัยซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต่อมาเมื่อได้รับวัฒนธรรมตะวันตกมาก็รับมาทั้งดุ้นและไม่ได้ดัดแปลงมาแยกวัดออกเสียจากโรงเรียนก็ทำถ้าว่าจะไปไม่รอด เห็นทีจะต้องเอาระบบเดิมที่ดีกลับมาจะดีกว่า จะได้วงจรหมุนเวียนให้ได้คนที่มีคุณภาพจากเด็กใกล้วัด คงจะดีสำหรับสังคมไทยแน่ทีเดียว

เมื่อครั้งไปเที่ยวเมืองจีนในเส้นทางสายไหม มีโอกาสไปนมัสการพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในวัด และดูรูปสลักอันวิจิตรพิสดาร ทั้งในถ้ำและในอาคาร วัดบ้าง น่าเสียดายที่ในถ้ำมีแต่ภาพปั้นภาพสลักและภาพเขียนสวยงาม แต่ไร้วิญญาณ ไม่มีพระสงฆ์สาวกพระพุทธเจ้าเลย มีแต่คนเฝ้าซึ่งต้องกั้นลูกกรงประตูเหล็ก และคนเก็บเงินนักท่องเที่ยวเพื่อมาบำรุงสถานหรือตนเองก็ไม่ทราบมี วัดหนึ่งที่เป็นอาคาร มีพระจีนชุดสีเทาก็กำลังทะเลาะกับชาวบ้าน ก็เพราะว่าชาวบ้านไม่ยอมเสียค่าผ่านประตูบำรุงวัด มันช่างเป็นปรากฏการณ์ของความเสื่อมศรัทธาของคนต่อศาสนาอย่างสิ้นเชิง และพระจะต้องทำมาหากินเพื่อดำรงชีพ ประเทศไทยเรายังดี เพราะทางการเรายังสนับสนุน และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นองค์อุปถัมภ์ของศาสนาพุทธอย่างดี สมกับเป็นปฏิรูประเทศ สมควรแก่การเพาะปลูกบุญในเนื้อนาบุญ อันได้แก่สงฆ์ ถ้าสงฆ์ได้มีโอกาสอบรม

เด็กด้วยจะช่วยชาติไทยได้อย่างอเนกอนันต์นั้นเพราะอะไร เพราะคนส่วนใหญ่ไกลจากวัดเสียแล้วค่านิยมของการไปวัดก็ลดถอยลงไป คำว่าวัดนั้นเป็นเครื่องวัดคุณงามความดีของคนว่าจะมีใจบุญสุนทานหรือไม่ มีความเสียสละหรือไม่ จะต้องวัดกันบ่อย ๆ จึงจะรู้ถึงใจกัน

ย้อนกลับมาถึงเรื่องฟังธรรมตามกาล ถ้าโรงเรียนกับวัดอยู่ด้วยกันก็ไม่ต้องลำบากในการฟังธรรม แต่เมื่อแยกกันอยู่แล้ว ก็ลำบากหน่อยจำเป็นต้องพยายามกำหนดในการฟังธรรมตามวันพระ วันนักขตฤกษ์ แทนการท่องเที่ยวพักผ่อนอารมณ์ หรือปัจจุบันระบบสื่อสารดีทุกคนมีเวลาน้อย รถติดในกรุงเทพก็หาเทปฟังธรรมเวลารถติดจะได้ความรู้มากมายทีเดียวที่กล่าวมาแล้วในมงคลคาถาที่ ๗ ประกอบด้วยมงคลทั้งประการสรุปได้ว่า

เคารพนบนอบ
อ่อนน้อมถ่อมตน
ฝึกฝนสันโดษ
โปรดกตัญญู
รู้เวลาหาธรรมฟัง

ที่ผ่านไปแล้ว ๗ มงคลคาถา รวม ๒๖ มงคล สรุปเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ดังนี้

มงคลคาถาที่ ๑ คบคนดีหนีคนชั่ว บูชาที่ คนควรบูชา (๓)

มงคลคาถาที่ ๒ เกิดดี บารมีเสริม เพิ่มบุญ (๓)

มงคลคาถาที่ ๓ ฟังให้มาก ฝากฝีมือ ถือวินัย เข้าใจพูด (๔)

มงคลคาถาที่ ๔ อุปถัมภ์แม่พ่อ ไม่ระย่อสงเคราะห์บุตร สุดดูดายคู่สมรส หมดจดการงาน (๔)

มงคลคาถาที่ ๕ ผูกใจด้วยการให้ประพฤติในธรรมจริยา อาสาสงเคราะห์ญาติ เลือกฉลาดทำสิ่งดีอย่างไม่มีโทษติดตาม (๔)

มงคลคาถาที่ ๖ งดเว้นบาปสาปส่งน้ำเมา เข้าถึงธรรม (๓)

มงคลคาถาที่ ๗ เคารพนบนอบ อ่อนน้อมถ่อมตน ฝึกฝนสันโดษ โปรดกตัญญู รู้เวลาหาฟังธรรม (๕)

บัดนี้จักพิจารณามงคลคาถาที่ ๘ สืบไป ดังคำบาลีที่กล่าวว่า

ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานญฺจ ตสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

ความอดทน ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย การเห็นสมณะ การซักถามธรรม เป็นมงคล ๔ ประการในคาถาที่ ๘ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณวรเถระ (โต) ได้พรรนาไว้ว่า

อดใจสอนง่ายทั้ง พบเห็น
สมณะมลายบาปเข็ญ ขาดแล้ว
พูดธรรมถูกสมัยเป็น จิตต์อื่น ตนเฮย
นั่นแหละมงคลแผ้ว ผ่องแท้อุดมดี

มงคลข้อที่ ๑ ของคาถาที่ ๘ คือ ขันติ อดทน การบำเพ็ญขันติเป็นหนึ่งในทศบารมีของพระพุทธเจ้า ดังนั้นการอดทนเป็นสิ่งที่ควรฝึกควรน้อมเข้ามาใส่ตน ผู้ที่มีความอดทนไม่มีเหตุที่ก่อกวนกิเลสอันได้แก่โมหะ และไม่ลุแก่โทสะก็ไม่เกิดวิบากกรรมตามมา ความอดทนนี้ถ้าใช้พิจารณาด้วยปัญญาจะทำให้ความสามารถที่จะบำเพ็ญบารมีได้ดีกว่าที่ไม่พิจารณาโดยปัญญาถ่องแท้ เพราะเมื่อได้พิจารณาเอาใจเขามาใส่ใจเราแล้ว เราก็จะเห็นว่าข้อมูลของเขาอาจขาดตอนใดตอนไหน เราก็ปะติดปะต่อให้ได้เห็นภาพชัดเจนไม่เป็นปริศนาก็คงไม่ต้องมาเถียงมาทะเลาะกันคอโก่ง แต่เมื่อได้ปะติดปะต่อแล้วยังไม่เข้าใจกัน เราก็จำต้องวางเสียเปล่าประโยชน์ที่จะชี้แจง เพราะมองกันคนละด้าน เมื่อพิจารณาได้ดังนี้แล้ว เราก็หมดความโกรธความหลง และอดทนต่อได้ ถ้าบำเพ็ญให้เก่งแล้ว เราจะต้องคอยดักจิตเราอย่าให้ความโกรธความหลงเกิดขึ้นเลย โดยการปฏิบัติธรรมให้รู้แจ้งเห็นจริง

ในการปฏิบัติธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย โดยเฉพาะผู้ที่ได้ดวงปฐมมรรคแล้ว จดใจให้ศูนย์กลางกายตลอดจะมีความสว่างดุจดวงประทีปอยู่ที่ธาตุรู้ของเรา ก็จะให้เกิดปัญญา รู้เห็นเหตุการณ์และทันต่ออุบัติการณ์ก็จะไม่ไปโกรธเคืองกับอะไรที่ตามมากระทบ ดูภายนอกเหมือนกับที่มีผู้ที่มีความอดทนที่ดี อดทนแบบนี้ได้บุญมาก เพราะจิตก็สงบด้วย บางครั้งต้องอดทนในการทำงาน เราก็จะต้องแบ่งเวลาให้ถูก เช่น ต้องอดนอนดูหนังสือสอบ และทำงานไปพร้อม ๆ กัน การฝึกแบบฝึกจิตโดยดำเนินตามแนวทางธรรมกายให้จิตตกศูนย์เข้าสิบ ก็ทำให้ได้การพักอย่างแท้จริง และใช้เวลาน้อยกว่าการหลับแบบธรรมดา หรือถ้าจิตกังวลจิตตกศูนย์พักเพียงชั่วครู่ ๕-๑๐ นาที ก็สดชื่นได้ ก็จะทำงานได้ ผิดจากคนธรรมดา ให้เป็นผู้ที่อดทนอย่างแท้จริง จงหัดอดทนด้วยการเจริญปัญญาจะเห็นว่าไม่

ยากเกินไปเลย ทนได้ทั้งวัน บางครั้งการอดทน จะมากเกินกำลังเรา ก็พยายามนึกถึงชาดกของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญ ในสิบชาติสุดท้ายของพระองค์ ทำให้ทุกข์ของเราก็ทุเลาไป การฝึกฝนนี้ ถ้าฝึกฝนไว้เสมอ ก็จะง่ายขึ้นทุกทีไป

มงคลข้อที่ ๒ ของคาถาที่ ๘ คือ โสวาสัสตา ความเป็นคนว่านอนสอนง่าย เป็นคุณสมบัติที่สำหรับนักศึกษา เพราะเมื่อเรายังเยาว์อยู่ ความรู้ยังน้อยต้องฟังให้มากตั้งใจฟัง และทดลองปฏิบัติเชื่อฟังผู้สอน ความรู้ก็จะไม่ไปไหน รับคำสอนมากรับมาปฏิบัติ ก็จะแตกฉานในวิชา อาจารย์ทุกคนจะรักศิษย์ที่ว่านอนสอนง่ายและจะถ่ายทอดวิชาให้อย่างเต็มใจและภูมิใจ เมื่อมีข้อใดสงสัยก็ไต่ถามให้กระจ่างแจ้งเข้ากับมงคลที่ ๔ คือ กาเลน ธัมมสากัจฉา นั่นเอง สำหรับพุทธศาสนิกชนแล้ว จะเห็นว่าเมื่อยังทำนิพพานไม่แจ้ง ก็ยังต้องศึกษาอยู่ต่อไป

มงคลข้อที่ ๓ ของคาถานี้ คือ พบเห็นสมณะ คือพระ ผู้สงบคือผู้ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หมายถึงพบปะสนทนาธรรมกับผู้สงบ ผู้ฝึกแล้ว ผู้เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อจะได้ดูเป็นตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติจนถึงนิพพาน ตั้งนิพพานมิใช่เป็นเหตุเหลือที่มนุษย์ จะทำได้พระสาวกผู้เป็นสมณะ นี่แหละเป็นผู้สืบทอดศาสนามา ๒๕๓๗ ปี เป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

ปัจจุบันการบันทึกประวัติการจดบันทึกเทป คำสั่งสอนของสาวกผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทำให้เรามีโอกาสได้รับเอาคำสั่งสอนเหล่านั้นกลับมาพิจารณาทบทวนให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น ขอให้ได้ทบทวนเถิดเท่ากับได้พบสมณะหลายครั้งทีเดียว

มงคลคาถาที่เหมาะสำหรับนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้มีโอกาสรับความรู้ได้มาก ไต่ถามให้เข้าใจ และประพฤติปฏิบัติตาม

อดทนทั้งใจกาย
ว่านอนสอนง่าย
พบเห็นสมณะ
ถามพระข้อสงสัย

ถ้าทำให้ได้เป็นมงคล ๔ ประการของคาถาที่ ๘ นั้นแล

หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะมีประโยชน์แก่ผู้อ่านพอสมควร

ด้วยความปรารถนาดี
พ.ญ.คุณสวรรยา เดชอุดม
ศูนย์แพทย์พัฒนา

■ ■ ■ ■

อวิหิงสา การไม่เบียดเบียนกัน

โดย
พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ. ๙

อวิหิงสา แปลว่าการไม่เบียดเบียนกันด้วยอำนาจแห่งความกรุณาสงสาร ไม่คิดทำความลำบากเดือดร้อนแก่ผู้อื่น คิดแต่จะช่วยเหลือเขาให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

อวิหิงสา มีโทสะคือความไม่คิดประทุษร้ายเป็นมูล เมื่อไม่มีความคิดประทุษร้ายต่อกัน ก็ย่อมไม่มีความเบียดเบียนกัน ไม่อาฆาตมาดร้ายต่อกัน เมื่อไม่มีความคิดปองร้ายใคร ๆ ก็ย่อมไม่มีศัตรูคู่อริมาทำลายล้างผลาญกันและกัน ผู้ไม่มีความคิดเบียดเบียนผู้อื่นแผดเผาอยู่ในใจ ย่อมดำรงชีวิตอยู่ได้โดยสันติสุขเพราะคนเรานั้นมีองค์ประกอบอยู่ ๒ ส่วน คือ กายกับจิต กายเปรียบเสมือนเรือ ส่วนจิตเปรียบได้กับเครื่องเรือ เมื่อเครื่องเรือไม่ติดขัด เรือก็สามารถแล่นไปได้โดยไม่สะดุด เช่นเดียวกันจิตที่ไม่ขุ่นข้องหมองใจ อันหมายถึงการตั้งจิตไว้โดยชอบธรรม กายก็ย่อมดำรงอัตภาพอยู่ได้โดยปราศจากความทุกข์ แม้ข้อนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสไว้ว่า

ตั้งจิตไว้ชอบธรรม
จะสร้างความประเสริฐสรรพ์
ที่พ่อแม่และเผ่าพันธุ์
มิอาจให้บุตรได้เลย[๑]

ผู้มีจิตใจไม่คิดเบียดเบียนกัน ก็ย่อมมีแต่ความกรุณาปรานีแผ่ไปในผู้อื่น "ใจเรารู้ใจเขา" เพราะเอาใจเราไปใส่ใจเขาและเอาใจเขามาใส่ใจเรา สมดังโคลงสุภาษิต "อกเราอกเขา" ที่ว่า

อก - ใครใครก็คล้ายคลึงกัน
เรา - รักสุขทุกวัน ไป่เว้น
อก - เขาดีเช่นกันอย่าก่อกรรมนา
เขา - และเราหลีกเร้น ทุกข์ ร้อนนิรันดร์[๒]

แต่ในทางตรงกันข้าม หากคนเรามีวิหิงสาคือความเบียดเบียนกัน อันมีโทสะคือความคิดประทุษร้ายเป็นมูล ก็ย่อมมีแต่ความพยาบาทอาฆาตต่อกัน เพราะมีจิตขุ่นมัว กล่าวคือการตั้งจิตไว้ไม่ชอบธรรมเปรียบเหมือนเครื่องเรือที่ติดๆ ขัดๆ เรือก็ไม่อาจแล่นไปถึงจุดหมายได้ใจเราก็เช่นเดียวกัน หากไม่ตั้งใจไว้โดยธรรม กายก็ไม่สามารถดำรงอัตภาพอยู่โดยปราศจากทุกข์ได้ แม้ข้อนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสไว้ว่า

ตั้งจิตไว้ผิดทาง ย่อมตามล้างทำลายตน ยิ่งกว่าโจรตามล่าโจร หรือไพรีพิฆาตกัน[๓]

ผู้มีจิตคิดเบียดเบียนกัน อาฆาตมาดร้ายต่อกัน ชื่อว่าเป็นผู้ก่อเวรภัยไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยสาเหตุเพียงต้องการการแก้แค้นเอาชนะผู้อื่นให้ได้ ดังมีเรื่องปรากฏอยู่ในอรรถกถาธรรมบท[๔] ความว่า

บุตรชายแห่งตระกูลหนึ่ง ภรรยาคนแรกของเขาเป็นหมันไม่สามารถที่จะตั้งครรภ์ได้ จึงมีภรรยาอีกคนหนึ่ง กาลต่อมาภรรยาคนที่สองตั้งครรภ์ หญิงหมันนั้น ด้วยความริษยา จึงจัดการทำลายลูกในครรภ์ให้แท้งไป ๒ ครั้ง พอครั้งที่ ๓ ก็จัดการฆ่าทั้งแม่และลูกในครรภ์ หญิงมีครรภ์นั้นด้วยความอาฆาตจึงไปบังเกิดเป็นนางแมวในเรือนนั้นภายหลังหญิงหมันสิ้นชีวิตแล้วไปบังเกิดเป็นแม่ไก่ในเรือนนั้น พอแม่ไก่ออกไข่ นางแมวก็จะมากินไข่และฆ่าแม่ไก่ตาย แม่ไก่นั้นด้วยความอาฆาตจึงไปบังเกิดเป็นแม่เสือเหลือง ส่วนนางแมวสิ้นชีวิตแล้วไปบังเกิดเป็นแม่เนื้อ แม่เสือเหลืองก็มากัดแม่เนื้อตาย แม่เนื้อนั้นด้วยความอาฆาต จึงไปบังเกิดเป็นนางยักษ์ ส่วนแม่เสือเหลืองสิ้นชีวิตแล้วไปบังเกิดเป็นธิดาแห่งสกุล นางยักษ์ทราบว่ากุลธิดากำลังคลอดลูกอยู่ในเรือนจึงหาอุบายที่จะมากินลูกน้อย แต่นางทราบเสียก่อน จึงอุ้มลูกน้อยไปมอบถวายพระศาสดานางยักษ์และกุลธิดาจึงได้เผชิญหน้ากันเฉพาะพระพักตร์พระพุทธองค์จึงทรงแสดงธรรมโปรดคู่เวรทั้งสองคนนั้นว่า

ไม่ว่ากาลไหนไหน เวรทั้งหลายในโลกนี้ ไม่ระงับโดยดี เพราะยังมีเวรต่อกัน แต่เวรย่อมระงับ ก็เพราะดับเวรโดยพลัน ข้อนี้เป็นหลักการแต่ปางบรรพ์นมนานมา[๔]

เมื่อจบเทศนาจบลง ทั้งสองฝ่ายละความปองร้าย ไม่จองเวรกันอีกต่อไป

อีกตัวอย่างหนึ่ง มีเรื่องราวปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก[๖] ความว่า

ทีฆาวุกุมาร โอรสของพระเจ้าทีฆีติโกศล เมื่อยังอยู่ในพระครรภ์พระชนกชนนีต่างหนีไปหลบซ่อนอยู่ในป่า เพราะพระเจ้าพรหมทัตหมายปองจะปลงพระชนม์ ต่อมาพระเทวีคลอดพระโอรส เลี้ยงดูจนเติบใหญ่ให้ศึกษาศิลปวิทยาจนเชี่ยวชาญ และพร่ำสอนโอรสเนือง ๆ ว่า

ระงับพยาบาท ด้วยอาฆาตหาได้ไม่ แต่เวรย่อมดับได้ ก็ด้วยไม่จองเวรกัน

ภายหลัง พระชนกชนนีถูกประหารชีวิตแล้ว ทีฆาวุกุมารปลอมพระองค์เข้าไปในเมือง ได้เป็นทหารคนสนิทของพระเจ้าพรหมทัต ทั้ง ๆ ที่มีโอกาสจะล้างแค้นแต่พระองค์ เมื่อหวนระลึกถึงโอวาทของพระชนกชนนี จึงมิได้คิดแก้แค้นภายหลังพระเจ้าพรหมทัตสำนึกถึงบาปแต่ปางหลัง จึงยกพระธิดาให้และสถาปนาทีฆาวุกุมารเป็นเจ้าผู้ครองแว่นแคว้นกาสีของพระองค์เองและครองเมืองโกศลของพระเจ้าทีฆีติโกศลสืบต่อไป

อวิหิงสา การไม่เบียดเบียนกัน ชื่อว่าเป็นธรรมมีคุณูปการมากถึงเพียงนี้กล่าวคือทำให้คนเรามีชีวิตอยู่อย่างสันติเป็นปริโยสาน ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้

■ ■ ■ ■

(๑) ขุ.ธ.๒๕/๑๓/๒๐.
(๒) บทประพันธ์ของเจ้าประคุณ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิท เขมจารี ป.ธ. ๙).
(๓) ขุ.ธ.๒๕/๑๓/๒๐.
(๔) ธ.อ. ๑/๔๒-๔๙.
(๕) ขุ.ธ. ๒๕/๑๑/๑๕.
(๖) วิมหา ๕/๒๙๓-๒๙๕/๓๒๒-๓๓๕.

แวดวงธรรมกาย

วิชชาธร

สามเณรทศพล พัฒนกิจสุนทร
อายุ ๑๔ ปี ชั้น ม.๓ กทม.

● ***ได้ทราบข่าวว่ามีการอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนได้อย่างไร ?***

▲ มีการประกาศที่โรงเรียนให้ทราบครับ คนที่สนใจก็ขอใบสมัครมากรอก

● ***เกิดสนใจเองหรือมีใครแนะนำ ?***

▲ ผมสนใจเองครับ เพราะมีความศรัทธาอยู่แล้วจึงได้บวชและเข้ามาอบรม

● ***ผู้ปกครองเมื่อทราบ ท่านให้การสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างไรบ้าง ?***

▲ พ่อแม่ผมท่านเต็มใจให้บวชครับ เพราะมีความเลื่อมใสในตัวหลวงป๋าอยู่

● ***สามเณรมีพี่น้องกี่คน***

▲ มีทั้งหมด ๔ คนครับ ผมเป็นคนสุดท้าย คือรวมมี หญิง ๒ ชาย ๒ ครับ

● ***เพื่อนที่โรงเรียนสนใจมาร่วมสมัครอบรมด้วยหรือไม่***

▲ สนใจกันเยอะครับ มีมากัน ๓๐ คน แต่ตอนนี้เหลือที่ยังบวชอยู่ ๒๘-๒๙ รูปครับ เพราะบางคนลาสึกไปบ้าง

● ***ในการอบรมที่นี่ ทางวัดได้สอนอะไรบ้าง***

▲ ท่านได้สอนเรื่องของการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เรื่องพระวินัย และมีการสอนให้รู้จักประเพณีไทยที่ดี ๆ เช่น การขอขมาผู้ใหญ่มีการรดน้ำเมื่อวันสงกรานต์ด้วย

● ***ขอทราบทัศนะในเรื่องอาหารการกินและการพักอาศัย***

▲ ก็ดีครับ เรื่องอาหารนี่ขบฉันได้สบาย ส่วนที่พักก็ได้อยู่กลด ผมชอบครับ

● ***อยากให้น้องเณรเล่าถึงประสบการณ์ขณะเริ่มฝึกเจริญภาวนา***

วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, รัชดาภิเษก ๔.

▲ คือเมื่อวันแรก ๆ ผมยังไม่ค่อยเข้าใจ ผมก็เลยปฏิบัติแบบพุทโธอย่างที่เคยรู้มา ต่อมาเมื่อได้รับการแนะนำให้ภาวนาแบบสัมมาอะระหัง เมื่อทำไปก็เริ่มเห็นดวง และวันนั้นหลวงป๋าได้บอกว่าให้พากันปฏิบัติกันเองก่อน ผมเลยไปนั่งที่กลดทำภาวนาไปเรื่อย ๆ และผมก็ได้เห็นองค์พระธรรมกาย ผมรู้สึกดีใจวันต่อมาก็เลยพยายามฝึกนั่งให้มากขึ้น เข้าศูนย์กลางขององค์พระธรรมกายและทำให้ใสมากยิ่งขึ้น พอมาวันที่สามหลวงป๋าให้มีการแยกกลุ่มทำภาวนากัน

● ***เวลาเข้าถึงองค์พระธรรมกายในตัวนั้นรู้สึกอย่างไรบ้าง***

▲ รู้สึกดีมากครับ มีจิตใจผ่องใสมากครับ

● ***นอกจากการเข้าถึงธรรมกายแล้ว ได้เรียนรู้อะไรอีกบ้าง***

▲ ผมได้ฝึกพิสดารกาย แล้วยังได้เรียนรู้การไปตรวจดูนรกสวรรค์ การรู้การเห็นนี้มีความชัดเจนมากครับ

● ***ที่เรียกว่านรกนั้น มีไว้เพื่ออะไร***

▲ เป็นสถานที่เก็บเอาพวกที่มีบาป ทำผิดศีลผิดธรรมไปดัดนิสัยด้วยการรับโทษต่าง ๆ นานา นอกจากที่แดนนรกแล้ว ยังมีที่ที่มีไว้สำหรับพวกที่มีบาปกรรมหนักมาก เช่นพวกที่ไม่มีศีลธรรมเลย ต้องไปอยู่ที่อเวจีที่ร้อนแรงมาก เช่นพระเทวทัตก็ไปอยู่ที่อเวจีมหานรก เพราะทำให้สงฆ์แตกแยก

● ***สวรรค์ละครับ***

▲ เป็นที่อยู่ของพวกที่มีศีลธรรมครับ หรือเป็นพวกที่ประพฤติปฏิบัติธรรม

● ***แสดงว่าเรื่องผลบุญผลบาปนั้นมีจริง***

▲ ครับมีจริง คิดว่าหากมีคนที่ได้มาเข้าใจได้เห็นเรื่องพวกนี้แล้วหากเคยทำเรื่องที่ไม่ดีก็คงต้องเปลี่ยนมาทำแต่ความดีแน่นอน

● ***ประสบการณ์อย่างอื่น ๆ ระหว่างปฏิบัติธรรมในวัดเล่าครับ***

▲ บางครั้งก็ได้เห็นพญานาคครับ ในระหว่างการทำสมาธิแล้วตรวจดูในบริเวณวัดครับ ท่านตัวใหญ่มากมีสีสรรสวยงามมากด้วย แต่ตัวที่เล็ก ๆ ก็มีเยอะครับ เฉพาะตัวใหญ่นั้นมีใหญ่สุดตัวเดียว

● ***พอสามเณรเข้าใจเรื่องบาปบุญแล้ว คิดจะทำอย่างไรกับตนเองบ้าง***

▲ ผมคิดว่าจะต้องมุ่งมั่นในการรักษาศีลครับ และพยายามประพฤติตนในส่วนที่ถูกที่ควรครับ

● ***อยากให้คนอื่น ๆ ในสังคมเป็นอย่างไร***

▲ อยากให้เขาเหล่านั้น ได้กลับตัวมาประพฤติดี ละความชั่ว มีสิ่งยึดมั่นเช่นพระรัตนตรัย แล้วพวกเขาก็จะได้ไปสู่สุคติ ไม่ไปทุคคติเมื่อตายไปจากโลกนี้แล้ว

● ***เมื่อลาสิกขาหลังจากการอบรมจบแล้ว จะนำธรรมข้อใดติดตัวไปบ้าน***

▲ ก็มีเรื่องราวการนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่จะต้องไปทำที่บ้านต่อไป มีเรื่องการสวดมนต์ และการประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรมครับ

■ ■ ■ ■

"อิทธิปาฏิหาริย์" มีจริงหรือ

โดย

ชยมงฺคโล ภิกขุ (ป.ธ.๖)

อิทธิปาฏิหาริย์ นั้นมีได้เป็นได้จริง ถ้าหากผู้กระทำสามารถประกอบเหตุปัจจัยให้เป็น **วิชชา** คือความรู้พิเศษหรือ **อภิญญา** คือความสามารถพิเศษ อันให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ นั้นได้สำเร็จ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยตรัสแก่เกวัฏฏคหบดีว่า "เกวัฏฏะ นี่ปาฏิหาริย์สามอย่างที่เราได้ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้สามอย่างอะไรเล่า ? สามอย่างคือ **อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์**...ฯลฯ"[๑]

และพระพุทธองค์ได้เคยตรัสแก่สังคารวพราหมณ์ ณ ที่แห่งหนึ่งอีกว่า

"พราหมณ์ ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างมีอยู่ ๓ อย่าง คืออะไรบ้าง ? คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทสนาปาฏิหาริย์ อนุสาสนีปาฏิหาริย์...ฯ"

พราหมณ์ทูลถามต่อไปว่า "ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ เว้นพระโคดมเสีย ภิกษุอื่นสักรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ประกอบด้วยปาฏิหาริย์ ๓ นี้ มีอยู่หรือ ?"

พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า "พราหมณ์ **มี** มิใช่ร้อยเดียว มิใช่สองร้อย มิใช่สามร้อย มิใช่สี่ร้อย มิใช่ห้าร้อย มีมากกว่านั้นอีกที่ประกอบด้วยปาฏิหาริย์สามอย่างนี้"

พราหมณ์ทูลถามต่อไปว่า "ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ก็เดี๋ยวนี้ภิกษุเหล่านี้อยู่ที่ไหนเล่า ?"

พระพุทธองค์ได้ทรงตอบว่า "พราหมณ์ ! อยู่ในหมู่ภิกษุสงฆ์นี้เอง"[๒]

"อิทธิปาฏิหาริย์" นี้เป็นพระพุทธภาษิตจากพระโอษฐ์ของ

---

๑. *บาลีพระพุทธภาษิต ในสีลขันธวรรค ทีฆนิกาย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๒๗๓ ข้อ ๓๓๙ ตรัสแก่เกวัฏฏคหบดี ที่ปาวาริกัมพวัน เมืองนาลันทา*

๒. *บาลี ติกนิบาต อังคุตตรนิกาย พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๒๐ หน้า ๑๗๑ ข้อ ๒๔๕*

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีได้ เป็นได้ แต่เพื่อความเข้าใจดี จึงใคร่ขอนำท่านผู้อ่านมาทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "อิทธิปาฏิหาริย์" และคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันหรือคล้ายคลึงกัน แล้วจึงมาทำความเข้าใจในเหตุให้เกิดปาฏิหาริย์ และผลของปาฏิหาริย์ทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ว่าปาฏิหาริย์นี้ทรงยกย่อง ปาฏิหาริย์นี้ไม่ทรงโปรด ต่อไป

๑. ความหมายของ "อิทธิปาฏิหาริย์" และคำอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและที่คล้ายกัน

๑.๑ **อิทธิปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์ คือ การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ

คำว่า **ปาฏิหาริย์** หมายถึงปรากฏการณ์ที่น่าอัศจรรย์ ส่วนคำว่า **อิทธิ** หรือ **ฤทธิ์** นั้นหมายความถึง ความสำเร็จ ความเจริญงอกงาม หรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์

อิทธิปาฏิหาริย์ จัดเป็น ๑ ใน **วิชชา** คือความรู้พิเศษ ๘ ประการ และ **อภิญญา** คือความสามารถพิเศษ ๖ ประการ **วิชชา ๘** ประการนั้นครอบคลุมถึง**อภิญญา ๖** ประการด้วย กล่าวคือ[๓]

(๑) **วิปัสสนาวิชชา** คือญาณอันนับเนื่องเข้าในวิปัสสนา กล่าวคือปัญญารู้แจ้งในสภาวะของธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง และ อนัตตาอย่างไร

(๒) **มโนมยิทธิ** ฤทธิ์ คือความสำเร็จทางใจ

(๓) **อิทธิวิธี** การแสดงฤทธิ์ได้ **อิทธิปาฏิหาริย์** สงเคราะห์เข้าอยู่ในวิชชานี้

(๔) **ทิพพโสต** หูทิพย์

(๕) **เจโตปริยญาณ** คือความหยั่งรู้กำหนดใจผู้อื่น กล่าวคือรู้ใจผู้อื่น **อาเทสนาปาฏิหาริย์** สงเคราะห์เข้าในวิชชานี้

(๖) **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** ระลึกชาติได้

(๗) **ทัพพจักขุ** ตาทิพย์

(๘) **อาสวักขยญาณ** คือปรีชาญาณหยั่งรู้การทำอาสวะกิเลสให้สิ้นไป

ในวิชชาทั้ง ๘ ประการนี้ ตั้งแต่ข้อ (๓) ถึง (๘) ชื่อว่า **อภิญญา ๖**

ตั้งแต่ข้อ (๑) ถึง (๗) จัดเป็น**โลกิยวิชชา** ซึ่งเป็นอุปการะต่อโลกุตตรวิชชา คือความรู้พิเศษให้พ้นโลกก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **"วิปัสสนาวิชชา"** คือญาณอันนับเนื่องในวิปัสสนานั้นเป็นโลกิยวิชชาขั้นพื้นฐาน อันช่วยให้ "โลกุตตรปัญญา" คือ ปัญญารู้แจ้งในพระอริยสัจจธรรม กล่าวคือ ทุกขสัจจ์ สมุทัยสัจจ์ นิโรธสัจจ์ และ

๓. พระไตรปิฎก เล่มที่ ๙ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ข้อ ๑๓๑-๑๓๘ หน้า ๑๐๑-๑๑๒ และพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ข้อที่ ๔๓๑ หน้า ๓๐๗

มรรคสัจจ์ เกิดและเจริญให้สามารถปหานสัญโญชน์ คือกิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลก สิ้นไปและได้บรรลุ มรรค ผล นิพพานตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

เฉพาะวิชชาที่ (๘) ปรีชาญาณหยั่งรู้ ในการทำอาสวะกิเลสให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันตขีณาสพต่อไป จัดเป็นโลกุตตรวิชชา หรือโลกุตตรอภิญญา คือเป็นความรู้ ความสามารถพิเศษช่วยให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน นั่นเอง

วิชชา ๘ หรือ **อภิญญา ๖** นี้ต่างเป็นเหตุปัจจัยและอุปการะเกื้อหนุนกันและกันอีกด้วย อย่างเช่น

พระมหาโพธิสัตว์เจ้าเมื่อก่อนแต่จะตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ในคืนวันที่จะตรัสรู้นั้น พระโพธิสัตว์เจ้าได้ทรงเจริญภาวนาสมาธิถึงจตุตถฌานจนพระทัยสงัดจากกิเลสนิวรณ์อ่อนโยนควรแก่งานแล้ว จึงน้อมไปเพื่อ **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** ระลึกชาติของพระองค์เอง และของผู้อื่นหรือสัตว์อื่นถอยหลังออกไป นับภพนับชาติไม่ถ้วน ก็ได้ทรงพบว่า พระองค์เองก็ดี สัตว์โลกอื่น ๆ ก็ดี ตราบใดที่ยังไม่บรรลุพระอรหัตผล ต่างก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ทั้งหลาย เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามเครื่องล่อเครื่องหลง ไม่มีที่สิ้นสุด นี้จัดเป็นการบรรลุ "วิชชาที่ ๑" ในยามต้นแห่งราตรี ครั้นถึงยามกลางแห่งราตรีพระโพธิสัตว์เจ้าก็บรรลุ "วิชชาที่ ๒" กล่าวคือเมื่อทรงเจริญภาวนาสมาธิถึงจตุตถฌานอันให้จิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์ เป็นจิตที่อ่อนโยนควรแก่งานแล้ว ก็น้อมไป เพื่อ **จุตูปปาตญาณ**ด้วยทิพโสตและทิพจักขุอภิญญา ตรวจดูบุพกรรมของสัตว์โลกทั้งหลายที่เป็นไปตามกรรม สุขบ้าง ทุกข์บ้าง และได้ทรงหยั่งรู้เห็นว่าสัตว์ทำกรรมดีบ้างชั่วบ้าง อย่างนั้น ๆ จะได้รับผลกรรมอย่างนั้น ๆ จึงได้ทรงเกิด

ธรรมสังเวช สลดจิตคิดเบื่อหน่าย ในการครองขันธ์ (ขันธ์ ๕) เพราะทรงเห็นโทษภัยของสังสารจักรอันไม่มีที่สิ้นสุดนี้ จึงได้ทรงพิจารณาสืบสาวหาเหตุปัจจัยแห่งความทุกข์และโทษภัยทั้งหลายเหล่านี้ ได้ไปเห็นเหตุในเหตุต่าง ๆ จนถึงต้น ๆ เหตุของความทุกข์ของสัตว์โลกทั้งหลายว่า มีความสัมพันธ์ต่อกันให้เกิดความทุกข์อย่างไร ชื่อว่าพิจารณา **ปฏิจจสมุปบาทธรรม** และเห็นแจ้งใน **อริยสัจจ์ ๔** แล้วทรงน้อมไปเพื่อ **อาสวักขยญาณ** คือปรีชาญาณหยั่งรู้วิธีทำอาสวะกิเลสให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ คือ ทั้งได้เห็นแจ้งและทั้งรู้แจ้งในพระอริยสัจจ์ ๔ และธรรมอย่างอื่นหมด (ทั้งสังขตธาตุ สังขตธรรม และอสังขตธาตุ อสังขตธรรม) อย่างทะลุปรุโปร่ง พร้อมด้วย**วิชชา อภิญญา** และ**ญาณ**อันเป็นธรรมเครื่องโปรดสัตว์อย่างบริสุทธิ์และสมบูรณ์ทุกอย่าง ชื่อว่าพระพุทธองค์ได้ทรงบรรลุ **พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** ในยามปลายแห่งราตรีนั้นเอง[๔]

อาสวักขยญาณ นั้นจึงเป็น "วิชชาที่ ๓" อันจัดเป็นโลกุตตรวิชชาอันเป็นธรรมเครื่องช่วยให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ด้วยประการฉะนี้

ปุพเพนิวาสานุสติญาณ จุตูปปาตญาณ และ**อาสวักขยญาณ** จึงชื่อว่า "วิชชาสาม"

๑.๒ **อาเทสนาปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์คือ การรู้วาระจิตของผู้อื่น หรือทายใจผู้อื่นได้

๑.๓ **อนุสาสนีปาฏิหาริย์** ปาฏิหาริย์คือ คำสอนที่เป็นสัจจธรรม อันให้ผู้อื่นรู้แจ้งเห็นจริงในพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ หรือให้นำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง ซึ่งจัดเป็น**อภิญญา** คือความสามารถพิเศษ หรือ**วิชชา** คือความหยั่งรู้พิเศษ ที่สำคัญอันช่วยในการชี้แนะสั่งสอนอบรมกล่อมเกลาจิตใจทั้งของตนเองและผู้อื่นให้เข้าถึงพระรัตนตรัย ให้รู้แจ้งในพระสัจจธรรม เพื่อกำจัดกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย และได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

อนุสาสนีปาฏิหาริย์ นี้เอง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงไว้ว่า

"บางท่านย่อมพร่ำสอนอย่างนี้ว่า จงตรึกอย่างนี้ อย่าตรึกอย่างนี้ จงมนสิการ (ทำไว้ในใจ) อย่างนี้ อย่ามนสิการอย่างนี้ จงละสิ่งนี้

๔. โปรดดูอาการตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในโพธิราชกุมารสูตร ราชวรรค พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๕๙ ข้อ ๕๐๕ และในสคารวสูตรพราหมณวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๓ หน้า ๖๘๖ ข้อ ๗๕๕

จงเข้าถึงสิ่งนี้อยู่เถิด[๕]

เฉพาะในเกวัฏฏสูตรในทีฆนิกาย อธิบายเพิ่มเติมโดยยกเอาการที่พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในโลกแล้วทรงสั่งสอนธรรมทำให้คนมีศรัทธาออกบวช บำเพ็ญศีล สำรวมอินทรีย์ มีสติสัมปชัญญะสันโดษ เจริญฌาน บรรลุอภิญญาทั้ง ๖ และจบลงด้วยอาสวักขยญาณ เป็นพระอรหันตขีณาสพ ว่าการสอนได้สำเร็จผลอย่างนั้น ๆ ล้วนแต่เป็น **อนุสาสนีปาฏิหาริย์**

อภิญญา หรือ **วิชชา** เช่นนี้ย่อมมีผู้สามารถทำได้ มีได้ เป็นได้หลายระดับคุณธรรม ผู้ที่ประกอบเหตุปัจจัยเป็นวิชชาหรืออภิญญาได้หลายอย่างและยิ่งบริสุทธิ์ก็ยิ่งช่วยส่งเสริม**อนุสาสนีปาฏิหาริย์**ให้สูงขึ้น แก่กล้าขึ้นได้มาก

ในระดับปุถุชนผู้ตั้งใจปฏิบัติธรรมด้วยอิทธิบาทธรรม ขึ้นไปถึงพระอริยบุคคลในชั้นต้น ๆ ก็อาจจะทรงอภิญญาหรือวิชชาได้หลายอย่างเช่น **ทิพพโสต ทิพพจักขุ มโนมยิทธิ อาเทสนาปาฏิหาริย์** หรือ **เจโตปริยญาณ** แต่มีมาก มีน้อย มีหยาบ มีละเอียด ยิ่งกว่ากันตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ **อนุสาสนีปาฏิหาริย์** ก็มีมากน้อยหยาบละเอียด ต่างกันตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้เช่นกัน

พระอริยเจ้าตั้งแต่ชั้นพระอนาคามีขึ้นไป (ยกเว้นพระอริยเจ้าที่ปฏิบัติธรรมเพื่อความบรรลุ พระปัจเจกพุทธเจ้า หรือ พระอรหันต์ประเภทสุกขวิปัสสก) ส่วนมากจะถึงพร้อมด้วยวิชชาและอภิญญาหลายอย่างประกอบกันยิ่งกว่า และบริสุทธิ์กว่าในระดับต้น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความบรรลุ **จตุปฏิสัมภิทาญาณ** อันได้แก่

(๑) **อัตถะปฏิสัมภิทาญาณ** คือปัญญาแตกฉานในผลอันเกิดแต่เหตุ

๕ โปรดดูในบาลี สีลักขันธวัคค์ ทีฆนิกาย พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๙ หน้า ๒๗๓ ข้อ ๓๓๙ ตรัสแก่เกวัฏฏคหบดี ที่ปาวาริกัมพวัน เมืองนาลันทา

(๒) **ธรรมปฏิสัมภิทาญาณ** คือ ปัญญาแตกฉานในเหตุที่ให้เกิดผล

(๓) **นิรุติปฏิสัมภิทาญาณ** คือ ปัญญาแตกฉานในภาษาอันเป็นบัญญัติแห่งปฏิสัมภิทาทั้งสอง และ

(๔) **ปฏิภาณปฏิสัมภิทาญาณ** คือปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ กล่าวคือ มีปัญญาว่องไว เฉียบแหลมคม ไหวพริบดีในการโต้ตอบปฏิสัมภิทาทั้งสามได้อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และชัดแจ้ง

อนุสาสนีปาฏิหาริย์ของท่านก็ยิ่งบริสุทธิ์และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงอภิญญาใหญ่ และ**วิชชาที่บริสุทธิ์ครบถ้วนทุกประการ พร้อมด้วยญาณอันเป็นธรรมเครื่องช่วยโปรดสัตว์** ได้แก่ **อาสยานุสยญาณ** คือปรีชาญาณหยั่งรู้อัธยาศัยของสัตว์ (ทั้งมนุษย์ และอมนุษย์) ทั้งหลายโดยตลอดว่ามีอัธยาศัยดี เลว ประณีต หยาบ ละเอียดต่างกันอย่างไรและ **"อินทรียปโรปริยัตติญาณ"** คือปรีชาญาณหยั่งรู้อินทรีย์ กล่าวคือ ความเป็นใหญ่ของสัตว์ทั้งหลายได้แก่ ศรัทธินทรีย์, วิริยินทรีย์, สตินทรีย์, สมาธินทรีย์และปัญญินทรีย์เป็นต้น ว่าแก่กล้าหรือยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงใด จึงยิ่ง**เป็นผู้ทรงอนุสาสนีปาฏิหาริย์อย่างบริสุทธิ์และสมบูรณ์ที่สุด เต็มฐานะบรมครูของเหล่ามนุษย์และเทวดา ฯลฯ ทั้งหลาย**

ส่วนพระโพธิสัตว์ผู้ปรารถนาพุทธภูมิ ซึ่งกำลังบำเพ็ญพุทธการกธรรม คือธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า หรือกำลังบำเพ็ญอธิการ คือการบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ย่อมเจริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ได้ตามระดับภูมิธรรมที่ท่านปฏิบัติได้ อันเทียบกับภูมิธรรมของพระอริยเจ้าในระดับต่าง ๆ นั้นเอง และบางท่านที่บำเพ็ญอธิการมาแก่กล้ามากแล้ว ก็ยิ่ง**ทรงอนุสาสนีปาฏิหาริย์มากสมควรแก่ภูมิธรรมและบารมีของท่านเหมือนกัน**

อนุสาสนีปาฏิหาริย์ นี้เองที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงยกย่องว่า ประเสริฐกว่า ประณีตกว่า ทรงคุณค่ากว่าปาฏิหาริย์อื่นทั้งสองที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะอนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นธรรมเครื่องช่วยทั้งตนเองและผู้อื่นให้รู้จักกระทำตนให้เป็นที่พึ่งแห่งตน เพื่อความเป็นอิสระคือหลุดพ้นจากสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลก และให้สามารถพ้นทุกข์ได้จริง

ยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายคล้ายหรือเกี่ยวเนื่องกันกับอิทธิปาฏิหาริย์อีกเช่น

๑.๔ **มโนมยิทธิ** ฤทธิ์ คืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ หรือความสำเร็จทางใจ

ข้อแตกต่างระหว่าง อิทธิปาฏิหาริย์ กับ **มโนมยิทธิ** ก็คือ

อิทธิปาฏิหาริย์นั้น เป็นปรากฏการณ์อันน่าอัศจรรย์ที่ปรากฏออกมา ณ ภายนอก ให้ผู้อื่นรู้เห็นได้ด้วย อย่างเช่น การเกณฑ์และการเก็บหรือละลายเมฆ หมอก ลม พายุ ฝน ลูกเห็บ และหิมะ การทำฟ้าคะนอง, การเหาะเหินเดินอากาศ หรือเดินบนผิวน้ำ (ถ้าให้ผู้อื่นเห็นด้วย) หรือการปาฏิหาริย์กายหลาย ๆ กายให้ผู้อื่นเห็นได้ ฯลฯ เป็นต้น

ส่วน **มโนมยิทธิ** เป็นปรากฏการณ์อันน่าอัศจรรย์ที่ปรากฏขึ้นเฉพาะ ณ ภายใน กล่าวคือผู้ทำเป็นผู้รู้เห็นเอง หรือมีแต่เฉพาะผู้ทรงคุณธรรมระดับเดียวกันหรือเหนือกว่าจึงจะรู้เห็นได้ ณ ภายในหรือด้วยใจ เช่น การใช้ทิพพจักขุตรวจดูวาระจิตของผู้อื่น, หรืออธิษฐานจิตไปดูนรกสวรรค์ ซึ่งเป็นการรู้เอง เห็นเอง เป็นต้น

ปรากฏการณ์บางอย่างก็เป็นทั้ง **อิทธิปาฏิหาริย์** และ **มโนมยิทธิ** เช่นการใช้วลาหกเทพหรือพิรุณเทพหรือนาคให้ช่วยเกณฑ์เมฆ หรือช่วยทำฟ้าคะนอง การไต่ถามข่าวทางไกลจากเทพยดา หรือการทำวิชชา "เก็บ" เหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยสงคราม ภัยธรรมชาติ หรือแก้โรคต่าง ๆ เป็นต้น

การใช้พุทธจักษุไปรู้เห็นสภาวะความเป็นไปในอายตนนิพพาน ไม่จัดเป็น "มโนมยิทธิ" โดยนัยนี้ เพราะพุทธจักษุเป็นคุณธรรมระดับโลกุตระ คือเหนือโลกหรือพ้นโลก (แม้เพียงชั่วคราว ด้วยสามารถแห่งวิกขัมภนวิมุตติ) อันเป็นผลญาณของผู้ปฏิบัติธรรม ที่ได้ถึงธรรมกายหรือได้โคตรภูญาณ มีนิพพานเป็นอารมณ์ หรือผ่านโคตรภูญาณแล้วก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชน ด้วยมรรคจิตและมรรคปัญญาปหานสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลก ได้บรรลุมรรค ผลนิพพานเป็นพระอริยบุคคลตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

ข้อที่คล้ายกันของ อิทธิปาฏิหาริย์ กับ **มโนมยิทธิ** ก็มีเช่น

(๑) ต่างก็เป็นวิชชาหรือ

อภิญญาในระดับ "โลกิยะ" ด้วยกัน ซึ่งอาจเกิดมีได้ ทำได้ เป็นได้ ถ้าผู้ประกอบเหตุปัจจัยเป็นวิชชานั้นประกอบเหตุปัจจัยได้ถูกส่วนเป็นวิชชาหรืออภิญญาที่จะให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ หรือ มโนมยิทธินั้นได้สำเร็จกล่าวคือ

ถ้าประกอบเหตุปัจจัยได้คุณภาพและมีกำลังพอให้เกิดได้ปาฏิหาริย์ก็เกิด ถ้าเหตุปัจจัยที่ประกอบขึ้นเป็นวิชชาหรืออภิญญานั้นผิดสูตร ไม่ถูกส่วน ไม่ได้คุณภาพหรือมีกำลังไม่พอที่จะเกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ปาฏิหาริย์นั้นก็ไม่เกิด

คุณธรรมในระดับโลกิยธรรมเช่นนี้ เกิดขึ้นไม่แน่นอน เป็นไปตามระดับภูมิธรรมและวิชชา หรืออภิญญาที่ปฏิบัติได้ คุณธรรมดังกล่าวนี้จึงมีได้ และก็เสื่อมได้ เช่นในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีธุรกิจการงานมากอันทำให้ระดับสมาธิเสื่อมลง หรือปล่อยให้กิเลสฟุ้งมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับปุถุชนผู้ยังขาดสติสัมปชัญญะด้วยปัญญาอันเห็นชอบ และขาดความสังวรระวังได้แก่อินทรีย์สังวร ศีลสังวร และญาณสังวรอันเป็นธรรมเป็นเครื่องรักษากาย วาจา และใจ

(๒) ทั้ง **อิทธิปาฏิหาริย์** และ **มโนมยิทธิ** ต่างก็ต้องกระทำที่ **"ใจ"** ที่เป็นสมาธิดีพอสมควรแล้วด้วยกันทั้งนั้น

(๓) ผู้ทำได้แสดงได้ มีตั้งแต่ระดับพระอริยเจ้าลงไปจนถึงปุถุชน และแม้คนนอกพระพุทธศาสนาอย่างเช่น โยคี ฤาษี ชีไพร ก็มีทำได้แสดงได้ และมีทำได้แสดงได้ตั้งแต่ก่อนพุทธกาลเสียด้วยซ้ำไป

(๔) ความจริงปาฏิหาริย์ทั้งสองอย่างนี้ ต่างก็เป็นธรรมเครื่องส่งเสริมคุณสมบัติของผู้ทรงคุณธรรมนี้ เช่นเดียวกันกับทรัพย์สินเงินทอง เข้าของเครื่องใช้สอย หรือเครื่องอำนวยความสะดวกทั้งหลายให้เป็นผู้มีคุณสมบัติดีเหนือผู้อื่น แต่ก็เป็นคุณสมบัติที่ประกอบด้วยเหตุปัจจัยปรุงแต่งได้แก่ศีลกุศล ทานกุศล เป็นต้น ซึ่งต้องตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ คือความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาเช่นเดียวกันกับโลกิยทรัพย์อื่นทั้งหลาย ผู้ใดหลงยึดมั่น ถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความเห็นผิด แล้วย่อมเกิดทุกข์ตามส่วน ปาฏิหาริย์ ๒ อย่างนี้ จึงจัดเป็นพวก**อภิสังขารมาร** ซึ่งมีคุณอนันต์ แต่ถ้าหากประมาทขาดสติปัญญาเครื่องรักษาตน ก็อาจจะเป็นโทษภัยแก่ผู้หลงผิดทั้งผู้ทำอิทธิปาฏิหาริย์นั้นและผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้เสมอ

พระอรหันตขีณาสพแม้ท่านจะทำได้ มีได้ และทรงคุณธรรมนั้นอย่างสูงอยู่ แต่ท่านได้วิมุตติหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิคือความหลงผิดเสียแล้ว ท่านจึงมีคุณธรรมนั้นอยู่โดยสักแต่ว่ามี ท่านแสดงออกก็สักแต่ว่าแสดงเมื่อเห็นจำเป็นเพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่น หรือเพื่อประกอบ **อนุสาสนี-ปาฏิหาริย์** มิใช่แสดงด้วยความปรารถนาลามก หรือเพื่อลาภสักการะ สรรเสริญสุขส่วนตัว หรือเพื่อสนองกิเลสตัณหาของผู้ใดทั้งสิ้น แม้สัตบุรุษในระดับรองลงมาจากพระอรหันต์ ผู้ทรงสติปัญญาเครื่องรักษาตน ก็ย่อมจะดำเนินรอยตามพระอรหันตขีณาสพหรือพระอริยเจ้าทั้งหลายโดยทางนั้นเหมือนกัน แม้จะไม่ได้คุณภาพที่สมบูรณ์นัก ก็ปฏิบัติส่งไปในแนวนั้นแหละได้

๑.๕ **บุญญฤทธิ์** หรือ **บุญญาภินิหาร**

คำว่า **บุญ** หมายถึง คุณความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมายถึงอาการของจิตใจที่ดีขึ้น เจริญขึ้น สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองยิ่งขึ้น ได้แก่ความดีจาก

(๑) **การเสียสละหรือการบริจาคทาน** นับตั้งแต่ **อามิสทาน** ทานคือการให้ด้วยวัตถุสิ่งของสูงขึ้นไปเป็น **ธรรมทาน** ได้แก่การปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทานเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลายเอง และการให้ธรรมเป็นทานด้วยการแสดงธรรมเป็นต้น และถึง **อภัยทาน** ทานคือการให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่ถือโทษโกรธพยาบาทซึ่งกันและกัน ด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

(๒) **การรักษาศีล** คือเจตนางดเว้นจากความประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นความประพฤติปฏิบัติที่เรียบร้อยดีไม่มีโทษ

(๓) **การออกบวช** หรือ**การประพฤติพรหมจรรย์** ซึ่งตามความหมายอย่างแคบได้แก่การงดเว้นจากการเสพเมถุน แต่ความหมายอย่างกว้าง ได้แก่การเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

(๔) **การเจริญปัญญารู้แจ้งในพระสัจจธรรม** นับตั้งแต่ระดับ

วิปัสสนาปัญญา คือปัญญารู้แจ้งในสภาวะของธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง คือ **สังขตธรรมทั้งหลายทั้งปวง** ว่ามีสามัญลักษณะคือมีลักษณะที่เป็นอย่างเดียวกันหมด กล่าวคือเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และปัญญาที่สูงขึ้นไปถึง **โลกุตตรปัญญา**คือปัญญารู้แจ้งในทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ในสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ตามที่เป็นจริง และเห็นแจ้งในสภาวะของธรรมชาติที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง คือ**วิสังขาร** ได้แก่ **พระนิพพาน** และ **อายตนนิพพาน** ว่ามีสภาวะอย่างไร และไม่ต้องตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์อย่างไร

(๕) **การประกอบความเพียรชอบในสี่สถาน** คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นในสันดาน เพียรระวังมิให้บาปอกุศลเกิดขึ้นในสันดานอีก, เพียรยังกุศลให้เกิดขึ้นในสันดาน และเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม

(๖) **ความอดทนต่อความยากลำบาก** ในการมุ่งมั่นประกอบกรรมดีโดยสัมมาทิฏฐิ อดทนต่อความทุกข์ยากลำบากกาย และอดกลั้นต่อการละความชั่ว อดกลั้นต่ออารมณ์ที่ไม่ดี ไม่งามที่ไม่ชอบใจซึ่งผ่านมากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นต้น

(๗) **ความมีสัจจะ** หรือ **ความตั้งใจจริงที่จะประกอบกรรมดี ละเว้นความชั่ว ชำระจิตใจให้ใสสะอาดบริสุทธิ์** เพื่อความบรรลุมรรค ผล นิพพาน ด้วยสัมมาทิฏฐิอย่างไร ก็มุ่งมั่นดำเนินต่อไป ไม่ย่อท้อ ถอยหลัง หรือไม่ทอดทิ้งวางธุระกลางคัน

(๘) **ความตั้งใจ มุ่งมั่นที่จะประกอบกรรมดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้ใสสะอาดบริสุทธิ์จากเครื่องเศร้าหมอง** และความมุ่งมั่นบำเพ็ญบารมี เพื่อความบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยสัมมาทิฏฐิอย่างไร ก็มุ่งมั่นดำเนินต่อไปให้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน ตามที่มุ่งหมายไว้นั้น

(๙) **ความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมโลกทั้งหลาย** ให้อยู่ดีมีสุขด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ดังเช่นที่เรามีหรือที่ยิ่ง ๆ กว่าเรา และความสงสารเพื่อนร่วมโลกอื่นทั้งหลายปรารถนาที่จะให้เขาพ้นทุกข์เหมือนเรา หรือยิ่งกว่าเรา

(๑๐) **ทำใจมัธยัสถ์เป็นกลางวางเฉยไม่ยินดียินร้ายได้** เมื่อเห็นเพื่อนร่วมโลกทั้งหลาย กำลังประสบความทุกข์เดือดร้อน อันเราเองช่วยเหลืออะไรอีกต่อไปไม่ได้แล้ว

รวมเป็นคุณความดี ๑๐ ประการใหญ่ ๆ ด้วยกัน **บุญ** หรือ **คุณความดี** นี้ปรากฏขึ้นที่ **ใจ** ณ ตรงศูนย์กลางกำเนิดธาตุธรรม

เดิมซึ่งตั้งอยู่ตรงศูนย์กลางกาย สามารถรู้เห็นได้ด้วย **ตา** คือ **ญาณพระธรรมกาย**

บุญแต่ละอย่างเหล่านี้มีอุปการะและสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเมื่อแก่กล้าหนักขึ้นก็จะปรากฏเห็นเป็นดวงกลมใสและขยายส่วนโตขึ้น ๆ เรื่อย ๆ จนเต็มส่วนขนาดมาตรฐานปานกลาง คือของผู้ที่อธิษฐานสร้างบารมีเพื่อความบรรลุมรรค ผล นิพพาน ในระดับปกติสาวก ประมาณเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ คืบของผู้เป็นเจ้าของ และจะโตยิ่งกว่านี้ สำหรับผู้ปรารถนาความบรรลุพระอรหัตผลในระดับที่สูงยิ่งไปกว่า เช่นในระดับอสีติมหาสาวก พุทธอุปัฏฐาก อัครสาวก หรือสูงขึ้นไปเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า และสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น

บุญแต่ละอย่างเหล่านี้เมื่อแก่กล้ายิ่งขึ้น จะขยายส่วนโตขึ้นได้ประมาณ ๑ คืบแล้วนั้นก็จะกลั่นตัวเองเป็น "บารมี" ที่ใสละเอียดยิ่งขึ้นไปกว่าดวงบุญอีก ได้ประมาณเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑ องคุลีมือ ซ้อนอยู่ที่ตรงกลางดวงบุญนั้นเอง ชื่อว่า**บารมี ๑๐ ทัศ** คือ **ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี** และ**อุเบกขาบารมี**

บารมีที่ยิ่งแก่กล้าหนักขึ้นและขยายโตได้ขนาดประมาณ ๑ คืบ ก็จะกลั่นตัวเองเป็น **"อุปบารมี"** ที่ใสละเอียดยิ่งกว่าดวงบารมี ได้ประมาณ ๑ องคุลีมือ ซ้อนอยู่ตรงกลางดวงบารมีนั้นเอง ชื่อว่า **ทานอุปบารมี ศีลอุปบารมี เนกขัมมอุปบารมี ปัญญาอุปบารมี วิริยอุปบารมี ขันติอุปบารมี สัจจอุปบารมี อธิษฐานอุปบารมี เมตตาอุปบารมี** และ**อุเบกขาอุปบารมี**

อุปบารมีเมื่อแก่กล้ายิ่งขึ้นไปและขยายโตขึ้นได้ประมาณ ๑ คืบ ก็จะกลั่นตัวเองเป็น **ปรมัตถบารมี** ที่ใสสะอาดขึ้นไปกว่าอุปบารมี ได้ขนาดประมาณ ๑ องคุลีมือ ซ้อน

อยู่ตรงกลางดวงอุปบารมีนั้นเอง ชื่อว่า **ทานปรมัตถบารมี ศีลปรมัตถบารมี เนกขัมมปรมัตถบารมี ปัญญาปรมัตถบารมี วิริยปรมัตถบารมี ขันติปรมัตถบารมี สัจจปรมัตถบารมี อธิษฐานปรมัตถบารมี เมตตาปรมัตถบารมี** และ**อุเบกขาปรมัตถบารมี**

เมื่อ**ปรมัตถบารมี**เต็มส่วนได้ขนาดประมาณ ๑ คืบ หมดทั้ง ๑๐ ประการนั้นแล้ว สำหรับผู้ปรารถนาความบรรลุมรรคผลในระดับปกติสาวก ก็จะสามารถบรรลุพระอรหัตผลได้ แต่ถ้าเป็นผู้บำเพ็ญอธิการ คือบำเพ็ญบารมีด้วยความปรารถนาที่สูงกว่านี้ ก็จะต้องสร้างบารมีที่มีขนาดโตใหญ่ยิ่งกว่านี้ไปอีกให้แก่กล้าและเต็มส่วน เมื่อปรมัตถบารมีแก่กล้าเต็มส่วนแล้วจึงจะบรรลุพระอรหัตผลในระดับที่ตั้งความปรารถนาไว้ได้

ปรมัตถบารมีที่แก่กล้า ประมาณ ๑ คืบนั้น ก็จะกลั่นตัวเองไปในลักษณะเดียวกันเป็น**รัศมี กำลังฤทธิ์ อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด** (คืออำนาจสิทธิเฉียบขาดในการปกครองธาตุธรรม สำหรับผู้ปรารถนาความบรรลุพระนิพพานเป็น **ด้วยพระนิพพานกายเนื้อ** ไปตามลำดับ[๖]

อนึ่ง เมื่อเจริญภาวนาวิชชาธรรมกาย ทำนิโรธดับสมุทัย ปหานอกุศลจิตของกายในภพสาม (ไม่ใช่ทำนิโรธสมาบัติ) ละเอียดเข้าไปจนสุดละเอียดนั้นก็จะรู้จะเห็นในกลางของกลางธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ของทุกกายสุดหยาบสุดละเอียดว่า ยังมี**จักรพรรดิ** คือ**พระภาคผู้เลี้ยง** ซึ่งเป็นประธานของรัตนเจ็ด และกายสิทธิ์ และกลางภาคผู้เลี้ยงเป็น**พระภาคผู้สอด** วิชชาเข้ามาในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์ทั้งหลาย กลางภาคผู้สอดก็จะเป็น **พระภาคผู้ส่ง** และ**พระภาคผู้สั่ง** วิชชาเข้ามาในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ของสัตว์ทั้งหลาย และกลางของกลางต่อไปก็จะมี**พระภาคผู้บังคับ** และ**พระภาคผู้ปกครอง** ธาตุธรรมของสัตว์ทั้งหลาย และกลางของกลางภาคผู้ปกครองต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ก็จะมี **พระพุทธเจ้าองค์ต้นธาตุต้นธรรม** ใน**อายตนนิพพานเป็น** และจะมีต้นในต้น ๆ ๆ ๆ ๆ ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด ฯลฯ[๗]

จิตของผู้ที่เข้าถึงและเป็นธาตุธรรมฝ่ายบุญกุศลเพียงนี้ ย่อมเกิดวิชชาและอภิญญาได้ดีโดยธรรมชาติ และเมื่อกระดิกจิตหรืออธิษฐานเพื่อสิ่งใดๆ ในทางที่ชอบย่อมเกิดขึ้นได้อย่างน่าอัศจรรย์ด้วยบุญนั้น จึงชื่อว่า **บุญฤทธิ์**

ผู้ที่ตั้งใจประกอบแต่ความดีด้วยสัมมาทิฏฐิและแก่กล้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปเป็น **บารมี อุปบารมี** และ**ปรมัตถบารมี** จนเต็มส่วนที่ตั้งความปรารถนาบรรลุมรรค ผล นิพพานไว้ในระดับใดก็ยิ่งสามารถประกอบเหตุปัจจัยเป็น **วิชชา** เป็น**บุญฤทธิ์** คือ**ความสำเร็จด้วยอำนาจของบุญให้ปรากฏผลสำเร็จเป็นที่น่าอัศจรรย์ อันปราศจากโทษ** ได้มากเพียงนั้น

และยิ่ง**บำเพ็ญอธิการ** คือ**บารมีแก่กล้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปเป็นรัศมี กำลังฤทธิ์ อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด ซึ่งเป็นวิราคธาตุวิราคธรรม** ธาตุล้วนธรรมล้วนที่ปราศจากตัณหาราคะใด ๆ อันมีผลถึง**จักรพรรดิ รัตนเจ็ด** และ**กายสิทธิ์** ซึ่งเป็นภาคผู้เลี้ยงและต่อ ๆ ไป ถึง**พระภาคผู้สอด ภาคผู้ส่ง ภาคผู้สั่ง ภาคผู้บังคับ ภาคผู้ปกครอง** และถึงพระพุทธเจ้า**องค์ต้นธาตุต้นธรรม**ให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นธาตุล้วนธรรมล้วน และวิราคธาตุวิราคธรรมไปเพียงใด ก็ยิ่งสามารถประกอบเหตุปัจจัยเป็นวิชชา และอภิญญาที่มีอานุภาพด้วย **"บุญฤทธิ์"** และให้ผลที่เป็น**อามิสฤทธิ์** คือความสำเร็จ หรือความเจริญรุ่งเรืองด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ และเป็น**ธรรมฤทธิ์** ถึง

---

๖ *ตั้งแต่เรื่องการกลั่นตัวเองของบุญ เป็นบารมี ฯลฯ...เป็นต้นไป* ***ไม่มีในคัมภีร์แต่มีในหนังสือมรรคผลพิสดารและหนังสืออาสวักขยญาณชั้นสูง ของหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)*** *จะรู้เห็นได้ด้วยญาณธรรมกาย เมื่อเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูง (วิชชาการสะสางธาตุธรรม หรืออาสวักขยญาณชั้นสูง) ละเอียดเข้าไปในอายตนนิพพาน ผ่านศูนย์กลางพระพุทธเจ้าในอายตนนิพพานถอดกาย สุดละเอียดเข้าไปในองค์ต้นธาตุต้นธรรมในอายตนนิพพานเป็นเข้าไปจนสุดละเอียด จึงจะสามารถรู้เห็นและเข้าใจวิชชาดังกล่าวนี้ได้ชัดแจ้ง*

๗ **ภาคผู้เลี้ยง ภาคผู้สอด ภาคผู้ส่ง ภาคผู้สั่ง ภาคผู้บังคับ ภาคผู้ปกครอง** และ **องค์ต้นธาตุต้นธรรม** นี้มีอยู่ทั้ง ๓ ฝ่าย ที่คอยประมูลฤทธิ์กันในที่สุดละเอียด เพื่อแย่งกัน ปกครองธาตุธรรมเห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์โลกทั้งหลาย เหมือนคนสามคนแย่งกันนั่งบนเก้าอี้ตัวเดียว กล่าวคือ

ฝ่ายที่เป็น **"บุญกุศล** (กุสลาธัมมา) **ธรรมขาว** หรือ **ภาคพระ"** ซึ่งมีวรรณะขาวใสบริสุทธิ์จริง ๆ คอยสอดละเอียด **"วิชชา"** ที่เป็นบุญกุศล ได้แก่ทาน ศีล ภาวนา, ศีล สมาธิ ปัญญา, อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา, ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา, ธรรมโคตรภู, โสดา สกิทาคา อนาคา และอรหัต ถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเข้ามาในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์ทั้งหลาย ให้รู้ถูก เห็นถูก คิดถูก พูดถูก ประพฤติปฏิบัติถูก อันให้ผลเป็นความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปถึงมรรค ผล นิพพาน นี้ภาคหนึ่ง

ฝ่ายที่เป็น **"บาปอกุศล** (อกุสลาธัมมา) **ธรรมดำ** หรือ **ฝ่ายมาร"** ซึ่งมีวรรณะดำจริง ๆ หรือสีขุ่นมัว ก็คอยสอดละเอียด "อวิชชา" ที่เป็นบาปอกุศล ได้แก่ อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ, โลภะ โทสะ โมหะ, ราคะ โทสะ โมหะ, ปฏิฆะ กามราคะ อวิชชา เข้ามาในธาตุธรรมเห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์โลกทั้งหลาย ให้รู้ผิด เห็นผิด คิดผิด ๆ พูดผิด ๆ ทำผิด ๆ อันเป็นผลให้โทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน ถึงไปสู่อบายภูมิและสุดชั่ว สุดทุกข์ถึงอายตนโลกันตร์ ซึ่งอยู่นอกภพสามออกไป (อยู่ตรงกันข้ามกับอายตนนิพพาน) นี้ภาคหนึ่ง

กับอีกภาคหนึ่ง คือ **"ธรรมกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว** (อัพยากตธัมมา)" วรรณะสีขาวเหมือน สีตะกั่วตัด ไม่ใส ก็คอยสอดละเอียด "อวิชชา" ประเภทไม่ดีไม่ชั่ว เข้ามาในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์ แต่ธรรมภาคกลางนี้มักจะถูกภาคพระหรือภาคมารครอบครองปนเป็นอยู่ในธาตุธรรมเห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์นั้น แล้วแต่ว่าภาคไหนจะมีอำนาจปกครองธาตุธรรมมากกว่ากัน

นิพพานสมบัติ อันมีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ โดยสัมมาทิฏฐิแต่ส่วนเดียวได้เพียงนั้น

และเมื่อประกอบแต่กรรมที่เป็นคุณความดีที่เป็นมหากุศลยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนถึงระดับโลกุตตรที่แก่กล้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปมากเข้า ๆ แม้ไม่ต้องประกอบเหตุปัจจัยอย่างผู้กระทำอิทธิปาฏิหาริย์ในระดับโลกิยวิชชาหรืออภิญญา แต่ด้วย **บุญฤทธิ์** และ **ธรรมฤทธิ์** ที่แก่กล้านั้น ก็จะปรากฏเป็น **อภินิหาร** ขึ้นมาได้เอง ชื่อว่า **บุญญาภินิหาร**

๒. การเกิดอิทธิปาฏิหาริย์

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว **อิทธิปาฏิหาริย์** ก็จัดเป็นวิชชา หรืออภิญญาหนึ่งในวิชชา ๘ หรืออภิญญา ๖ ซึ่งย่อมทำได้ มีได้ หรือพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ด้วยตนเอง ถ้าผู้นั้นสามารถประกอบเหตุปัจจัยให้เกิดวิชชาหรืออภิญญาให้เกิดเป็น "อิทธิปาฏิหาริย์" ขึ้นได้สำเร็จ การประกอบเหตุปัจจัยเป็นวิชชาหรืออภิญญาให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้นั้น มีรายละเอียดมากในทางปฏิบัติ และมีหลายระดับคุณธรรม แต่ ณ ที่นี้จะกล่าวแต่พอเข้าใจว่ามีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด "อิทธิปาฏิหาริย์" และให้คุณให้โทษอย่างไรเท่านั้น ดังต่อไปนี้

๒.๑ เหตุปัจจัยภายในให้เกิดวิชชาและอภิญญาอันปรากฏเป็นอิทธิปาฏิหาริย์

กล่าวโดยทั่วไปแล้วได้แก่**ศีล**และ**สมาธิ** หรือ**การเจริญสมถภาวนาเป็นเหตุปัจจัยสำคัญให้เกิดวิชชาและอภิญญาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิปาฏิหาริย์ได้** ส่วน**ปัญญานั้นช่วยชำระจิตใจผู้ทำอิทธิปาฏิหาริย์นั้นเองให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นตามระดับภูมิธรรมและภูมิปัญญาที่ปฏิบัติได้** กล่าวคือ

(๑) **ผู้ทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้ต้องเป็นผู้มีศีลมีสัจจ์** อย่างน้อยศีล ๕ ขึ้นไป ยิ่งรักษาศีลมากข้อขึ้นไป กล่าวคือเป็นศีล ๘ สำหรับอุบาสกอุบาสิกา ศีล ๑๐ สำหรับสามเณรหรือสูงขึ้นไปถึงศีล ๒๒๗ สำหรับพระสงฆ์ ได้เป็นปกติก็ยิ่งดี ผู้มีศีล บริสุทธิ์ สมบูรณ์ ละเอียดประณีตขึ้นไปเป็น **อธิศีล** คือมีปาฏิโมกข์สังวรเป็นปกติ เป็น**อริยกันตศีล** คือศีลของพระอริยเจ้า ซึ่งมีความบริสุทธิ์และสมบูรณ์อยู่เสมอเป็น**สีลานุสติ** คือ เป็นไปเพื่อสมาธิยิ่งหรือจิตยิ่ง และสูงสุดเป็น**วิมุตติศีล** ของพระอรหันตขีณาสพ ก็ยิ่งเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สามารถเจริญสมถภาวนาเข้าถึงสมาธิยิ่ง หรือ**อธิจิต** คือจิตอันยิ่ง อันมีผลให้เกิดเป็นวิชชาและอภิญญาที่แก่กล้าให้สามารถทำอิทธิปาฏิหาริย์ ได้สำเร็จแน่นอนยิ่งขึ้นเพียงนั้น

(๒) **การเจริญสมาธิหรือสมถภาวนา** โดยฝึกฝนอบรมจิตใจให้หยุดให้นิ่งอยู่ในอารมณ์เดียวได้แนบสนิท อย่างน้อยให้ได้ถึงระดับ **ปฐมฌาน** อันประกอบด้วยองค์ ๕ คือ**วิตก ๑ วิจาร ๑** คือความตรึกตรองประคองนิมิตอยู่ได้ในระดับปฏิภาคนิมิต กล่าวคือให้เกิดนิมิตติดตา เห็นอยู่ได้นานตามต้องการ และสามารถนึกย่อหรือขยายได้ตามปรารถนา**ปีติ ๑ สุข ๑ เอกัคคตา ๑** คือมีอารมณ์เป็นหนึ่ง ซึ่งจะ**มีผลให้จิตใจใสสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์** ได้แก่ **กามฉันทะ พยาบาท วิจิกิจฉา** คือความลังเลสงสัยในการปฏิบัติธรรม **ถีนมิทธะ** ได้แก่ ความง่วงเหงา ซึมเซา ไม่กระปรี้กระเปร่าแห่งจิต และ**อุทธัจจะ กุกุจจะ** คือความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจ

ถ้าสามารถเจริญสมถภาวนาหรือสมาธิให้สูงยิ่งขึ้นไปอีกถึงทุติยฌาน ตติยฌาน และ**สูงขึ้นไปถึงจตุตถฌาน อันเป็นระดับสมาธิที่จิตใจใสสะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสนิวรณ์ที่สุด เป็นจิตใจที่อ่อนโยนควรแก่งานมากที่สุดเพียงไร ก็ยิ่งให้สามารถเจริญ "วิชชา" และ "อภิญญา" ได้แก่กล้า** และ**ให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ผลแน่นอนและชัดแจ้งมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น จิตใจในระดับนี้นี่เองที่เมื่อน้อมไปเพื่อวิชชาใด หรือที่จะให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ใด ก็จะเกิดขึ้นได้ โดยเพียงแต่อธิษฐานจิตให้เกิด ก็เกิด** แต่ทั้งนี้ยังมีรายละเอียดทางเทคนิคในทางปฏิบัติจากประสบการณ์ของผู้ที่ได้ฝึกฝนอบรมวิธีแสดงอิทธิปาฏิหาริย์มาหลายอย่างต่าง ๆ กันอีกมาก

ความแน่นอนที่อิทธิปาฏิหาริย์จะเกิดขึ้นได้ดีเพียงใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายประการ ตัวอย่างเช่น

(๓) **คุณธรรมและบุญบารมีที่ได้เคยสร้างสมอบรมมา (ปุพฺเพกตปุญฺญตา)** ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่สำคัญที่บุคคลแต่ละคน (แม้จะได้รับคำแนะนำสั่งสอนวิธีทำวิชชาให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์มาเท่าเทียมกัน

ในปัจจุบัน)ทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ดีไม่เท่ากัน บางท่านมีความชำนาญในการทำวิชชาแก้โรคได้ดีกว่าผู้อื่น ที่ต่างก็ได้เรียนรู้วิธีทำวิชชาแก้โรคมาจากสำนักเดียวกัน บางท่านชำนาญในการทำวิชชาเกณฑ์หรือเก็บ ละลายหรือสลายเมฆหมอก ลม ฝน เหล่านี้เป็นต้น

และบางท่านกลับมีความชำนาญในการทำปาฏิหาริย์อื่นเช่น **อาเทสนาปาฏิหาริย์** คือรู้วิธีกำหนดวาระจิตผู้อื่นได้ดี

บางท่านมีความชำนาญในการสั่งสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งเห็นจริงในพระสัทธรรมได้ดี สามารถชี้แนะให้ผู้อื่นปฏิบัติภาวนาเข้าถึงธรรมกาย คือพระพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ และชี้ทางปฏิบัติให้เข้ามรรค ผล นิพพานได้ดี ชื่อว่า **อนุสาสนีปาฏิหาริย์**

และบางท่านก็ทำได้ดีทั้งอิทธิปาฏิหาริย์ อาเทสนาปาฏิหาริย์ และทั้งอนุสาสนีปาฏิหาริย์ก็มี แต่ถ้าจะกล่าวโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ**พระอรหันต์บุคคล ย่อมทรงวิชชาและอภิญญาที่บริสุทธิ์** และ**แก่กล้าอันสามารถทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ผลดีที่สุด** รองลงไปก็ได้แก่ พระอริยเจ้าผู้เสขะบุคคลซึ่งย่อมสามารถทำวิชชาหรือมีอภิญญาทำและแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ดีกว่าปุถุชน**แต่พึงสังเกตว่าพระอริยเจ้าขึ้นไปย่อมไม่โอ้อวดในคุณธรรมของตนอย่างปุถุชน ทั้ง ๆ ที่ท่านทำปาฏิหาริย์ได้หลายอย่างและทำได้ดีกว่าปุถุชน เว้นแต่จะกล่าวแสดงออกมาเพื่อเป็นธรรมทานหรือเพื่อความรู้แจ้งเห็นแจ้งในสภาวะของธรรมชาติให้ผู้อื่นได้เข้าใจตามที่เป็นจริง จะได้ไม่หลงผิดเท่านั้นเอง**

ผู้บำเพ็ญอธิการ คือบารมีในระดับสูงเช่น พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญพุทธการกธรรม คือคุณธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งได้สร้างสมอบรมบารมีนั้นมาแก่กล้าแล้ว ย่อมสามารถทำวิชชาและมีอภิญญาที่บริสุทธิ์ ทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ผลดีกว่าผู้ที่กำลังบำเพ็ญบารมีในระดับที่รอง ๆ ลงมา เช่น ในระดับอัครสาวก อสิติมหาสาวก พุทธ-อุปัฏฐาก และปกติสาวก ฯลฯ และที่บำเพ็ญบารมีมาอ่อนกว่า หมายความว่า แม้ผู้ปรารถนาพุทธภูมิด้วยกัน หรือผู้ปรารถนาความบรรลุอรหัตผลในระดับเดียวกัน แต่ได้บำเพ็ญบารมีมาแก่กล้าไม่เท่ากัน วิชชาและอภิญญาที่จะทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ก็ได้ผลดี ไม่เท่ากันเป็นธรรมดา

ผู้ปฏิบัติในศีลอันยิ่ง ในจิต (สมาธิ) อันยิ่ง ในปัญญาอันยิ่ง และถึงวิมุติ วิมุตติญาณทัสสนะ ย่อมทำวิชชาหรือมีอภิญญาที่บริสุทธิ์กว่าและสามารถทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้ผลดีกว่าผู้ปฏิบัติธรรมในระดับที่รองลงมา คือผู้ที่ยังมีกิเลสอวิชชาห่อหุ้มจิตใจอยู่หนาแน่นกว่าเป็นต้นว่า

ผู้ที่ทำวิชชาให้เป็น อิทธิปาฏิหาริย์ เพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่นในลักษณะ "ปิดทองฐานพระ" ย่อมทำได้ผลดีกว่าผู้ที่ทำอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อความโอ้อวดในคุณธรรมของตน หรือด้วยการท้าทายด้วยทิฏฐิมานะ หรือเพื่อลาภ ยศ สักการะสรรเสริญสุขส่วนตนอย่างชาวโลก

๒.๒ **เหตุปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวแปรสำคัญให้อิทธิปาฏิหาริย์เกิดขึ้นได้ดีหรือไม่นั้นเพียงใดอีกด้วย** กล่าวคือ**ถ้าวิชชาหรืออภิญญามีความแก่กล้ามาก ให้กำลังฤทธิ์สูงกว่าเหตุปัจจัยภายนอกมากๆ อิทธิปาฏิหาริย์ก็เกิดขึ้นได้โดยง่ายและสมบูรณ์ และเห็นผลปรากฏอย่างชัดแจ้งเด็ดขาด**

ถ้าวิชชาหรืออภิญญามีความแก่กล้าอันให้กำลังฤทธิ์พอประมาณเมื่อเทียบกับเหตุปัจจัยภายนอก อิทธิปาฏิหาริย์ก็เกิดขึ้นได้ แต่อาจไม่สมบูรณ์ หรืออาจไม่เห็นผลปรากฏโดยชัดแจ้ง

ถ้าวิชชาหรืออภิญญาไม่แก่กล้าพอ ให้กำลังฤทธิ์ไม่พอกับเหตุปัจจัยภายนอก ที่เป็นตัวแปรสำคัญให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ อิทธิปาฏิหาริย์ที่ทำนั้นก็ไม่ปรากฏ อุปมาดั่ง "น้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ" หรือดั่งนายแพทย์บำบัด (รักษา) โรค ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของยาและวิธีรักษา (บำบัดโรค) นั้นกับอาการและสมุฏฐานของโรคว่าโรคบางอย่างรักษาจึงหาย ถ้าไม่รักษาก็ไม่หาย โรคบางอย่างไม่ต้องรักษาก็หายได้เอง แต่อาจจะช้าหน่อย ถ้ารักษาก็จะหายเร็วขึ้น โรคบางอย่างถึงจะรักษาก็ตายไม่รักษาก็ตาย โรคบางอย่างรักษาก็เพียงบรรเทา แต่ไม่หายขาด เหล่านี้เป็นต้น

ตัวอย่างกำลังฤทธิ์ของความแก่กล้าของวิชชาหรืออภิญญาที่จะทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ เมื่อเทียบกับเหตุปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวแปร

สำคัญที่ทำให้อิทธิปาฏิหาริย์เกิดขึ้นได้ หรือไม่เพียงใด เช่น

การทำวิชชาไปในแนวเดียวกันและในขณะเดียวกันของผู้ทรงวิชชาและอภิญญาที่แก่กล้าร่วมกันหลายคนเป็นทีม ให้กำลังฤทธิ์สูงกว่าการทำวิชชาโดยบุคคลคนเดียวหรือจำนวนน้อยคนหรือที่ต่างคนต่างทำ ต่างวิธี และต่างเวลากัน (ทั้งนี้อยู่ภายใต้ข้อสมมุติฐานว่า ผู้ทำวิชชามีระดับภูมิธรรมเสมอกันหรือพอ ๆ กัน) แต่โดยความเป็นจริงนั้น ผู้ทำวิชชามักมีกำลังฤทธิ์จากวิชชาที่แก่กล้าไม่เสมอกัน และอาจแตกต่างกันมาก ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างครูกับศิษย์ หรือระหว่างพระสงฆ์ กับฆราวาส แต่ก็ไม่เสมอไปทีเดียวบางท่านมีวิชชาและอภิญญาแก่กล้ามากเพียงคนเดียวอาจมีกำลังฤทธิ์สูงกว่าผู้อื่นตั้ง ๑๐ หรือ ๑๐๐ คนก็ได้

มีข้อสังเกตอีกด้วยว่าผู้มีภูมิธรรมและความแก่กล้าของวิชชาและอภิญญาในระดับสูง ๆ เมื่อเวลาร่วมทำวิชชากับผู้ที่ทำวิชชาในระดับที่ต่ำกว่ากันมาก ๆ หรือกับผู้ที่ยังไม่เป็นวิชชาเลยกลับทำวิชชาไม่ได้แรงและเร็วพอที่จะเก็บอวิชชาของภาคมารเขาได้ทัน เพราะต้องมัวเสียเวลา (แม้เพียง ๑-๒ วินาที) ช่วยแก้ช่วยพยุงการทำวิชชาของผู้ที่ทำวิชชาได้อ่อนกว่านั้น จึงกลายเป็นการถ่วงให้วิชชาของผู้ทำวิชชาชั้นสูงนั้นอ่อนกำลังลง ไม่เร็วและแรงพอที่จะตามเก็บอวิชชาของภาคมารเขาได้ทัน จึงเก็บอวิชชาของเขาให้ "สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ"ไม่ได้สำเร็จโดยเด็ดขาด แต่ปัญหาข้อนี้ก็พอแก้ไขได้ โดยเมื่อทำวิชชาร่วมกับผู้ที่ทำวิชชาอ่อนกว่าหรือผู้ที่ไม่เป็นวิชชานั้นพึงรีบทำวิชชาล่วงหน้าไปก่อนสุดหยาบสุดละเอียด และคำนวณวิชชาให้เร็วนับอสงไขยอายุธาตุอายุบารมีไม่ถ้วนเป็น ๑, เป็น ๒, เป็น ๓,... เป็นอสงไขยอายุธาตุอายุบารมีไม่ถ้วน ๆ ๆ ๆ ฯลฯ จนหมดธาตุธรรมภาคกลาง และภาคดำให้เป็นสิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ แล้วตั้งวิชชาเป็นไว้ แล้วจึงค่อยช่วยแก้ช่วยพยุงผู้อื่นทีหลังได้

อนึ่ง ยังมีเรื่องที่สำคัญอีกคือ**ในการทำวิชชาร่วมกับผู้ที่ธาตุธรรมไม่สะอาด โดยเฉพาะผู้ที่ถูกภาคมารทำอวิชชายึดธาตุธรรมในสุดละเอียดไว้ได้แล้วนั้น ในสมัยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ ยังมีชีวิตอยู่ จะไม่ให้ทำวิชชาร่วมด้วยเลยเป็นอันขาด จึงเป็นเรื่องที่ต้องระวังกันมากในหมู่ผู้ทำวิชชาที่สูง ๆ** เพราะในกรณีเช่นนั้น ถ้าหากยอมทำวิชชาร่วมกันไปแล้วภาคมารเขาจะสืบรู้วิชชาของภาคพระได้มากหรือได้หมด แล้วเขาก็จะทำอวิชชาแก้หรือปิดกั้นวิชชาของเรามิให้ทำได้สำเร็จ โดยทำกายอธิษฐานปาฏิหาริย์ไว้มาก ๆ ให้เราเห็นเหมือนวิชชาของภาคพระกล่าวคือให้เห็นธาตุธรรมและกายของเราขาวใสดี ผู้ทำวิชชาก็จะชะล่าใจนึกว่าได้ชำระธาตุธรรมจนหมดธาตุธรรมภาคกลางและภาคดำแล้ว เมื่อทำวิชชาถึงกายปาฏิหาริย์ของเขาก็หยุดไม่ทำวิชชาเก็บธาตุธรรมภาคดำหรือภาคกลาง ๆ ให้หมดสิ้นไปจริง ๆ ต่อไป แต่แท้ที่จริงเขายังซ่อนธาตุซ่อนธรรมของเขาไว้ในกลางไส้นิโรธของเราอยู่ และเขาจะทำอวิชชาล่วงหน้าไปยึดสุดละเอียดของผู้ทำวิชชานั้นได้ทำให้ไม่สามารถทำวิชชาเก็บอวิชชาของเขาได้ทัน เขาก็ยึดสุดละเอียดในธาตุธรรมของผู้นั้น (ฝ่ายเรา) ได้ และมีผลให้ส่วนหยาบเสียหายไปด้วย จึงเป็นเรื่องที่ต้องระวังให้จงหนัก

การทำวิชชาแก้หรือเก็บเหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ ภัยสงครามและการแก้โรคต่าง ๆ เป็นต้นเหล่านี้ของบุคคลคนเดียวหรือบุคคลกลุ่มน้อย ย่อมพอที่จะมีกำลังฤทธิ์แก้หรือเก็บเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนดังที่กล่าวนี้ได้ง่ายกว่า หรือได้ผลสมบูรณ์กว่าการทำวิชชาแก้หรือเก็บเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนเช่นนั้นของบุคคลกลุ่มใหญ่ทั้งเมือง ทั้งประเทศหรือทั้งโลก

การทำวิชชาแก้หรือเก็บเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนดังกล่าวอันเนื่องมาแต่อกุศลเวรกรรมที่เบา ๆ ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้เคยประกอบกรรมที่เป็นบาปอกุศลด้วยอำนาจของกิเลสอันเป็นเหตุนำเหตุหนุนที่เบาบางหรือของบุคคลที่กำลังเสวยเพียงเศษของกรรมอยู่ ย่อมง่ายกว่าหรือพอมีกำลังฤทธิ์แก้หรือเก็บเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนเหล่านั้น ได้ผลสมบูรณ์กว่าการแก้หรือเก็บเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนของผู้ที่กำลังได้รับวิบาก คือผลจากอกุศลกรรมที่หนัก ๆ

ดังเช่น เมื่ออุทกภัย (ภัยพิบัติภัยธรรมชาติ) ซึ่งเกิดแก่ประชาชนในประเทศของเราหลายจังหวัดเมื่อระหว่างเดือนสิงหาคม-พฤศจิกายน

พ.ศ.๒๕๒๖ ก่อให้เกิดความเดือด-ร้อนเสียหายอย่างหนักแก่ทรัพย์สิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายแก่ถนนหนทาง บ้านช่องไร่นา ฯลฯ ให้กระทบกระเทือนเดือดร้อนกันไปทั่วทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลเหล่านี้ล้วนเป็นวิบากจากอกุศลกรรมร่วมกันที่หนัก ซึ่ง**อาจจะเนื่องมาจาก**

เวรกรรมจากการประกอบอทินนาทานร่วมกัน ดังเช่น ในอดีตได้เคยร่วมกันกวาดต้อนผู้คนข้าทาสบริวาร หรือปล้นสะดมภ์เอาทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้อื่นมาเป็นของพวกตน แล้วมาในปัจจุบันนี้ยังร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบอทินนาทานอีกทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐบาล เช่น มีทั้งการลักลอบโค่นไม้ทำลายป่า การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือฉ้อโกงกันด้วยประการต่าง ๆ ตลอดทั้งยังมีแหล่งอบายมุข แหล่งการพนันทั้งของรัฐบาลและเอกชน ซึ่งเป็นกรรมร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น รัฐบาลมีรายได้จากแหล่งการพนัน รัฐสภาเป็นผู้อนุมัติให้ทำ (ออกกฎหมายมาใช้บังคับ) ประชาชนเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาให้ไปทำหน้าที่แทนตน ฯลฯ เข้าสมทบหนุนเนื่องให้เวรจากอกุศลกรรมเหล่านี้ให้ผลที่รุนแรงหนักหน่วงและต่อเนื่อง ผู้คนทั้งหลายที่เคยประกอบอกุศลกรรมร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในอดีตและปัจจุบันจึงได้รับความเดือดร้อนจากความเสียหายในทรัพย์สินของตนเองโดยตรง และทั้งโดยทางอ้อมได้แก่สาธารณสมบัติเสียหาย และต้องเสียภาษีไป เพื่อปรับปรุงสาธารณสมบัติที่วิบัติเสียหายเหล่านี้ด้วยเป็นจำนวนมาก และ/หรือ

เวรกรรมจากการประกอบกาเมสุมิจฉาจารร่วมกันมา ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เช่นในอดีตได้เคยร่วมกันกวาดต้อนบุตร ภรรยาของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือบังคับขืนใจหญิงที่มีเจ้าของ หรือการมั่วโลกีย์ แม้ในปัจจุบันก็มีการประพฤติผิดศีลข้อกาเมสุมิจฉาจารนี้มากมีแหล่งเริงรมย์หรือแหล่งมั่วโลกีย์เช่นนั้นมาก ด้วยตัณหา ราคะและความโลภเป็นเหตุนำเหตุหนุนทั้งภาคเอกชนและข้าราชการ ทั้งรัฐบาลและรัฐสภาในทำนองเดียวกันกับที่กล่าวข้างต้นด้วย เข้าไปสมทบให้เวรกาเมสุมิจฉาจารส่งผลเป็นอุทกภัย (ฝนตก) รุนแรงหนักหน่วงและต่อเนื่องมาก

เวรกรรมจากการประพฤติผิดศีลข้ออื่น ๆ เช่น **ปาณาติบาต** และ**สุราเมรัย**และยาเสพติดอื่น ๆ ก็มีส่วนกระตุ้นให้เกิดภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ คืออุทกภัย และวาตภัยรุนแรงและต่อเนื่อง ฯลฯ เช่นนี้ได้ดั่งนี้ เป็นต้น

การทำวิชชาเพื่อแก้และเก็บอวิชชาของภาคมารที่เขาส่งเข้ามาเป็นเหตุวิบัติ บาปศักดิ์สิทธิ์ที่หนักหน่วง รุนแรง และต่อเนื่องในธาตุธรรมของสัตว์โลกทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่เคยได้ทำบาปอกุศลร่วมกันกำลังให้ผลอยู่เช่นนี้ จึงเป็นเรื่องที่ยากมากจักต้องอาศัยผู้มีคุณธรรมสูง ผู้ทรงวิชชา และอภิญญาที่แก่กล้าหลาย ๆ คนร่วมกันทำวิชชาในแนวเดียวกันพร้อมๆ กัน และต่อเนื่อง จึงจะมีกำลังฤทธิ์พอที่จะแก้หรือเก็บเหตุอวิชชาของภาคมารเขาได้สำเร็จหมด เป็น "สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ" ได้โดยเด็ดขาด

เมื่อไม่สามารถจะมีได้ ทำได้เช่นว่านั้น การที่จะทำวิชชาแก้ หรือเก็บเหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยธรรม-ชาติ เช่นนั้นก็ไม่สำเร็จ สมบูรณ์ หรือเป็นผลสำเร็จบ้าง แต่ก็เพียงส่วนน้อย ตามกำลังฤทธิ์ที่พอจะมีได้เป็นได้ จากการทำวิชชาของผู้มีวิชชาหรืออภิญญาพอประมาณเท่านั้น

ความเป็นจริงก็คือว่า แม้จะมีผู้ทรงคุณวุฒิอยู่บ้างก็ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างมีภาระกิจการงานในหน้าที่รับผิดชอบของตัว ไม่สามารถจะรวมพลังประสานงาน การทำวิชชาให้ได้ผลสูงได้ จึงต่างคนต่างทำกันไปตามมีตามเกิด ต่างเวลาต่างวิธี และไม่ต่อเนื่อง จึงได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้างและแม้จะมีผู้ทำวิชชาได้ผลบ้างในบางโอกาส ก็ไม่ปรากฏผลออกมาชัดแจ้งแก่ประชา-ชนโดยทั่วไป เพราะเมื่อแก้ หรือเก็บเหตุวิบัติเช่นนั้นได้สำเร็จ หรือผ่อนหนักเป็นเบาได้แล้ว เรื่องก็เงียบไป แต่ที่เก็บไม่ได้ หรือที่ไม่ได้เก็บนั้นแหละ จะปรากฏเป็นเหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ แก่ผู้ที่กำลังประสบความเดือดร้อนอยู่ให้เห็นโดยชัดแจ้ง

ในสมัยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำฯ ยังมีชีวิตอยู่นั้น หลวงพ่อท่านทำวิชชาแก้หรือเก็บเหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยธรรม-ชาติ หรือโรคภัยไข้เจ็บ แม้ภัยจากสงคราม ฯลฯ ได้ผลมาก เพราะ

มีผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในปกครองของท่านหลายคน ทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ฯลฯ ซึ่งหลวงพ่อท่านได้ให้เข้าเวรกันทำวิชชาเก็บเหตุอวิชชาของภาคมารเช่นนี้โดยต่อเนื่องตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง และโดยเหตุที่ว่านี้จึงเป็น**วัตถุประสงค์ของโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำภาษีเจริญ** กับ **โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดสระเกศราชวรมหาวิหารที่ได้ร่วมกันจัดตั้งสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย และพื้นที่ส่วนหนึ่งได้จัดตั้งเป็นวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในท้องที่อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีขึ้นนั้น เพื่อให้เป็นสถานที่ถาวรและศูนย์กลางของการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พุทธบริษัทโดยทั่วไป เพื่อสร้างพระในใจคน และสร้างวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยกันเผยแพร่ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของจริงในพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยกันสืบบวรพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์นี้ให้ยืนยาวสืบต่อไปและเพื่อให้เป็นสถานที่ทำวิชชาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง ตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้เคยทำมาแล้ว เพื่อช่วย "บำบัดทุกข์ บำรุงสุข" แก่สาธุชน ทั้งหลายร่วมกัน**

การทำวิชชาเพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้ที่มีจิตใจเป็นบุญ เป็นกุศลด้วยทาน ศีล และภาวนาธรรม สำเร็จได้ง่ายกว่า สมบูรณ์กว่า การทำวิชชาเพื่อช่วยอนุเคราะห์แก่ผู้มีจิตใจที่เป็นบาปอกุศลด้วย กิเลส ตัณหา อุปาทานมาก ๆ เช่น

การทำวิชชาเก็บเมฆฝน แม้ในฤดูฝน ในอาณาบริเวณที่มีการปฏิบัติธรรมเพื่อชำระกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ให้หมดสิ้นไปจากกมลสันดานนั้น ย่อมเป็นผลสำเร็จและสมบูรณ์กว่าการเก็บเมฆฝนในอาณาบริเวณที่ประชาชนเต็มไปด้วยกิเลส ตัณหา อุปาทานมาก ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กำลังเสวยวิบากจากบาปอกุศลอยู่เป็นจำนวนมาก

การเกณฑ์ฝนก็เป็นไปในทำนองเช่นว่านี้เหมือนกัน

ด้วยเหตุนี้ **ในสมัยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำฯ ยังมีชีวิตอยู่ เวลาที่ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ที่มีความแห้งแล้ง ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ทำนาไม่ได้ผล และได้มาขอบารมีจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อ ท่านก็จะสอนให้ผู้ที่มาขอบารมีนั้นตั้งใจรับศีลและฝึกเจริญภาวนาด้วยเสียก่อน แล้วก็สอนให้ประกอบสัมมาอาชีวะและให้ไปแนะนำชาวบ้านในท้องที่เดียวกันนั้นให้ทำเช่นนั้นด้วย พอผู้ที่มาขอบารมีจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อกลับไปและพากันปฏิบัติเช่นนั้น ไม่ช้าฝนฟ้าก็ตก**

ต้องตามฤดูกาลมีน้ำเพียงพอที่จะทำนาทำสวนโดยทั่วหน้ากัน พอถึงหน้าเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ก็พากันนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงพระวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มิได้ขาดจนตราบเท่าทุกวันนี้ แม้จะเป็นเวลาหลังจากที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้มรณภาพไปหลายปีแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๒ มาจนถึงบัดนี้ ก็ยังมีผู้มีจิตศรัทธามาทำนุบำรุงวัดปากน้ำภาษีเจริญ มิได้ขาดแคลน

เฉพาะเรื่องการทำวิชชาเกณฑ์ฝน เก็บฝน ฯลฯ ก็ยังขึ้นอยู่ที่เหตุปัจจัยภายนอกอื่น ๆ อีกด้วย เช่น

การเกณฑ์ฝนในฤดูฝน ซึ่งมีเหตุปัจจัยภายนอก ได้แก่ความชื้นและหมู่เมฆ เอื้ออำนวยอยู่ด้วยแล้วนั้น ย่อมทำได้สำเร็จเร็วกว่าสมบูรณ์กว่า การทำวิชชาเกณฑ์ฝนในฤดูแล้ง

การทำวิชชาเก็บเมฆฝนในฤดูแล้ง ย่อมทำได้สำเร็จง่ายกว่า การทำวิชชาเก็บเมฆฝนในฤดูฝน โดยเฉพาะในขณะที่กำลังมีลมมรสุมพัดผ่านมาก ๆ

การทำวิชชาเก็บฝน หรือเหตุวิบัติ ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ ที่เพิ่งเริ่มจะตั้งเค้า ย่อมทำได้สำเร็จง่ายกว่า การทำวิชาเก็บเมฆฝนหรือเหตุวิบัติเช่นว่านั้นที่กำลังเกิดอย่างหนักและต่อเนื่องอยู่แล้ว

ทั้งหลายเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างของกำลังฤทธิ์อันเกิดแต่การทำวิชชาหรืออภิญญา ที่จะสามารถทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ขึ้นได้หรือไม่ เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวแปรสำคัญอันกระทบกระเทือนถึงการเกิดอิทธิปาฏิหาริย์นั้นด้วย

๒.๓ **วิธีการทำวิชชา ก็เป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญที่จะให้มีกำลังฤทธิ์ที่มีอานุภาพมาก ให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ดี** คือ**สำเร็จได้แน่นอน เด็ดขาด เพียงใด** อีกเช่นกัน

กล่าวคือ ถ้าผู้ทรงวิชชานั้น มีวิธีการเจริญภาวนาที่ให้เกิดอภิญญาให้สามารถประกอบเป็นวิชชา และประกอบเหตุสังเกตผลที่ดีได้ ก็

สามารถประกอบเหตุปัจจัยให้เกิดกำลังฤทธิ์ที่มีอานุภาพสูง ให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ดี แน่นอน และเด็ดขาด เพราะวิธีการทำวิชชาที่ให้สามารถประกอบเหตุสังเกตผลได้ดีนั้น ย่อมสามารถเก็บเหตุในเหตุไปจนถึงต้น ๆ เหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือสามารถเจริญวิชชาเข้าถึงเหตุในเหตุ ไปจนถึงต้น ๆ ซึ่งเป็นธาตุล้วนธรรมล้วนที่บริสุทธิ์ ที่สุดละเอียด อันให้ผลเป็นความสุขสมบูรณ์ บริบูรณ์ด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติได้เป็นอย่างดี

การเจริญภาวนาตามแนว "วิชชาธรรมกาย" เป็นวิธีการเจริญภาวนาที่สำคัญยิ่งวิธีหนึ่งของพระพุทธศาสนา ที่มีวิธีประกอบเหตุสังเกตผลได้ดี เป็นวิธีที่ให้ผลเป็นอภิญญาและประกอบเป็นวิชชาที่มีกำลังฤทธิ์ และที่มีอานุภาพสูงมากเช่นนี้

๓. ปาฏิหาริย์/บุญฤทธิ์ด้วย "อานุภาพธรรมกาย"

๓.๑ ความหมายของอานุภาพ ธรรมกาย

อานุภาพ หมายถึง**ฤทธิ์เดช**

ฤทธิ์ หรือ **อิทธิ** หมายถึง **ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ** อันจัดเป็น "**อามิสฤทธิ์**" และ**ด้วยนิพพานสมบัติ อันมีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑** อันจัดเป็น "**ธรรมฤทธิ์**"

เดช หมายถึง **อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด ในการปกครองบังคับบัญชา** และ ณ ที่นี้หมายความไปถึง**อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด ในการปกครองธาตุธรรมของพระพุทธเจ้าองค์ต้นธาตุต้นธรรม** และ**กลางธาตุ** ฯลฯ

ธรรมกาย คือ กายในกาย กายที่ ๙ ณ ภายในที่สุดละเอียด เป็นกายโลกุตตระ ที่พ้นกายในภพสาม คือกายมนุษย์ มนุษย์ละเอียด, กายทิพย์ ทิพย์ละเอียด, กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด, กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด เข้าไปจนสุดละเอียด ธรรมกายเป็นกายและธาตุธรรมที่บริสุทธิ์ มีตั้งแต่ระดับ**ธรรมกายโคตรภู** ขึ้นไปจนถึง **ธรรมกายที่บรรลุมรรค ผล** และ**นิพพาน**ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ เฉพาะ**ธรรมกายที่ได้บรรลุพระอรหัตผลแล้ว** ชื่อว่า **พระนิพพานเป็นนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์ที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง**ชื่อว่า **วิสังขาร** และ จัดเป็น**อสังขตธาตุ/ธรรม**ที่มี **อสังขตลักษณะ ๓** คือ ไม่ปรากฏความเกิด ๑ ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย ๑ และเมื่อตั้งอยู่ไม่ปรากฏความแปรปรวน ๑ จึงเป็น**อมตธรรมที่ไม่ตาย** และ**ไม่ตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์** คือ**ไม่เป็นอนิจฺจํ ทุกฺขํ และไม่เป็นอนฺตตา** เหมือนอย่างสังขารธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งทั้งปวง และกลับ**มีสภาวะที่เที่ยง (นิจฺจํ) เป็นบรมสุข (ปรมํ สุขํ)** และ**ยั่งยืน (ธุวํ) เป็นตัวตนที่พึ่ง ที่อาศัย (อตฺตทีปา อตฺตสรณา) ได้จริง** แต่**เป็นตัวตนที่วิมุตติหลุดพ้นจากสรรพกิเลสทั้งปวง**แล้ว **เป็นวิราคธาตุ วิราคธรรมอย่างแท้จริง** จึงเป็น**วิมุตติอัตตา (วิมุตฺติอตฺตา)** โดยแท้

ธรรมกายนั้นย่อมประมวลความบริสุทธิ์จากธรรมปฏิบัติส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ

องค์ธรรมกาย เป็นเนื้อหนังที่แท้จริง รวบยอดกลั่นออกมาจาก **พระวินัยปิฎก** เป็น**ปฐมมรรค**

ดวงจิต เป็นเนื้อหนังที่แท้จริง รวบยอดกลั่นออกมาจาก**พระสุตตันตปิฎก** เป็น**มรรคจิต**

ดวงปัญญา เป็นเนื้อหนังที่แท้จริง รวบยอดกลั่นออกมาจาก **พระอภิธรรมปิฎก** เป็น**มรรคปัญญา**

ธรรมกาย เป็น **ธาตุธรรมเป็นคือไม่ตาย เป็นวิสุทธิสัตว์** หรือ **วิสุทธิขันธ์** ปราศจากอวิชชา ตัณหา อุปทาน เครื่องปรุงแต่งทั้งปวง เป็น **กายตรัสรู้**

พระนิพพาน คือธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้ว ที่ยังครองเบญจขันธ์คือยังมีชีวิตอยู่ ชื่อว่า **สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ** แปลว่า **นิพพานธาตุที่ยังมีอุปาทิ** คือ **เบญจขันธ์เหลืออยู่** หรือชื่อว่า **กิเสสนิพพาน** คือ**ดับกิเลสได้สิ้นเชิงแล้ว** นิพพานธาตุที่ยังครองเบญจขันธ์อยู่อย่างนี้เป็นเลิศกว่าตัวตนโลกิยะ อนึ่ง **เพราะสูญจากสังขาร** คือ**ออกจาก** กล่าวคือ**หลุดพ้นจากสังขาร**และ**กิเลสเครื่องปรุงแต่งใด ๆ** จึงชื่อว่า **อัคคสูญ**

และถ้าเบญจขันธ์แตกทำลายคือตายแล้ว ชื่อว่า **อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** แปลว่า**นิพพานธาตุที่ไม่มีอุปาทิ** คือ**ไม่มีเบญจขันธ์เหลืออยู่** หรือชื่อว่า **ขันธนิพพาน** แปลว่าดับขันธ์แล้ว อนึ่ง เพราะความสูญสิ้นหมดไปทั้งกิเลสที่ปรุง

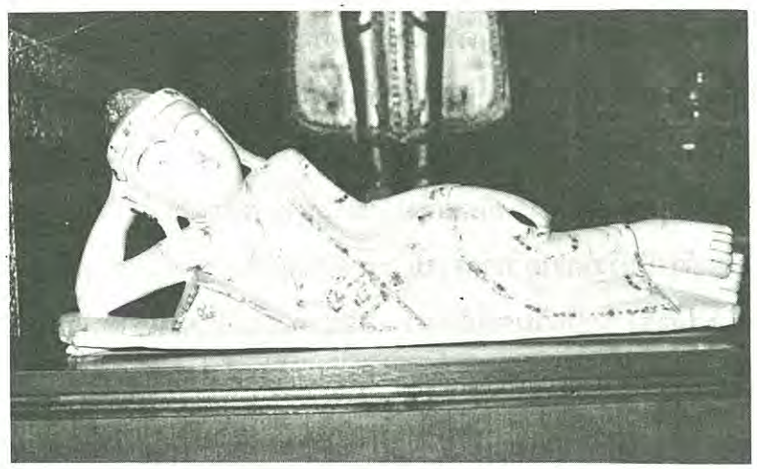

แต่งและทั้งสังขารคือเบญจขันธ์จึงชื่อว่า **ปรมัฏฐสูญ** แปลว่า **สูญอย่างมีประโยชน์สูงสุด เพราะความไม่มีสังขาร**[๙] หรือชื่อว่า **ปรมสูญญะ (ปรมํ สุญฺญํ)** แปลว่า **สูญอย่างยิ่ง** แต่พระนิพพานธาตุของท่านหาได้สูญสิ้นหมดไปเหมือนสังขารไม่ คงสถิตยั่งยืนอยู่ในอายตนนิพพาน นั้นแล

ที่สถิตอยู่ของพระนิพพานธาตุ คือธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้ว **ของพระอรหันต์ที่ดับขันธ์เข้าอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ**นั้นแหละที่ชื่อว่า **อายตนนิพพาน**[๙] และ**พระนิพพานธาตุ** คือธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลหรือแม้บรรลุอริยมรรค อริยผล และพระนิพพานในระดับพระเสขะบุคคลนี้เองที่ชื่อว่า**พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ**และ**พระสังฆรัตนะ** (ในกรณีพระอริยสาวก) จึงทรงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ อันบริสุทธิ์ ตามระดับภูมิธรรมและบุญบารมีของผู้ปฏิบัติได้ กล่าวคือ

๓.๒ พระพุทธคุณ

(๑) **อรหํ** ทรงไกลจากกิเลสและบาปธรรมทั้งปวง

(๒) **สมฺมา สมฺพุทฺโธ** ตรัสรู้คือทั้งรู้ทั้งเห็นเองในพระอริยสัจจ์๔ และตรัสรู้เหตุในเหตุไปจนถึงต้นในต้นเหตุ มีปฏิจจสมุปบาทธรรม ฯลฯ เป็นต้น และทรงรู้แจ้งแทงตลอดในธรรมชาติทั้งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขตธาตุ สังขตธรรม) และทั้งที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (อสังขตธาตุ อสังขตธรรม) ตามธรรมชาติที่เป็นจริงอย่างแจ่มแจ้ง

(๓) **วิชฺชา จรณสมฺปนฺโน** ผู้ทรงวิชชา ๓ วิชชา ๘ และจรณะ ๑๕ คือศรัทธา ศีล อินทรีย์สังวร หิริ โอตัปปะ พหูสูตร โภชเนมัตตัญญุตา ชาคริยานุโยค วิริยะ สติ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน และปัญญา

(๔) **สุคโต** เสด็จไปดีแล้วไปที่ใด มีอยู่ใด เป็นปฏิรูปเทศที่นั่น

(๕) **โลกวิทู** ทรงรู้แจ้งโลกได้แก่ โอกาศโลก ขันธโลก สัตว์โลก ภพสาม โลกันตร์ และพ้นโลกถึงอายตนนิพพาน ทั้งนิพพานถอดกายและนิพพานเป็น

(๖) **อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ** ทรงสามารถฝึกมนุษย์และอมนุษย์ ได้ยอดเยี่ยม

(๗) **สตฺถา เทวมนุสฺสานํ** ทรงเป็นครูของเหล่ามนุษย์และเทพยดาทั้งหลาย

(๘) **พุทฺโธ** ทรงเป็นผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ด้วยธาตุธรรมอันบริสุทธิ์ คือ เสด็จอุบัติแท้โดย "ธรรมกาย"

(๙) **ภควา** ทรงเป็นผู้จำแนกธรรมให้บุคคลได้อย่างถูกจริตอัธยาศรัยด้วยอินทรียปโรปติยัติญาณ อาสยานุสยญาณ และจตุปฏิสัมภิทาญาณ เป็นต้น

๓.๓ อานุภาพพิเศษของวิชชาธรรมกายเป็นธรรมเครื่อง "บำบัดทุกข์" "บำรุงสุข" แก่สัตว์

(๑) **ช่วยให้เจริญยิ่งด้วยบุญศักดิ์สิทธิ์, บารมี, อุปบารมี (ในกรณีเสขบุคคล), ปรมัตถบารมี, รัศมี, กำลังฤทธิ์, อำนาจ, สิทธิ์ สิทธิเฉียบขาด ในการปกครองธาตุธรรม** ในกรณีเป็นธาตุธรรมของต้นธาตุต้นธรรม และกลางธาตุกายมนุษย์ในอายตนนิพพานเป็น แม้ผู้ซึ่งกำลังสร้างบารมีอยู่ จึงทรง**ปาฏิหาริย์** และ **บุญฤทธิ์** ที่มีอานุภาพสูงยิ่ง

(๒) **ช่วยให้รู้แจ้งและเจริญยิ่งด้วยวิชชาของภาคพระ คือธรรมฝ่ายบุญกุศล และช่วยให้รู้แจ้งในอวิชชาของภาคมาร คือ ธรรมฝ่ายบาปอกุศล** และ**ของภาคกลาง ๆ คืออัพยากตาธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทั้งเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุ** กล่าวคือ

วิชชาของภาคพระ ซึ่งถ่ายทอดมาจากพระพุทธเจ้าต้นธาตุต้นธรรม ฝ่ายบุญกุศล มาหล่อเลี้ยงในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้คือ **"ใจ"** ของสัตว์โลกทั้งหลายที่น้อมเอียงไปสู่ คือยอมรับธรรมฝ่ายบุญกุศล ตั้งแต่กายสุดละเอียดคือธรรมกายมาถึงกายสุดหยาบได้แก่ กายเนื้อของมนุษย์ เป็นต้น **ด้วยพระปิฎกฝ่ายบุญกุศล** กล่าวโดยอนุโลมได้แก่ **ทาน ศีล ภาวนา** สำหรับมนุษย์ **ศีล สมาธิ ปัญญา** สำหรับทิพย์, **อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา** สำหรับรูปพรหม, และ**ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา** สำหรับอรูปพรหม สูงต่อไป เป็น**ธรรมโคตรภูหยาบ-ละเอียด, พระโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล, พระสกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล, พระอนาคามิมรรค อนาคามิผล, พระอรหัตมรรค อรหัตผล** และ**พระนิพพาน** เพื่อบังคับกาย วาจา และใจของสัตว์ทำให้รู้ถูก เห็นถูก คิดถูก

---

๘. สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ภาค ๒ หน้า ๒๗๘-๒๘๐ และหน้า ๒๘๖

๙. พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ปาฏลิคามิยวรรค นิพพานสูตรที่ ๑ ข้อ ๑๕๘ หน้า ๒๐๖

พูดถูก ทำถูก และกลั่นกรองกายวาจาใจของสัตว์ให้บริสุทธิ์ แล้ว**ให้ผลเป็นความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ อันมีมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑**

อวิชชาของภาคมาร ซึ่งถ่ายทอดมาจากต้นธาตุต้นธรรมฝ่ายบาปอกุศล มาหล่อเลี้ยงในธาตุธรรม และเห็น จำ คิด รู้ คือ "ใจ" ของสัตว์โลกทั้งหลายที่น้อมเอียงไปสู่ คือยอมรับธรรมฝ่ายบาปอกุศลตั้งแต่กายสุดละเอียดมาถึงกายสุดหยาบได้แก่ กายเนื้อมนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ด้วยปิฎกฝ่ายบาปอกุศล กล่าวโดยอนุโลมได้แก่ **อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ** สำหรับมนุษย์และสัตว์เดรัจฉาน **โลภะ โทสะ โมหะ** สำหรับทิพย์, **ราคะ โทสะ โมหะ** สำหรับรูปพรหม และ**ปฏิฆะ กามราคะ และอวิชชา** สำหรับอรูปพรหม เพื่อบังคับกาย วาจา ใจของสัตว์ให้รู้ผิด คิดผิด เห็นผิด กระทำผิด ๆ แล้วให้**ผลเป็นความทุกข์เดือดเนื้อร้อนใจ ในภูมิของเปรต อสุรกาย สัตว์นรก** (ภพสามส่วนล่าง) **สัตว์โลกันตร์** (อยู่ขอบจักรวาลเบื้องล่างภพสาม) **สัตว์เดรัจฉาน** และ**ต่ำสุดถึงเป็นเชื้อโรคต่าง ๆ**

ส่วน**ภาคกลาง ๆ** ก็ทำนองเดียวกันกับอวิชชาของภาคมาร

วิชชาของภาคพระ คอยช่วยเปิดเห็น จำ คิด รู้ คือ "ใจ" **ของสัตว์โลกทั้งหลาย ให้รู้-เห็นนรก สวรรค์ นิพพาน ตามที่เป็นจริง ด้วยทิพยจักษุ ปัญญาจักษุ พุทธจักษุ** และ**สมันตจักษุ** เป็นต้น **อันบริสุทธิ์** ส่วน**อวิชชาของภาคมาร คอยช่วยปิดเห็น จำ คิด รู้ คือ "ใจ"** ของ**สัตว์โลก มิให้รู้-เห็นนรก สวรรค์ นิพพานตามที่เป็นจริงคอยปิดบังจักษุทั้งหลายให้ขุ่นมัว ไม่ผ่องใส**หรือ**ให้มืดมิดไปเลย** จึงไม่อาจรู้-เห็นนรก สวรรค์ และนิพพานตามที่เป็นจริงได้ หรือให้รู้-เห็นผิดเพี้ยนไป

ผู้ปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาภาวนาคู่กันตามแนววิชชาธรรมกายซึ่งถูกทางสายกลางอย่างแท้จริงผ่าน

กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม โดยใช้ตาคือจักษุ กล่าวคือญาณของธรรมกายพิจารณาอริยสัจจ์ทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ (สัจจญาณ กิจญาณ และกตญาณ) อันครอบคลุมถึงการพิจารณาปฏิจจสมุปบาทธรรมของสัตว์ในภพสาม ได้แก่ มนุษย์ ทิพย์ พรหม อรูปพรหม เป็นต้นแล้ว ทำนิโรธ ให้ละเอียดเข้าไปจนสามารถปล่อยวางอุปาทานในขันธ์ ๕ ของกายในภพ ๓ และปล่อยความยินดีในฌานสมาบัติ ธรรมกายที่สุดละเอียดก็จะตกสูญ เข้าสู่อายตนนิพพาน เข้าซ้อนหยุดนิ่งกลางของกลางพระพุทธเจ้าคำนวณรู้ที่ตรัสรู้ในนิโรธของพระพุทธเจ้าในอายตนนิพพานไปจนนับไม่ถ้วนเข้ากลางของกลางพระพุทธเจ้าต่อๆไปจนสุดละเอียด ผ่านจักรพรรดิซึ่งเป็นพระภาคผู้เลี้ยง ภาคผู้สอด ภาคผู้ส่ง ภาคผู้สั่ง ภาคผู้บังคับและพระภาคผู้ปกครอง ไปจนถึงพระพุทธเจ้าองค์ ต้นธาตุต้นธรรมในอายตนนิพพานเป็น ซ้อนหยุดนิ่งในกลางของกลางพระพุทธเจ้าองค์ต้นในต้น ๆ ต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียด **ก็จะได้ทั้งรู้ทั้งเห็นและเป็นธาตุล้วนธรรมล้วน**ขององค์ต้น ๆ ในอายตนนิพพานเป็นที่สะอาดบริสุทธิ์ และมีผลให้ได้และเพิ่มพูนบุญศักดิ์สิทธิ์ บารมี รัศมี กำลังฤทธิ์ อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด อันมีอานุภาพสูงในการกำจัดอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทานซึ่งต้นธาตุต้นธรรมภาคมารเขาสอดละเอียดเข้ามาในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ คือ "ใจ"ของสัตว์ ให้หมดสิ้นไปให้เป็นแต่ธาตุล้วนธรรมล้วนตลอดสายธาตุธรรม ฝ่ายบุญ ฝ่ายสัมมาทิฏฐิของพระพุทธเจ้าต้นธาตุต้นธรรมแต่ส่วนเดียว

ด้วยอานุภาพธรรมกายดังกล่าวนี้ จึงเป็นธรรมเครื่อง "บำบัดทุกข์" และ "บำรุงสุข" แก่สัตว์ทั้งหลาย และนับเป็นธรรมาวุธอันคมกล้ายิ่งนัก อันไม่ควรที่ผู้ไม่รู้จะพึงวิพากษ์วิจารณ์โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะจะมีผลดุจเดียวกับ "เด็กทารกลูบใบมีดอันคมกริบเล่น" หรือเข้าทำนอง "เด็กกำถ่านไฟ"

เพราะภาคมารนั้นเขาสอดละอียด **"อวิชชา"** เข้ามาในธาตุธรรมเห็น จำ คิด รู้ ของสัตว์ ปิดหู ปิดตา ปิดใจสัตว์มิให้รู้เห็น นรก สวรรค์ นิพพาน ตามที่เป็นจริง ไม่รู้จัก บาป บุญ คุณ โทษ ทั้งลับและเปิดเผย ก็หลงคิดผิด เห็นผิด รับ รู้ผิด ๆ จึงพูดผิด ๆ กระทำผิด เขา (ภาคมาร) ก็เก็บเหตุนั้นส่งไปปรุงเป็นวิบากที่ให้ผล (ผลอกุศลกรรม) ส่งกลับเข้ามาทำหน้าที่ในธาตุธรรม เห็น จำ คิด รู้ คือในใจ จิต วิญญาณของสัตว์ให้เป็นความทุกข์ ความเดือดเนื้อร้อนใจ ทั้งในภพปัจจุบันทันทีตามสายปฏิจจสมุป-

บาทธรรม และในภพหน้าที่เป็นทุคติ เหตุวิบัติ บาปศักดิ์สิทธิ์ คือ บาปอกุศลที่ให้ผลอย่างรุนแรงและฉับพลันทันตาเห็น และภัยพิบัติภัยสงคราม ได้แก่ การทะเลาะเบาะแว้งและรบราฆ่าฟันกัน ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมหรือฝนฟ้าแห้งแล้ง ข้าวยากหมากแพง เป็นต้น และโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย ตลอดทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ก็เป็นฝีมือของภาคมารเขาทั้งสิ้น

ส่วนภาคพระนั้นก็พยายามประมูลฤทธิ์ในธาตุธรรมที่สุดละเอียดของสัตว์ เพื่อสอด **"วิชชา"** เปิดหู เปิดตา เปิดใจสัตว์ให้รู้เห็นนรก สวรรค์ นิพพาน ตามที่เป็นจริง ให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ ทั้งลับและเปิดเผย เพื่อให้สัตว์ได้รู้ถูก คิดถูก เห็นถูก พูดถูก และทำถูกจะได้รับผลที่เป็นความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุข ด้วยมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ อันมีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑

ผู้เจริญภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูงสุดละเอียดเข้าไป ได้พบความจริงอีกว่า สัตว์โลกทั้งหลายมีธาตุธรรมที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน**สายธาตุธรรมเดียวกัน** (สายขาว สายกลาง ๆ หรือสายดำ) เพราะมาจากต้นต้นกำเนิดต้นธาตุต้นธรรมเดียวกันโดยเหตุนี้ เมื่อผู้ถึงธรรมกายเจริญภาวนาวิชชาชั้นสูง ทำการสะสางธาตุธรรมของตนเองอยู่ จึงมีผลถึงธาตุธรรมของสัตว์อื่นในสายธาตุธรรมเดียวกันมากน้อยตามส่วนด้วยเป็นอัตโนมัติ

หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ผู้ปฏิบัติและสั่งสอนวิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า จึงได้กล่าวเสมอว่า **"ธรรมกายนั้นแหละคือที่พึ่งของสัตว์โลก"** และว่า **"ธรรมกายคนหนึ่งช่วยคนได้ครึ่งเมือง"** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ จึงสามารถเลี้ยงพระสงฆ์ สามเณรร่วมกันโดยไม่ต้องออกบิณฑบาต

โดยเหตุผลนี้มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ **ผู้ขัดขวางหรือเหยียบย่ำวิชชาธรรมกายอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าด้วยทิฏฐิชั่ว จึงเท่ากับทำลายที่พึ่งของตนเอง มิให้เข้าถึงนิพพานอันแท้จริงได้ และย่อมประสบความทุกข์เดือดร้อนประดุจซัดทุลีทวนลม หรือ "เด็กกำถ่านไฟ" ดังกล่าวแล้ว**

ส่วนผู้มีปัญญาและใจบุญกุศล เข้าศึกษาปฏิบัติเพื่อความเข้าถึง ให้ได้รู้เห็นและเป็นธรรมกาย มรรค ผล สูงสุดขึ้นไปถึงเป็นพระนิพพาน คือธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้ว และสนับสนุนค้ำจุนการเผยแพร่พระสัทธรรมนี้ตามกำลังศรัทธา สติปัญญา ความสามารถ ย่อมได้ที่พึ่งอันประเสริฐดังผู้ที่ได้เข้าถึง ได้รู้เห็น และเป็นหรือได้มีประสบการณ์ที่ดี ๆ มาแล้ว

๔. สรุป

๔.๑ **ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓** คือ **อิทธิปาฏิหาริย์** ได้แก่ การแสดงอิทธิฤทธิ์ **อาเทสนาปาฏิหาริย์** ได้แก่ การทายใจผู้อื่นได้ **และอนุสาสนีปาฏิหาริย์** ได้แก่ ความสามารถพิเศษของผู้ทรงคุณธรรมและ/หรือผู้ถึงมรรค ผล นิพพานแล้ว อันเป็นเครื่องช่วยในการสั่งสอนแนะนำผู้อื่นให้เข้าถึงพระรัตนตรัยพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ **นั้นเป็นวิชชาในระดับโลกิยะ ซึ่งผู้ปฏิบัติในศีลอันยิ่ง ในจิตหรือสมาธิอันยิ่งและในปัญญาอันยิ่งย่อมทำได้ แสดงได้ ถ้าหากผู้กระทำนั้นสามารถประกอบเหตุปัจจัยให้เป็นวิชชา** คือ ความรู้พิเศษ หรืออภิญญา คือ ความสามารถพิเศษ **อันให้เกิดปาฏิหาริย์เหล่านั้นได้สำเร็จ**

เฉพาะอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์นั้น แม้คนนอกพระพุทธศาสนาก็มีผู้แสดงได้ และเคยมีมาก่อนพุทธกาลเสียด้วยซ้ำไป

ในปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ นี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องอนุสาสนีปาฏิหาริย์ แต่ไม่ทรงยกย่องและกลับทรงรังเกียจการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์ เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อเกื้อกูลอนุสาสนีปาฏิหาริย์ หรือ **เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น โดยมิใช่มุ่งหวังในลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ สุข อย่างชาวโลก** เพราะปาฏิหาริย์ทั้ง ๒ คือ อิทธิปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์ เป็นทางให้เกิดกิเลส แล้วหลงเข้าไปยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิในปาฏิหาริย์เหล่านั้น และหลงติดในโลกธรรมทั้ง ๘ อันเป็นทางให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ผู้แสดงได้ และทั้งแก่ผู้เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย และทั้งไม่ใช่เป็นทางให้พ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง

๔.๒ ปาฏิหาริย์ทั้งหลาย แม้จะเป็นธรรมที่มีได้ เป็นได้ แต่ก็

เสื่อมได้ หรือจะไม่เกิดขึ้นได้อีก ถ้าเหตุปัจจัยอันประกอบขึ้นนั้นขาดคุณสมบัติ หรือมีกำลังฤทธิ์ไม่พอ หรือมีเหตุปัจจัยภายนอกอย่างอื่นเข้ามาแทรกแซงตัดรอน ผู้ทรงคุณธรรมที่เป็นปาฏิหาริย์จึงพึงสำเหนียกและสำรวมระวังว่า

"ปาฏิหาริย์ทั้งหลายเป็นโลกิยวิชชา เป็นสังขารธรรมอันประกอบด้วยเหตุปัจจัยปรุงแต่ง แม้จะเป็นธรรมเครื่องเสริมคุณสมบัติของผู้ทรงคุณธรรมนี้ ก็อยู่ในฐาน "อภิสังขาร" คือคุณความดีที่เหนือผู้อื่น ที่ทำไม่ได้ แต่ยังตกอยู่ในอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ คือมีสภาวะที่ไม่แน่นอน ย่อมเปลี่ยนแปลงแปรผันไปตามเหตุปัจจัยได้ กล่าวคือ ย่อมเกิดได้ เสื่อมได้ หรืออาจไม่เกิดขึ้นได้อีก ถ้าผู้ใด (ผู้ทรงคุณธรรมนี้หรือผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย) หลงยึดมั่นถือมั่นด้วยตัณหาและทิฏฐิคือความเห็นผิดว่าเป็นธรรมที่เที่ยงแท้หรือว่าเป็นตัวตนของตนที่แท้จริงแล้ว ย่อมกลับเป็นความทุกข์เดือดร้อนได้ เพราะธรรมทั้งหลายเหล่านี้เป็นธรรมที่มิใช่ตัวตนให้ยึดถือได้ตลอดไป

ผู้มี หรือผู้ทรงคุณธรรมนี้ จึงพึงมีสักแต่ว่ามี และพึงให้เป็นไปเพื่ออนุสาสนีปาฏิหาริย์หรือเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก โดยมิได้มุ่งหวังลาภ สักการะ สรรเสริญ สุข อย่างชาวโลกแล้วพึงมุ่งปฏิบัติธรรมต่อไปเพื่อความรู้ยิ่งในธรรมทั้งหลาย ได้แก่เพื่อความรู้แจ้งในทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ สภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับและธรรมปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อันถาวร มุ่งตรงต่อมรรค ผล นิพพาน แดนเกษมที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง ธรรมที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดปาฏิหาริย์ทั้งหลายก็จะแก่กล้าและกลั่นตัวเองเป็น "บุญฤทธิ์" และ "บุญญาภินิหาร" ไปเอง

๔.๓ ผู้ปฏิบัติภาวนาตามแนววิชชาธรรมกาย เมื่อถึงธรรมกายแล้วได้ปฏิบัติตรงตามทางสายเอก (เอกายนมรรค) คือมีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา

จิตในจิต และธรรมในธรรม ผ่านทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นทั้ง ณ ภายนอกและภายใน ละเอียดเข้าไปจนสุดละเอียดได้ถูกวิธีแล้ว ทำนิโรธให้แจ้งต่อไปจนสุดละเอียดเข้าถึงอายตนนิพพาน ซ้อนหยุดซ้อนนิ่งในศูนย์กลางพระพุทธเจ้าในอายตนนิพพานถอดกาย และสุดละเอียดเข้าไปในศูนย์กลางพระพุทธเจ้าต้นธาตุ ต้นธรรมในอายตนนิพพานเป็น ก็จะเป็นธรรมเครื่องกำจัด คือสะสางธาตุธรรมของตนเองให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย และให้ได้เข้าถึง รู้เห็น เป็นวิราคธาตุ วิราคธรรม คือเป็นธาตุล้วนธรรมล้วนอันไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (อสังขตธาตุ อสังขตธรรม) จึงจะจัดเป็นธรรมปฏิบัติเครื่อง "บำบัดทุกข์" ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายนี้เป็นทั้งสมถะและวิปัสสนาคู่กันโดยนัยดังกล่าว จึงเป็นธรรมปฏิบัติเครื่องช่วยให้วิชชา คือความรู้พิเศษ อันประดับด้วยอภิญญา กล่าวคือความสามารถพิเศษ ให้เจริญขึ้น ช่วยชำระธาตุธรรมของภาคมารหรือฝ่ายบาปอกุศล และฝ่ายกลาง ๆ ให้หมดสิ้นไป ด้วยพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ แห่งพระธรรมกายที่ปฏิบัติ เข้าถึง รู้เห็น และเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพลอยให้เจริญยิ่งด้วยบุญศักดิ์สิทธิ์ บารมี รัศมี กำลังฤทธิ์ อำนาจ สิทธิ สิทธิเฉียบขาด ในการปกครองธาตุธรรมของสัตว์ตามกำลังแห่งบารมีและภูมิธรรมของแต่ละท่านที่ปฏิบัติได้

ธรรมกายในระดับนี้จึงทรงอนุภาพสูงยิ่ง และมีสภาวะที่เป็นธรรมปฏิบัติเครื่อง "บำบัดทุกข์" และ "บำรุงสุข" แก่ทั้งตนเองและผู้อื่นในสายธาตุธรรมเดียวกันอีกด้วย

"ปาฏิหาริย์และบุญฤทธิ์" ด้วยอานุภาพธรรมกาย จึงสูงสุดกว่าปาฏิหาริย์อื่นใดทั้งสิ้น เพราะเป็นปาฏิหาริย์และบุญฤทธิ์ที่รวมพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ อยู่ในตัวพร้อมเสร็จ

ผู้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติภาวนาธรรมตามแนววิชชาธรรมกายด้วยอิทธิบาทธรรมและโดยสัมมาทิฏฐิ ย่อมได้รับผลดีทั้งในทางโลกและทางธรรม ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ด้วยกันทุกคน

ผู้ปฏิบัติภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายได้ตรงย่อมจะประจักษ์ด้วยตนว่า **"ธรรมกาย นั่นแล คือที่พึ่งอันแท้จริงของสัตว์โลก"** ด้วยประการฉะนี้

■■■■

เหตุให้แตกฉานในปฏิสัมภิทา

โดย

พระมหาศักดา สุมโน (ป.ธ. ๖)*

คำว่า **"ปฏิสัมภิทา"** นี้ เป็นคุณธรรมพิเศษของพระอริยสาวก มี ๔ ประการ คือ อรรถปฏิสัมภิทา ธรรมปฏิสัมภิทา นิรุตติปฏิสัมภิทา และปฏิภาณปฏิสัมภิทา ในคัมภีร์สัทธัมมปกาสินีและสารสังคหะได้แสดงเหตุให้แตกฉานในปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ โดยจะนำมากล่าวสรุปเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้มีความเข้าใจเป็นพื้นฐานดังนี้

ปฏิสัมภิทา คือ **ปัญญาเป็นเครื่องแตกฉาน ซึ่งเป็นปัญญาเครื่องแตกฉานของญาณเท่านั้น** ท่านได้กล่าวขยายความเพิ่มเติมว่า ความรู้ในอรรถ ชื่อว่า**อรรถปฏิสัมภิทา** ความรู้ในธรรม ชื่อว่า**ธรรมปฏิสัมภิทา** ความรู้ในนิรุตติหรือในโวหารแห่งภาษาที่กล่าวถึงอรรถและธรรม ชื่อว่า**นิรุตติปฏิสัมภิทา** และความรู้ในญาณทั้งหลาย (คืออรรถธรรม และนิรุตติ) นั้น ชื่อว่า **ปฏิภาณปฏิสัมภิทา**

ฐานะที่จะได้ความแตกฉานในปฏิสัมภิทานี้มี ๒ ประเภท คือ **เสกขภูมิ ๑ อเสกขภูมิ ๑**

ในภูมิทั้ง ๒ นั้น ปฏิสัมภิทาของอเสกขภูมิ ได้แก่ พระมหาเถระ ๘๐ องค์ มีพระสารีบุตรเถระ พระมหาโมคคัลลานเถระ พระมหากัสสปเถระ พระมหากัจจายนเถระ พระมหาโกฏฐิตเถระ เป็นต้น ส่วนปฏิสัมภิทาของเสกขภูมินั้น ได้แก่ พระอริยบุคคลทั้งหลาย มีพระอานนทเถระ ท่านจิตตคฤหบดี ท่านธรรมิกอุบาสก ท่านอุบาลีคฤหบดี ขุชชุตตราอุบาสิกา เป็นต้น

ปฏิสัมภิทาญาณทั้ง ๔ จะแกล้วกล้าผ่องใสได้นั้น ต้องประกอบด้วยเหตุ ๕ ประการคือ

๑. **อธิคม** คือ การบรรลุพระอรหัต

๒. **ปริยัติ** คือ การเรียนพระพุทธวจนะ

๓. **สวนะ** คือ การฟังพระสัทธรรมโดยเคารพ

๔. **ปริปุจฉา** คือ การสอบสวนอรรถหรือกถาที่เป็นเครื่องวินิจฉัยพระบาลีและอรรถกถาที่ตนเรียนมาแล้ว

๕. **ปุพพโยคะ** คือ การได้เจริญพระกัมมัฏฐานอยู่เนือง ๆ ซึ่งตนเองเคยปฏิบัติสั่งสมมาแล้วในศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ

เหตุทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นเหตุให้ปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ แกล้วกล้าผ่องใส ในเหตุทั้ง ๕ ประการนี้ เหตุ ๓ ประการ คือ **ปริยัติ สวนะ และปริปุจฉา เป็นเหตุมีกำลังให้ได้ความแตกฉานในปฏิสัมภิทา** ส่วน**ปุพพโยคะเป็นปัจจัยมีกำลังให้บรรลุพระอรหัต**

นอกจากนี้แล้ว ท่านยังได้แสดงไว้อีกว่า ปริยัติ สวนะ และปริปุจฉา จะมีในปางก่อนหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าเว้นการพิจารณาสังขารธรรมด้วยการบำเพ็ญเพียรในปางก่อน และการพิจารณาสังขารในปัจจุบันเสียแล้วปฏิสัมภิทาก็มีไม่ได้ เหตุทั้ง ๕ ประการนี้เมื่อรวมกันแล้วก็ช่วยอุปถัมภ์ปฏิสัมภิทาให้แกล้วกล้าผ่องใสได้เป็นอย่างดี

อาจารย์บางท่านแสดงเหตุที่ทำให้ปฏิสัมภิทาทั้ง ๔ มีความแกล้วกล้าผ่องใสเอาไว้อีกอย่างหนึ่ง มี ๘ ประการ คือ

๑. **ปุพพโยคะ** คือการเจริญพระกัมมัฏฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

๒. **พาหุสัจจะ** คือความฉลาดในศาสตร์และในศิลปะทั้งหลาย

๓. **เทศภาษา** คือความฉลาดในภาษาต่าง ๆ และความฉลาดในภาษามคธอย่างพิเศษ

๔. **อาคม** คือการเรียนพระพุทธวจนะ

๕. **ปริปุจฉา** คือการวินิจฉัยไต่สวนอรรถ

๖. **อธิคม** คือการเป็นพระโสดาบัน การเป็นพระสกทาคามี การเป็นพระอนาคามี การเป็นพระอรหัต

๗. **ครุสันนิสสัย** คือการอยู่ในสำนักครูผู้มากด้วยสุตะและปฏิภาณ

๘. **มิตตสมบัติ** คือ การได้มิตรเช่นนั้น

ในเหตุทั้ง ๘ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย และพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย อาศัยปุพพโยคะและอธิคม แล้วบรรลุปฏิสัมภิทา ส่วนพระสาวกทั้งหลายอาศัยเหตุเหล่านั้นทั้งหมดแล้วจึงบรรลุปฏิสัมภิทา

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงการสรุปความเท่านั้น ท่านที่ประสงค์จะศึกษาในรายละเอียดสามารถศึกษาได้จากคัมภีร์สัทธัมมปกาสินีและสารสังคหะดังกล่าวข้างต้น

จักทำอะไร กรรมอันมี

■ ■ ■ ■

* *ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม*

สักวาชมพันธุ์ไม้ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหามนตรี ขนฺติสาโร (ป.ธ.๙)

สักวาชมไม้ในอาวาส
ณ วัดหลวงพ่อสด ฯ รุ่งโรจน์นาม
กรรณิการ์ ไม้งามนามสาวสวย
กฤษณา กันเกรา แผกเผ่าพันธ์
ชม**กระดังงาไทย** ใบเขียวอ่อน
ชม**กระถินณรงค์** ดงไพรงาม
กานพลู เข้ายาไทยได้เป็นเอก
ชม**กุ่มบก กาหลง** กลางพงไพร
ชม**โกสน เกาลัด** ชาติไม้เทศ
ข่อย เข็ม ขานาง พ่างพาที
ชม**ค้อ แค จำปา จันทน์กะพ้อ**
ชม**จำปูน จำปี** มีดอกงาม

เขตจังหวัดราชบุรีที่งามล้ำ
แมกไม้งามดุจป่าพนาวัน
เชิญชม**กล้วยน้ำว้า** ผลาหาร
เชิญชม **กัลปพฤกษ์** สมนึกนาม
นาม**กระท้อน กระทิง**ยิ่งเกรงขาม
ชื่นแปลกล้ำ**กระพี้จั่น**พันธุ์ไม้ไทย
การเวก แก้ว เกด นามเด็ดหลาย
แก้วเจ้าจอม ความหมายไม้ผู้ดี
ขนุน เผล็ดผลใหญ่ร้ายเหลือที่
ดอกเหลืองดี **ขี้เหล็ก** ปัจเจกนาม
นามไพเราะจัน-อินถิ่นแฝดสยาม
ชม**จิกนา จิกน้ำ จามจุรี**

ชัยพฤกษ์ ชวนชม ฉมนาสา
ชม**พูพันธุ์ทิพย์**ไม้ใบขจี
ชม**ไม้แดง ตันหยง** วงศ์พฤกษา
ตีน**เป็นน้ำ** กับ **แต้ว** เพริศแพร้วนาม
ทรงบาดาล ทองกวาว เผ่าพงศ์ไม้
ธรรมบูชา บุหงา นานาพรรณ
ฝ้ายคำซ้อน โพธิ์ พิกุล และ**บุนนาค**
ปีบ มะม่วง มะดัน พันธุ์ไม้ไทย
พุดซ้อน พะยูง เพกา พฤกษาชาติ
เฟื่องฟ้า มะละกอ ต่อด้วย**ปาล์ม**
มะขามเทศ มะพร้าวเผ่าพฤกษาชาติ
ชม**มะตูม มะกรูด** สูดคันธา
โน่น**มะยม ยางนา ยูคาลิป**
ชม**ลำดวน ยี่หุบ** บุปผาพันธุ์
ศรีตรัง รัง สำโรง วงศ์พฤกษา
รวงผึ้ง อ้อย สะแก แลดาษไพร
ชม**อโศก สารภี สมอพิเภก**
หางนกยูง อ้อย สน ส้ม ปนมา
เดินชมไม้ในวัดมีดาษดื่น
ธรรมชาติรื่นรมย์พรมชีวิน

ชม**ชบา ชงโค** โอฬารสี
ชมชิงชัน ไม้ดีมีค่างาม
ชม**ตาล ตะโกนา ตะแบกน้ำ**
ค่าสูงล้ำ**ตะเคียนทอง** คนต้องการ
นิโครธ ไทร นนทรี งามพิศาล
ชม**พญาสัตบรรณ**พันธุ์พฤกษ์ไพร
บัวหลายหลาก**พะยอม**พร้อมทั้ง**ไผ่**
ประดู่ลาย พุทรา มะลิงาม
ชม**มะตาด มะฮอก มะกอกน้ำ**
ฝรั่ง มะขาม มะเกลือ เหลือพรรณนา
ชม**มะหาด มะพลับ** กับ**มะค่า**
มะขามป้อม เป็นยารับประทาน
ชมไม้ทิพย์ **รกฟ้า** เมืองสวรรค์
ลิ้นจี่ ลันทม สะเดา เผ่าไม้ไทย
อนรรฆค่า **ไม้สัก** แพงหลากหลาย
ชม**สมอ** สมุนไพร ใช้เป็นยา
หอมเป็นเอก **อบเชย** เย้ยนาสา
สาธร หว้า สาละ อินทนิล
แสนสดชื่นเหมือนอยู่ใกล้สายกระสินธุ์
วอนทุกถิ่นทั่วไปไทยรักไพรเอย.

๒๑ ตุลาคม ๒๕๓๗

ตอบปัญหาธรรม

โดย

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (ป.ธ.๖)

○ ● **ถาม** หลวงพ่อ (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้แสดงธรรมว่า เฉพาะสังขารธรรมทั้งปวง หรือธรรมที่เป็นไปในภูมิ ๓ ได้แก่ เบญจขันธ์ เป็นต้นเท่านั้นที่มีสามัญลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และมีอนัตตลักษณะ ที่เป็นสภาพสูญ คือว่างเปล่าจากตัวตน และไม่เป็นไปในอำนาจ ว่า**ธรรมทั้งปวงจงอย่าแก่ จงอย่าตาย** เพราะ**เป็นสภาพที่ต้องแปรปรวนไปตามธรรมดา** ส่วนนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์หามีลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาด้วยไม่ นั้น

มีบางท่าน ได้แสดงว่า คำว่า **ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตานั้น** หมายความรวมหมดทั้งวิสังขารธรรมคือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นโลกุตตรธรรม เป็นอสังขตธรรม เป็นอมตธรรม คือธรรมที่ไม่ตายด้วย

หลวงพ่อ(พระมหาเสริมชัย) จะว่าอย่างไรต่อไป ?

● **ตอบ** หลวงพ่อไม่บอกว่าอย่างไรอีก แต่ขอให้อ่านพระธรรมเทศนา ของพระบูรพาจารย์สุปฏิปันโน พระเดชพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) อดีตเจ้าอาวาส วัดบรมนิวาส ซึ่งเป็นอาจารย์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อมั่น ภูริทัตตมหาเถร มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวถึง**โทษของการเอาอนัตตานุปัสสนา สุญญตานุปัสสนา เป็นอารมณ์เกินไป**ดังต่อไปนี้ แล้วจงพิจารณาหาความเข้าใจเอาเอง

พระธรรมเทศนา กล่าวถึง โทษของการเอาอนัตตานุปัสสนา สุญญตานุปัสสนา เป็นอารมณ์เกินไป

โดย

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)

...อีกพวกหนึ่งมีสติปัญญามากเกินไป เอาอนัตตานุปัสสนา สุญญตานุปัสสนา เป็นอารมณ์เกินไป จนเกิดอนัตตสัญญา สุญญตสัญญา เห็นไม่มีตนไม่มีตัว เห็นสูญว่างเปล่า ถือเอาความว่าง ความสูญ เข้ามาเป็นอารมณ์ **เข้าใจว่าความว่า ความสูญ เป็นพระนิพพาน** ตกลงพวกนี้เอาอวิชชาเป็นสรณะเป็นที่พึ่ง ความสูญ ความไม่มีนั้นเองเป็นตัวอวิชชา จึงชื่อว่าเอาตัวอวิชชาเป็นที่พึ่ง เป็นตัว **โมฆปุริโส บุรุษเปล่าแท้ เป็นตัวอกตัญญูขาดจากคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ คุณพระราชามหาอำมาตย์ ไม่มีในตน คนเหล่านี้จะเห็นว่าตายสูญหรือตายเกิดก็ตาม ก็คงตกอยู่ในพวกมิจฉาทิฏฐิ จะทำคุณความดีแก่ตนไม่ได้อีกแล้ว** เลยยกโทษเอาครูบาอาจารย์ว่า ท่านรู้จักของจริงเต็มตัว แต่ท่านอาศัยการหลอกลวงเขาเลี้ยงชีวิต ท่านจึงแสดงว่าทำอย่างนั้นเป็นบุญทำอย่างนั้นเป็นบาป ตั้งหน้าหลอกเขากินเท่านั้น ที่จริงจะเอาบุญบาปที่ไหนมา มักพูดอย่างนี้ **คนจำพวกนั้นมักยกโทษท่านผู้มีคุณยกตนข่มท่านด้วยประการต่าง ๆ อย่างนี้ ส่วนตนก็ไม่ทำบุญให้ทานรักษาศีล ยังซ้ำติเตียนท่านผู้อื่นเสียด้วย เสียทั้งประโยชน์ส่วนตัว ทั้งประโยชน์ผู้อื่นซึ่งคบหาสมาคม เป็นทั้งนี้ก็เพราะโทษเห็นอนัตตาสูญเปล่า เป็นตัวมิจฉาทิฏฐิคือรู้ผิดเห็นผิด จึงชื่อว่ามิจฉาทิฏฐิ เป็นผู้ศึกษาในพระศาสนา แต่กลายเป็นภายนอกไปเสียไม่รู้ตัว อย่างนี้นับด้วยร้อยด้วยพันไม่ถ้วน ผู้ศึกษาธรรมในพระศาสนาควรตรึกตรองให้มาก อย่าให้พลาด อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่ของเล่น ถ้าดีก็ตรงพระนิพพานทีเดียว ถ้าพลาดท่าก็ตกโลกันต์เลยทีเดียว** การรู้เห็นตัวว่าเป็นของชั่ว ท่านจึงแสดงว่าเป็นสะพานแห่งความเสื่อมความฉิบหาย สมด้วยพุทธปริยายว่า "ทุวิชชาโน ปราภโว" ด้วยประการฉะนี้ฯ

■ ■ ■ ■

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์) หนังสือพระธรรมเทศนา มงคล ๓๘ ธรรมวิจยานุศาสน์ ศิริมานนทสูตร พร้อมด้วยอธาตุ, โรงพิมพ์ บ.ด่านสุทธาการพิมพ์ จก., พ.ศ. ๒๕๓๖ หน้า ๑๗๐-๑๗๒

ประกาศ

การจัดตั้งศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย และ ผลการอบรมภาวนาธรรมแก่สาธุชนพุทธบริษัท

โดย วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
ระหว่างมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗

ด้วยสำนึกใน **วัตถุประสงค์สำคัญของพระภิกษุ สามเณร ผู้ขอและได้รับการบรรพชาอุปสมบทเข้ามาในบวรพระพุทธศาสนาว่า "เพื่อสลัดตนออกจากทุกข์ทั้งปวงและเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง"** ด้วยตระหนักถึง**ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา** และ**ประโยชน์คือความสงบสันติสุขและความเจริญรุ่งเรืองของประชาชนหมู่ใหญ่** และด้วยตระหนักถึง**ภัยต่อชาติบ้านเมือง พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์**

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี **จึงได้จัดให้มีการอบรมพระกัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกาย** ที่พระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้เคยปฏิบัติและสั่งสอนถ่ายทอดไว้ และมีผลต่อผู้ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติด้วยอิทธิบาทธรรมอย่างดียิ่ง ทั้งทางโลกและทางธรรม มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๕ จนถึงปัจจุบัน รวมได้ ๒๗ รุ่นแล้ว และกำลังจะเปิดการอบรม รุ่นที่ ๒๘ ในระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม เป็นรุ่นปลายปีในศกนี้** โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

๑. **เพื่อสร้างพระในใจตน** และช่วยกันสร้างพระ**ในใจคนอื่น**

๒. **เพื่อสร้างพระวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ** กล่าวคือให้รู้หลักปริยัติสัทธรรมและปฏิบัติพระสัทธรรมให้ได้ผลและประสบการณ์ในการปฏิบัติภาวนาธรรมตามสมควรแก่ธรรมที่ปฏิบัติได้ ให้งดงามพร้อมด้วยศีลาจารวัตรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ให้สามารถเป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เพื่อช่วยกันสืบและรักษาบวรพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป และ

๓. **เพื่อให้เป็นประทีปส่องทางดำเนินชีวิตแก่สาธุชนผู้สนใจในธรรม** เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขแก่ตน แก่ครอบครัว แก่ประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม**และ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ยังได้มี**นโยบายส่งเสริมให้วัดหรือสำนักต่าง ๆ ตั้ง "โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย"** และหากมีกำลังบุคคลพอ ก็ขอ**ส่งเสริมให้จัดตั้งเป็น "ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย" ประจำภาคต่าง ๆ เพื่อเปิดการอบรมภาวนาธรรมตามแนววิชชาธรรมกายนี้ เพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น** ตามวัตถุประสงค์ที่ได้เปล่งวาจาและได้รับการบรรพชาอุปสมบทแล้ว ให้เต็มกำลังสติปัญญาและความสามารถของพุทธบุตร

ปัจจุบันนี้ได้มีศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกายในภาคต่าง ๆ ที่ได้เปิดการอบรมภาวนาธรรม และมีบุคลากรทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาสช่วยกันบริหารกิจการให้การศึกษาอบรมธรรมปฏิบัตินี้โดยการให้ความร่วมมือช่วยเหลือแนะนำและประสานงานการเปิดการอบรมภาวนาธรรมแก่วัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งของโครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายแล้วดังนี้คือ

"ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ภาคใต้" วัดพุทธภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

"ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ประเทศมาเลเซีย" วัดแม่ลิ้ว กำปงเซียม และ วัดพุทธไทยเชตวัน ปาตลิ่ง จาย่า ประเทศมาเลเซีย

"ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ภาคกลาง" วัดวังตะกู อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ทั้งนี้ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม**และ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย จะได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ**และ**ในการจัด "หน่วยพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายเคลื่อนที่" ออกจาริกไปยังภาคต่าง ๆ ภายหลังการอบรมพระกัมมัฏฐานแต่ละรุ่น เพื่อไปร่วมให้คำแนะนำสั่งสอนการเจริญภาวนาธรรมแก่สาธุชนพุทธบริษัทในวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรมซึ่งมีโครงการ/ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกายตั้งอยู่เป็นระยะเวลาครั้งละ ๑๕ วัน** ดังที่ได้เริ่มโครงการนี้แล้วภายหลังการอบรมพระกัมมัฏฐานรุ่นที่ ๒๗ โดยได้จัดหน่วยพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายเคลื่อนที่จาริกไปให้การอบรมภาวนาธรรม ที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ คือ ที่จังหวัด กระบี่ สงขลา ยะลา ปัตตานี และจังหวัดนราธิวาสแล้ว เป็นเวลา ๑๕ วัน และจะได้จัดหน่วยพุทธภาวนาฯ จาริกไปในภาคอีสานและภาคเหนือ ภายหลังการอบรมรุ่นต่อ ๆ ไป ตามแต่ว่าภาคใด จะมีวัดที่ได้จัดตั้ง

สรุปผลการฝึกอบรมภาวนาธรรมแก่สาธุชนพุทธบริษัท ทั้งภายในและภายนอกวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗

วันเดือนปี ที่อบรม	ประเภทบุคคลผู้เข้ารับการอบรม	จำนวน ประมาณ	วัด/หน่วย/สถาบัน ของผู้รับการอบรม	สถานที่ให้การอบรม (ภายใน/ภายนอกวัดหลวงพ่อสดฯ)
ทุกวันอาทิตย์	ญาติโยมสาธุชนทั่วไป	๒๕๐	สนง.มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดสระเกศ	ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ
ทุกเสาร์ต้นเดือน	ญาติโยมสาธุชนทั่วไป	๑๗๕	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ดำเนินสะดวก ราชบุรี	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๒๑ ก.พ.๓๗	พระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา	๑๕๐	วัดยางทอง อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง	วัดยางทอง
๒ มี.ค.๓๗	พนักงานะนาคาร	๑๒๐	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (สนง.ใหญ่)
๑๗ มี.ค.๓๗	พนักงานธนาคาร	๘๐	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (สนง.ใหญ่)
๒๓ มี.ค.๓๗	อุบาสกอุบาสิกา	๓๐๐	วัดบัวงาม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	วัดบัวงาม
๒๔ มี.ค.๓๗	นักเรียนมัธยม และครู	๒๐๐	รร.ดอนคลังวิทยา อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	รร.ดอนคลังวิทยา
๒๕ มี.ค.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๑)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๒๖ มี.ค.๓๗	ครูผู้สอนสังคมศึกษาและศีลธรรม ชั้นมัธยม	๒๒๕	รร.วัดบ้านโป่ง จ.ราชบุรี (ศ.ธ.จังหวัดราชบุรี ผู้จัด)	รร.วัดบ้านโป่ง
๙ เม.ย.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๒)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๗-๑๒เม.ย.๓๗	เยาวชนชาย-หญิง	๗๐	ทั่วไป	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๑๐-๒๓เม.ย.๓๗	เยาวชนผู้บวชเป็นสามเณรภาคฤดูร้อน	๑๒๐	ทั่วไป	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๑๖-๒๕เม.ย.๓๗	พระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา	๕๐	วัดไร่ ต.ม่วงเตี้ย อ.วิเศษชัยชาญ จ.อ่างทอง	วัดไร่

ปรากฏว่าใน ปีเดียวกันนี้ ยังมีการอบรมภาวนาธรรมแก่สาธุชนพุทธบริษัทที่ต่างจังหวัดอีกมากมาย ทั้งที่ทางสถาบันฯ ได้ไปจัดให้ตามที่ต่างๆ ด้วยตนเอง และที่ทางสถาบันฯ ได้ส่งวิทยากรไปช่วยจัดให้ตามที่ต่างๆ ด้วยอีกมากมาย ซึ่งมีการจัดอบรมกันตลอดทั้งปีเช่นเดียวกัน

ในส่วนของการอบรมภาวนาธรรมแก่สาธุชนพุทธบริษัทที่ต่างจังหวัดนี้ ได้มีการจัดอบรมกันมากมายเช่นกัน ตัวอย่างเช่น ในเดือนมกราคม ๒๕๓๗ ได้มีการจัดอบรมภาวนาธรรมแก่ข้าราชการ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครสวรรค์ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดอุดรธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครพนม ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสงขลา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดปัตตานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดยะลา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนราธิวาส ๑ ครั้ง ที่จังหวัดพิษณุโลก ๑ ครั้ง ที่จังหวัดเชียงราย ๑ ครั้ง ที่จังหวัดลำปาง ๑ ครั้ง ที่จังหวัดอุบลราชธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดขอนแก่น ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครราชสีมา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสุรินทร์ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดชลบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครปฐม ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสมุทรสาคร ๑ ครั้ง ที่จังหวัดราชบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดกาญจนบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดอ่างทอง ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสมุทรปราการ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนนทบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดปทุมธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดพิษณุโลก ๑ ครั้ง ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครสวรรค์ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดอุทัยธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดชัยนาท ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสิงห์บุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดลพบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสระบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครนายก ๑ ครั้ง ที่จังหวัดปราจีนบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสระแก้ว ๑ ครั้ง ที่จังหวัดจันทบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดตราด ๑ ครั้ง ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดชลบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดระยอง ๑ ครั้ง ที่จังหวัดเพชรบุรี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ๑ ครั้ง ที่จังหวัดพังงา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดภูเก็ต ๑ ครั้ง ที่จังหวัดกระบี่ ๑ ครั้ง ที่จังหวัดตรัง ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสตูล ๑ ครั้ง ที่จังหวัดสงขลา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดปัตตานี ๑ ครั้ง ที่จังหวัดยะลา ๑ ครั้ง ที่จังหวัดนราธิวาส ๑ ครั้ง ที่จังหวัดพัทลุง

วันเดือนปี ที่อบรม	ประเภทบุคคลผู้เข้ารับการอบรม	จำนวนประมาณ	วัด/หน่วย/สถาบัน ของผู้รับการอบรม	สถานที่ให้การอบรม (ภายใน/ภายนอกวัดหลวงพ่อสดฯ)
๒๐-๒๔เม.ย.๓๗	อุบาสกอุบาสิกา	๒๒๐	วัดปราสาทสิทธิ์ อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	วัดปราสาทสิทธิ์
๑-๑๕ พ.ค.๓๗	พระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา สาธุชนทั่วไป	๔๔๐	ผู้มาอบรมพระกัมมัฏฐาน จากทั่วประเทศ รุ่นที่ ๒๗	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
๑ พ.ค.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๓)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๒ พ.ค.๓๗	ครูสอนนักเรียนชั้นประถม	๒๒๐	การอบรมครูชั้นประถม (โรงเรียนคริสเตียน)	รร.ดำเนินวิทยา อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
๙ พ.ค.๓๗	นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ปวช.๑ (รุ่นที่ ๑)	๗๕๐	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี	วิทยาลัยราชบุรี
๑ พ.ค.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๔)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๑๑ พ.ค.๓๗	นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ปวช. ๑ (รุ่นที่ ๒)	๖๕๐	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
๑๓ พ.ค.๓๗	นักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค (ปวส.ปวท.) (รุ่นที่ ๓)	๗๕๐	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี	วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
๑๗-๑๙พ.ค.๓๗	พระภิกษุ สามเณร และสาธุชน	๑๒๕	วัดแก้วโกรวาราม อ.เมือง จ.กระบี่	วัดแก้วโกรวาราม
ทุกวันอังคาร-พฤหัสบดี	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๕๐	รร.ดำเนินวิทยา อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	รร.ดำเนินวิทยา
๑๙ พ.ค.๓๗	พนักงานธนาคาร	๑๑๐	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (สนง.ใหญ่)
๒๐-๒๒พ.ค.๓๗	สาธุชนทั่วไป	๕๐	วัดชัยชนะสงคราม (รพช.) อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	วัดชัยสงคราม (รพช.) อ.หาดใหญ่
๒๑ พ.ค.๓๗	พระภิกษุ สามเณร และสาธุชน	๕๐	วัดมงคลเทพาราม (วัดปากน้ำ) อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	วัดมงคลเทพาราม (วัดปากน้ำ) องหาดใหญ่
๒๐ พ.ค.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู (รุ่นที่ ๑)	๔๕๐	รร.หาดใหญ่วิทยา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	รร.หาดใหญ่วิทยา
	นักเรียนชั้นมัธยมและครู (รุ่นที่ ๒)	๔๕๐	รร.หาดใหญ่วิทยา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	รร.หาดใหญ่วิทยา
	นักเรียนชั้นมัธยมและครู (รุ่นที่ ๓)	๔๕๐	รร.หาดใหญ่วิทยา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	รร.หาดใหญ่วิทยา
	นักเรียนชั้นประถม	๕๐๐	รร.สหศาสตร์วิทยา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	รร สหศาสตร์วิทยา
๒๑ พ.ค.๓๗	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๑๕๐	วัดคอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา	วัดคอหงส์

วันเดือนปี ที่อบรม	ประเภทบุคคลผู้เข้ารับการอบรม	จำนวนประมาณ	วัด/หน่วย/สถาบัน ของผู้รับการอบรม	สถานที่ให้การอบรม (ภายใน/ภายนอกวัดหลวงพ่อสดฯ)
๒๓-๒๗พ.ค.๓๗	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๓๐	วัดพุทธภูมิ อ.เมือง จ.ยะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธ
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๗๐	วัดเวฬุวัน อ.เมือง จ.ยะลา	วัดเวฬุวัน
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๓๐๐	วัดมะกรูด อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี	วัดมะกรูด
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๖๐	วัดน่าเกตุ อ.นาเกต จ.ปัตตานี	วัดน่าเกตุ
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๑๐๐	วัดวชิรปราการ ต.โกตาบารู อ.รามัญ จ.ยะลา	วัดวชิรปราการ
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๔๐	วัดสุนทรประชาราม อ.รามัญ จ.ยะลา	วัดสุนทรประชาราม
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๔๐	วัดรังสิตาวาส ต.ชาเมาะ อ.รามัญ จ.ยะลา	วัดรังสิตาวาส
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๕๐	วัดห้อยเงาะ จ.ยะลา	วัดห้วยเงาะ
	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๗๐	วัดยูปาราม (ยุโป) จ.ยะลา	วัดยูปาราม
๒๗-๓๐พ.ค.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู และญาติโยม	๙๐๐	รร.สุไหงโกลก อ.สุไหงโกลก จ.นราธิวาส	รร.สุไหงโกลก
๓๐ พ.ค.๓๗	นายแพทย์ พยาบาล พนักงาน และญาติโยม	๖๐	ฝ่ายสังคม โรงพยาบาลดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี	โรงพยาบาลดำเนินสะดวก
๑-๓ มิ.ย.๓๗	นักศึกษาวิทยาลัยครูนครปฐม และอาจารย์	๔๔๐	วิทยาลัยครูนครปฐม จ.นครปฐม	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๓-๕ มิ.ย.๓๗	นักศึกษาวิทยาลัยครูนครปฐม และอาจารย์	๔๓๐	วิทยาลัยครูนครปฐม จ.นครปฐม	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๒-๔ มิ.ย.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู	๑๕๐	ร.ร.บ้านโป่งวิทยาคม	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๔ มิ.ย.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๕)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๙ มิ.ย.๓๗	พนักงานธนาคาร	๑๒๐	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด	ธนาคารสหธนาคาร จำกัด (สนง.ใหญ่)
๑๐-๑๒ มิ.ย.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู	๑๖๘	ร.ร.ศรัทธาสมุทร อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๒๔-๒๖ มิ.ย.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู	๕๔	ร.ร.ไชยฉิมพลีวิทยาคม กทม.	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
๒๔-๒๖ มิ.ย.๓๗	นักเรียนชั้นมัธยมและครู	๑๗๕	ร.ร.รัตนโกสินทร์สมโภชบางขุนเทียน กทม.	วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

วันเดือนปี ที่อบรม	ประเภทบุคคลผู้เข้ารับการอบรม	จำนวน ประมาณ	วัด/หน่วย/สถาบัน ของผู้รับการอบรม	สถานที่ให้การอบรม (ภายใน/ภายนอกวัดหลวงพ่อสดฯ)
๒๓-๒๙ มิ.ย. ๓๗	พระภิกษุ สามเณร และญาติโยม	๑๒๐	วัดพุทธภูมิ อ.เมือง จ.ยะลา และจากหลายจังหวัดในภาคใต้	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธ
๒๓ มิ.ย.๓๗	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๐๐	ร.ร.นิบงชนูปถัมภ์ อ.เมือง จ.ยะลา	ร.ร.นิบงชนูปถัมภ์
๒๓ มิ.ย.๓๗ ต่อจากนี้ มีทุกวันเสาร์	พระภิกษุ สามเณร อาจารย์ นักศึกษา สาธุชน	๑๒๐	วัดวังตะกู วิทยาลัยครูนครปฐม	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคกลาง) วัดวัง จ.นครปฐม
๒๔ มิ.ย.๓๗	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๐๐	ร.ร.เทศบาล ๔ ร.ร.อนุบาลยะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธภูมิ
	ครู-นักเรียนพลตำรวจ	๖๐	ร.ร.พลตำรวจภูธร จ.ยะลา	ร.ร.พลตำรวจภูธร จ.ยะลา
	ครู-นักเรียนชั้นมัธยม	๖๕๐	ร.ร.คณะราษฎร์บำรุง จ.ยะลา	ร.ร.คณะราษฎร์บำรุง จ.ยะลา
๒๕ มิ.ย.๓๗	พระธรรมทูต (รุ่นที่ ๖)	๑๕๐	กองงานพระธรรมทูต วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ	วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
๒๗ มิ.ย.๓๗	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๔๐	ร.ร.เทศบาล ๔ ร.ร.อนุบาลยะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธภูมิ
	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๒๔๐	ร.ร.เทศบาล ๓ จ.ยะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธภูมิ
	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๐๐	ร.ร.นิบงชนูปถัมภ์ อ.เมือง จ.ยะลา	ร.ร.นิบงชนูปถัมภ์
	ครู-นักเรียนชั้นมัธยม	๓๐๐	ร.ร.สตรียะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธภูมิ
	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๕๘๐	ร.ร.เทศบาล ๓-๔ จ.ยะลา ร.ร.อนุบาลยะลา	ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย (ภาคใต้) วัดพุทธภูมิ
	ครู-นักเรียนชั้นประถม	๓๐๐	ร.ร.นิบนูปถัมภ์ อ.เมือง จ.ยะลา	ร.ร.นิบงชนูปถัมภ์

(ร่าง) ๑ ปีสู่ ๑๐ ปีข้างหน้า

การอบรมพระวิทยากรผู้ทำหน้าที่อบรมวิชชาธรรมกาย

ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ๑ - ๑๕ ธันวาคม
วัดหลวงพ่อสด ๑ - ๑๕ พฤษภาคม } ๒๕๓๗

เรียน

ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ถนนพุทธมณฑลสาย ๑ ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
(ชั้นเรียนเตรียมการ ๑ ปีข้างหน้า-จำนวนครั้งจริง กม. ๓ ๑๕)

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่มีผู้ให้ความสนใจในการฝึกวิชชาธรรมกายเป็นจำนวนมาก และจะมีการขยายวงกว้างออกไปในอนาคตอีกไม่ช้าไม่นานนี้ ศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมการอบรมวิทยากรผู้ทำหน้าที่อบรมวิชชาธรรมกายเพื่อรองรับการขยายตัวดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลวงพ่อสดฯ ที่ต้องการให้ลูกศิษย์ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีงามทั้งทางโลกและทางธรรม

๑. หลักปฏิบัติการอบรมวิชชาธรรมกายในปัจจุบันที่ผ่านมาและวิธีการอบรมวิชชาธรรมกายในปัจจุบัน

๑.๑ **เนื้อหา** การเจริญภาวนาเพื่อเข้าถึงพระธรรมกาย ๓ ประการคือ ๑) ศีลทั้งห้า ๒) ฌานทั้งสี่ ๓) ปัญญาเห็นแจ้งในวิชชาธรรมกาย ซึ่งเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติของพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งสิ้น

๑.๒ **เนื้อหาผู้ปฏิบัติ** ผู้ปฏิบัติทั้งชายและหญิง ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ๕ ขึ้นไป ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ไม่จำกัดอาชีพ ไม่จำกัดฐานะ ไม่จำกัดเชื้อชาติ ไม่จำกัดศาสนา ไม่จำกัดสีผิว ไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดวัย

สกิทาคาหยาบ-พระสกิทาคาละเอียด, ธรรมกายพระอนาคาหยาบ-พระอนาคาละเอียด, ถึงธรรมกายพระอรหัตหยาบ-พระอรหัตละเอียด

แล้วใช้ตาหรือญาณของธรรมกายพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมของกายในภพ ๓ ทั้ง ณ ภายใน (ส่วนละเอียด) และทั้ง ณ ภายนอก (ส่วนหยาบ) สุดหยาบสุดละเอียด ให้เห็นแจ้งแทงตลอดในสภาวะของสังขารธรรมทั้งปวงว่ามีสามัญลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างไร เป็น**วิปัสสนาปัญญา**

เจริญฌานสมาบัติให้จิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์ แล้วน้อมไปเพื่อ**อตีตังสญาณ** พิจารณาเห็นอัตภาพของตนและสัตว์อื่น ที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรนี้ และน้อมไปเพื่อ**ปัจจุปันนังสญาณ** พิจารณาเห็นสัตว์โลกทั้งหลายในภพภูมิต่าง ๆ คือ

(๑) กามภพ ได้แก่ เทวโลกและมนุษย์โลก อันเป็นสุคติภพ, ภูมิของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย และสัตว์เดียรัจฉาน อันเป็นทุคติภพ

(๒) รูปภพ คือภพของรูปพรหม อันเป็นสุคติภพ และ

(๓) อรูปภพ คือภพของอรูปพรหม สุคติภพสูงสุดของสัตว์โลก ให้เห็นความปรุงแต่งด้วยผลบุญ (ปุญญาภิสังขาร) ด้วยบาปอกุศล (อปุญญาภิสังขาร) และด้วยฌานสมาบัติที่ไม่หวั่นไหว (อเนญชาภิสังขาร) และน้อมไป**เพื่ออนาคตังสญาณ** พิจารณาเห็นอัตภาพและชีวิตความเป็นไปของตนในอนาคตจนถึงวันตาย แล้วยกขึ้นสู่พระไตรลักษณ์ พิจารณาสังขาร คือ ธรรมชาติหรือสิ่งที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งทั้งปวง ทั้งที่มีวิญญาณครองและที่ไม่มีวิญญาณครอง ให้เห็นทั้งสภาพความปรุงแต่งและสามัญลักษณะที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็น**วิปัสสนาปัญญา**

๑.๓ เบื้องสูง-ขั้นมรรค ผล ในขั้น**โลกุตตรวิปัสสนา** เจริญฌานสมาบัติให้จิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์ แล้วใช้ญาณธรรมกายพิจารณาสัจจะทั้ง ๔ ในกายมนุษย์ ทิพย์ พรหม อรูปพรหม ให้เห็นแจ้ง-รู้แจ้งในทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันเป็นไปในญาณ ๓ คือสัจจญาณ กิจจญาณและกตญาณ มีอาการ ๑๒ นี้เป็น**โลกุตตรปัญญา** พร้อมกับ**ทำนิโรธ** (ไม่ใช่นิโรธสมาบัติ แต่เป็นนิโรธในความหมายของการดับสมุทัย) ดับหยาบไปหาละเอียด ผ่านศูนย์กลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมอันเป็นที่ตั้งของธาตุธรรม เห็น-จำ-คิด-รู้ คือใจ เพื่อปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓ สุดกายหยาบกายละเอียด ให้เป็นแต่ใจของธรรมกายที่ใสบริสุทธิ์ล้วน ๆ จนจิตละเอียดที่สุด ปล่อยความยินดีในฌานสมาบัติและอุปาทานในขันธ์ ๕ ของกายในภพ

๓ ปล่อยขาดหมดพร้อมกัน ธรรมกายที่บริสุทธิ์สุดละเอียดจะไปปรากฏใน**อายตนนิพพาน** ให้ได้รู้เห็นสภาวะของวิสังขาร คือ **"พระนิพพาน"** กล่าวคือ**ธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผล** แล้วของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตเจ้าที่ดับขันธ์เข้าปรินิพพานแล้วด้วย**อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** โคตรภูจิตยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ เมื่อมรรคจิตและมรรคปัญญาของธรรมกายเจริญขึ้นปหานสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกอย่างน้อย ๓ ประการขึ้นไป คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพตปรามาส ได้ ย่อมก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชน เข้าสู่ความเป็นอริยบุคคลตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

ธรรมกายที่**บรรลุมรรคผลนิพพาน**ในแต่ละระดับ ย่อมปรากฏแก่พระอริยเจ้านั้นใส สว่าง อยู่ทุกเมื่อไม่มัวหมองตลอดไป

ส่วนผู้ที่ธาตุธรรมยังไม่แก่กล้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปรารถนาความบรรลุคุณธรรมสูงกว่าปกติสาวก ซึ่งยังจะต้องบำเพ็ญบารมีเพื่อให้เต็มอีกต่อไป ตราบใดที่ยังไม่ได้บรรลุมรรค ผล เพราะตัดสังโยชน์ไม่ได้ ก็ยังนับเป็นแต่เพียงโคตรภูบุคคล ซึ่งท่านเปรียบเหมือนผู้ก้าวขึ้นสู่ประตูพระนิพพานด้วยเท้าเพียงข้างเดียว ส่วนเท้าอีกข้างหนึ่งยังอยู่ในภพ ๓ ยังจักต้องบำเพ็ญบารมีต่อไปด้วยความสำรวมระวังในศีลและอินทรีย์ ด้วยญาณสังวรและด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบให้มาก จนกว่าบุญบารมีจะเต็มส่วนตามอธิษฐานและได้บรรลุมรรคผลนิพพานที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง และเป็นบรมสุขดังกล่าวแล้ว

๑.๔ วิชชาธรรมกายชั้นสูง (มรรคผลพิสดาร-สะสางธาตุธรรม) ผู้เจริญภาวนาได้ถึงธรรมกาย และผ่านการปฏิบัติภาวนาเบื้องกลางขึ้นไป ก็จะได้รับการพิจารณาต่อวิชชาธรรมกายเบื้องสูงให้ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ เพื่อช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขตนและสังคมประเทศชาติตามที่หลวงพ่อวัดปากน้ำ ท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า **"ธรรมกายคนหนึ่งช่วยคนได้ครึ่งเมือง"**

๒. วิธีการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน

จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการฝึกอบรมพระกัมมัฏฐาน ซึ่งจะมีพระเดชพระคุณ**ท่านเจ้าคุณพระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระเป็นที่ปรึกษา และมี**พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** (ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เป็นผู้ให้คำแนะนำและควบคุมพระกัมมัฏฐาน พร้อมด้วยพระวิทยากรซึ่งผ่าน**การอบรมธรรมปฏิบัตินี้ได้ผลดีมาก หรือได้ผลดีพอสมควรมาแล้ว เป็นผู้ช่วยถวายคำแนะนำ และควบคุมพระกัมมัฏฐานอีกหลายท่าน**

การฝึกปฏิบัติพระกัมมัฏฐานแต่ละวันนั้นจะมีทั้ง

- การถวายคำแนะนำในการฝึกปฏิบัติภาวนาเป็นส่วนรวมร่วมกัน
- และทั้งการแยกเป็นกลุ่มย่อย โดยมีพระวิทยากรผู้ช่วย คอยช่วยแนะนำและควบคุมพระกัมมัฏฐานอย่างใกล้ชิดทุกกลุ่ม

๓. ภาคปริยัติ

ทุกวันเวลาบ่ายสองโมง จะได้อาราธนาพระมหาเถระหรือพระเถรานุเถระมาถวายคำแนะนำหลักปริยัติให้ด้วยประมาณวันละ ๒ ชั่วโมง

๔. อุปกรณ์การฝึกอบรม

จะมีหนังสือคู่มือธรรมปฏิบัติและเทปสอนภาวนาให้ตามสมควร ตามกำลังที่มีเจ้าภาพ

๕. ระเบียบการเข้ารับการอบรม

๕.๑ จำนวนและระยะเวลาการอบรม

เพื่อให้พระสงฆ์เถรานุเถระผู้เข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐาน ณ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้รับคำแนะนำและความรู้ในการปฏิบัติพระกัมมัฏฐานโดยใกล้ชิด เพื่อให้การปฏิบัติภาวนาได้ผลดี ทางสถาบันจึงรับสมัครเข้ารับการอบรมได้เพียงรุ่นละประมาณ ๕๐๐ - ๖๐๐ รูปเท่านั้น กำหนดระยะเวลาการอบรม ๑๕ วัน คือ รุ่นกลางปี ระหว่างวันที่ ๑ - ๑๕ พฤษภาคม และรุ่นปลายปี ระหว่างวันที่ ๑ - ๑๕ ธันวาคม ของทุกปีในกรณีที่มีพระสงฆ์สมัครเข้ารับการอบรมเกินกว่าจำนวนดังกล่าวข้างต้น ก็จะพิจารณาแบ่งให้สมัครเข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐานในรุ่นต่อไป ผู้สมัครมาก่อนจะได้รับการพิจารณาบรรจุเข้ารับการอบรมก่อน

๕.๒ การสมัครเข้ารับการอบรม และข้อปฏิบัติที่สำคัญ

สำหรับผู้สนใจที่จะเข้ารับการอบรมภาวนาธรรมนี้ ขอได้โปรดจดหมายขอสมัครเข้ารับการอบรมไปยัง **พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาส**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ ได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถ้าจะมีผู้สมัครเข้ารับการอบรมร่วมกันหลายคน ขอได้โปรดระบุรายชื่อและวัดของผู้ที่จะไปร่วมกันนั้นด้วย

เมื่อพระคุณเจ้าได้มีจดหมายแจ้งความจำนงขอสมัครเข้ารับการอบรมไปแล้ว หากพระคุณเจ้าไม่ได้รับแจ้งว่าจำนวนผู้สมัครเต็มแล้ว **ขอให้พระคุณเจ้าเตรียมเดินทางไปเข้ารับการอบรมได้เลย** โดยขออาราธนาพระคุณเจ้าเดินทางถึงวัดสระเกศ (ภูเขาทอง) กทม. ก่อนเปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานหนึ่งวัน (รุ่นกลางปีให้ไปถึงวัดสระเกศ วันที่ ๓๐ เมษายน เวลา ๑๓.๐๐ น.) **ส่วนรุ่นปลายปีไปถึงวัดสระเกศ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน เวลา ๑๓.๐๐ น. เพื่อขึ้นรถที่จัดไว้ให้เดินทางไปสถาบันพร้อมกัน**

รถโดยสารจะออกเดินทางจากหน้าศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ (ภูเขาทอง) ก่อนวันเปิดการอบรมหนึ่งวันของการอบรมทุกรุ่น เวลา ๑๓.๐๐ น. (โทร.สำนักงานมูลนิธิฯ วัดสระเกศ ๒๒๔๗๔๗๕, ๒๒๕๑๙๙๘)

หรือพระคุณเจ้าจะเดินทางไปยังสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เองโดยตรง ตามวันเวลาที่ระบุนี้ก็ได้ (โทร.วัด (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐)

รถ บขส. (ขึ้นรถที่ขนส่งสายใต้) สาย ๗๘ (กรุงเทพ-ดำเนินสะดวก) ผ่านหน้าวัดก่อนถึงตลาดดำเนินสะดวก

๕.๓ วัตรปฏิบัติเป็นประจำคือถือธุดงค์วัตร

๑. อยู่กลด กลางแจ้ง อยู่โคนต้นไม้ หรือสถานที่ที่จัดไว้ให้
๒. ฉันภัตตาหารเฉพาะบิณฑบาต และ
๓. ฉันภัตตาหารมื้อเดียว

๕.๔ ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๑. ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาการอบรมที่วัด
๒. ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง
๓. ห้ามฟังวิทยุเด็ดขาด
๔. ห้ามจับกลุ่มสนทนากัน
๕. ห้ามออกนอกบริเวณวัด โดยมิได้รับอนุญาต
๖. ห้ามพูดอวดผลการปฏิบัติธรรม
๗. ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๕.๕ ข้อควรปฏิบัติในการอบรม

๑. ตรงต่อเวลา
๒. ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด
๓. ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ
๔. นุ่งห่มให้เป็นปริมณฑล สีของไตรจีวรต้องใช้สีเหลืองอมแดงเข้ม หรือสีกรัก
๕. ร่วมมือกับทางวัดทุกอย่าง

๕.๖ สิ่งของที่ต้องนำไปด้วย

๑. ใบสุทธิ

๒. ใบรับรองจากเจ้าอาวาสพร้อมประทับตราวัด (เจ้าอาวาส/รองเจ้าอาวาสไม่ต้องนำใบรับรองมาด้วย)

๓. บาตรและกลดหรือมุ้ง

๕.๗ กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น.	ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)
๐๔.๓๐ น.	ทำวัตรเช้า ปฏิบัติภาวนาธรรม'
๐๖.๐๐ น.	ฉันยาคู
๐๘.๐๐ น.	ปฏิบัติภาวนาธรรม ผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายและพระวิทยากรรับการต่อวิชชาในระดับต่าง ๆ กัน
๐๙.๓๐ น.	ฉันภัตตาหารเฉพาะบิณฑบาต และฉันภัตตาหารมื้อเดียว
๑๔.๐๐ น.	บรรยายธรรม มีมหาสติปัฏฐาน ๔, โพธิปักขิยธรรม และพระวินัย เป็นต้น
๑๗.๐๐ น.	แบ่งกลุ่มปฏิบัติภาวนาธรรมให้พระวิทยากรช่วยแนะนำ และควบคุมพระกัมมัฏฐานโดยใกล้ชิด... พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายรับการต่อวิชชา
๑๙.๓๐ น.	ทำวัตรเย็น ปฏิบัติภาวนาธรรม
๒๑.๐๐ น.	ดับไฟ จำวัด

หมายเหตุ

๑. สำหรับท่านที่เคยติดสูบบุหรี่ และได้เข้ารับการอบรมที่วัดนี้แล้วยังเลิกบุหรี่ไม่ได้ ขอได้โปรดฝึกอบรมปฏิบัติธรรมอยู่ ณ วัดหรือสำนักของท่านจนสามารถเลิกสูบบุหรี่ได้เสียก่อน จึงค่อยไปร่วมอบรมที่วัดหลวงพ่อสดฯ ในคราวต่อไป

๒. ในการเข้ารับการอบรมนี้ ไม่ต้องเสียค่าสมัครและค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ขอเชิญเป็นเจ้าภาพสร้างเสนาสนะถวายเป็นวิหารทาน

มูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ด้วย**วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** มีดำริจะสร้างกุฏิที่พำนักสงฆ์ เป็นเรือน ๒ ชั้น ๆ ละ ๑๒ ห้อง รวมเป็น ๒๔ ห้อง (มีห้องน้ำ-ห้องสุขาเบ็ดเสร็จ) คิดเป็นมูลค่าห้องละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๒๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อภายในบริเวณห้อง
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๑๐๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๑ ชื่อ
ผู้ประสงค์จะเป็นเจ้าภาพ ๕๐,๐๐๐* บาท จะได้รับการจารึกชื่อร่วมกับเจ้าภาพรายอื่นอีก ๓ ชื่อ

ขอเชิญติดต่อบริจาคและรับพระเป็นที่ระลึกได้ที่

๑. **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ริมถนนสายบางแพ-ดำเนินสะดวก กม.ที่ ๑๔ จ.ราชบุรี โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐

(* ๒๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สี่เหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๑๐๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงรุ่น ๔ พิมพ์สามเหลี่ยม ของวัดปากน้ำ เป็นที่ระลึก ๑ องค์
๕๐,๐๐๐ บาท จะได้รับพระผงสมเด็จพระธรรมกายฝังเพชร เป็นที่ระลึก ๑ องค์)

• •

สาธุชนผู้สนใจพระตระกูลวัดปากน้ำ โปรดทราบ

พระตระกูลวัดปากน้ำ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ และพระอาจารย์**มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม สร้างขึ้นตามแนววิชชาธรรมกายที่รับถ่ายทอดมาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ทำบุญนั้น **ไม่มีขาย! แต่หาได้ไม่ยาก** เพราะผู้มาทำบุญที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี หรือที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. จะได้รับพระเป็นที่ระลึกตามที่กำหนดไว้ทุกท่าน

รายการสิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง และวีดีโอเทป
ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกาย

จัดทำโดย

มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

สิ่งพิมพ์

๑. หลักการเจริญภาวนาเบื้องต้น ๑๐.-
๒. ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ ๖๕.-
๓. หลักปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม) ๗๐.-
๔. สวดมนต์ทำวัตร ๑๕.-
๕. รูปหลวงพ่อสด (รูปเล็ก) ๑๐.-
๖. นิตยสารธรรมกาย ๓๐.-

วีดีโอเทป ภาคภาษาไทย

ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๔ ม้วน (ระบบ VHS ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-
(ธรรมปฏิบัตชั้นสูงให้เฉพาะผู้ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายแล้วเท่านั้น)

วีดีโอเทป ภาคภาษาอังกฤษ

๑. ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๓ ม้วน (ระบบ NTSC ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-
๒. ธรรมปฏิบัติเบื้องต้น-กลาง-สูง ชุดละ ๒ ม้วน (ระบบ VHS ๑๘๐ นาที) ม้วนละ ๕๐๐.-

เทปบันทึกเสียง

๑. อานุภาพธรรมกาย ๑ ชุด ๓ ม้วน ๙๐.-
๒. ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าฯ ๑ ชุด ๒ ม้วน ๖๐.-
๓. ธรรมเทศนาหลวงพ่อวัดปากน้ำ ๓๐.-
๔. พระประสงค์-ให้เราผู้ปฏิบัติ ๓๐.-
๕. การบำเพ็ญบารมีเพื่อความสิ้นกิเลสและกองทุกข์ถึงมรรคผลนิพพาน ๖๐.-
๖. สู่ทางพระนิพพาน ๑ ชุด ๓ ม้วน ๙๐.-
๗. ทานกุศล ๕๐.-
๘. การป้องกันแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยธรรม ๑ ชุด ๒ ม้วน ๖๐.-
๙. ภาวนาธรรมชั้นต้น-กลาง ๗ ม้วน ๒๑๐.-
๑๐. ทำวัตรเช้า ๓๐.-
๑๑. ทำวัตรเย็น ๓๐.-

ขอเชิญตั้งทุนนิธิภัตตาหารคิลานเภสัช
ในชื่อวงศ์ตระกูล หรือคณะของท่าน

วัตถุประสงค์เพื่อนำดอกผลมาใช้เป็นค่าภัตตาหารและค่ารักษาพยาบาลแด่พระภิกษุ สามเณร ผู้อยู่ศึกษาและปฏิบัติธรรม และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ **"วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม"** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

(๑) **ต้นทุนนิธิของท่านคงอยู่ตลอดไป**

(๒) **ได้ดอกผลมาเป็นค่าใช้จ่ายปัจจัยสี่แด่พระภิกษุ สามเณร ผู้ประพฤติธรรมและเผยแพร่ธรรมอันเป็นบุญเขตกว้างขวางไม่มีประมาณ เป็นบุญและบารมีหลั่งไหลติดตามให้ผลแก่ท่านตลอดกาลนาน** ให้เป็นผู้เจริญรุ่งเรือง สุข สมบูรณ์ บริบูรณ์ ด้วยมนุษยสมบัติ อันมีทรัพย์สมบัติ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และบริวารสมบัติ เป็นต้น และสวรรคสมบัติอันประณีต ได้เป็นพลวปัจจัยให้ถึงนิพพานสมบัติ มีมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑ ที่สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวง

(๓) **เท่ากับท่านได้ใส่บาตรทุกวันและได้รักษาพยาบาลภิกษุอาพาธเป็นประจำ เมื่อนึกถึง "บุญเป็น" คือบุญอันตั้งเป็นอยู่ตลอดกาลนาน ได้ทุกเวลา จิตใจย่อมผ่องใสทุกเมื่อด้วยบุญนี้** ชีวิตย่อมไม่มีตกต่ำ มีแต่จะเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

(๔) ขอเชิญผู้มีจิตศรัทธาปวารณาและบริจาคตั้ง **"ทุนนิธิภัตตาหารฯ"** นี้ได้ทุกวัน **ด้วยทุนประเดิม ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาท) ขึ้นไป และเพิ่มทุนได้ทุกวัน** (ครั้งละ ๕๐๐ บาทขึ้นไป ตามระเบียบของธนาคาร)

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐๐๗ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕ , ๒๒๕-๑๙๙๘

๒. ประชาสัมพันธ์ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๔-๖๕๐

เช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมให้แก่ **วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม**
หากส่งเงินทางธนาณัติไปรษณีย์โปรดสั่งจ่าย **ป.ณ.หลานหลวง** ในนาม
มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐๐๗

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ ๑-๑๕ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางวัดได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระและค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางวัดใคร่ขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของวัดก็ได้ และช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้วัดพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรมหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณวัด เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับวัดทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น. ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)

๐๔.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม

๐๖.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้า

๐๗.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต

๐๘.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา

๐๙.๓๐ น. ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย

๑๔.๐๐ น. รับฟังธรรมบรรยาย

๑๗.๐๐ น. ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว

๑๙.๐๐ น. เจริญภาวนาธรรม

๒๑.๓๐ น. ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐานของ พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๒. ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น ที่วิหารเจริญภาวนา(ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี**

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับ

๔. ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

รายการธรรมปฏิบัติ ทางสถานีวิทยุ

รายการ "ธรรมสู่สันติ" และ "ธรรมก่อนนอน" ทางสถานีวิทยุต่าง ๆ

๑. **สถานีวิทยุ ททท.(ภาคปกติ)** อสมท. กรุงเทพฯ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น.

๒. **สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย** กรมประชาสัมพันธ์ ทุกคืนวันอาทิตย์ (ก่อนปิดสถานี)

ขอเชิญร่วมสร้างอุโบสถ (วิหารธรรมกาย) วัดหลวงพ่อสด

ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

อุโบสถ เป็นหัวใจสำคัญของวัด ด้วยว่าเป็นวิหารที่ประดิษฐานพระประธานแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเขตที่ต้องกำหนดเพื่อการทำสังฆกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ มีการบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรทั้งหลาย การสวดและรับฟังปาฏิโมกข์ตามพระวินัยพุทธบัญญัติของพระบรมศาสดา เพื่อทบทวนความบริสุทธิ์กายวาจาใจของพระภิกษุสงฆ์ร่วมกัน เป็นการรักษาพระธรรมและพระวินัยของพระพุทธเจ้าไว้มิให้วิบัติคลาดเคลื่อนและสูญหาย อุโบสถหลังนี้เป็นอุโบสถสองชั้นในงบประมาณการก่อสร้าง ๒๒ ล้าน จะได้ใช้พื้นที่ชั้นล่างเป็นสถานที่อบรมและปฏิบัติภาวนาธรรม เพื่อสร้างพระในใจคน เพื่อสร้างพระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยกันสืบพระบวรพุทธศาสนาให้ยืนยาวยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ขณะนี้ได้มีผู้เป็นเจ้าภาพแล้วประมาณ ๑๙ ล้านบาท ยังขาดอยู่อีกประมาณ ๔ ล้านบาท จึงขอเชิญชวนสาธุชนทุกท่านร่วมเป็นเจ้าภาพสร้างปูชนียสถานที่สำคัญนี้โดยพร้อมเพรียงกันจักเป็นมหากุศลทับทวีเพิ่มพูนบารมี รัศมี กำลังฤทธิ์ ฯลฯ แก่ท่านต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด แล.

ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่:

๑. สำนักงาน**มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

๒. วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐ โทร. (๐๓๒) ๒๕๕๔-๖๕๐

ส่งเงินโดยธนาณัติโปรดสั่งจ่ายในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** โดยสั่งจ่ายเงินทาง **ไปรษณีย์ หลานหลวง** กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐๐๗ ถ้าสั่งจ่ายเงินโดยเช็คธนาคาร โปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อม ให้ในนาม **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ด้วย ขออนุโมทนา

✂ -

ใบปวารณา

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

นามผู้บริจาค.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....

ตรอก/ซอย.....ถนน.....

ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

ประสงค์จะ

☐ รับเป็นเจ้าภาพที่ดินเป็นที่ตั้งวัด เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์

☐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยตลอดการอบรม รูปละประมาณ ๑,๕๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ ค่าภัตตาหารแด่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ที่จะมาเข้ารับการอบรม รุ่นละประมาณ ๕๐๐-๘๐๐ รูป เป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา ประจำวันที่.....เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพถวายกลดแด่พระสงฆ์ ชุดละ ๘๐๐ บาท หรือตามกำลังศรัทธา เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพกิจกรรมเผยแพร่ธรรมปฏิบัติทั่วไป เป็นจำนวนเงิน.....บาท

☐ รับเป็นเจ้าภาพร่วมสร้างอุโบสถ เป็นจำนวนเงิน.....บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน.....บาท

ตะกอนของกิเลส

ญาณรัตนะ*

อุปนิสัยของแต่ละคนที่แสดงออกมานั้น มีเหตุปัจจัยที่แสดงอาการออกมาโดยที่เจ้าของเองอาจจะไม่รู้สึก เพราะเป็นความเคยชินและความรู้สึกว่าได้กระทำไปอย่างดีที่สุด แล้วอุปนิสัยนี้ได้ถูกสั่งสมมาตั้งแต่อดีตนับภพนับชาติไม่ถ้วน ติดอยู่ที่ศูนย์กลางกาย ณ ภายใน เป็นเสมือนตะกอนของกิเลสที่จมลึกอยู่ภายในตัวของบุคคลนั้น

ในสมัยพุทธกาลก็มีการแสดงอาการต่าง ๆ กันในขณะฟังธรรม ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงอาการของผู้ฟังธรรมไว้ว่า

บุคคลผู้มีปกติง่วงหลับสัปหงกในเวลาฟังธรรม บุคคลนั้นเคยเกิดเป็น**งูมาแล้ว ๕๐๐ ชาติ**

บุคคลใดมีปกติขีดเขียนแผ่นดินในเวลาฟังธรรม บุคคลนั้นเคยเกิดเป็น**ไส้เดือนมาแล้ว ๕๐๐ ชาติ**

บุคคลใดมีปกติสั่นไหวกิ่งไม้ในเวลาฟังธรรม บุคคลนั้นเคยเกิดเป็น**ลิงมาแล้ว ๕๐๐ ชาติ**

บุคคลใดมีปกติแหงนดูท้องฟ้าในเวลาฟังธรรม บุคคลนั้นเคยเกิดเป็น**พวกพราหมณ์ ผู้ตรวจดูดาวนักษัตมาแล้ว ๕๐๐ ชาติ**

บุคคลใดมีปกติอาการสงบนิ่งในเวลาฟังธรรม บุคคลนั้นเคยเกิดเป็น**อุบาสกอุบาสิกา ผู้เพียรในการสาธยายมนต์มาแล้ว ๕๐๐ ชาติ**

ที่กล่าวมาเป็นตัวอย่างของบุคคลที่แสดงออกมาในลักษณะต่าง ๆ กันในขณะฟังธรรม อันมีสาเหตุมาจากกรรมแต่อดีตชาติที่สั่งสมมา ฉะนั้น ถ้าปัจจุบันบุคคลที่ได้สั่งสมกิเลสประเภทใดไว้ ก็จะสั่งสมให้เป็นอดีตของชาติต่อ ๆ ไปในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ถ้าหันมาพิจารณาตัวเราและบุคคลรอบ ๆ ตัวเราย่อมพบเห็นบุคคลหลายจำพวกที่แสดงอุปนิสัยทางที่ไม่ดีออกมาให้เห็น เช่น

- บุคคลเจ้าโทสะ หงุดหงิดง่าย ไม่มีความอดทน
- บุคคลที่มีความอาฆาต พยาบาทคิดร้ายต่อผู้อื่น
- บุคคลที่มีความอิจฉาริษยา ไม่อยากเห็นคนอื่นได้ดี
- บุคคลที่ชอบเอารัดเอาเปรียบ เห็นแก่ตัวและประโยชน์ส่วนตน
- บุคคลที่ยกตนข่มผู้อื่นถือตนเป็นใหญ่ บ้าอำนาจ
- บุคคลที่ชอบตำหนิ นินทาว่าร้ายบุคคลอื่นทางเสียหาย
- บุคคลที่ไม่รู้จักหน้าที่ของตน ชอบยุ่งวุ่นวายเรื่องชาวบ้าน
- บุคคลที่จู้จี้จุกจิก ทำเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่ ไม่ยอมความ
- บุคคลที่สำคัญตนผิดและคิดฟุ้งซ่าน ฯลฯ

อุปนิสัยต่างๆ ที่พบเห็นอยู่เสมอนี้ สังเกตง่ายจากบุคคลอื่นรอบตัวเราที่แสดงออกมา จนบางครั้งมองข้ามตนเองว่ามีนิสัยเหล่านี้อยู่บ้างหรือเปล่า อุปนิสัยเหล่านี้มาจากกิเลส ๓ ตระกูลใหญ่ คือโลภะ โทสะ และโมหะ ที่แตกแยกย่อยออกไปเป็นนับร้อยกิริยาอาการ โดยแสดงออกมาในลักษณะคิด พูด ทำ บางอย่างก็แก้ไขได้ง่ายบางอย่างก็แก้ไขได้ยาก สาเหตุก็คือการสั่งสมในอดีตนับแต่เล็กเจริญเติบโตพอกพูนมากขึ้นจนเติบใหญ่แก่เฒ่าแล้วก็ตายไป แล้วกิเลสนั้น ๆ ก็เป็นชนกกรรมนำให้เกิดใหม่ สั่งสมกิเลสอีกต่อ ๆ ไปนับภพนับชาติไม่ถ้วน ตกอยู่ในโมหะความหลงไม่มีปัญญาที่จะแยกแยะหรือหาทาง

---

*กรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี

เพียรเพ่งเผากิเลสให้เบาบางลงไปได้ติดเป็นตะกอนสั่งสมอยู่ในธาตุธรรมเห็น-จำ-คิด-รู้ คือใจตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิม ณ ศูนย์กลางกาย และถ้าหากยังคงปล่อยไว้ต่อไปก็จะตกเป็นตะกอนนอนเนื่อง เป็นอาสวะและอนุสัยกิเลสติดอยู่ในจิตสันดานยากที่จะแก้ไขได้ ตกเป็นทาสของกิเลสที่จะดลบันดาลให้เป็นไปและรับผลกรรมนั้น เป็นที่เบื่อหน่าย น่าสมเพชเวทนา และเป็นพิษเป็นภัยแก่บุคคลรอบข้างและสังคม

ในชาตินี้เมื่อได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาปฏิบัติธรรม และรู้เหตุในเหตุและผลของอกุศลกรรมดังกล่าวแล้ว ก็ควรจะกำจัดที่เหตุคือกิเลส และเพียรเพ่งเผากิเลสเหล่านี้ให้เบาบางหมดสิ้นไป

เมื่อตั้งใจเพ่งเพียรเผากิเลสเหตุแห่งทุกข์แล้ว ยังจะต้องเพียรปฏิบัติ หรือเจริญข้อปฏิบัติที่เป็นคุณความดี ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับผลเป็นความสุขความเจริญในชีวิต ได้แก่ ทานกุศล ศีลกุศล และภาวนากุศล เป็นต้น

ทานกุศล ย่อมส่งผลให้ละความตระหนี่ มีจิตใจกว้างขวาง เป็นการกำจัดกิเลสตระกูลโลภะได้

ศีลกุศล ย่อมส่งผลให้ละการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น มีเมตตากรุณาโอบอ้อมอารี เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน เป็นที่รักของบุคคลทั่วไป ไม่มีศัตรู เป็นธรรมเครื่องป้องกันและกำจัดกิเลสทั้งโลภะและโทสะได้

ภาวนากุศล เป็นธรรมสำคัญในการกำจัดกิเลสปานกลาง ได้แก่ กิเลสนิวรณ์จนถึงกิเลสละเอียดที่อยู่ลึก ๆ ลงไปและแก้ไขได้ยาก ได้แก่โลภะ โทสะ โมหะ ปฏิฆะ กามราคะ อวิชชาที่สะสมตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในจิตสันดาน ชื่อว่า**อาสวะ**และ**อนุสัยกิเลส**ให้หมดไป ถ้าผู้ปฏิบัติธรรมเข้าถึงธรรมในระดับใดก็สามารถที่จะบรรเทา และละกิเลสในระดับธรรมที่ปฏิบัติเข้าถึงนั้นได้

การปฏิบัติภาวนาจึงเป็นการเพ่งเผากิเลสโดยตรง ที่จะกำจัดตะกอนของกิเลสได้ ด้วยการหมั่นพิจารณาเพียรเพ่งเผากิเลส ประกอบกับการบำเพ็ญบุญกุศล คือคุณความดีควบคู่กันไป **ถ้าหากขาดการเจริญภาวนาพิจารณาเพียรเพ่งเผากิเลสแล้วแม้ทานกุศล ศีลกุศล จะส่งผลให้ภพชาติต่อไป เป็นผู้มั่งคั่งด้วยโภคยทรัพย์ มีมนุษย์สมบัติทั้งความรู้ความสามารถ พร้อมด้วยรูปสมบัติ คุณสมบัติ ทรัพย์สมบัติเหนือกว่าคนทั้งหลายทั้งปวงแล้ว แต่อาสวะและอนุสัยกิเลส ที่ตกตะกอนนอนเนื่องอยู่ในจิตสันดานจากกิเลสที่สั่งสมอยู่หาได้หมดไปไม่** มีแต่จะพอกพูนหนาแน่นขึ้นแล้วแสดงออกมาทางกาย วาจาและใจให้ไม่เป็นที่ปรารถนาของวิญญูชนและคนรอบข้างทั้งหลายเรื่อยไป

การกำจัดตะกอนของกิเลส จึงเป็นเรื่องของทุกคนจะต้องมุ่งที่จะกำจัดที่ตัวเองไม่ควรไปเพ่งโทษผู้อื่น ขอให้มีเมตตา กรุณา ให้อภัยซึ่งกันและกัน หากพบเห็นข้อบกพร่องของผู้อื่น จงถือเอาเป็นข้อคิดและเตือนสติเรามิให้ไปกระทำข้อบกพร่องอย่างนั้นกับคนอื่นอีกเพราะทุกคนอยู่ระหว่างเส้นทางการกำจัดกิเลสให้เบาบางลง ตราบใดที่ยังไม่เป็นพระอริยบุคคลย่อมมีข้อบกพร่องได้เสมอ ไม่บริสุทธิ์เพียบพร้อมสมบูรณ์ ต่อเมื่อใดตั้งใจปฏิบัติให้ถึงที่สุดจนบรรลุพระอรหัตผลแล้วนั่นแหละ จึงจะเข้ามาตรฐานแห่งความดีอันสูงสุดเหมือนกันทุกคน ขอเพียงแต่ตั้งใจที่จะสลัดตะกอนกิเลสของตนเองให้เบาบางและหมดไป ตะกอนกิเลสของบุคคลอื่นก็ไม่สามารถเข้ามาแปดเปื้อนตัวเราได้ ดั่งภูผาที่ไม่สะทกสะท้านต่อกระแสลมพายุและกรวดทรายที่พัดเข้าใส่ เพราะลมพายุและกรวดทรายเสียดสีได้แต่เพียงผิวนอกเท่านั้น ส่วนลึกภายในภูผาย่อมไม่ไหวหวั่นไปตามกระแสลม การปฏิบัติความดีให้ถึงที่สุดก็จะกลายเป็นความสันติสุขในใจตนอย่างมั่นคงเช่นกัน

■ ■ ■ ■

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม_____บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน_____ตำบล/แขวง_____อำเภอ/เขต_____

จังหวัด_____รหัสไปรษณีย์_____โทรศัพท์_____

(๑) ประสงค์จะ : ☐ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่_____

☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่: _____

ที่อยู่_____

(๒) เป็นเวลา : ☐ ๑ ปี อัตรา ๑๒๐ บาท ☐ ๒ ปี อัตรา ๒๔๐ บาท ☐ ๓ ปี อัตรา ๓๖๐ บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

ใบบอกรับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่_____เดือน_____พ.ศ._____

นาม_____บ้านเลขที่_____หมู่ที่_____ตรอก/ซอย_____

ถนน_____ตำบล/แขวง_____อำเภอ/เขต_____

จังหวัด_____รหัสไปรษณีย์_____โทรศัพท์_____

ประสงค์จะ: ☐ **รับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร** และให้ประกาศชื่อไว้ที่

☐ ปกหน้าด้านใน ๔,๐๐๐ บาท ☐ ปกหลังด้านนอก ๕,๐๐๐ บาท

☐ ปกหลังด้านใน ๓,๐๐๐ บาท ☐ หน้าสอดสี ๓,๐๐๐ บาท

☐ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๑,๐๐๐ บาท ☐ ประสงค์จะออกนาม ☐ ไม่ประสงค์ออกนาม

☐ อื่น ๆ_____จำนวนเงิน_____บาท

(ลงชื่อ)_____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่ : **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕
หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ (สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)
หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

พิธีสรงน้ำพระวันสงกรานต์ ๑๒ เมษายน ๒๕๓๗
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ระหว่างการอบรมเยาวชนและสามเณรภาคฤดูร้อน

• ในภาคเช้า พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นพระสงฆ์สวดมาติกาบังสกุล ถวายหลวงพ่อ วัดปากน้ำ และบรรพบุรุษ

• ภาคบ่าย พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และสาธุชน ประกอบพิธีขอขมาต่อผู้ใหญ่ ซึ่งได้แก่ หลวงพ่อเจ้าอาวาส ผู้เป็นครูอาจารย์ โดยมี พระมหาสักกา เสฏฐธมฺโม (ป.ธ.๗) เป็นผู้นำประกอบพิธี

• เริ่มพิธีสรงน้ำพระโดย หลวงพ่อเจ้าอาวาสนำสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปที่สำคัญ และรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำฯ

• พระภิกษุสามเณร สรงน้ำหลวงพ่อเจ้าอาวาส พระวิทยากร ตามลำดับ

• สามเณร และเยาวชนภาคฤดูร้อน สรงน้ำพระ

• เสร็จพิธีแล้ว สาธุชนนักเรียนนักศึกษา และคณะครู เวียนเข้ารับน้ำพระพุทธมนต์ ขณะพระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา

สรงน้ำพระวันสงกรานต์ ๑๓ เม.ย. ๒๕๓๗
ณ ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ

๑) **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** เจ้าอาวาสวัดสระเกศองค์ประธานสถาบันพุทธ-ภาวนาวิชชาธรรมกายได้เมตตามาเป็นประธานในพิธีสรงน้ำพระพร้อมด้วย**พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ณ ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ

๒) **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** และ**พระเดชพระคุณพระภาวนาโกศลเถร** นำสรงน้ำพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธรูปหยก และรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ

๓) สาธุชนศิษยานุศิษย์ ผู้ปฏิบัติธรรมเข้าสรงน้ำพระเดชพระคุณหลวงพ่อทั้งสอง

๔) **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** ได้กล่าวสัมโมทนียกถา ประทานโอวาท ประทานพรแก่สาธุชน

นายธงชัย เตริ่นหวู่ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๕,๐๐๐ บาท